

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

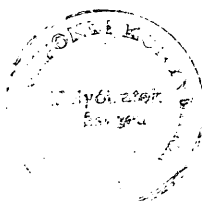
ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus L.
Fasciculus 11.

RUSZOLY JÓZSEF

Zsedényi Béla politikai pályafutása a
"debreceni feltámadásig"

Két tanulmány – dokumentumokkal

SZEGED

1996

1997 -02- 11

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus L.
Fasciculus II.

RUSZOLY JÓZSEF

**Zsedényi Béla politikai pályafutása a
"debreceni feltámadásig"**

Két tanulmány – dokumentumokkal

SZEGED
1996

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et Juridicarum
Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae

JÓZSEF BALÁZS, ELEMÉR BALOGH, LAJOS BESENYEI, OTTÓ CZÚCZ,
JENŐ KALTENBACH, IMRE MOLNÁR, FERENC NAGY, KÁROLY NAGY,
PÉTER PACZOLAY, BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY, ISTVÁN SZENTPÉTERI,
LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI, LAJOS TÓTH

Redigit

KÁROLY TÓTH

Nota

Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BALÁZS JÓZSEF, BALOGH ELEMÉR, BESENYEI LAJOS, CZÚCZ OTTÓ,
KALTENBACH JENŐ, MOLNÁR IMRE, NAGY FERENC, NAGY KÁROLY,
PACZOLAY PÉTER, POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF, SZENTPÉTERI ISTVÁN,
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ, TÓTH LAJOS

Szerkeszti

TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324-6523

Zsedényi Béla a miskolci közéletben

1. Zsedényi Béla sokoldalú ember volt. Miskolci tevékenységének javarésze közvetlenül a jogakadémiához: a jogtanításhoz és tudományszakjainak a műveléséhez kapcsolódott, ám ezen túl *homo politicusként* a városban és az országos társadalmi élet egymást kiegészítő, jelentős lekötöttségekkel járó területein is teljes odaadással működött, lett légyen e terrénum egy lap szerkesztősége, a városi közgyűlési terem vagy az egyházi – az evangélikus egyházi – közélet fóruma. Jelen tanulmányomban ezekből egyetlen tevékenységi kör: a miskolci törvényhatósági bizottsági tagság, a városatyai tevékenység mozzanatait vázolom föl, amennyire ez a fennmaradt levéltári iratokból s lap tudósításokból, valamint saját cikkeiből mintegy mozaikszerűen összeállítható, hiszen jól tudjuk, nem készülhetett mindenről dokumentum, az a nemzedék pedig, amely e tevékenységnek tanúja volt, vele együtt magával vitte az erről való tudását, ismeretanyagát. Ám amit 1990/91-i – utolsó – miskolci tanévem tavaszi szemeszterében az itteni levéltárban s a múzeum hírlaptárában összegyűjtöttem, az utóbbi helyütt éjszakába nyúló "bezártságomban" szinte összegereblyéztem, hézagosságával együtt is sejteti: Zsedényi Béla e téren is sokat adott magából fogadott városának.¹

2. A máramarosszigeti református főgimnáziumban 1911-ben jelesen érettségizett Zsedényi Béla jogi tanulmányait a mára már szinte elfeledett máramarosszigeti református jogakadémián folytatta, ahol mindhárom alapvizsgáját kitüntetéssel abszolválta, államtudományi, majd jogtudományi doktori oklevelét pedig a budapesti tudományegyetemen letett szigorlataival nyerte el. A világháború kitörésekor 1914-ben önként jelentkezett idő előtti katonai szolgálatra az 1. cs. és kir. tiroli császárvadász ezredhez, ahol tiszti vizsgát téve 1915. május 1-jétől 1918. október 1-jéig harctéri szolgálatot teljesített. 1916-ban (vagy 1917-ben) főhadnagyként került tényleges állományba; a forradalom idején 1918 végén szolgálaton kívül való helyezését kérte, 1919 februárjában pedig kilépett az amúgy is fölbomlásban lévő hadsereg kötelékéből. Hősies magatartásáért több jelentős katonai kitüntetésben részesült. Elnyerte a III. osztályú hadiékítményes katonai érdemkeresztet (a kardokkal), az ezüst és bronz *signum laudis* (a kardokkal), a nagy ezüst vitézségi érmet, a sebesülési érmet, a Károly-csapatkeresztet, a Mária keresztet, az osztrák és bolgár háborús emlékérmét és hadiérmet.

Az akkor még teljes egészében magyar Komárom thj. város 1919 januárjában (februárjában) másodfőjegyzővé választotta, ám ott közigazgatási tevékenységet csak rövid ideig fejthetett ki, mivel az eskümegtagadás miatt az impériumot átvevő csehek a Csehszlovák Köztársaság elleni összeesküvés vádjával Prágába, majd Theresienstadtba internálták, ahonnan novemberben szabadult. A Csehszlovákiából való kiutasítás után édesatyjától, Zsedényi Ottó m.kir. bányafőnöktől örökölt olaszliszakai szőlőbirtokán

¹ Zsedényi Béláról I. *Ruszoly József*: Három borsodi örökhagyó. Palóczy László, Szemere Bertalan, Zsedényi Béla. Tanulmányok és dokumentumok. Miskolc, 1992. 117–118., 204–207.

gazdálkodott és tudományos tanulmányokkal foglalkozott.² Egy későbbi utalása szerint tagja lett a nemzeti hadseregnek is, ám ténylegesen aligha szolgálhatott, hiszen mindkét életrajzában egybehangzóan állítja: 1919. novemberi kiutasítása után Olaszliszkára költözött, bár van olyan forrás is, amely szerint Tolcsván élt.³

3. 1925. március 1-jétől kapott meghívást az 1919 óta Miskolcon működő evangélikus jogakadémia közjog, nemzetközi jog és politika tanszékére, ahol előbb rendkívüli, 1928. szeptember 20-án pedig – miután politikából a pécsi tudományegyetemen habilitált – rendes tanári minősítést nyert és töltött be 1944. januári nyugdíjba vonuláig. Hogy fogadott városa közéleté, különösen pedig művelődési viszonyai iránt mennyire érdeklődött, mutatja: miközben alapvető tudományos munkáit megalkotta, habilitált, megírta s a jogakadémiai értekezések között közzétette *Miskolc szellemi élete és kultúrája* c., máig figyelemre méltó monográfiáját.⁴

A miskolci közéletbe való bekapcsolódási törekvését jelzi, hogy dr. Szentpály István ügyvéddel együtt lapot kívánt alapítani, mely törekvésüket dr. Mikszáth Kálmán, a város literátus főispánja is támogatta. 1927. május 5-én sikerült is átmenetileg megszerezniük Fazekas Sámuel anyagi gondokkal küzdő, addig inkább ellenzéki, ezután pedig – liberális vonásait megőrizve is – kormánytámogatóvá vált Reggeli Hírlapját, amely azonban még ugyanez év decemberében új tulajdonos, a Miskolci Villamosvasút Rt. kezébe ment át.⁵

Szentpály Istvánnal együtt 1928-ban új lap indításával is próbálkoztak, amelyre az alaptőke előteremtése végett – Fazekas Sámuel részvételével – társaságot alapítottak. A szerkesztő miatt a főispán 1928. november 17-én gr. Bethlen István miniszterelnökhöz intézett levelében nem támogatta a különben is hadilábon álló vállalkozást. Fölmerült az Újhelyi Hírlap megszerzése és Miskolcra való áthozatala is. Mikszáth Kálmán csak abban az esetben támogatta volna e kezdeményezést, ha „az új sajtóorgánium irányításából Fazekas és társai kizáratnak, és [...] a lap az országos politika ama kérdéseiben, ahol nemzeti érdekek forognak kockán, a kormány intencióit érvényesíteni fogja”. Zsedényi erre ugyan garanciát vállalt, az ügy azonban ennek ellenére kútba esett.⁶

4. Zsedényi Béla számára közéletbe való bekapcsolódásra nagyobb lehetőséget tartogattak az 1929. őszi törvényhatósági bizottsági választások. Az 1929:XXX. tc. alapján Miskolc thjf. város 137 tagú törvényhatósági bizottságot nyert, melyben a 11 választott vezető tisztviselő és a 6, még az előző közgyűlés által választott örökös tag mellett 48, valamennyi választópolgár által választott, 48, a legtöbb adót fizetők által választott s 24 érdek- és szakképviselési tag volt.⁷ A városi pártok így e három választási

² Minderről I. két, Zsedényi Lilla birtokában Lévo, egymásnak némileg ellentmondó életrajzi vázlatát [Löcsei Zsedényi Béla dr. L.1939 k.] és Dr. Löcsei Zsedényi Béla életrajzi adatai [1938 k.].

³ Polgm. 1942:3121. (1939:34275) – Zsedényi Béla mint a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap kiadója a polgármesterhez írt igazoló levelében hivatkozik a honvédelmi miniszter 12667/eln.1928. sz. bizonyítványára, melyben a kormányzó nevében igazolja: "tényleges állományú tisztje voltam a közös hadseregnek és a magyar nemzeti hadseregnek, és hogy a magyar királyi honvédség köréből szolgálaton kívüli viszonyba helyeztek".

⁴ Zsedényi Béla: Miskolc szellemi élete és kultúrája. Miskolc, 1929. /[A] Miskolci Év. Jogakadémia Tudományos Értelmezéseinek Tára, 33.sz./

⁵ Ruszoly József, 142–143.

⁶ Főisp. eln. 1928:67.

⁷ Életbelépett a közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvénycikk. RH 1929. júl. 2.

csoportban indultak a mandátumokért, a küzdelem leghevesebb és legteljesebb az elsőben, a szoros értelemben vett, tehát a választópolgárok általi választáson volt.

Nem itt a helye, hogy a pártalakulások és választási csatározások részleteivel foglalkozzam, hiszen 1929. júliustól október végéig kisebb-nagyobb csoportok szerveződtek: egyesültek és szétváltak, majd újra egymásra találtak. A küzdelem három nagyobb pártirány: a keresztény jelzővel illetett, alapjában véve kormánypártiak, a polgári liberálisok és szociáldemokraták között, részben ezeken belül is folyt. A fő kérdés az volt, hogy a liberális polgárság – benne a zsidóság – kivel tart: a kormánypárti irányultságú polgársággal-e, avagy a szociáldemokrata párt által képviselt munkássággal? Szegeden ez a kérdés megosztotta a liberális párt vezetőségét, mely jelentős részben a gr. Klebelsberg Kunótól eredő Nagyszeged Párthoz, míg a Dettre János 1918/19-i kormánybiztos főispánnal tartó baloldala a Szociáldemokrata Párthoz csatlakozott. A liberális választók a kormánypártiakkal kötött paktum ellenére inkább az utóbbiakkal tartottak.⁸

Mikszáth Kálmán főispán és Lichtenstein László ugyan Miskolcon is fölvetették a Nagy-Miskolc jegyében való polgári egység gondolatát, ám ez az ajánlat – amint Kovács József válaszából is kitűnt – már későn jött.⁹ Végül az 1929. november 4-ei választáson két párt, ill. pártszövetség mérkőzött meg egymással: a Keresztény Községi (Városi) Párt és a Demokratikus Blokk, mely utóbbiba a Reisinger Ferenc országgyűlési képviselő által vezetett MSZDP és a liberális párt, akkori teljes nevén a Miskolci Liberális Demokrata Párt fogott össze. A szociáldemokrata párt másik vezetője Rónai Sándor párttitkár volt; a jelentősebb liberális vezetők pedig Ferenczi Károly, Kovács József, Szentpály István és Hoványi Kornél voltak. "A Demokratikus Blokkban – írták – két párt küzd összefogva a győzelemért. A demokrata polgárság és a szociáldemokrata munkásság. Győzelmet úgy arathatunk, ha a polgár nem törli ki a listából a munkás nevét és fordítva [...]."¹⁰

A virilis választásokat a liberálisok listája 100 %-osan nyerte meg; a 48 virilis közül csak 13 volt keresztény, a többi zsidó.¹¹ A november 3-ai lakossági választások viszont végül is a Keresztény Községi Párt győelmét hozták, hiszen ennek a 36 városi képviselőjével szemben a Demokratikus Blokk csak 12 városatyát mondhatott magáénak. A liberális párt által a Papszert és környékét magában foglaló III. választókerületben indított Zsedényi Béla 544 szavazatával ez alkalommal még nem került be a városi parlamentbe.¹²

⁸ Ruszoly József: Dettre János és kora (Szeged, 1994).

⁹ Lichtenstein László: Polgári egység a törvényhatósági választásoknál. RH 1929. szept. 15.; Kovács József dr.: Polgári egység. Reflexiók Lichtenstein László cikkére. RH 1929. szept. 29.; Városi választások. RH 1929. okt. 3.; Választási tűzpróba. RH 1929. okt. 6.

¹⁰ A Demokratikus Blokk kiáltványa. RH 1929. nov. 3.

¹¹ [...] Miskolcon százszázalékos győzelmet aratott a liberális virilisek listája. RH 1929. okt. 19.; 48 helyből 13 keresztény a virilis választáson. MJ 1929. okt. 19.

¹² A keresztény községi párt 36, a demokratikus blokk 12 mandátumot kapott. RH 1929. nov. 5.; Miskolcon a keresztény magyarság győzött. MJ 1929. nov. 5. – Az előzményekről: Törvényhatósági választások előtt. RH 1929. júl. 17.; Választások előtt. MJ 1929. júl. 23.; Nagy izgalom a törvényhatósági választások előtt. RH 1929. júl. 24.; Választási liberalizmus. RH 1929. júl. 26.; Megindul a városi választási mozgalom. RH 1929. júl. 30.; Megalakult a Miskolci Dolgozó Polgárok Pártja. MJ 1929. júl. 30.; Újabb pártalakulás [...] RH 1929. aug. 1.; Váratlanul liberális fúzió lett a „Miskolci Dolgozó Polgárok Pártja”. MJ 1929. aug. 1.; Nemzeti demokrácia. MJ 1929. aug. 2.; Megalakult a „Keresztény Községi Párt”. MJ 1929. aug. 9.; A szociáldemokrata párt községi programját ismertették a vasárnapi népgyűlésen. RH 1929. szept. 3.; Megkezdí működését Miskolcon a Keresztény Községi Párt. MJ 1929. szept. 4. [Polgárok és Munkások

Amint lezajlottak az érdekképviseleti választások is,¹³ s teljessé vált a városatyák névsora,¹⁴ nyomban új pártok, ill. közgyűlési frakciók alakultak, jelölve annak, hogy az addigi pártok, blokkok csak laza szövetkezők voltak. Alakult egy Városi Párt, "minden politikától és felekezeti jelszavaktól mentesen", melyek tagja volt – többek között – Bulyovszky Gusztáv ny. királyi főügyész is.¹⁵ November derekán már öt párt is volt: a Lichtenstein László mellett főlsorakozó Keresztény Községi Párt, a Liberális Demokrata Párt és a Városi Polgári Párt, míg a másik oldalon Hoványi Kornél Független Községi Pártja és a Rónai Sándor vezette szociáldemokrata párt sorakozott föl.¹⁶ A liberálisok egy része tehát – köztük pl. Kovács József – a választások után a polgári egység mellett döntöttek,¹⁷ s a Hodobay Sándor képviselte "politikamentes" városvezetés mellé álltak, minek nyomán a régi tisztikar maradt meg a december 12-ei tisztújítás nyomán is; a polgármesteren kívül: Halmay Béla főjegyző, Rimóczy József, Csontó Dezső, Plank Miklós tanácsnok, Silbiger Beralan tisztii főügyész és Rázsó Imre árvászéki elnök.¹⁸

5. A törvény szerint a törvényhatósági bizottság ugyan megalakulhatott, tagjainak mandátuma azonban igazoló választmány által vizsgálat alá került. Ezen szerv, majd fellebbezésre a Közigazgatási Bíróság döntött a beérkező panaszokról is, melyek a választások után a II., III. és VIII. választókerület, valamint a virilis és az érdekképviseleti választások ellen beadattak.

A II. választókerületben 730 helyett 735, tehát 5-tel több szavazó cédulát találtak, mint ahányan ténylegesen szavaztak, a mandátumok felosztásánál viszont csak "néhány szavazat döntött". Juhász András és társa petíciójáról az igazoló választmány november végén vizsgálatot rendelt el. Ennek eredményeként a kerületben 6. helyen megválasztott képviselő és a 3. helyen megválasztott pótképviselő mandátumát megsemmisítette, minek magyarázata az volt, hogy a vizsgálat szerint 731-en szavaztak, ám egyetlen

Szövetsége meg a Keresztényszocialista Párt]; A miskolci kereskedők és a törvényhatósági választások. RH 1929. szept. 20. (A "Miskolci Kereskedelmi Testület demokratikus és liberális blokkhoz" csatlakozott!); Hodobay polgármester akciót kezdett a választási harc kikerülésére. RH 1929. okt. 3.; Megindultak a választási mozgalmak. RH 1929. okt. 10.; Elégedetlen a liberális polgárság a blokk jelölésével. RH 1929. okt. 11.; A demokratikus blokk jelölései és a polgárság. RH 1929. okt. 12.; Különös és kockázatos játék a városi választások ellen. RH 1929. okt. 13. [A Magyar Jövő kombinációi ellen...]; Megkezdődött a választási propaganda Miskolcon. A demokratikus párt kibontotta zászlóját. RH 1929. okt. 15. [Ferenczi Károly: "iparost, munkást, mestersegédet, kereskedőt, lateinereket egyesít magában a liberális blokk."]; Harc az új városházáért. MJ 1929. okt. 15. [Keresztény Községi Párt.]; Nyilvánosságra kerültek a törvényhatósági választások pártlistái. RH 1929. okt. 22.; Két nagy párt megy bele Miskolcon a választási küzdelembe. MJ 1929. okt. 22.; Ferenczi Károly: Választások előtt. RH 1929. okt. 27. ["El kell jönnie már annak a világnak, hol nincs különbség polgár és munkás, ember és ember között, és ha van különbség, azt csak a tudás, a becsület, a tisztesség mértékével lehet mérni."]; Kovács József dr.: Liberális zászló alatt. RH 1929. okt. 29. [A felekezeti szempontok ellen, a munkássággal való kézfogásért.]; Putnoki Béla dr.: Az önkormányzat politikai szelleme. RH 1929. okt. 31. "Ne váljon a közgyűlési terem egy pillanatig sem politikai heccnek arénájává, hanem a komoly, áldozatos polgári munka nagy színhelyévé, ahol mindenki legjobb tudása szerint fogja szolgálni a város közérdekeit."; Vasárnap dől el [...]. MJ 1929. nov. 1.; Főisp. 1929:333. Rendőrségi jelentés a "demokrata blokk" október 13-ai népgyűléséről.

¹³ Csütörtökön lezajlott a kereskedők és iparosok törvényhatósági érdekképviseleti tagjainak megválasztása. RH 1929. nov. 8.

¹⁴ Az új miskolci törvényhatóság. RH 1929. nov. 12.

¹⁵ Megalakult a Városi Párt. RH 1929. nov. 15.

¹⁶ Az új törvényhatóság feladatai. Mikszáth Kálmán beszéde. [...] RH 1929. nov. 20.

¹⁷ Kovács József: Tanulságok és igazságok az új törvényhatóság megalakítása körül. RH 1929. dec.

3.

¹⁸ Hodobay Sándor dr. 7 éve polgármester. RH 1929. nov. 21.; Maradt a régi jó tisztikar Miskolcon. RH 1929. dec. 13.

jogosulatlan szavazatot is leadtak, mivel pedig a 6. helyen megválasztott Tomán Kálmán városatya és az utána következő jelölt, Molnár István szavazatszáma között egyetlen voks-különbség volt, a választmány e részleges kasszációt vélte helyesnek. A panaszosok ebben nem nyugodtak meg, hanem a választás egészének megsemmisítéséért a Közigazgatási Bírósághoz fordultak, amely szeptember 16-án az egész választást megsemmisítette, mivel a választói névjegyzékbe föl nem vett idősb Szűcs Istvánné szavazatát az egész kerület választási eredményének kimenetelére döntőnek tekintette.¹⁹

A VIII. kerületben a választási orgánumok törvényellenes eljárása miatt a Demokratikus Blokkra szavazni kívánó 181 ellenzéki választó nem jutott urna elé, s sérelem esett a szavazás titkosságán is. Az igazoló választmány elutasította a petíciót, mire Szendrői Imre is a Közigazgatási Bírósághoz fordult. E bíróság vizsgálatot rendelt el, melyet Hodobay Sándor polgármester és Halmay Béla helyettes polgármester 1930. május 14-én ejtett meg. A választást lebonyolító személyek tanúvallomása – legalább is részben – megerősítette a panaszban állítottakat, mely szerint:

a VIII. választókerületben 1929. évi november hó 3-án megtartott törvényhatósági bizottsági tagok választása alkalmával, a 4-es és 12-es körzethez tartozó 181 törvényhatósági választó azért nem élhetett szavazati jogával, mert dacára annak, hogy a választási helyiség előtt több ízben megjelentek és ott órákon át várakoztak, a választóknak előttük álló nagy tömege miatt, nem juthattak be a szavazóhelyiségbe, s mivel a szavazás ideje lejárt, leszávozni nem tudtak.

A Közigazgatási Bíróság 1930. szeptember 23-án e kerület teljes választását megsemmisítette. Az ítélet nem foglalkozott a szavazásban való akadályoztatással, elegendőnek tartotta a szavazás titkosságán esett sérelem megállapítását:

A keresztény községi párt választó csoportjának szavazó lapjain a jelöltek nevei oly erős nyomtatással lettek nyomva, hogy a nyomtatás áttetsző és a két-három lépés távolságból is látható.

Az 1929. évi XXX. törvénycikk 16. §-a akként rendelkezik, hogy a törvényhatósági bizottsági tagok választásánál a szavazás titkosan, a hivatalból rendelkezésre bocsájtott egyenlő szavazó-lapokkal történik. A 30.000-1929. belügyminiszteri számú körrendelet módosítása és kiegészítése tárgyában kibocsájtott 3644-1929. belügyminiszteri elnöki számú körrendelet 11–16. bekezdéseiben foglalt rendelkezések szerint pedig a szavazólapokat oly papirosból és úgy kell előállítani, hogy a szavazás titkossága minden tekintetben megővösse.

A bíróság a szavazásnál használt szavazólapok átvizsgálása útján megállapította, hogy a szavazás alkalmával leadott szavazólapok nagyrésze a jelöltek nevei olymódon lettek nyomdai úton rávezetve, hogy a szavazólapok hátlapján, azok összehajtása után is feltűnően látható, hogy az illető szavazólap mely választói csoport jelöltjének nevét tartalmazza. Ennélfogva a szavazás alkalmával észlelhető és ellenőrizhető volt, hogy melyik szavazócsoport jelöltjeinek nevét tartalmazó szavazólapokkal szavaznak.

A fentemlített törvényszakaszból, amidőn a szavazás módjára nézve a titkosságot előírta, azt a célt szolgálta, hogy a szavazó minden befolyástól mentesen azokra adhassa le a szavazást, akikre akarja. Minden olyan eljárás tehát, amely alkalmas arra, hogy külsőleg is feltűntethesse a szavazó pártállását és ekként őt akaratának szabad elhatározásában esetleg korlátozza, a szavazás titkosságának a megsértését jelenti. Ez pedig egymagában elegendő ok a választás megsemmisítésére, miért is a bíróság a panasz tárgyává tett és kivizsgált egyéb kifogás érdemi elbírálását mellőzte.

Megjegyzni azonban a bíróság, hogy a 994 és az 1333 szavazó számára való tekintettel, úgy a harmadik, mint a tizenkettedik szavazókörben két szavazóköldöttséget kell alakítani, mert az 1929. XXX.

¹⁹ Az igazoló választmány e héten dönt a miskolci törvényhatósági választás ellen beadott petíciók ügyében. RH 1929. nov.26.; Az igazolóválasztmány döntése a törvényhatósági mandátumokról. RH 1929. nov.29.(Vö. MJ 1929. nov.29.); Izgalmas tanácskozás után a második kerület VI-ik rendes és 3. póttagsági helyét megsemmisítette az igazoló választmány. RH 1930. jan. 9.; Részleges törvényhatósági választás lesz a második kerületben. MJ 1930. jan. 9.; Megpanaszolták a II. kerületi választás ügyében hozott igazoló választmányi határozatot. RH 1930. febr.16.; Új választás lesz Miskolc második kerületében is. RH 1930. okt. 3.; A közigazgatási bíróság megsemmisítette a II. kerületi tagválasztás egész eredményét. MJ 1930. okt. 3.

törvénycikk 15. paragrafusa, ha nem is írja elő ezt kötelezőnek, mégis azt a célt szolgálja, hogy a választásra megszabott idő alatt minden választónak módja legyen a leszavazásra. Mindezekre való tekintettel az ítélet rendelkező része értelmében kellett határozni.²⁰

Zsedényi Béla és Bárdos Imre azért támadta meg a III. kerületben megválasztott Horváth Zoltánt, mert mint korábbi királyi ügyész 1919-ben a balassagyarmati forradalmi törvényszék vádbiztosává nyert kinevezést, és e minőségében működött is, márpedig az 1925:XXVI. tc., valamint az 1929:XXX.tc. szerint sem országgyűlési képviselővé, sem törvényhatósági bizottsági taggá nem volt megválasztható. A peticionálók egyébként méltánytalannak tartották e rendelkezést, hiszen Horváth Zoltánt ezért már 1919-ben igazolták, így tehát nem annyira ellene, mint inkább a joghelyzet tisztázása érdekében adták be panaszukat.

Az igazoló választmány január 8-án elutasította a petíciót, mivel a budapesti főállamügyész 1919. szeptember 2-ai igazoló határozatát elegendőnek vélte Horváth Zoltán választhatóságának igazolására. Zsedényiek a Közigazgatási Bírósághoz fordultak. A Horváth Zoltán védelmét ellátó Láng Lajos tiszteletbeli tisztí ügyész pedig védőiratot terjesztett elő.

A Közigazgatási Bíróság 1930. szeptember 23-ai ítéletében Horváth Zoltán mandátumát érvénytelennek mondvá ki megállapította:

Az 1925:XXVI. tc. 10. §-ának 6. pontja szerint, amely az 1929:XXX. tc. 7.§-ának (7) bekezdésében foglaltak értelmében a törvényhatósági bizottsági tagok választhatóságára is alkalmazandó, nem választható törvényhatósági bizottsági tagnak az, aki a tanácsköztársaság ideje alatt a forradalmi törvényszék vádbiztos volt.

Dr. Horváth Zoltánt illetőleg nem vitás, hogy ő, aki abban az időben a balassagyarmati királyi ügyészségnél ügyészi állást töltött be, a beteg Ebneht Lajos vezető kir. ügyész helyetteseként a balassagyarmati forradalmi törvényszéknél vádbiztosi minőségben működött. Igaz ugyan, hogy ez a működése a hivatalos megállapítás szerint sem a hazafiasság, sem a tisztesség, sem az ügyészi megbízhatóság szempontjából kifogás alá nem esett, ámde ez a körülmény az ő választhatóságára befolyást nem gyakorol. A fentebb említett törvény ugyanis kizárja a választhatóságból mindazokat, akik a forradalmi törvényszékeknek vádbiztosi teendőket láttak el, tekintet nélkül. Ily körülmények között tehát dr. Horváth Zoltánnak sem lehet passzív választói joga. Ezért az ő törvényhatósági bizottsági taggá történt választását érvénytelennek kellett kimondani.²¹

A harmadik választókerületben Horváth Zoltán helyét a soron lévő pótképviselő foglalhatta el, miért is nem kellett új választást tartani.

6. Friedmann Géza ügyvéd panaszára a Közigazgatási Bíróság a miskolci virilisek I. és II. kúriájában történt 1929. október 18-ai választást is megsemmisítette, mivel "a választás titkossága megsértetett". Nem használtak borítékot, az átűtő nyomás alapján az összehajtogatott szavazólapok alapján pedig meg lehetett állapítani, hogy ki melyik pártra szavazott. A harmadik kúriába használt szavazólapokon a nyomás nem ütött át, ezért ott az eredmény helybenhagyott. A két kúriában 32 rendes és 16 póttagi mandátum semmisített meg, a II. és VIII. választókerületi megsemmisítésekkel együtt 44 rendes és 22 póttagi hely, összesen tehát törvényhatósági tagság több mint egyharmadának a mandátuma vált veszendővé, miért is "Miskolc parlamentje csonka

²⁰ Megpeticionálták a VIII. kerületi törvényhatósági választást. RH 1929. nov. 26.; Az igazolóválasztmány döntése [...] 1929. nov. 29. (Vö. MJ 1929. nov. 29.); Június közepéig végleg eldőlt a VIII. kerületi mandátumok sorsa. RH 1930. ápr. 24.; Új választás lesz [...] RH 1930. okt. 3.; Megérkezett a városházára a nyolcadik kerületi törvényhatósági tagválasztást megsemmisítő közigazgatási bírósági határozat. RH 1930. okt. 31.; 19.vál. 752/73/ki.1930 (ln: Polgm. 1947:930/A).

²¹ Polgm. 1947:930/A. (lg.vál.52/2/1931.,752/33.); Az igazoló választmány döntése [...] RH 1929. nov. 29.; Izgalmas tanácskozás után [...] RH 1930. jan. 9.; Megpanaszolták [...] RH 1930. febr. 16.

marad[ti]". Ez oly nagy változást jelentett, hogy az időközi választások megejtése után számolni kellett a kisgyűlés és szakbizottságok összetételének módosulásával is.

A II. és VIII. választókerületi új választásokkal kapcsolatban összefüggésben vitás volt, hogy az 1929. vagy az 1930. évi névjegyzéket használják-e, továbbá az is, hogy az egész választási aktus – így a jelölések is – megismétlendő-e, avagy – ezek fönntartásával – csupán a szavazás.

A névjegyzék ügyben Halmay Béla helyettes polgármester és Silbiger Bertalan tiszti főügyész egyaránt azt az 1929:XXX.tc.-re alapozott véleményt képviselte, hogy a választás csakis a régi, tehát az 1928-ban az 1929. évre összeállított választói névjegyzék alapján ejthető meg.

Láng Lajos a választás vagy szavazás megismétlését illetően az 1929. évi ajánlások alapján megejtendő új szavazás mellett tette le a garast.²²

Hoványi Kornél szerint is csakis az 1929. május 31-éig elkészült, kifejezetten a helyhatósági választáson használatos választási névjegyzéket lehetett használni 1930-ban is, mivel ez a törvény szerint öt esztendőre szólt. A másik problémát illetően Teleszky Béla azon a helyes állásponton volt, hogy a választás lévén egységes egész, az egész választás, tehát a jelölés is megismétlendő. Zsedényi Béla is hasonló álláspontot fejtegetett.

Nagy meglepetéssel olvastam – mondja dr. Zsedényi Béla nyilatkozatában – a Reggeli Hírlap tegnapi számában az egyik törvényhatósági bizottsági tag nyilatkozatát, amely szerint a közigazgatási bíróság ítélete a II. kerületi választások megsemmisítése során az ajánlások törvényszerűségét nem érthette [értette!], s így "jogi szempontból nagyon is megfontolásra érdemes"-nek tartja azt az álláspontot, hogy e kerületben a tavalyi ajánlások alapján ejtsék meg a szavazást.

Ez az "álláspont" nem is diszkutábilis, mert súlyos jogi tévedés. Az ajánlás ugyanis, azaz helyesebben a jelölés – mert az ajánlás a jelölésnek egyik aktusa csupán – a választás aktusával szervesen összefügg, s az egyik aktus érvénytelensége a másikra is kihat. Ha a jelölés érvénytelen, a választás is az, ha a választás érvénytelen a jelölést is újból meg kell ejteni.

Igaz, hogy a közigazgatási bíróság nem érintette az ajánlások érvényességét, de korántsem azért, mintha nem akart volna, vagy elfelejtett volna ebben a kérdésben dönteni, hanem egész egyszerűen azért, mert a jelölés fogalmából önként adódik, hogy a megsemmisített választás jelölési aktusa is érvényét veszti.

Nem kétséges, hogy a jelölés és a választás két külön cselekmény, sőt tovább megyek e megállapításban – a jelölés a választásnak egyik előkészületi cselekménye csupán. Olyan előkészítő cselekmény azonban, amely mindenkor egy konkrét választáshoz kapcsolódik s azzal függ szervesen össze. Épp[úgy] úgy, mint a választási bizottság kiküldése például. Vannak azonban a választásnak oly előkészületi cselekményei is, amelyek magával a választással ily szerves összefüggésben nincsenek s ezek azután természetesen érvényességükben sem függenek a választás érvényességétől. Ilyen előkészítő cselekmény például a választók névjegyzékének összeállítása.

A konkrét választással szervesen összefüggő előkészületi cselekmények érvénytelensége tehát – ha a választást megsemmisítették – nem lehetett vitás, s az ajánlás, illetve jelölés érvénytelensége annál kevésbé, mert a törvény az ajánlás és a választás közötti összefüggést, illetve intervallumot még naptárszerűleg is pontosan megállapítja.²³

²² Csonka törvényhatósági bizottsággal dolgozik Miskolc. A közigazgatási bíróság megsemmisítette a II. és III. [I. és II.] csoportbeli virilis választást, mert a "választás titkossága megsértetett". RH 1930. okt. 16.; Két kúriában megsemmisítették a miskolci virilisválasztást. MJ 1930. okt. 16. – A "boritékhiányról": Nesze neked titkosság! MJ 1929. okt. 2.; A polgármester tiszta választást ígért Miskolcnak. MJ 1929. okt. 3.

²³ Dr. Teleszky Béla: "a II. és VIII. kerületi, valamint a virilis mandátumok megsemmisítése súlyos kritikája a lefolyt választásoknak". RH 1930. okt. 18.

Szakmai vita keletkezett a kisgyűlés összetételének megújításáról is, melyben Forgács Dezső, Zsedényi Béla, Csörgey László és Kovács József nyilvánított véleményt.²⁴

7. Az 1930. november 12-ére kitűzött virilis és a 16-án megejtendő II. és VIII. választókerületi választások előtt megélénkültek a pártmozgalmak. A liberális párt már 1930 telén kettészakadt. Januárban a Nemzeti Demokrata Párt alakult meg; elnöke Hoványi Kornél, egyik alelnöke pedig Bródy Sándor lett. E párt Vázsonyi Vilmos nyomdokain haladt; a pártközpont képviselőjében itt volt fia, Vázsonyi János is, valamint Pakots József, Bródy Ernő és Gál Jenő képviselő.²⁵ A párt a Rákóczi u. 7. sz. alatt "közhelyiséggel" is bírt.²⁶ A másik szárny Halmos Géza elnökletével megtartotta a Városi Liberális Demokrata Párt nevet; a vezetőség tagja volt Ferenczi Károly és Kovács József is.²⁷

A november 16-ai II. és VIII. választókerületi időközi választásokra való indulás fő kérdése ismét a szociáldemokratákkal való közös listaállítás volt, mely miatt október végén kettéhasadt a miskolci Nemzeti Demokrata Párt. A belőle kivált a Független Demokrata Párt az MSZDP-vel *Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetsége* néven indított közös listát. E Független Demokrata Párt vezetőségében tűnik föl ismét Zsedényi Béla neve, aki mellett itt található meg Kellner Miklós pártelnök, Szentpály István és Bródy Sándor is. A két liberális párt vezetői egymást okolták a szakadásért, s azért, hogy a Hoványi-szárny kimaradt a baloldali választási blokkból.²⁸

A Független Demokrata Párt az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetségének választási lajstromain Zsedényi Bélát a II. kerületben listavezetőként, a VIII. kerületben pedig 3. helyen jelölte. Vitéz Görgey László összeférhetetlenségi okból panaszt is tett a Johannita rendnél amiatt, hogy a szociáldemokratákkal közös listán indul, mondhatni egy gyékényen árul. Ezen Zsedényi csodálkozott, hiszen 1929-ben Görgey László éppen az ő lakásán folytatott paktum-tárgyalást Reisinger Ferencsel...²⁹ Miként később a "kaméleon-perben" is kiderült, Zsedényi egyes nemzet- és országos politikai kérdésekben – így a legitimizmusában is – főntartotta konzervatív álláspontját, ezek

²⁴ Forgács Dezső: Miskolc város kisgyűlésének újabbi megalakítása. RH 1930. okt. 22.; Bonyodalmak a virilis mandátumok megsemmisítése körül. [...] Dr. Zsedényi Béla jogakadémiai prodékán nyilatkozata. [...] RH 1930. okt. 23.; A kisgyűléssel kapcsolatos bonyodalmakat csak úgy lehet áthidalni, ha valamennyi rendes és póttag lemond. RH 1930. okt. 24.; Kovács József: A kisgyűlés problémája. RH 1930. okt. 26.

²⁵ Megalakult a miskolci nemzeti demokrata párt. RH 1930. jan. 14. Vö. L. Nagy Zsuzsa: Bethlen liberális ellenzéke. (A liberális polgári pártok 1919–1931.) Bp. 1980. 11., passim.

²⁶ A miskolci nemzeti demokrata párt felavatta közhelyiségét. RH 1930. márc. 19.; A miskolci nemzeti demokrata párt "Vázsonyi-serleg"-avatása a népkerti Vigadóban. RH 1930. máj. 31.

²⁷ Megalakult a városi liberális, demokrata párt vezetősége. RH 1930. febr. 27.; "A mi demokráciánk – Kossuth demokráciája." A liberális demokrata párt társasvacsorája. RH 1930. máj. 8.

²⁸ Kettészakadt Miskolcon a Nemzeti Demokrata Párt. MJ 1930. okt. 25.; A Nemzeti Demokrata Párt vezetősége cáfolja [...] MJ 1930. okt. 26.; Megalakult a miskolci független demokrata párt. RH 1930. okt. 25.; Miért történtek kilépések a Nemzeti Demokrata Pártból? RH 1930. okt. 26.; Nyílt tér. RH 1930. nov. 15. [Stern Sámuel és Bródy Sándor nyilatkozata.]; Nyílt tér. MJ 1930. nov. 15. [Ugyanaz!] A Nemzeti Demokrata Párt jelentése a meghíúsult paktum-tárgyalásokról. MJ 1930. nov. 14.; A nemzeti demokraták a független demokratákat teszik felelőssé a baloldali front szétszakadásáért. MJ 1930. nov. 15.

²⁹ Egy miskolci városi jelöltség ügye a Johannita-rend elé kerül. RH 1930. okt. 31. – Zsedényi Béla 1924-ben lett a rend tiszteletbeli lovagja. L. Szabolcs de Vajay: Ordinis Sancti Ioannis in Hungaria. Thesaurus ac corpus. [H.n.], 1987. 352–353. /Borítócím: Vajay Szabolcs: A Johannita Rend lovagjai. 1854–1987./

azonban annál inkább nem váltak pártkérdésekké, mivel a párt kifejezetten városi pártként alakult meg.³⁰

A virilis választásokon a liberálisok győztek, hogy pontosan melyik párthoz – föltehetően valamennyihez – tartozók, további kutatást igényel.³¹

A két választókerületben három párt (pártszövetség) lépett föl listával: a Keresztény Egyesült Pártok, a Nemzeti Demokrata Párt és az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetsége. A november 16-ai választást az utóbbi nyerte; csupán egyetlen mandátum jutott a keresztény pártszövetségnek. Zsedényit mindkét helyütt megválasztották: a II. kerületben 679, a VIII. kerületben pedig 788 szavazatot nyert. E két kerületből rajta kívül még öt városatya került a közgyűlés független demokrata frakciójába.³²

A II. törvényhatósági választókerület (th. vk.) két országgyűlési szavazókört (szk.) foglalt magában. 2. szk.: az Árpád utca páros oldala, Batthyányi, Bizony Ákos (Régiposta), Deák Ferenc utcák, a Deák tér, a Fazekas, Jókai, Kossuth, Palóczy, Patak (Rozmaring), Szent Ferenc (Zárda), Tárkányi utcák és a Werbőczy utca páratlan oldala 1–27-ig, páros oldala 2–26-ig; 3. szk.: Gr. Apponyi Albert (Szeles), Bethlen Gábor utcák, a Búza tér, a Debrecenyi, Horváth Lajos, Kazinczy, Nyár, Ősz, Dr. Szentpáli István (Újváros) és a Tél utcák.

A VIII. th. vk. is két országgyűlési szk.-re terjedt ki: 4. szk.: az Állomás utca, a Baross Gábor utca páros oldala, a Bessenyői út a régi baromvásártérig, a Borsvezér utca 1., 2. és 4. számai, a Fürdő utca (Halász parcellák) a Jósika utca 1. és 3. számai, a Katalin, Laktanya. Lichtenstein József (Király) utcák, Miskolc-Gömöri p. u., a Munkácsy utca, a Soltész Nagy Kálmán utca pártalan oldala 1–21-ig, páros oldala 2–8-ig a Szirma utca páratlan oldaláról a 3. 19. 37. 39. 57. 71. 113–119. házzszámok és a páros oldal teljesen, a Telegdy utca, a Vásártéri út, a Vay út páratlan oldala 1–21-ig, a páros oldala 2–24-ig és a Zsolcai kapu.; 12. szk.: az Akác, Almos, Balassa utcák, a Baross Gábor utca pártalan oldala, a Besenyői út a régi baromvásártértől kifelé, a Boldva, Botond, Bulcsu, Csokonai, Fővényszer, Gvadányi, Hernád, Huba, Huszár, Lehel utcák, Miskolc-Tiszai sz.p.u., a Rendező p.u., a Rózsa, Sajó, Szegfű, Tas, Tüzér, Üteg utcák, a Vay út pártalan oldala 23-tól páros oldala 26-tól végig, a Vay úti telep és a külső terület: Alsópást, Hosszúpástrajáró, Kisfővényszer, Nagyfővényszer, Rövidpástrajáró, Szinvaszög, Szirmai oldal, Újosztás, Zsolcai oldal.³³

Mindkét th. választókerület tehát túlnyomó részben az egykori északi országgyűlési választókerület területén helyezkedett el, melynek ellenzéki hagyományai voltak.

8. Az 1930. november 27-én újalakult közgyűlésen Zsedényi Béla a polgármesteri jelentés vitájában – a polgármestert is támogatva – ismertette pártja programját.

A "Miskolci Független Demokrata Párt – mondta – minden tekintetben független alakulat, nem szorítja országos alakulatok keretei, sem pedig a kormányzattal való kapcsolat. A párt a demokratikus elvek szolgálatába állítja a maga erőit és minden eszközzel és erővel a társadalmi osztály- és felekezeti békét akarja szolgálni, [a] kisegyszisztenciákat védeni. Csupán várospolitikai programot ad, mert pártja és annak tagjai szerelmesei Miskolcnak, és templomnak tekintik a székházát. Nem kívánunk rekriminálni, de élni fogunk szükség esetén a kritika jogával. Képviselni fogjuk a kereskedelem és az ipar érdekeit, és a kispolgárok, [a] munkások szempontjait. A nézetünk szerint gyakorlati és városfejlődést szolgáló javaslatokat – akár a főispáni székből, akár a szociáldemokraták részéről terjesztik elő – támogatni fogjuk. [...] A kispolgárság szószólói leszünk anélkül, hogy a nagytőke ellenségévé válnánk.³⁴

Pártközi megállapodás alapján ekkor döntöttek a megüresedett szakbizottsági helyek ügyében; Zsedényi Béla a jogügyi szakbizottságba került.³⁵

³⁰ A miskolci kir. törvényszék 8.7533/22.1933. sz. ítélete. FRH 1936. jún. 26. L. a függelékben [1.].

³¹ A liberális párt nagy győzelmet hozta a viriliválasztás. RH 1930. nov.13.

³² A döntés napja. RH 1930. nov.16.; Az Ellenzéki Pártok és Munkások Szövetsége nyerte el a II. és VIII. kerület mandátumait. RH. 1930. nov. 18.; Néhány szavazatelmáradás miatt csak egyetlen mandátumhoz jutottak az egyesült keresztény pártok a részleges törvényhatósági választásokon. MJ. 1930. nov. 18.

³³ Polgm. 1947: 930/A. (1929:36281.)

³⁴ Izgalmas lefolyású volt a város alakuló közgyűlése. RH 1930. nov.28.

³⁵ Uo., vö. Hétfőn délután pártközi konferencia volt a polgármesternél. RH 1930. nov. 25.

9. Az ellenfelek mind a virilis, mind a két választókerületi választást petícióval támadták meg. A II. választókerületi választás ellen Horváth Lajos és társai meg Milassin János, a VIII. kerületi ellen pedig Cselényi József és társai, valamint Óváry Imre peticionáltak. A kifogások között szerepelt pl. az, hogy "halottak is leszavaztak", valamint, Óváry szerint az, hogy a mindkét kerületben megválasztott Reisinger Ferenc "kommunista szereplése miatt nem választható". A december 16-án elrendelt vizsgálat nyomán az igazoló választmány 1931 júniusában – egyebek mellett – azért semmisítette meg a VIII. kerületi választást, mert két "jogfosztott" és egy külföldön tartózkodó is szavazott. A Közigazgatási Bíróság 1932 januárjában – az ellenkező folyamodvány ellenére – megerősítette e választókerületi választás megsemmisítését, ám ez Zsedényi Bélát nem érintette, mivel ő a főispánhoz intézett 1930. november 24-ei levelében a VIII. kerületi mandátumáról Bródy Sándor első póttag javára már lemondott.³⁶

Zsedényi 1930. december 30-án kifogást emelt a választásban részt nem vett, s ezért a törvény értelmében szavazati jogukat vesztő legtöbb adót fizetőknek a mulasztásuk igazolására való felszólító december 16-ai igazolóválasztmányi határozat ellen, ez azonban – eljárásjogi okokból – nem vezetett eredményre.³⁷ A VIII. választókerületben 1932. február 28-án megismétel választáson megint csak az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetsége győzött. Zsedényi Béla 832 vokssal lett képviselő, majd Szetpály István pótképviselő javára lemondva immáron véglegesen a II. kerületben maradt városatya.³⁸

10. A már említett jogügyi szakbizottságon kívül 1931-től tagja lett Zsedényi Béla az igazoló választmánynak és az összeférhetlenségi bizottságnak³⁹ is. 1932. december 30-án jelölt volt a közigazgatási bizottsági tagválasztáson, azonban itt alulmaradt. Ezen, a titkosság sérelmével megejtett szavazás ellen Szentpály István az igazoló választmányhoz felszólamlással élt, majd ennek elutasító határozata ellen a Közigazgatási Bírósághoz fordult panasszal, mindkettőben azt kérve, hogy Zsedényi Bélát nyilvánítsák közigazgatási bizottsági taggá. A felszólamlás szerint a titkosság elve azáltal szenvedett sérelmet, hogy a két szavazatszedő választmány a szavazás lezárása nélkül bontotta föl az urnákat, s miközben számlálta a leadott szavazatokat, még a késve szavazók voksait is elfogadta.

A Közigazgatási Bíróság 1932. május 13-án Szentpály panaszát hatáskör hiányában elutasította, a belügyminiszter pedig a jelek szerint nem foglalt állást a neki fölterjesztett ügyben.⁴⁰

³⁶ Egyes hírek szerint megpeticionáltak a II. és VIII. kerületi választást. RH 1930. nov. 29.; Polgm.1947:930/A. Ig. vál. 752/109/1930.; Az igazolóválasztmány döntött [...] RH 1930. dec. 17.; A novemberi virilis választás a közigazgatási bíróság elé kerül, a II. és VIII. kerületi választás ügyével tovább foglalkozik az igazoló választmány. MJ 1930. dec. 17.; Az igazolóválasztmány megsemmisítette a VIII. kerületi törvényhatósági választást. RH 1931. jún. 13.; Új választás lesz a nyolcadik kerületben. RH 1931. szept. 26.; Nem lesz új választás a VIII. kerületben, míg nem dönt a közigazgatási bíróság. RH 1931. szept. 29.; Végérvényesen megsemmisítették a nyolcadik kerületi törvényhatósági tagválasztást. RH 1932. jan. 15.; Zsedényi Béla 1930. nov. 24-ei [tévesen: szept.24-ei] levele szám nélkül: Polgm.1947:930/A.

³⁷ Polgm.1947:930/A.(Ig.vál.752/108 és 109/1930.; 1931. febr.5-ei igazoló választmányi jkv.: 752-37/1930.)

³⁸ Az ellenzéki polgárok és munkások szövetségének listája győzött a VIII. kerületben. RH 1932. márc.1.; Az igazoló választmány elutasította a VIII. kerületi választás ellen benyújtott petíciót. RH 1932. márc.25.

³⁹ Polgm.1947:930/A.(kivonat az 1931. jan. 22-ei közgyűlési jkv.-ból; Th.biz.1931:3.)

⁴⁰ Megfellebbezték a közigazgatási bizottsági tagválasztást. RH 1932. jan. 8.; Felsőszólással éltek a miskolci közigazgatási bizottság tagválasztással szemben. MJ 1932. jan. 8.; Főisp.1932:13.

Zsedényi Bélát a 1932. november 15-én 1933–1935-re a kisgyűlés az országgyűlési képviselőválasztásokat lebonyolító központi választmány tagjává választotta.⁴¹

1932. december 5-én felsőházi tagválasztás volt a miskolci közgyűlésen, melyen Görgey László 83, Zsedényi Béla pedig 34 szavazatot nyert. Görgeyt a Városi Párt, a Liberális Demokrata Párt, a Keresztény Községi Párt és a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt támogatta.⁴²

11. Zsedényi Béla ellenzéki vezetőként 1931-ben és 1932-ben különösen aktív szerepet játszott a közgyűlésen. 1931 májusában tagja lett a Korona szálló építésének hiteltüллépése ügyében kiküldött ad hoc bizottságnak is; augusztus 13-án ő referált a közgyűlésen, kemény kritikát gyakorolva a versenytárgyalásról és a műszaki kivitelezésről.⁴³

Országos politikai kérdésben először az 1931. szeptember 11-ei közgyűlésen foglalt állást, amikor – ellenezve a kisgyűlésnek a gr. Károlyi Gyula-kormány bemutatkozó leiratának tudomásul vételére tett javaslatát – nagy beszédben támadta azt. Indítványozta:

a leiratot vegyék tudomásul, azonban a kormányt tisztelettel és nyomatékosan kérik arra, hogy a nemzet gazdasági újjáépítése céljából feltétlenül és sürgősen szükséges – e válságos helyzetben csakis az eddigieknél fokozottabb mértékben a szociális követelményekkel is számot vető – gazdasági programját, a halogatás fenyegető veszélyére való tekintettel haladéktalanul adja meg, és ennek keretében az önerőnkől való talpra álláshoz szükséges és nemzeti áldozatokra a progresszivitás legridegebb alkalmazása mellett elsősorban azokat hívja fel, akiknek életlehetőségeit ez az áldozat csak korlátozza, de nem bénítja meg és nem oltja ki.

Javaslatát mind a bal-, mind a jobboldal – Reisinger Ferenc és Lichtenstein László – elutasította. A kisgyűlés javaslata kapott többséget; ez ellen csupán a független demokraták és a szociáldemokraták szavaztak.⁴⁴

Az 1931. december 1-jei közgyűlésen – a polgármesteri jelentés vitájában – Reisingerrel együtt bírálta a statáriumot, s kifejtette: "politikai [...] kérdésekben bizalmat kizárólag a közgyűlés nyilváníthat" a kormánynak, nem pedig – amint azt föltehetően megtette – a közigazgatási bizottság.⁴⁵

12. Zsedényi Béla több tanulmányában foglalkozott az 1925:XXVI. tc. alapján bevezetett Bethlen-féle választójoggal és választási rendszerrel, bírálva annak visszaélésekre is lehetőséget nyújtó intézményeit.

A törvénynek súlyos visszaélésekkel kísért két általános választáson való alkalmazása indította arra, hogy maga is csatlakozzék a vele elégedetlenek táborához, és megírja legbátrabb írásművét, vörös fedelű füzetét *Új választójogot! (Választójogi*

⁴¹ Th.biz.1932. nov. 15-ei jkv.(1932:181.); November 22-én [...] RH 1932. nov.15.

⁴² Vitéz Görgey László és Ferenczi Károly a városi pártok túlnyomó többségének felsőházi jelöltjei. RH 1932. nov. 22.; Th. biz. 1932. dec. 5-ei jkv. (1932:211–214.), Nagy többséggel vitéz dr. Görgey Lászlót felsőházi rendes tagnak, Ferenczy Károlyt [...] póttagnak választotta meg Miskolc törvényhatósági bizottsága. RH 1932. dec. 6.; Vitéz Görgey Lászlót választották meg [...] MJ 1932. dec. 6.; Vitéz Görgey László 93, Zsedényi Béla 34 szavazatot kapott a miskolci felsőházi tagválasztáson. FM 1932. dec. 6.

⁴³ Th. biz. jkv. 1931:139., 180., 257.; Vizsgálóbizottságot [...] RH 1931. máj. 31.; A közgyűlésen élesen támadták a Korona építése miatt a vállalkozókat. RH 1931. aug. 14.; Pénteken dönt a közgyűlés a Korona-ügyben. MJ 1931. aug. 14.

⁴⁴ A város közgyűlésén éles hangon bírálták az új kormány eddigi intézkedéseit. MJ 1931. szept. 11.

⁴⁵ A városi közgyűlés első napja. RH 1931. dec. 2.

reformtervek) címmel, amely magánkiadásban 1931 novemberében jelent meg (Miskolc, 1931. Miskolci Könyvnyomda Rt., 48 p.).⁴⁶

Bevezetőjét idézem: "E választójog [1925:XXVI.tc.] alapján még egyszer választani: merénylet volna a nemzet élete és jövője ellen." A leendő választójogi reformban "a Nyugaton kitermelt s győzelmet aratott eszméket" össze kívánta egyeztetni "ezeréves állami létünk fejlődésének törvényeivel", annak tehát egyszerre akart liberális és konzervatív jelleget adni. Az anyagi választójog körében a szavazati jogot megközelítően általánossá kívánta tenni a túl magas (24 éves) életkor leszállításával és az egyhelyben lakás (domicilium) föltételének lényeges csökkentésével; le akarta dönteni a férfi és nő jogosultság közötti válaszfalat is, a nők ugyanis addig sokkal súlyosabb föltételekkel szavazhattak. A megválaszthatóság 30. életévhez kötött föltételét 24-re kívánta csökkenteni. A szavazás titkossága mellett foglalt állást, külön hangsúlyozva, hogy – miként a külföldi példák igazolják – ez nem csupán a liberálisok vagy szocialisták érdekeit szolgálja, nem kell hát félniük tőle a konzervatívoknak sem. Abból kiindulva, hogy *"nagy országnak ... nagyobb, kis országnak ... kisebb parlamentre van szüksége"*, a képviselők számát 20–30 %-kal, 245-ről 170–200-ra gondolta csökkenteni. Az általános többségi (egyéni) kerületi rendszer helyett, amely addig a magyar közjogot uralta, az arányos (lajstromos, listás) rendszer előnyeit ecsetelte, mégpedig szigorúan kötött formában. A lajstromos kerületek beosztására három tervet dolgozott ki: 1. a vármegyei lajstromok alapján a szomszédos csonka vármegyék és a városok beosztásával, 2. a szomszédos törvényhatóságok evégett való egyesítésével és 3. nagyobb tájak szerint. Az ajánlási rendszert gyökeresen meg kívánta változtatni. Az átlag 120–130 ezer választó közül egy-egy lajstromra legfeljebb csupán ezernek az aláírását követelte volna meg, azaz a választók addigi 10 %-ával (bizonyos esetekben 5 %-ával) szemben nem egészen 1 %-át. Úgy ítélte, a közélet tisztasága a képviselői összeférhetetlenség szigorítását kívánja meg. A választási petíciók elbírálását ő is jó helyen találta a Közigazgatási Bíróság hatáskörében, az eljárást viszont ugyancsak szigorítani kívánta. Követelményként szögezte le, hogy a közjogi per költségeivel nem szabad senkit méltánytalanul sújtani. El akarta érni, hogy "a panasz ne csak a képviselő, hanem a vele együttesen a választáson hivatalosan közreműködő személyek ellen is intézhető legyen".

1931. karácsonyának második napján fogalmazta ezen, a titkos szavazás bevezetését célzó indítványát, melyet a város kisgyűlése és közgyűlése egyazon napon, 1931. december 30-án tárgyalta.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Tisztelettel javaslom, hogy Miskolc város th. bizottsága, a társtörvényhatóságok hasonló állásfoglalás céljából való egyidejű megkeresése mellett, a magyar országgyűlés mindkét házához a következő feliratot küldje:

"Miskolc város közönsége az 1931. év végén, – visszatekintve e tragikus évre, amely egész Európát súlyos gazdasági válságba sodorta, a leghatalmasabb teherpróbák elé azonban e válság közepette is ép[p] a trianoni békében az emberi jogok és a gazdasági célszerűség parancsa ellenére megcsonkított, a győztes hatalmak zsákmánykedvének pörére vetkőzöttön és védtelenül kiszolgáltatott Csonka-Magyarországot állította, – ép[p] e tragikus helyzet által indokoltan, szükségét látja annak, hogy okulva a múltakon és törvényadta jogával élve, a magyar országgyűlés figyelmét a nemzeti élniakarás legsürgősebb parancsára, a nemzet összes erőinek sürgős összefogására hívja fel.

E szomorúan válságos s nagy időkben, melyben a nemzet sorsa és jövője évtizedekre ható erővel dőlhet el jobbra vagy balra, jövődjé jobb vagy balsorsának a kovácsa csakis maga a nemzet lehet. Azokon az

⁴⁶ Ismertetése: „Új választójogot”. Zsedényi Béla dr. röpirata választójogi reformterveiről. RH 1931. nov. 29.

elkerülhetetlenül és azonnal szükségessé vált vagy váló intézkedéseken kívül, amelyeket az országló és kormányzó erők veszély esetén a nemzet érdekében amúgy is haladéktalanul megtenni kötelesek, a felelősséget, a nemzet megkérdése nélkül, mindezt senki sem vállalhatja el. A legkevésbé azonban az a parlament, amely négyötöd részben ma is nyílt szavazás alapján, egy már idejétmúlt választójogi törvény s annak nyílt botrányköve, a mai ajánlási rendszer mellett nyert mandátumot.

E város közönsége a magyar állampolgárok azon teljesen indokolatlan különbségtevessel privilégizált töredékéhez tartozik, amely akaratát e választásokon titkosan, tehát szabadon nyilváníthatta ki. Ez a körülmény azonban nem akadály, sőt inkább erős és jogos fundamentuma azon kívánságának, hogy e jog szabad gyakorlásában a magyar állampolgárok összességével kíván osztozkodni. Mert szabadon kinyilvánított szava és akarata természetesen csak akkor lehet valóban szabad s így csak akkor érvényesülhet, ha az önkény és illetéktelen befolyásolás majorizálása alól felszabadult és a parlament teljes összealkotásában hasonlóan szabad akaratkijelentésekkel mérkőzik vagy találkozik.

Elkerülhetetlenül szükségesnek, e válság óriási, a jövőre kiható jelentősége, a nemzeti élet feltétlenül bekövetkezendő nagymértékű reformja s a mindezekért való komoly felelősségvállalás szempontjából elodázhatatlanul sürgősnek látja és ítéli e város közönsége tehát a titkos választójog legsürgősebb megvalósítását, a mai választójogi törvény s a mai botrányos ajánlási rendszer korszerű, becsületes, igazságos reformját, és mindezek alapján a magyar országgyűlés képviselőházának a nemzet egyetemének szabad akaratnyilvánításán nyugvó újjáalkotását.

Nem a múlt megbélyegzése, nem is a jelen hibái felett való ítélkezés, hanem mindennek fölött a jobb jövő reménye és sóvárgása az, amely e város közönségének nemcsak jogává, de kötelességévé is teszi, hogy a magyar nemzet országgyűlését a nemzeti becsület e szégyenfoltjának letörlésére s a reá váró legsúlyosabb feladat legsürgősebb megoldására a legnagyobb nyomatékkal kérje fel.

Kifejezést ad egyben e kérés kapcsán a magyar közvéleménybe becsempészett tévhittel szemben azon meggyőződésének is, hogy nem a kormányok s nem is a kormányzó pártok hosszú életre kötött biztosítása az a fundamentum, amelyen a nemzet jobb jövője épül, hanem sokkal inkább az a hit és az a bizalom, amelyet a mindenkor parlamenti többség s ezzel a többséggel kormányzó kormány a nemzet egyetemében élvez. Ezt a hitet és ezt a bizalmat azonban csak a titkos választójog s az igazságosságra és becsületességre alapozott választójogi törvény teremtheti meg. Ezért előfeltételei ezek a nemzeti élet regenerálódásának, a nemzeti erők összefogásának és a jobb jövőnek."

Kelt Miskolcon, 1931. december hó 26-án

Zsedényi Béla

A kisgyűlés tárgyalás alapjául elfogadta ugyan az indítványt, ám nem kívánt azonnal állást foglalni; azt javasolta hát a törvényhatósági bizottságnak, hogy maga is halassza el a döntést mindaddig, amíg a polgármester közreműködésével a pártok előzetesen megtárgyalják.

Zsedényi indítványát Hodobay Sándor polgármester tartalmilag ismertetve terjesztette a közgyűlés elé, amely 33:25 arányban kimondta, hogy tárgyalni kívánja. Ezután viszont Halmay Béla helyettes polgármester a kisgyűlés halasztó javaslatával állt elő. Zsedényi ezt joggal tekintette elodázásnak, miért is azt kérte, hogy a részletekbe való belemenetel nélkül a közgyűlés azonnal foglaljon állást a titkos választójog mellett. Mint mondta, indítványában ügyelt arra, hogy ne érintsen olyan kérdéseket, amelyekben a pártok nem értenek egyet. "Tessék demonstrálni amellet – mondta –, hogy a nemzet jövőjét csak becsület és tisztesség útján [való] összefogással lehet megalapozni. Ez az összefogás pedig csak a titkos választás alapján lehetséges." Névszerinti szavazást kért, amit nagy zaj fogadott.

A vitában a liberális párt nevében szóló Ferenczi Károly ebben népszerűség-hajhászást látván, az alapos előkészítést szorgalmazta. Rónai Sándor kiállt Zsedényi indítványa mellett, hangoztatva, hogy Miskolc már az I. világháború előtt, Bizony Ákos idejében a titkos választójog mellett foglalt állást.

Görgey László elismerte a titkos választójog szükségességét, s az ajánlási rendszer hibáit, ám az anyagi választójog terén már a meggondolás mellett érvelt, mert – mint hangoztatta – az "nem születési, hanem szerzett jog". Láng Lajos az azonnali tárgyalást sürgette, míg Fodor Dezső azzal, hogy a liberális párt más kérdéseket is föl

akar vetni, a halasztás mellett volt. A közgyűlés névszerinti szavazással 52:21 arányban a kisgyűlési javaslatot fogadva el elhalasztotta a döntést.⁴⁷

Az 1932. január eleji (7-ei?) pártközi értekezleten minden párt támogatta Zsedényi indítványát, s a polgármestert bízták meg a felirat előkészítésével.⁴⁸ A kisgyűlés február 3-án immáron a polgármester "bővebb" javaslatát tárgyalta meg, s ezt is terjesztette a másnapi közgyűlés elé. Zsedényi akkor visszavonta saját indítványát. Föltételezte, hogy a polgármester a pártközi értekezleten azért állt elő új javaslattal, mert indítványában a titkos választást azzal is indokolta, hogy „becsületes, igazságos reformot kíván”. Elismerte, hogy az új javaslat a peticionálási jog reformját is követeli. Ezt igen, a választókerületek számának takarékosági okokból való csökkentését viszont nem fogadta el.

Görgey László és Kürcz Jakab a kisgyűlési javaslat, Csik József és Reisinger Ferenc viszont a Zsedényi-indítvány mellett érvelt. Hodobay Sándor polgármester azt bizonygatta, hogy tulajdonképpen Zsedényi indítványát fogadták el, ám indoklását enyhítették. Mint mondta, "ezzel a stílussal és hanggal nem azonosítja magát". Mire Zsedényi azt mondta, hogy nem a stíluson, hanem a botrányosságon van a hangsúly. Hiába kérte indítványa szavazásra bocsátását, a főispán nem azt, hanem a kisgyűlési javaslatot terjesztette elő. A 45:14 arányú névszerinti szavazás nyomán a közgyűlés az országgyűlés két házához e feliratot intézte:

Az egész Európát elborító gazdasági világválságnak a trianoni békekötés folytán is súlyosan szenvedő részesei vagyunk. E nehéz időkben a válság megoldása, a gazdasági megkönnyebbülés elérése megfeszített kormányzási és parlamentáris munkásságot igényel, s feltétlenül szükségessé teszi az ütköző pontok lehető kikapcsolására a nemzet minden erőinek egy nemzetmentő akaratban való összefogását.

A nemzet akaratát a parlament képviseli. Egyike legfontosabb alkotmányjogi törvényeinknek tehát a képviselőválasztási törvény. Az elfogulatlan és politikai pártérdekeken felül emelkedő közvélemény azonban a ma érvényben levő választó jogi törvényt és az ennek alkalmazása körül kifejlődött gyakorlatot nem tekinti annak az alkotmányjogi biztosítéknak, mely szerint a választók akarata teljesen szabadon nyilvánulhat meg, s ma már nyilvánvaló, hogy az 1925. évi XXVI. tc. alapján történendő választások a törvény kirívó ütköző pontjai miatt nem juttatnák az annyira szükséges megoldáshoz a parlamenti helyzetet.

Miskolc város közönsége a nemzeti élet regenerálódásának és a nemzeti erők összefogásának fontos érdekében tehát szükségesnek látja és ítéli a választójogi törvény korszerű, igazságos reformját, szélesebb rétegek bekapcsolásával a nemzet egyetemes érdekeinek figyelembe vételével. Ehhez képest javasolja: 1. a titkos választójog általános bevezetését, 2. az ajánlási rendszer teljes megváltoztatását, 3. a választásokkal összefüggésben a gyűlekezési jog biztosítását, 4. a peticionális eljárás megkönnyítését, 5. a választókerületek arányosabb beosztását, a takarékosági szempontokból a választókerületek számának csökkentését.

Egyben elhatározza törvényhatósági bizottságunk, hogy ezen határozatát hasonló állásfoglalás céljából a társörvényhatóságoknak is megküldi.

Az a különös helyzet állt elő, hogy Zsedényi Béla és 13 ellenzéki képviselő ellene szavazott e javaslatnak, aminek persze csak ügyrendi jelentősége volt, hiszen annak lényegével maguk is egyetérthettek. Csupán az indítvány élének letompítását

⁴⁷ Zsedényi Béla 20 531/1931. sz. indítványa a sortárban jelzett 1188/1932. sz. helyett tévesen az igazoló választmányi anyagba került (Polgm. 1947: 930/A). 1930. december 30-ai vitájára lásd: Kisgyűlési jkv. 1931:292.; Th.biz.jkv. 1931:203.; Miskolc törvényhatósági bizottsága januári közgyűlésén foglalkozik a titkos választójog kérdésével. MJ 1931. dec. 31.; Mozgalmas viták a városházán a szakbizottságok újjáalakítása körül. RH 1931. dec. 31.

⁴⁸ A titkos választójogot sürgető indítvány a törvényhatósági pártok előtt. RH 1932. jan. 8.

kifogásolták. Az ellenszavazók a Független Demokrata Párt, a Szociáldemokrata Párt és Keresztény Kisgazdapárt frakciótagjai voltak.⁴⁹

A miskolci fölratra 1933 júniusában immáron Gömbös Gyula miniszterelnök válaszolt, akinek a felsőház adta ki azt; eszerint a kormány elvi álláspontja a választójog titkosságán alapul, melynek előkészületei már folynak...⁵⁰

13. Mikszáth Kálmán főispán 1932. április 7-ei jelentése szerint Zsedényi több akkori, baloldali hangvételű röpiratba (1932; *Farsang*) írt, sőt részt vett terjesztésükben is. Kár, hogy sem ezek, sem a többiek (*Hamvazás; Nagyböjt; Sajtószabadság*) ma már nem lelhetők fel.

A röpiratok ügye az április 28-ai közgyűlést is foglalkoztatta. Itt Zsedényi kifogásolta, hogy "ezidőszent nem adnak engedélyt csak kormánypárti lapok megindítására". Elmondta, hogy két miskolci újságíró röpiratokat adott ki, melyek terjesztésére a harmadik esetben a polgármester már nem adott engedélyt, amit ő a sajtószabadság sérelmének tekintett. A röpiratok hangnemét erősnek tartotta ugyan, ám úgy vélte, hogy "a miskolci közéleti tényezők és funkcionáriusok túlzottan érzékenyek a kritikával szemben". Reisinger Ferenc kérdésére a polgármester úgy vélte, hogy diszkrecionális jogára alapított határozata indokolt, különben is megfellebbezhető, a röpirat pedig a sajtótörvény kijáratása.⁵¹

Az 1932. augusztus 1–2-ai közgyűlés elé került az Apolló mozi hírhedt ügye, melynek heves vitatása nyomán Zsedényi indítványára titkos szavazással felfüggesztették Plank Miklós tanácsnokot.⁵²

14. A biatorbágyi merénylet miatt 1931. szeptember 19-e óta, tehát közel egy esztendeje, statárium volt már az országban, amikor Zsedényi Béla ellene a polgármester útján ezen indítványt terjesztette elő:

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Közel egy esztendeje lesz immár, hogy a m. kir. kormány, a kivételes esetekre szóló törvényi felhatalmazással élve, a statáriumról szóló rendeletet kibocsátotta. E rendeletét a magyar kir. kormány közvetlenül a biatorbágyi merénylet után hirdette ki, a fennforgó aggodalmak alapján, és egyetértve akkoriban a magyar közvéleménnyel is, szükségét látva annak, hogy az állami [és] társadalmi rendet és személybiztonságot fenyegető kivételes veszélyekkel szemben kivételes eszközökkel is védekezzen. Az azóta lefolyt idők azonban kétségtelen bizonyítékot nyújthatnak és nyújtottak arra nézve, hogy a fennálló jogi és társadalmi rendet oly mérvű támadások nem érték s oly mérvű veszélyek nem fenyegetik, amelyek az állam normális életműködésének a védelmére, az emberi és jogi igazság mérlegén nyugodt bölcsességgel lement biztosítékokkal ne volna hatékonyan és megfelelően kivédhetők és megtorolhatók.

Az azóta lefolyt idők eme bizonyoságtétele közvéleményünk fölött sem suhant el nyomtalanul. És az a magyar közvélemény, amely a kihirdetett drákói jogszabályokban egy törpe kisebbség erőszakos, földalatti törekvéseivel szemben felveendő önvédelmi harcában a jogos önvédelem kikényszerített és mellőzhetetlen fegyvereit látta, ma már és akkor, amikor seregszemlét tart azok fölött, akik e fegyverek előtt elhullottak s közéjük csupán deszperádokat és megbomlott agyú vagy csak megtévedt közönséges gonosztevőket talál, e fegyverhasználat jogát indokolatlannak érzi.

⁴⁹ A választás titkossága [...] RH 1932. febr. 4.; Th. biz. jkv 1932:9.; Miskolc város a választási rendszer korszerű reformját kívánja. RH 1932. febr. 5.; Miskolc törvényhatósági bizottsága állást foglalt a titkos választás és az ajánlási rendszer reformja mellett. MJ 1932. febr. 5.

⁵⁰ Gömbös [...] válasza Miskolc [...] választójogi feliratára. RH 1933. jún. 9.– Ugyanaz a MJ 1933. jún. 9-ei számában is. – A 10 660/1933. számon június 8-án iktatott 4221/1993. ME I. sz. leíratot nem találni a levéltárban. Vö. Th. biz. jkv. 1933:110.

⁵¹ A város közgyűlése [...] MJ 1932. ápr. 29.; Óráig tartó vita [...] RH 1932. ápr. 29.

⁵² Négyórás izgalmas vita volt az Apolló-ügyben. RH 1932. aug. 2.; Rendkívüli közgyűlés dönt az Apolló-ügyben. RH 1932. aug. 3. Th. biz. jkv. 1932:99–102.

A statárium különben is oly rendkívüli védelmi eszköz, amellyel élni csak valósággal rendkívüli esetekben és akkor is csak ideig-óráig, csakis feltétlen szükség parancsa alatt lehet indokolt. Erre a tapasztalati tényre és helyesen felismert jogpolitikai igazságra mutatnak reá különben a mai nyugai államok példái is, amelyeknél e drasztikus eszköz használatában sokkalta több mérséklet mutatkozik.

Azok a rések és szakadékok, amelyek a büntetőjognak a statárium által áttört modern és legfőbb alapelveiben tátonganak, s ezek között is elsősorban a perorvoslatok teljes kizárása és a védelem jogainak nagyfokú korlátozása – amennyiben a hosszas gyakorlat állandósulásuk látszatát kelti – további s nagyobb veszedelmekre hívják fel nemcsak a bölcsész és a jogász figyelmét, de előbb vagy utóbb az egész társadalomét is.

De nem hanyagolható el az a változás sem, amellyel a társadalom közvéleménye, és ép[p]en a legutóbbi időkben, az abolicionizmus irányában szemmel láthatólag eltolódott. Mert bármilyen olcsó volt is a nagy háborúban és az utána következő forradalmi időkben az emberélet, ép[p]en ez a nagy véráldozat volt az, amely e veszélyeztetett érték magasabb, nemesebb és emberibb megbecsülését hozta magával. Az a politika tehát, amely az állam életét bölcsen és messzelátó szemmel vezeti – eltekintve a végszükség esetétől – nem mondhat ennek ellent, nem szállíthatja lejjebb önmaga e nemes értékelést s nem játszhatja el még a büntetőbíró szerepét sem az élet ama durvaságai [fölött], amelyekből a társadalom egyetemes erkölce már kiemelkedett.

És feljegyezhető még az az érv is, mert fel kell jegyeznünk, mint ahogy fel is jegyezték mindég évszázadok óta, hogy az emberélet az emberi tévedéseknek, az ősi "error"-nak, minden tudás és lelkiismeretesség mellett is, mily könnyű játéka lehet. Nem kell-e tehát nekünk, akik halandó embereknek ép[p]en ebből az örök hibájából szenvedünk állami s nemzeti létünk tragikus sorsa alatt, nem kötelességünk-e nekünk tehát, mindent elkövetnünk s példát teremtenünk az irányban, hogy állami önrendelkezésünk korlátai között e tévedés, amelynek ára mindenkor egy-egy emberélet lehet, az elérhető legkisebb minimumra szoríttassék?

Ezeknek az érveknek a súlya alatt terjesztem elő azt a javaslatomat, hogy Miskolc thjf. város törvényhatósági közgyűlése a magyar országgyűlés mindkét házához és a m.kir. kormányhoz a statárium mielőbbi eltörlése iránt feliratot küldjön.

Miskolc, 1932. augusztus hó 10-én

Zsedényi Béla

jogakadémiai nyilv.rend. tanár,

egyetemi m.tanár, törvényhatósági bizottsági tag

Miután a rögtönbíráskodás megszüntetését az igazságügy miniszter 1932. október 10-én elrendelte, Zsedényi indítványa tárgyalanná vált, ám így is jelentős, hiszen jogilag megalapozott bátor kiállásra vall.⁵³

15. Gömbös Gyula elnökletével megalakult kormány programját eleinte fenntartásokkal fogadta. Fehér Ödönnek, a Reggeli Hírlap szerkesztőjének a "kaméleon-perben" tett vallomása szerint a szerkesztőségben kijelentette: "Gömbös 95 pontja naivság, az országot egyedül Eckhardt Tibor tudja kivezetni a vészágból".⁵⁴ Nem állt be a liberális üdvözlők közé akkor sem, amikor még Kovács József is ilyeneket írt: "A közhangulat a kaotikus időkben várta az ő vezérletét. [...] Gömbös Gyula testvéri jobbját ma elfogadhatja mindenki."⁵⁵ Akkor sem szólt, amikor a miskolci törvényhatóság többsége – a keresztény községi párt, a liberálisok, a városi párt és a keresztényszocialisták – a szociáldemokraták ellenindítványa dacára bizalmat szavazott e kormánynak.⁵⁶

⁵³ Polgm. 1932:13 096.; Zsedényi Béla dr. egyetemi magántanár indítványa a statárium ügyében. RH 1932. aug. 11.

⁵⁴ A törvényszék egész napos tárgyalásán izgalmas jelenetek között folyt le a valóság bizonyítása a "kaméleon"-perben. MJ 1934. aug. 30.

⁵⁵ Kovács József: A lelkek koncentrációja. RH 1932. okt. 20.

⁵⁶ A város közgyűlésének többsége bizalmat szavazott a Gömbös-kormánynak. MJ 1932. nov. 16.; A város bizalommal üdvözölte a Gömbös-kormányt. RH 1932. nov. 16.

Az 1932. december 5-ei felsőházitag-választáson – igaz, politikai programadás nélkül – vitéz Görgey László ellen lépett föl, ami arra vall, hogy ekkor még ellenzékben volt.

1933. január végén a közgyűlésen odanyilatkozott, hogy az előzetes pártmegállapodásokat a Független Demokrata Párt már azért sem tekintheti magára kötelezőnek, mivel másfél év óta – tehát 1931 júliusától – nem vett részt olyan pártértekezleten, ahol ezek köttethettek.⁵⁷ Arra, hogy már ekkor kezdett eltávolodni saját pártjától, csak a későbbi "kaméleon-perben" derült fény. A közgyűlésben ritkuló szerepléseiről legfeljebb következtethetünk erre, ám még július elején is pártjával meg a szociáldemokratákkal együtt szavazott a főispán által kereszttürelőtett pótdadóemelés ellen.⁵⁸ E nyáron mint a közgyűlés által választott vízüzem albizottság elnöke kritikusán lépett föl, ám a városi üzemek egységes városi irányítás alá rendelésére irányuló törekvése eredménytelennek bizonyult.⁵⁹

Miskolcon a Nemzeti Egység Pártja – a Gömbös Gyula által átszervezett kormánypárt – 1933. június 15-én alakult meg Lichtenstein László főispán vezetésével és Görgey László közreműködésével; törvényhatósági választmányába a jogakadémia két oszlopos tagja: Bruckner Győző dékán és Sztéhló Zoltán római jogász professzor is bekerült; mindketten virilis törvényhatósági bizottsági tagok is voltak.⁶⁰ E pártalakulástól Zsedényi még távol tartotta ugyan magát, ám július 26-ától átvette a párt lapjának politikai irányítását. Sorra jelentek meg cikkei, sőt vezércikkei az 1932-ben hetilapként indult időközben napilappá vált Felsőmagyarországban, melyet nem sokkal később fő- s utóbb felelős szerkesztőként át is vett (1933. okt. 29. – 1935. júl. 14.). E kormánypárti lapban hozta nyilvánosságra a Független Demokrata Pártból való augusztus 29-ei kilépését is. A Kellner Miklós elnökletével tartott pártülésen maga is hálás köszönetet mondott a párt eddigi "bizalmáért és támogatásáért", miként a párt jelenlévő tagjai is "további bizalmukról és ragaszkodásukról biztosították a kilépő párttagot, bejelentését pedig egyhangúan tudomásul vették".⁶¹

Arról nincsenek adataink, hogy mikor ült át a NEP soraiba, mindenesetre nem sokkal később a közgyűlésben már e párt nevében szólt. Ezért a másik oldalról – s nem is annyira saját volt pártjából, hanem a szociáldemokraták és a liberális demokraták részéről – sok bírálatot, sőt támadást kellett elviselnie. Az első összetűzésre nem kellett sokáig várni: a szeptember 28-ai közgyűlésen bekövetkezett.

16. Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottsági közgyűlése az alábbi, a társtörvényhatóságoknak – így Miskolcnak is – megküldött fölratot intézte az országgyűlés két házához, valamint a miniszterelnökhöz.

Méltóságos Felsőház!
Mélyen Tisztelt Képviselőház!
Nagyméltóságú m.kir. Miniszterelnök Úr!

⁵⁷ A rendőrségi fogdák [...] ügye a közgyűlés előtt. RH 1933. jan. 27.

⁵⁸ A város közgyűlése csak a főispán döntése alapján fogadta el az előírt pótdadó emelését. RH 1933. júl. 5.

⁵⁹ Egységes irányítás alá akarják helyezni a városi üzemeket. RH 1933. júl. 21., Hosszú vita után minden a régiben marad a vízműnél. RH 1933. szept. 1.; A városi közgyűlés is az üzemi illetmények leszállítása mellett foglalt állást. MJ 1933. szept. 1.

⁶⁰ Megalakult Miskolcon a Nemzeti Egység Pártja. RH 1933. jún. 17.; Megtartotta alakuló gyűlését a kormánypárt helyi szervezete. MJ 1933. jún. 17.; Megalakult Miskolcon a Nemzeti Egység pártszervezete. FM 1933. jún. 17.

⁶¹ Zsedényi Béla dr. kilépett a miskolci független demokrata pártból. FM 1933. aug. 30.

Törvényhatósági bizottságunk mai napon tartott közgyűlésében tett önálló indítvány elfogadásával – azt a tiszteletteljes kérelmét terjeszti elő, miszerint törvényhozásilag mondassék ki, hogy a "törvényhatósági bizottsági tag a közgyűlésen, továbbá azon bizottságokban, amelyekben hivatalosan ténykedik, szintűgy a közgyűléstől, illetve bizottságtól nyert hivatalos kiküldetése közben végzett cselekedeteiért, magatartásáért, kijelentéseért sem bünvádi, sem fegyelmi úton nem üldözhető, csupán a törvényhatóság fegyelmi hatalmának van alávetve".

Törvényhatósági bizottságunk véleménye szerint ugyanis a parlamentarizmus szellemével összeférő önkormányzati élet[ből nem] mellőzhetők azok az erkölcsi elvek és biztosítékok, amelyek a törvényhatósági bizottsági tagnak megfélemlítés nélküli és minden befolyástól mentes őszinte magatartásának és nyilatkozatainak garanciáját képezik.

Az az elv, amely a törvényhozókat szólásszabadságban: immunitásban részesíti, természetesen alkalmazandó az egyes törvényhatóságok és községek életében is. Ugyanazok az okok, amelyek a törvényhozót függetlenné kívánják tenni elhatározásainak kialakulásában és a közérdekben tett kijelentései tekintetében, ugyanazok az okok szükségessé teszik, hogy a jogszabályokat alkotó törvényhatósági bizottsági tag szintén befolyástól, bünvádi és fegyelmi üldözés veszélyétől mentesen teljesíthesse működését.

Ez a mentesség, illetve felelőtlenség az idevonatkozó politikai elméletek szerint amúgy sem az egyes egyéneket, tehát jelen esetben bizottsági tagokat illeti meg, mert ez a felelőtlenség a törvényhozó szervnek, jelen esetben a törvényhatósági bizottságnak a kiváltsága, amellyel elhatározásainak szabadságát biztosítja és hatáskörét védi.

Megtörténhetik természetesen az, hogy valaki ezzel a joggal visszaél. Ez az eset azonban a törvényhozás életében is előfordulhat, és az az hátrány, amely ennél fogva az elv alkalmazása ellen szól, sokkal kisebb, mint amit az rejteget magában, ha sokféle tekintettől befolyásolva, a bünvádi és fegyelmi üldözés veszélye alatt nem tárhatja fel a köz érdekében a bizottsági tag őszintén tudomását, tapasztalatait, elhatározásának és cselekvésének rugóit.

A mentelmi joggal visszaélő bizottsági tag megbüntetése egyébként megtörténhetik a fenti javaslat szerint, csupán a maga suverenitását és szabadságát biztosítja a törvényhatóság, amikor az ilyen esetek elbírálását saját hatáskörének tartja fenn.

A bizottsági tagok felelőtlenségének, immunitásának biztosítása annál inkább fontos és célszerű követelmény, mennél inkább válik szükségessé a közérdekben való bátor, részrehajlatlan szókimondás.

Amikor azonban a parlamentarizmus elve mellett működő törvényhozókat az immunitáson felül még az inviolabilitás, tehát a sérthetetlenség is megilleti, nem törvényhozói működésük közben elkövetett jogsértő cselekményeik tekintetében, ily esetben csak a parlament előzetes hozzájárulásával vonhatók a törvényhozók felelősségre, addig – noha elvileg a törvényhatósági bizottságok életében is megvalósulhat az a helyzet, hogy a bizottsági tag politikailag üldözést szenved működése miatt, vagy ép[p]en azon célból, hogy a bizottsági munkában való részvételből elvonassék, mégis egyfelől azért, mert ennek az elvnek a parlamentarizmus keretében való alkalmazása elvileg pártpolitikai befolyások érvényesülésétől is függhet, másfelől mert a törvényhozás tagjai és a törvényhatósági bizottsági tagok munkájának fontossága közötti különbség első pillanatra felismerhető, továbbá, mert bünvádi üldözés akadályainak kiterjedése az ország nagyszámú bizottsági tagjai tekintetében tág térre nem alkalmazható, és végül, mert a bizottsági tag a köz érdekében való munkálkodását a hivatalos funkciója közben végzett ténykedések tekintetében az immunitás amúgy is biztosítja, ezért a sérthetetlenség elvének a bizottsági tagokra való alkalmazását szükségesnek nem tartom.

De viszont ép[p]en a felelőtlenség és sérthetetlenségnek fenti szembeállítását talán még fokozottabban és nyomatékosabban tárja elének annak a szükségességét, hogy megfelelő sanctiók és ganatiák mellett, mint amelyeket a büntetésre vonatkozólag megtett fenti javaslat előterjeszt, adassék mód az immunitásnak, felelőtlenségnek törvényhozási biztosítása által arra, hogy a bizottsági tag működése tekintetében egyedül csak a lelkiismeretére hallgatva munkálkodhasson a közjó érdekében.

Debrecen, 1933. május 31.

Vásáry István
polgármester⁶²

E törvényhatósági bizottsági mentelmi jogot sürgető átirat, amint arról a Felsőmagyarország tudósított, július 5-én érkezett meg Miskolcra.⁶³ Szokatlan voltára jellemző, hogy augusztus 11-én Pécs helyettes polgármestere is átirat, tudakolva a

⁶² Polgm. 1933:11723. (Debrecen sz. kir. város th. biz.: 197/1933. bkgy. 6432-fj 239.); Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, Debrecen sz. kir. város nyomtatott közgyűlési jegyzőkönyve, 1933:197. (460-414. p.)

⁶³ Mentelmi jogot sürgetnek a törvényhatósági bizottsági tagok számára. FM 1933. júl. 6.

miskolci álláspontot, úgy vélvén: "Ebben a rendkívüli nagy horderejű kérdésben [...] az egyes városoknak egyöntetű álláspontot kell elfoglalniuk." Halmay helyettes polgármester szeptember 16-ai válaszában csak azt közölhette pécsi kollegájával, hogy a törvényhatósági bizottság a legközelebbi ülésen fog foglalkozni a debreceni átirattal.⁶⁴

A szeptember 26-ai kisgyűlés egyszerűen, minden indoklás nélküli napirendre térést indítványozott a másnapi közgyűlésnek. Így is érdekes azon (helyettes) polgármesteri előadmány, mely indokul ezeket hozta föl:

[...] a törvényhatósági bizottsági tagok mentelmi jogának a debreceni felirat értelmében való megadása olyan tárgyalási rendszert vinne be a törvényhatósági bizottságba, amelynek meghonosítása nem volna kívánatos, s amely rendszer lehetővé tenné a felelősség nélküli vádaskodásokat. A közgyűléseken a tárgyalagos kritika jogát minden bizottsági tag szabadon gyakorolhatja, és Miskolcon még nem volt arra példa, hogy valamelyik törvényhatósági bizottsági tagot tárgyalagos megállapításaiért felelősségre vonták volna.⁶⁵

Zsedényi a kisgyűlés napján a Felsőmagyarországban *Felelőtlen városatyák* címmel vezércikkben juttatta kifejezésre közjogilag helytálló, a debreceni átiratot elutasító álláspontját.

Városatyáinkból – írta – elsősorban, de egyben szerencsére is, teljesen hiányzik a mentelmi jog hiányérzete. Senki sem szorult volna rá, hosszú évek során, senki sem. Pedig a miskolci városházán is folyt le elég harc, folytak nagy csaták és dülő viharok.

De nem értünk és érzünk a kérdés erkölcsi megítélésében sem egyet. A közélet tisztaságához nem az az út vezet, amelyen a felelőtlenség burjánzik fel, hanem az, ahol a felelősség súlyosodik. Nem a vád kapuit kell tágitani, oly tágra nyitni, hogy szabad közlekedést találjon rajta keresztül minden gyanú és minden vádaskodás is, de szigorú ellenőrzés alá kell vonni a kötelességteljesítést. Mert akkor felelős maradhat s felelősen is értékes lehet a kritika.

Súlyos kifogásunk van végül e javaslattal szemben közjogi, alkotmányjogi szempontból is. Ebből a szempontból a debreceni terv már nemcsak érdekes és eredeti, de kurizórum és abszurdum is. Mert nem kevesebbet kíván a jó városatyáknak, mint felelőtlenséget, a szuverénítás kritériumát. Szuverén azonban alkotmányunk ősi rendje szerint csak a törvényhozás lehet. Csak egyetlen, a legmagasabb fórum csupán. Ez az egy fórum és ennek az alkotó tagjai azok, akik csak lelkiismeretünknek felelősek és felelőtlenek a törvény előtt. De más e felelősségben nem osztozhat velük. Az osztozkodás nem a jog kiterjesztése, [hanem] a jog szétporlasztása lenne.

Az ötlet tehát ötlet fog maradni, bármily eredeti is. Felelőtlen városatyákra pedig nem vágyakozunk. Vannak ennél sürgősebb vágyaink, még a városatyákra vonatkozólag is. Legyenek inkább függetlenek és érdektelenek!⁶⁶

A szeptember 28-ai közgyűlés kezdetén látszólag nem volt semmi rendkívüli, sőt mind a padosorokban, mind a karzaton kevesen jelentek meg, ám e gyér jelenlét mellett is szokatlanul érdekes vita zajlott. "Kemény közbeszólások, éles szópárbajok követték egymást, argumentumok rakétái szálltak a közgyűlési teremben, erők mérkőztek és a derűtségre vezető hol epés, hol elmés közbeszólások pergőtüzében itt-ott a rabulisztika is szóhoz jutott." A debreceni átiratot, valamint a közgyűlés napirendre térését indítványozó kisgyűlési javaslatot Halmay Béla helyettes polgármester ismertette, amit szünet követett megállapítandó, hogy jelen vannak-e az írásban névszerinti szavazást kérő szociáldemokraták és független meg liberális demokraták (Bródy Sándor, Reisinger Ferenc, Kellner Miklós és mások).

Forgács Dezső a liberális demokrata frakcióból támogatta az átiratot; elsősorban azt az ellenérvet vitatta, hogy az immunitással vissza is lehetne élni, hiszen ez akkor a

⁶⁴ Polgm.1933:11723. (Pécs polgm. 21554/1933.; miskolci iktatószáma: 117234/1993/1–2.)

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ [Zsedényi Béla] (Zs.): Felelőtlen városatyák. FM 1933. szept. 27.

parlamentre is áll, ott mégis bevett intézmény. "Most – mondotta – amikor egy reformról van szó, Miskolc, ez a liberális város nem helyezkedhetik vele szembe!" Mire Hodobay Sándor polgármester közbeszólt: "Miskolc *nem* liberális!" Vitéz Görgey László pontosította: "Miskolc *már nem* liberális!"

Görgey azzal az érveléssel, hogy vállalja minden közéleti férfi tetteiért és kijelentéseikért a felelősséget, a kisgyűlési javaslatot pártfogolta. Csik József – korábban keresztényszocialista, immáron keresztény kiskapita – MÁV-tisztviselő városatyja a közgyűlési immunitás mellett volt. Érvelése szerint a mentelmi jog birtokában már eddig is szókimondóbbak lettek volna a városatyák; mindenki tudott pl. a főjegyző anyagi visszaéléseiről, ám senki nem mert szólni miatta. A független demokrata Engel István is "a több szabadság, a több levegő" mellett érvelt, s vitatkozott Zsedényi vezércikkével, úgy vélvén, hogy a városi képviselők "a mentelmi jog birtokában nem felelőtlen kijelentésekre és cselekedetekre fogják magukat ragadtatni, hanem a jogos közérdek biztonságosabb szolgálatára". Barta Jenő a törvényhatósági bizottságot *mutatis mutandis* a parlamenthez hasonlítva érvelt a debreceni átirat elfogadásáért.

Zsedényi Béla közbeszólások pergőtüzében is hangsúlyozta, hogy nem konzervatív vagy reakciós indíték, hanem éppen a liberalizmus az, ami a debreceni átirat ellen szól. A jogalkotás körében éppúgy nem szabad alacsonyabb rendűnek tekinteni a törvényhatósági bizottságot a parlamentnél, miként az elemi iskolát sem az egyetemtől, mégis: miként az egyetemi tanszabadságot az elemi iskolában, az immunitást sem lehet alkalmazni az önkormányzatokban. "Sólon óta – folytatta – faragják, nyesegetik, változtatják az alkotmányt. Mussolini, Dollfuss, Hitler, és úgy látszik most Debrecen is megirigyelte ezt, és az alkotmány alapelveit akarja megváltoztatni." Debrecen átiratát a tájékozatlanság szülte. Aki fogalmazta, nem volt tisztában azzal, hogy a szuverenitás csak az államot illeti meg, a javaslat ezért jogbizonytalanságot szülne s felelőtlenségre vezetne.

A mentelmi jog – tudósít a Felsőmagyarország érveléséről – a törvényhatósági bizottság közgyűlésein tag kaput nyitna a vádaskodások számára. Tovább menve, ez a rendszer érvényesülne a vármegyei törvényhatóságok és a községi képviselőtestületek életében is, hiszen így szól a debreceni javaslat, márpedig ez a rendszer, ha még Bürgözdön is bevezetik, a vitáknak teljes elfajulására és tettelességekre is vezethet.

A parlamentben éppen azért, mert annak tagjai éveken keresztül permanensen üléseznek, könnyen alakulhat ki a parlamenti tárgyalási hang és módor, amely lefékezi az indulatokat önmagától is, ez azonban az összes törvényhatóságokban és a községi képviselőtestületekben, amelyek havonta vagy 2–3 hónaponként és mindössze pár órára üléseznek és kevésbé intelligens réteget is foglalnak magukban – ki nem alakulhat. A parlamentben viszont megvan a mentelmi bizottság, s az állami törvények büntető hatalma helyett a szólásszabadság elfajulásai fölött, ennek a javaslata alapján, maga a parlament ítélkezik. Így a törvényhatósági bizottságokban és községekben is mentelmi bizottságokat kellene alakítani, s ezek az autonómiák nem a közügyeket tárgyalnák, hanem a személyeskedések tárgyalásában élnék ki magukat. A szabadelvűség jogán kéri a jogkiterjesztést. A pallós jog is új jogot jelentene, ha ma kérné a törvényhatóság – de jogkiterjesztés lenne ez? És a pallós-joghoz mit szól a szabadelvűség?

Amikor érdektelenséget követelnek – folytatta Zsedényi – ez alatt az anyagi érdektelenséget értem, a függetlenséget pedig lelkieket követelem. A múltban bizonyos hírek jártak a törvényhatósági bizottság tagjai között, s ezek a kérdések csak azért nem kerültek idejében a gyűlés elé, mert hiányzott az érdektelenség, a függetlenség, de jött az új törvényhatósági bizottság, kevésbé érdekelt, mint a régi és éppen mi voltunk azok – én is egyike azoknak – aki erről a helyről követeltem ügyészt és bűnvádi feljelentést a most folyó ügyekben.

Megszavazni azonban nem szavazta meg a törvényhatósági bizottság. Ezért mondom tehát, hogy nem mentelmi jogra, hanem érdektelenségre és függetlenségre van szükség. Tessék kisűrgetni a belügyminiszternél az összeférhetetlenségi szabályrendeletet, vagy még jobb volna, tessék újat, még szigorúbbat alkotni helyette. Javasolom, hogy Debrecen átirata felett a törvényhatósági bizottság térjen napirendre.

"Nem mindig a liberalizmus az a jogkiterjesztés az – tudósít a Magyar Jövő –, ha valaki tényleges jogot kap. Elvégre az is jogkiterjesztés volna, ha Miskolc visszakérné magának a pallosjogot, de micsoda liberalizmus volna az."

Volt elvbarátai s tegnapi közgyűlési harcostársai "új stílusát" vetették szemére. Íme a beszéde vége felé kialakult és a Reggeli Hírlap tudósítója által följegyzett szópárbaj:

Rónai Sándor: De rosszul hat ez az új stílus!

Zsedényi Béla dr.: Mindig ez volt a stílusom, mindig a meggyőződésemet hirdetem.

Bródy Sándor: A meggyőződése változott meg!

Zsedényi Béla dr.: Nem változott meg!

Zsedényi Béla dr. ezután azzal folytatta, hogy az immunitás helyett inkább az összeférhetetlenség kérdésének a tisztázását kellene megsűrgetni. Megfontolást ajánl ennél a kérdésnél. Ellenzi a debreceni átirat támogatását.

Reisinger Ferenc, aki megvallotta: rendkívül nagyra becsüli ugyan Zsedényi jogi tudását, ám ez alkalommal nem győzte meg. Különösen az elemi iskola és az egyetem, valamint a közgyűlés és az országgyűlés párhuzamának fölemlítésével nem, hiszen az országgyűlési képviselők színvonala is eltérő; példaként Bethlen "dísz-kisgazdáját", Kuna P. Andrást hozta föl, aki sok élc tárgya volt a Házban és az országban. Ő – a szólásszabadság garantálására is hivatkozva – azzal érvelt, hogy a törvényhatósági bizottsági tagok immunitása "már eddig is milliókat mentett volna meg a köz zsebére". Szerinte az még a törvényhatósági bizottság összetételének kialakulására, a törvényhatósági választásokra is jó hatással lenne.

A névszerinti szavazáson többséget – ha csak néhány vokssal is – a debreceni átirat pártolói: a liberálisok, a független demokraták és a szociáldemokraták nyertek. A NEP – benne Zsedényi is – első közgyűlési csatáját elveszítette.⁶⁷ Hodobai Sándor polgármester a 173/1933. kgy. határozat alapján október 16-án – jobb meggyőződése ellenére – a debreceni felirat kedvező elbírálását kérte a miniszterelnöktől; majd a belügyminiszter november 15ei kérésére 25-én a közgyűlési határozatot is fölterjesztette.⁶⁸

17. Az ügy azonban nem maradt ennyiben, hanem a Reggeli Hírap és a Felsőmagyarország hasábjain folytatódva valóságos közírói párbajjá vált a liberális demokrata Kovács József és Zsedényi Béla között. Kovács a Reggeli Hírlapban Grünwald Bélára is hivatkozva érvelt a debreceni átirat mellett, mintegy a szólásszabadság megerősítését s ezáltal "a hanyatló városi autonómia" fölélnkülését is remélve tőle. Szerinte Debrecen éppen hogy nem állt a parlamentarizmust a pártok uralmával helyettesítő "népvezérek és diktatúrák" mellé. "S igazán meglehetősen elfogultság és elbizakodottság kell ahhoz, ha valaki azt állítja Debrecen törvényhatóságáról, melynek tagjai sorában a debreceni egyetem legkiválóbbjai ülnek, hogy „közigazgatási tájékozatlanság és sötétség szülte Debrecen átiratát." Miskolc liberalizmusának bizonyosságaképp tanúkként hívta föl a 19. század nagyjait, s névsora – ha a fölisoroltak pártállása nem is volt azonos – valóban impozáns volt. Palóczy László, Szemere Bertalan, a Vayak, Léway József, Losonczy Farkas Károly, Lichtenstein József,

⁶⁷ Miskolc a törvényhatósági képviselők szabadsága mellett. RH 1933. szept. 29.; Vitéz Görgey László dr.: Aki a közélet porondján valamit mond, bizonyítson, állja is a helyét érte. FM 1933. szept. 29.; Miskolc is mentelmi jogot akar a törvényhatósági bizottságnak. MJ 1933. szept. 29.

⁶⁸ Polgm.1933:11723.(A belügyminisztériumi leirat száma: 82.149/1933./V.)

Horváth Lajos, id. Görgy László, Szentpáli István, Bizony Ákos, Herman Ottó s Mocsáry Lajos alkották.

A liberalizmus – érvelt – nem tiszavirág, amely máról holnapra él. A nemzeti szabadelvűség integráns része a magyarság államalkotó erejének, amely beidegződött a nemzet testébe. Új irányokkal, mesterséges elgondolásokkal sokszor el lehetett homályosítani. De a nemzetet ért katasztrófák és tragédiák nyomán újra kikél a sötét fellegek közül a nemzeti liberalizmus napja, amely kitermelte a legszebb emberi intézményeket. Hozta évszázadok után a jobbágyság felszabadítását, a polgárság egyenjogúságát. Megteremtette a törvény előtti egyenlőség és a tanszabadság vívmányait, amelyek egy alkotmányos országnak legbiztosabb fundamentumai.

Egy világegés után a megcsonkított, az agyongyötört és gazdaságilag leromlott országban támadhattak új megváltók, keletkezhetek új elméletek és állami berendezkedések. Lehetnek a nagy politikában és a kicsinyben is a politikai és közéleti pálfordulásoknak igazi művészei, az alkalmazkodóknak és a törtéetőknek bámulatos exempláriusai, – de Széchenyi, Kossuth és Deák országából kiölni a nemzeti liberalizmust és az igazi demokráciát sohasem lesz lehetséges!

Nagymagyarország minden városában a városi polgár, a dolgozó, áldozatos és kultúra talaját szántó polgár és munkás egyaránt a tiszta és nemes liberalizmus szolgálatába állította minden erejét, amely előbb-utóbb, de elvezeti a nemzetet a feltámadáshoz.

Ez a nemzeti liberalizmus fogja megmenteni a szélsőségektől, az utánérzésektől, a kópiáktól, a veszélyes kísérletezéstől ezt az országot, amelynek egész lelkisége, történelme és hagyományai szembeállanak a legújabb államalkotó ideákkal, és sohasem fog behódolni a Hitler-, Göring- és Göbbels-féle torz elméleteknek.

A magyar városok – és ezek sorában Miskolc – a nemzeti liberalizmus történetében vezető helyet foglaltak el. Ezt a pozíciót meg fogják tartani, aminthogy Miskolc törvényhatóságának legutóbbi határozatában, a debreceni átirat mellett való állásfoglalásában is a nemzeti szabadelvűség szelleme él és lobog.⁶⁹

Zsedényi Béla nyomban válaszolt. Elsősorban a Debrecenre vonatkozó szavait pontosította, amelyek szerinte emígyen hangzottak el: "a debreceni átirat a közjogi és közigazgatási tájékozatlanság, merném mondani sötétség légkörében született". Tagadta, hogy ezáltal támadni kívánta volna "Debrecen nemes városát és tradícióit", különösen pedig az egyetem kiválóságait, akik – ha ott is voltak a közgyűlésen – föltevése szerint "ezt az átiratot nem látták és nem olvasták, vagy ha látták és olvasták volna, nem írták alá, szavazatainkkal nem támogatták". Zsedényi szerint a miskolci közgyűlésen összezavarodtak a fogalmak, így a törvény és statutum, valamint a törvényhatóságot meg nem illethető szuverenitás fogalma is. Aki csak az államot illető szuverenitást a törvényhatóságra is ki öhajtja terjeszteni, nem szabadelvű, mert privilégiumot kíván. Szabadság helyett, kiváltságot.

Az elfogultság és az elbizakodottság vádja tehát, amely felém röpült – az elmondottak alapján, azt hiszem, – megfordul és visszatér. Éppen úgy mint a bumeráng. Mert a bumerángnak ez a sajátossága. De legyünk itt is egészen pontosak. És hivatkozzunk tekintélyekre. A jelen esetben a Pallas Lexikonra például, ahol írva van:

"Bumerang (v. párkán) hasító sarló kemény fából, amellyel az ausztráliai bennszülöttek nemcsak vadászni szoktak, hanem fegyvernek is használják. A bumerang [...] a csavarmozgás törvényeit követve, bukfcenezve röpül egy ideig előre és felfelé, azután pedig hirtelen megfordul s oda tér vissza, ahonnan felhajtották."⁷⁰

Kovács József egy hét múltán a Reggeli Hírlap hasábjain durván visszavágott; ő is a lexikonhoz nyúlt, s a bumeráanggal szemben a Kaméleon címszónál ütötte föl.

Pontosan idézte a debreceni föliratot is. Tehette, hiszen – a kísérőiraton lévő följegyzés szerint: *Debrecen átirata dr. Kovács József th. biz. tagnál*, tehát nála volt.

⁶⁹ Kovács József dr.: "Miskolc nem a liberalizmus városa..." RH 1933. szept. 30.

⁷⁰ Zsedényi Béla: A bumerang és a debreceni átirat. FM 1933. okt. 1.

Ismerem – írta – a felirat teljes szövegét, és legyen szabad ugyanolyan határozottsággal megállapítanom, hogy az kristálytisztá okfejtésen, helyes logikai következtetésen épült fel, amely nemcsak világosságot, de felvilágosodottságot is áraszt maga körül.

Szükségesnek látja a debreceni átirat, hogy függetlenné tegyék a törvényhatósági bizottsági tagot is elhatározásában, véleményének szabadságában és a köz érdekében tett kijelentései tekintetében. Mert ez a mentesség – mint a felirat mondja – nem az egyéneket, de magát a törvényhatósági szervet illeti.

Ez az immunitás annál inkább szükséges, minél inkább kritériuma a közérdekben való bátor, részhajlatlan szókimondás a minden érdektől mentes törvényhatósági bizottság tagjainak.

Szemére vetette Zsedényinek, hogy nem ismeri a törvényt (1929:XXX.tc. 4. §), különben tudná, hogy az egyetem rektora hivatalból tagja a törvényhatósági bizottságnak, "s bizonyára hallotta, hogy Debrecen sz. kir. város [közgyűlése] örökös tagjainak sorában dr. Szentpéteri Kun Béla, a debreceni egyetem jogi fakultásának egyik legkitűnőbb tanára is helyet foglal". S még sokan a "debreceni jogászvilág kitűnőségei közül". Dicsérte a debreceni városi tisztikart is, élén Vásáry István polgármesterrel. Zsedényi szerinte mindnyájukat lebecsülte. Cikkéből a mentelmi jog önkormányzatokra való kiterjesztését alátámasztani kívánó érveit, valamint a dualizmus jogászkiválóságaira (Csemegi Károlyra, Chorin Ferencre, Edvy-Illés Károlyra, Concha Győzőre) való szakmai hivatkozásait mellőzve idézem a Zsedényi Béla személyét célbavevő második részét.

Zsedényi Béla dr. – mint lapvezér – azóta már két cikkben hajtotta meg lobogóját az ország ezidőszori politikai vezére előtt. Nekünk, közkatonaiknak, illik várakozni, míg sor kerül arra, hogy visszaidezzük emlékezetébe azokat a gondolatokat és ötleteket, amelyekkel valamelyikünket kitüntet. Ezúttal engem ért a szerencse.

Zsedényi Béla dr. – mint újságíró – miután lapjában, előző törvényhatósági felszólalása [már] illő tipográfiai keretbe talált, "A bumerang és a debreceni átirat" címem intéz el engem is. Cikkében nem is annyira a debreceni átirat, mint inkább a "bumerang" a fontos. Ez utóbbit ugyanis ő találta fel akkor, amidőn cikkéhez forráskutató munkát végzett. Felütötte a lexikon B. kötetét. Szemébe ötlött a bumerang s így okoskodott. Bumerang – ez jó lesz! Hatásos cím. Kevesen ismerik. Beillesztük egy kis közjogi vita keretébe. S azután végzünk a bumeranggal, mint hatásos pointtal. Amikor a bumerangot elolvastam, tisztában voltam azzal, hogy cikkirő – miként Rostand Cyranoja, szellemes párviadala közben mondja: "megdöflek a versem végén!" Ő is bizonyára megdörzsölte a kezét és hajlongva állapította meg: "Voilà, látjátok, megbumerangoltam a cikkem végén!"

Zsedényi Béla dr. – mint közjogász és elméleti politikus – azt magyarázza, hogy az immunitás folyik a törvényhozás szuverénitásától. Reám olvassa Concha Győző tankönyvének néhány sorát az állam fenségéről. Mintha valaki az állam szuverénitásának doktrínáját ezzel az idők folyamán egészen gyakorlati jelentőségű kérdéssel összefüggésbe akarta volna hozni. Mint jogtanár és tudós – rám olvassa Rousseaut, "akinek a szuverenitás tanának zseniális leszögezését" találta írásaiban. Aki ugyan a liberalizmus atyamestere volt, de – szerinte – bizonyára nem szavazta volna meg a debreceni átiratot.

Zsedényi Béla dr. – mint városatya – felszólalásában egyébként nagyon meg van elégedve a mai tanszabadsággal. A törvényhatóságok immuniátis törekvését csiriznek tartja – és ez nem akar célzás lenni Miskolc régi csizmadia iparára, szemben a törvényhozás tagjainak cementerejű és összetételű mentelmi jogával. Mi is lenne a világból, ha a "kupaktanácsokban" tumultuózus jelenetek volnának napirenden, avagy éppen – Isten óvjon – anarchia támadna fel a liberalizmus és a szólásszabadság hamis lobogója alatt.

Mint enciklopédista – last not least – rám olvassa szó szerint hitelesen a Pallas Lexikonból a bumerangot. Előbb azonban, mint egyetemi magántanár, beleírja az indexembe, hogy "nem egyszer alapos felkészültség és tájékozottság alapján pengetek meg közérdekű dolgokat". Illő tisztelettel fogadom a professzor úr klasszifikálását. (Harminc évi közéleti, következetes, tollal és szóval végzett közérdekű munkásság után, ez is valami. A régi, általa bizonyára jól ismert és részben idézett nagyhírű professzoraim kollokviumi bejegyzései mellé ezt is elteszem emlékül. Nagy sor az, ha a fiatal tanárok öreg jogászok abszolutóriumát és diplomáit ilyen szavakkal kísérik!)

Ne vegye zokon, ha lírikus hajlandóságaimnál fogva én csak szerény gitáromon pengetni tudom a közérdekű dolgokat, – amíg ő univerzális tudásához egy egész orkeszterrel rendelkezik, amelyből azonban sokszor nem éreztük az elvi meggyőződés, az elfoglaltság és a tárgyismeret zenei harmóniáját. Az én cikkemnek ugyanis csak egyik mellékszövege volt a debreceni átirat és a Zsedényi Béla dr. úr felszólalása. Cikkem egészen másfelé vág. Nekem a nemzetet alkotó és fenntartó liberalizmus fáj, melyről közbeszólás

formájában olyan leintő kijelentés hangzott el. Engem az a liberalizmus ösztönzött cikkem megírására, amelynek ebben a városban évszázados tradíciói, hősei és apostolai voltak. S meglátja Zsedényi Béla dr. törvényhatósági tag úr, hogy ennek a liberalizmusnak még lesznek új zászlótartói. S lehet, hogy akkor ismét találkozunk a bizottsági tag úrral...

De őszintén szólva, szentül hittem, hogy ebben az egy kérdésben Zsedényi Béla dr. törvényhatósági bizottsági tag úr mellém áll. Őt is kötelezi a múlt. Törvényhatósági közéleti múltja.

Változatosan szép ez a múlt. – Kezdődött egy liberális újság romjain, a nehézipar felé való orientálással. Ebből sok komplikáció is keletkezett. Nem hozta meg hirtelen az érvényesülést. – Jött a radikális balszárny és a demokraták együttes segítségével a városi mandátum, ahol két párt adta a kórust. Radikális világnézet demokratikus és liberális interpretálása minden városi és politikai kérdésnek. Ez volt a program. S ha ezekkel a szép jelszavakkal sem lehetett a közismert célkitűzéseknek híveket szerezni. Ha voltak letörései a személyes ambícióknak, ez sohasem a radikális elveket múltott.

S még abban is szerencsés Zsedényi Béla dr. bizottsági tag úr, hogy a vezérlete – nem is elnöklése – alatt álló párt kötelékéből való kiválás után, a párt nem kívánt tőle sem mandátumról, sem bizottsági tagságokról való lemondást. Amint ez ilyenkor szokás. Sőt illő tisztelettel, érzékeny hangon búcsúztatták el. S mikor azt mondta hiveinek: "Megyek új várra! Kurucok jó éjszakát!" – azok levették süvegüket, meghajtották a zászlót s halk, mély kórusban mondták – éppen mint a színdarabban – "Ocskay brigadéros, jóéjszakát!"

El is felejtettem. A bumerangról volt szó. Ausztráliai népek vadásznak ezzel a szerszámmal. Tehát fegyver. Nem is tudtam, hogy ilyen primitív eszközzel banni tudok. A bumerang nagy lendülettel a cél felé repül. Szakértők mondják, hogy rendszerint talál. S azután megfordul és ahhoz tér vissza, aki azt kibocsátotta. Vagyis a bumerang ismét a kezembe kerül. S én újra használhatom. De én, Zsedényi Béla bizottsági tag úr, már néhány év óta nem vadászom sem nagy, sem dúvadra, sem apró gyíkokra, vagy kaméleonokra...

Kaméleon [...] Legyünk mi is egészen pontosak. Hivatkozunk tekintélyekre. A jelen esetben a Pallas-Lexikon tizedik kötetének nyolcadik oldalára, ahol írva van:

"Kaméleon (Chalméleo Dand) A főregnyelvű gyíkok közé tartozik stb. Karmai meglehetősen élesek, farka nyúlánk, aláfelé hajló és befelé csavart, kapaszkodásra szolgál, a fákön tartózkodik, ügyesen kúszik; a rovarokat sajátos szerkezetű nyelvvel ragadja meg, amelyet hirtelen oly hosszúra ölthet, mint testének fél hossza. Nagy szemeit egymástól függetlenül minden irányban mozgathatja. Egyik főtulajdonsága az, hogy színét élénken tudja változtatni, amit különben a bőrében lévő festékszemek okoznak a világosság hatására."

Bocsásson meg kedves Szerkesztő uram ezért a kis közjogi és zoológiai intermezzóért. Maradjon meg ebből nekünk csak az a tanulságunk és az a rendületlen hitünk, hogy Miskolc mégis csak a liberalizmus városa...⁷¹

Zsedényi október 10-én válaszolt. Válaszának érdemi – a közjogi immunitás lényegét illető – részével nem foglalkozva, ehelyütt csupán a debreceni közgyűlési határozat elfogadásának körülményeit említem. Eszerint a civis város közgyűlése elé késő este, jóval 9 után került Fényes Jenő ügyvéd indítványa, amikor már kevesen voltak jelen, az egyetem professzorai közül pedig senki. Szentpéteri Kun Béla és Vásáry István a Nemzeti Egység Pártja előkészítő ülésén az indítványt elleneztek, melyet e párt egyhangúlag el is vetett.⁷²

Másnap Kovács ismét válaszolt, a vitát részéről be is fejezte, ám szavaiból további, immáron perbeli vita lehetősége is fölsejlett.

A vitát lezártam. Amikor bárki közjogi vagy politikai természetű vitából büntető feljelentést konstruál, ott semmiféle komoly értelme és célja többé a tudományos apparátusnak, a tekintélyeknek, az idézeteknek és a logikus következtetéseknek nincs. Azt hiszem, senki sincs ebben a városban, aki felteszi rólam, hogy közéleti, publicisztikai tevékenységemben bárki is a büntető eljárás megindításának kilitásba helyezését egy hajszálnyira is befolyásolni tudna. Amit írtam, azért mindig és mindenhol helytálló. Viszonvadás sem emelek. Politikai természetű vagy tudományos jellegű fejtegetésekhez ellentmondó, zavaró, szűkítő vagy tágító magyarázatokat én nem fűzök. Ilyen koncessziókat álláspontom rovására nem teszek. Inkább beismerem lojálisan, hogy tévedtem. Ez az én szisztemám.

⁷¹ Kovács József dr.: A bumeráng és a kaméleon. Levél a Reggeli Hírlaphoz. RH 1933. okt. 8.

⁷² A rágalmazásnak és becsmérelésnek adna menlevelet az autonómiák immunitása. FM 1933. okt.

A politikai ízű persziflázsból és sok mindenből lehet bűnvádi eljárást nagy perviteli művészettel kezdeményezni. Ez ízlés és stílus dolga. Közéleti harcokban megedzett férfinak az igazság önzetlen szolgálatán kívül nem lehet más elégtétele, mintha a közvéleményt és a közhangulatot érzi a háta mögött.

A bíróság előtt én is ügyvéddel védekezem. A lelkiismeretem nyugodtságával, meggyőződésem tisztaságával, azzal az érzéssel, hogy sokszor a vádlóból is lett már vádlott.⁷³

Pár nap múlva Fényes Jenő ügyvéd is megszólalt Debrecenből, aki azon túl, hogy kifogásolta: Zsedényi az átirat gondolatmenetéből kiszakítva polemizált a törvényhozás és a szuverenitás kérdésében, visszautasította az általa használt súlyos kifejezéseket. Megírta azt is, hogy indítványa mellette volt Debrecen tiszti főügyésze, valamint – egyhangúlag – a jogi és pénzügyi bizottság is, s "csak" a kisgyűlés foglalt ellene állást.

Nem volt célom az indítvánnyal szenvedelmes vitát provokálni. Benyújtásakor azt hittem, hogy mindenütt helyesléssel fog találkozni, mert hiszen az indítvány a közéleti tisztesség egyik garanciáját kívánta megszerezni és lehetetlenné akarta tenni azt, hogy a mai szomorú gazdasági viszonyok között minden ember ajkán ott remegő elkeseredés, – különösen a nem hivatásos szónokoknál – egy közgyűlési felszólalás keretében nem a legszerencsésebb formában nyer kifejezést, ne lehessen ennek azonnal fogház és börtön a következménye.

Végezetül: köszönet Miskolc törvényhatósági bizottsági közgyűlésének, hogy felismerte a debreceni átirat célját és a purifikáció jegyében pecsétjét odatette Debrecen város pecsétje mellé.⁷⁴

18. A város közigazgatási bizottsága 1933. december 11-ei ülésén a polgármesteri jelentés kapcsán Kovács József indítványára köszönetét fejezte ki gr. Bethlen István képviselőnek, volt miniszterelnöknek azért, hogy Angliában Trianon revíziója ügyében eredményes munkát végzett. Zsedényi azzal az indoklással, hogy a közigazgatási bizottság ezzel az üdvözléssel túllépte hatáskörét, mert erre csak a közgyűlés lett volna jogosult, vezércikkben tiltakozott, s – a főispán révén – a törvényhatósági közgyűlés elé terjesztett hasonló javaslatot Bethlen István és Eckhardt Tibor üdvözlésére.⁷⁵

Kovács interjú keretében adott válaszában arra hivatkozva, hogy "a közigazgatási bizottság a közigazgatás minden ágával foglalkozhat", visszautasította mind a Magyar Jövő, mind a Felsőmagyarország kritikáját. Zsedényivel szemben – utalva külpolitikai vezércikkeire – a hitlerizmussal való rokonszenvezését hozta föl. Mint írta, a fűrgélkedés terén "feltétlenül elsőbbsége van a cikkírónak, aki legszélsebb demokráciától a hitleri kormányzás hihetetlen, szinte gyikszerű elevenséggel és gyorsasággal bámulatos színváltozással tette meg ez óriási nagy utat".⁷⁶ Mivel a pártközi értekezlet – föltehetően az üdvözlés kettőzését kerülendő – nem értett vele egyet, Zsedényi december 28-án visszavonta indítványát.⁷⁷

19. Zsedényi Béla a Reggeli Hírlap 1933. október 8-ai és 11-ei, valamint december 14-ei számában megjelent cikkei miatt ez év december 27-én magánvádas sajtópert indított Kovács József ellen. E per iratai elvesztek ugyan, ám a lapokban menete végigkísérhető, a benne született két ítélet és egy végzés pedig csaknem teljes szövegében megjelent a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap 1936. június 14-ei

⁷³ Kovács József dr. újabb levele a Reggeli Hírlaphoz. RH 1933. okt. 11.

⁷⁴ Fényes Jenő dr. debreceni törvényhatósági tag válasza Zsedényi Bélának. RH 1933. okt. 15.

⁷⁵ Polgm. 1934:1278.; [Zsedényi Béla] (Zs): Fűrgélkedés. + Miskolc a revízió szolgálatáért üdvözlí Bethlen Istvánt és Eckhardt Tibort. Zsedényi Béla dr. indítványa a főispán előtt. FM 1933. dec. 13.

⁷⁶ Fűrgélkedett-e a közigazgatási bizottság Bethlen üdvözlésével? RH 1933. dec.14.

⁷⁷ Tisztelet és köszönet illet mindenkit, aki a revízió ügyét szolgálja, mondta Zsedényi Béla dr. és visszavonta Bethlent és Eckhardtot üdvözlő indítványát. FM 1933. dec.29.

számában – ahonnan "kimentve" függelékben közlöm is –, így a per folyamata jól rekonstruálható.

A miskolci törvényszék Csorba-tanácsa Kovács József vádlott kérésére a zsidó húsvét miatt 1934. április 6-án elnapolta a főtárgyalást.⁷⁸ A tanács azt újabb elnapolás nyomán július 2-án tartotta meg. Zsedényi vádiratát jogi képviselője, Dortsák Lajos ismertette, Kovács Józsefet pedig Láng Lajos védte. Kovács József elismerte sajtójogi felelősségét, ám arra hivatkozott, hogy cikkeinek megírására közérdek és jogos magánérdek védelme indította.

A Zsedényi által inkriminált részeket hajlandó tanúkkal bizonyítani. Őt Zsedényi cikkei, mint a közjogban járatlan embert persziflálták, így tehát neki ezt vissza kellett utasítani, és amennyiben ezt talán súlyosabb kitételekkel tette meg, erre az készítette, hogy Zsedényi Bélát közszereplési és politikai múltjánál fogva nem tartja illetékesnek arra, hogy őt közéleti kérdésekben lekicsinylőleg kioktassa. A kaméleon kitélt Zsedényi Béla világnézeti fordulása váltotta ki belőle, mert nem hajlandó elfogadni egy olyan embertől oktatást, akinek elvhűsége nem szilárd.

Dortsák Lajos nem zárkózott el a teljes bizonyítás elől, ám azt is igazolni kívánta, hogy "dr. Zsedényi Béla politikai életében nincsen fordulás, mert Zsedényi, mielőtt belépett a Nemzeti Egység Pártjába, semmiféle politikai pártnak tagja nem volt". Ez persze csak annyiban igaz, hogy országos pártnak nem volt tagja. Láng Lajos indítványára a Csorba-tanács el is rendelte a bizonyítást. Ez pedig nem vonatkozhatott másra, mint annak megállapítására, hogy történt-e szokatlan, mintegy kaméleon-szerű változás Zsedényi politikai magatartásában.⁷⁹

Az augusztus 29-ei főtárgyaláson Láng Lajos védő és védece több eljárási jellegű indítványt tett, melyek részben a bizonyítás terjedelmére, részben a bíróság hatáskörére vonatkoztak, Kovács József pedig viszonzódat is emelt a főmagánvádló Zsedényi Béla cikkeinek őt sértő kifejezései miatt, kérvén a két ügy együttes tárgyalását. A Csorba-tanács az indítványokat elutasította, mire a védelem semmisségi panaszt jelentett be. A bíróság hatáskörének leszállítását s az ügynek az illetékes ítélőtáblai székhelyen működő debreceni kir. törvényszékhez való áttételét azért kérte a védelem, mert Zsedényi mint tiszteletbeli tisztí főügyész közhivatalnoknak minősült s ellene a tábla mellett működő törvényszék az illetékes, ám mivel e tisztét csak az inkriminált cikkek megjelenése után nyerte el, a tanács az ügy áttételére vonatkozó indítványt nem teljesítette.

A bizonyítás Zsedényi *Függelék* c. cikkének,⁸⁰ valamint a törvényhatósági bizottsági választások alkalmával (1930) a választókhoz intézet nyomtatott körlevelének felolvasásával kezdődött. Ebben megírva, hogy a rossz választási törvény miatt kénytelen Miskolci Független Demokrata Párt a szociáldemokratákkal közös listán indulni kiemelte, hogy e szövetség csak a választásra szól, s kifejtette polgári álláspontját, hangsúlyozva: egy világ választja el a szociáldemokráciától. Önmagát a "nemzeti értelemben vett konzervitizmus" híveinek vallotta. E körlevél jelentette be azt is, hogy e párt várospolitikai párt, s "semmiféle országos párthoz nem tartozik". E

⁷⁸ A Kaméleon-per. Eredménytelen békítési kísérlet után elnapolták a Zsedényi – dr. Kovács József rágalmazási per tárgyalását. RH 1934. ápr. 7.; Megkezdte a törvényszék a miskolci városatyák sajtóperének tárgyalását. MJ 1934. ápr. 7.; Elnapolták a főtárgyalást a Zsedényi–Kovács József perben. FM 1934. ápr. 7.

⁷⁹ Elrendelték a bizonyítást a Zsedényi–Kovács Kaméleon-perben. RH 1934. júl. 3.; A törvényszék elrendelte a valóság bizonyítását a Zsedényi–Kovács perben. MJ 1934. júl. 3.; Kovács József doktor zavaros védekezésében nem tudta a köz- és magánérdek szolgálatát a Zsedényi Béla dr.-t támadó cikkével [cikkeivel] kapcsolatlanban. FM 1934. júl. 3.

⁸⁰ FM 9933. dec. 13.

körlevél – mint Láng Lajos védő kérdésére kiderült – az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetsége kiadásában megjelent rölapban látott napvilágot, melybe még Reisinger Ferenc, Bródy Sándor és Fekete Mór is írtak cikket.

Zsedényi Béla vallomásában összefoglalta miskolci politikai pályafutását. Elmondta: a politikát eredetileg csak mint tudományszakot művelte, várospolitikával pedig az ugyancsak e disciplinából habilitálni kívánó barátjának, Mikszáth Kálmán főispánnak az ösztönzésére kezdett foglalkozni. Első lépésként lapot kívántak alapítani, ám kapóra jött, hogy az ellenzéki(es) Reggeli Hírlap anyagi nehézségekkel küzdött, s Szentpály István ügyvéddel együtt átvehették. A főispán a Rimamurányi Vasmű Rt.-től 10.000 P-t szerzett, s azt Bíró Pál Zsedényi személyes rendelkezésére bocsátotta, mely összeget részint a lap reorganizációjára, részint nyomdászamlákra, munkadíjakra fordította. Százazatokra lett volna szükségük. A vállalkozás megbukott; a lap rövidesen, alig két hét múltán a (Villamosvasút) Tröszt kezébe került. Ezután évekig tartó anyagi természetű pereskedés kezdődött, ami végül is megegyezéssel zárult.

Zsedényi továbbra is közös platformon maradt Mikszáthtal, ám mivel "a főispán kormányzati opportunizmusból a gyakorlati politikába nem vihette át közös elgondolásukat", indult a törvényhatósági választásokon (1929, 1930), ám a választások után "neki többet semmi köze nem volt a szociáldemokrata párthoz". "Annak a híve vagyok – vallotta –, hogy a polgárság akkor jár el helyesen, ha a munkásságot magához kapcsolja [...] Alkotmányos meggyőződése azt diktálta, hogy minden, a társadalomban jelentkező erőnek a közületek szabály- és törvényalkotó szerveiben helye van, mert ha nem kap benne képviseletet, kívülről bontja meg, és rágja mint a szű ezt a közületet." Kiemelte, hogy a miskolci szociáldemokrata vezetőket – köztük Reisinger Ferencet – mérsékelt politikusnak ismerte meg, akiknek helyük van a törvényhatósági bizottságban. Hangsúlyozta, hogy a Független Demokrata Párt "új levegőt" vitt a városi közéletbe; több ügyet sikerült tisztáznia, ő maga pedig három politikai kérdésben hallatta szavát: az összeférhetetlenség, a titkos választójog és a statárium ügyében.

Kezdetben bizalmatlanul szemlélte a Gömbös-kormányt ám néhány hónapon belül arra a meggyőződésre jutott, hogy a kormányprogram és az ő álláspontja között nincsenek már olyan áthidalhatatlan ellentétek, mint amilyenek a Bethlen- és Károlyi-kormány idején voltak. Gömbös megszüntette a statáriumot, a titkos választójog mellett nyilatkozott, s hozzálátott a közélet megtisztításához. Lichtenstein László, az új főispán a városban ugyanezen célokat követte. Mivel nem látta többé értelmét pártja ellenzéki politikájának, már 1932 decemberében bejelentette, hogy kilép. Elhatározására az is hatott, hogy a pártban személyi torzalkodások voltak (Engel István és Bródy Sándor között). 1933 tavaszán megismételte kilépési bejelentését, majd tanulmányútra Olaszországba és Franciaországba utazott. Párizsban külföldi politikusokkal, írókkal, közéleti emberekkel találkozott. Arra a következtetésre jutott, hogy az ország sorsa túlnyomólag a külpolitikán dől el. Gömbösnek igazat adva vallotta: félre kell tenni az apró-cseprő belpolitikai vitákat, s a külpolitikára kell fordítani a figyelmet. "Hazaérkezvén – vallotta – készséggel bocsátottam rendelkezésre e cél érdekében munkámat és erőmet, s belépve a múlt év nyarán a Nemzeti Egységbe – ez az első országos politikai párt, melynek tagja vagyok – múlt év novemberében hivatalosan is főszerkesztője, a felelős szerkesztő kiválása után pedig én az év [1934.] július elsejétől felelős szerkesztője lettem."

Hangsúlyozta, hogy várospolitikai és országos politikai kérdésekben nézetei nem változtak. "Ellensége vagyok – zárta vallomását – ma is a statáriumnak, híve a titkos

választójognak és a legszigorúbb értelemben értelmezett közéleti összeférhetetlenségnek. A támadás tehát, amely durván pálfordulással, elvtelenséggel és opportunizmussal vádolt, a legnagyobb mértékben igazságtalanul és méltánytalanul ért."

Láng Lajos védő kérdéseire tisztázódott a Bíró Páltól "egy konstruktív lap kiadásának fedezésére" kapott 10 000 P sorsa, melyet Zsedényi nem fizetett be a vállalati kasszába, nehogy a régi adósságokra szétforgácsolódjék, hanem ő maga fizette belőle a napi kiadásokat. Zsedényi nem tagadta legitimizmusát, mint hangsúlyozta, a Szent István Bajtársi Egyesület dominusaként "elméletileg ma is legitimista álláspontot vall, de más az elmélet és más a gyakorlati nemzeti érdek".

Görgey László elnöki kérdésre megerősítette, hogy Zsedényi nem (anyagi) érdekből lépett be a NEP-be, hiszen szerkesztői munkáját is ellenszolgáltatás nélkül végezte. Úgy vélte, hogy ha "valaki kormányváltáskor belép egy új pártba, még nem nevezhető kaméleonnak". Elmondta, hogy a felsőházitag-választás előtt Zsedényi megvallotta neki: azért kíván felsőházba kerülni, hogy ott hasznos munkát végezzen. "A felsőházi tagságért indított küzdelemben sem ő, sem Zsedényi politikai programot nem adott." Elismerte ugyan, hogy 1929-ben – egyébként eredmény nélkül – mint rendtársát bepanaszolta, ám soha nem nevezte őt vörös johannitának.

Fehér Ödön, a Reggeli Hírlap felelős szerkesztője elmondta: Zsedényi két-három hónappal a Gömbös-kormány megalakulása után élesen kifogásolta, hogy a lap e kormányt is támogatja. A 95 pontos kormányprogramot komolytalannak minősítve Eckhardt Tiborban jelölte meg azt a politikust, aki ki tudná vezetni az országot súlyos helyzetéből.

Ferenczi Károly szerint Zsedényi annyira ellenzéki mentalitású volt a közgyűlésben, hogy egy alkalommal még a miskolci liberális pártot is aulikusnak minősítette. Úgy emlékezett, hogy az 1931. évi képviselőválasztáson, amikor Görgey, Reisinger és Eckhardt küzdöttek a mandátumért, az utóbbit támogatta. "Úgy hallotta, hogy Zsedényi a kisgazdapártnak tagja volt."

Lichtenstein László főispán vallotta: nincs tudomása arról, hogy Zsedényi "valaha is elvi meggyőződése ellen beszélt volna". "Zsedényi ellenzéki volt a városházán, de sohasem folyamodott drasztikus eszközökhöz." A felsőházitag-választás előtt járt nála, s elmondta: azért szeretne bejutni a felsőházba, hogy választójogi tervezetének megfelelő hangot adhasson.

Bródy Sándor azt hangsúlyozta, hogy Zsedényi három esztendeig ellenzéki politikát folytatott. A Gömbös-kormány megalakulása után pedig kijelentette előtte, hogy "most már vége minden szabadságnak, megölnek minden szabad gondolatot, és ellenzéki ember nem tehet mást, minthogy vagy kivándorol az országból, vagy a rádió mellé ül és hallgatja". Ezért is fogadta néhány héttel később meglepetéssel Zsedényi elhatározását, aki elmondta neki: "elvein nem változtat, de úgy érzi, hogy hatásosabban fogja tudni szolgálni programját a kormánypárton belül". A kaméleon jelzöt illetően a tanú ezt mondta: "olyan embernek tartom a professzort, akinek nyugtalan a vére, és magyarul mondva nincs 'sitzfleisch'. [Nem tud nyugton maradni.] Érvényesülni akar, és az érvényesülést a túloldalon – úgy látszik – jobban megtalálja, mint nálunk." Zsedényi a Felsőmagyarországban búcsújáról megjelent közleményt maga fogalmazta, s az nem fedte a párt álláspontját. Ő maga pedig valóban így köszönt el tőle: "Ocskay brigadéros, jó éjszakát!" (Ez idő tájt játszották a színházban az *Ocskay brigadéros* c. operettet; az elkészítés így "időszerű" lehetett...)

Reisinger Ferenc abban nem látott kivetni valót, hogy Zsedényi egyik polgári pártból a másikba átlépett. A felsőházitag-választáskor nem kérte a szociáldemokraták támogatását, ám ők így is rá mint ellenzékire szavaztak. Maga is úgy vélte, hogy a Bethlen- és a Gömbös-kormány programja között lényeges különbség van, ami még a szociáldemokrácia álláspontjára is kihat. Egy alkalommal Tapolcán Zsedényi megkérdezte tőle: mit szólna a NEP-be való belépéséhez, mire ő kitérőleg válaszolt: "[...] ez a lépés veszélyes és olyan, mint a hősiesség: Vagy vitézségi érem jár érte, vagy föbelövés."

Kellner Miklós ügyvéd úgy emlékezett, hogy Zsedényi 1933 februárjában jelentette be a FDP-ből való kilépési szándékát, amit sajnálattal vettek tudomásul. Úgy látja, hogy kilépése óta eltelt közel másfél évben "Zsedényi politikája semmiben sem változott", miért is kaméleon-hasonlat nem áll rá.

Feledi Aladár – ugyancsak egykori független demokrata párti városatya, aki szintén kilépett – azt erősítette, hogy a Gömbös-féle programban korábbi ellenzéki elemek is bekerülhettek, ezért e pártba való belépés nem minősíthető pálfordulásnak, csupán a bizalom kinyilvánításának.

Rónai Sándor azt hangoztatta, hogy Zsedényi a közgyűlésben mindig meggyőződésből és nagy fölkészültséggel beszélt. 1930-ban csak a választásra szövetkeztek.

Lőcsei Elemér hírlapíró is arra a Reggeli Hírlap szerkesztőségében lefolyt beszélgetésre emlékezett, amikor Zsedényi még naivnak, sőt komolytalannak tartotta a Gömbös-féle 95 pont javarészét. Újabb cikkeit úgy ítélte meg, hogy azokból "érezhetően kicsendül Hitler politikájának dicsérete".

A bíróság elutasította Láng Lajos védőnek a bizonyítás kiegészítésére tett indítványát, hogy – Kovács József azon megállapítását bizonyítandó, mely szerint Zsedényi "hosszú utat tett meg a szélső liberalizmustól a hitlerizmus dicsőítéséig" – szerezz be a Felsőmagyarországban megjelent valamennyi vezércikkét.⁸¹

Augusztus 30-án került sor a perbeszédre. Dortsák Lajos vádbeszédében azt bizonygatta, hogy a bizonyítás a vádirat állításait igazolta, s valamennyi tanú vallomásából kitűnően bebizonyosodott: "A sértett közéleti tevékenységének mindig tudományos és politikai meggyőződés volt az alapja."

A védelem által indítványozott bizonyítás tehát a vádlott állításainak valóságát nem bizonyította. Bizonyította ellenben a vád állításait. Bizonyította, hogy sértett Miskolc város közéletében csupán egy városi párt kötelékébe tartozott, a Független Demokrata Párt kötelékébe. Bizonyította, hogy ez a párt kizárólag várospolitikai céllal alakult, országos politikai kérdésekkel nem foglalkozott. Bizonyította, hogy a sértett 1933-ig semmiféle országos politikai kérdésekkel, mint a politikának képesített egyetemi m. [magán]tanára tudományos alapon foglalkozott, s törvényhatósági bizottsági működésében három országos politikai kérdésben foglalt állást: az összeférhetetlenség, a titkos választójog kérdésében és a rögtönítélő bíráskodás eltörlése érdekében. Ezek egyike sem liberális elv, mindezeknek az elveknek azonban ma is híve és éppen azért lépett be a Nemzeti Egységbe, mert sértett ezen politikai elvei a kormány programjában helyet foglaltak. A Nemzeti Egységbe való belépése, tehát nem politikai állásfoglalásának revideálását jelentette, hanem éppen annak logikus következménye. S bizonyították a tanúvallomások, hogy a sértett főleg jogi vonatkozású kérdésekben szólalt fel a törvényhatóság ülésein, amely kérdésekhez való hozzászólásra kiváló jogi tudása képesíti.

⁸¹ Ma mond ítéletet a törvényszék Kovács József dr. rágalmai fölött. FM 1934. aug. 30.; A "kaméleon"-per. RH 1934. aug. 30.; A törvényszék egész napos tárgyalásán izgalmas jelenetek között folyt le a valóság bizonyítása a "kaméleon"-perben. MJ 1934. aug. 30. – Ehelyütt nincs módom Zsedényinek a hitleri Németországgal kapcsolatos megnyilatkozásaival foglalkozni; csupán azt hangsúlyozom, hogy a Hitler-barátsággal való gyanúsítása alaptalan volt. L. *Ruszoly József* (1992) 148–149., 166–171.

A hitlerizmusról írt cikkekre való védelmi hivatkozást a per mellékvágányra való telerelésének tartotta, s úgy vélte, hogy megállapításai elsősorban külpolitikaiak lévén, egyébként sem lépték túl azt a keretet, melyben mint közjogász és újságíró egy új államjogi berendezkedéssel foglalkozhat. Dortsák Lajos a vádat fönntartotta.

Láng Lajos védenca fölmentését kérte azon az alapon, hogy nem lépte túl a jogos kritika határait, nem tette közmegvetés tárgyává Zsedényit, hiszen ő mint fő- és felelős szerkesztő tovább működött. A hitlerizmus dicséretét különösen az *Országépítők* c. cikkekre alapította. Hivatkozott védenca hosszú közéleti és írói múltjára:

22 évvel ezelőtt, mint egészen fiatal ügyvéd kerültem dr. Kovács József ügyvédi irodájába, és ezt csak azért hozom fel, mert a vádlott már annakidején nagynevű ismert ügyvéd és kiváló újságíró volt, aki sokat áldozott a miskolci sajtóra, sőt az első miskolci napilapot, a Miskolci Naplót is ő alapította. 22 évvel ezelőtt már a közélet kitűnő bajvivója volt, az emberi jogok bátor harcosa. Ilyen múlt után ilyen szeplőtlen újságírói tevékenység után, nemcsak jogos, hanem szükségszerű volt, hogy a városi közélet egyik nem régi tagjával szemben kitanító és kritizáló jelzőt használjon. Én tehát bűncselekmény hiányában és büntethetőség hiányában tisztelettel kérem a vádlott felmentését.

Kovács József az utolsó szó jogán tagadta a rágalmozási szándékát s azt, hogy személyi indítékok vezették volna.

A kaméleon az alkalmazkodó képességet és az érvényesülési képességet fejezi ki, és most is fenntartja, hogy ilyen képességek vannak a főmagánvádlóban, mert tagja volt a radikális ellenzéki pártnak, ezt megelőzőleg Bethlen-párti kormánylapot szerkesztett, majd pedig a Gömbös kormánypártjába lépett be. Aki a szabadságjogok mellett tartott beszédeket, annak igenis nagy kanyarodót kellett tennie, amíg elérkezett odáig, hogy a hitlerista rendszert védje.

Végül megállapította, hogy csak jogos kritikájával illette Zsedényi közéleti szereplését és beszédét azzal a kijelentéssel fejezte be, hogy ha a főmagánvádló közéleti minőségben őt kritikával illetné, akkor sem menne a bírósághoz.

A Csorba Sándor törvényszéki tanácselnök által kihirdetett ítélet a vádiratbeli kétrendbeli rágalmozás helyett becsületsértésben állapította meg Kovács József bűnösségét, s ezért 200 P pénzbüntetésre ítélte. Az ítéletet tanulmányom függelékében közlöm [1], ezért ehelyütt eltekintek bővebb ismertetésétől. Csupán azt emelem ki, hogy a törvényszék Zsedényinek a NEP-be való belépését nem tekintette pálfordulásnak, miáltal mintegy mentesítette a kaméleon mivolt gyanúja alól: politikai becsületét helyreállította.

Az ítélet ellen mindkét fél fellebbezést jelentett be: a védelem a bűnösség megállapítása ellen – felmentésért, a vád pedig a vádirattól eltérő minősítés miatt.⁸²

A debreceni kir. ítélőtábla Visky-tanácsa 1935. január 31-én tárgyalta a fellebbezéseket. A tárgyaláson Láng Lajos ismét fölhozta az *Országépítők* c. cikket, melyben Zsedényi szerinte "Hitler uralmát dicsőítette és ezzel követett el elvtagadást". Dortsák Lajos erre azt felelte, hogy főmagánvádló éppen ellenkezőleg e cikkben "azzal annak külpolitikai jelentőségéhez mérten komolyan, megfontoltan és kritikailag foglalkozott". Az ítélet, melyet függelékben közlök [2] a főmagánvádló jogi képviselőjének érveit fogadta el e kérdésben, miáltal Zsedényit mentesítette a Hitler-barátság viszonyvádjá alól, s erre – igaz, eredménytelenül – 1947-i választási bírósági védőiratában maga is nagy súllyal hivatkozott. A tábla egyébként az elsőfokú ítéletet annyiban változtatta meg, hogy – Kovács József 35 éves érdemes közéleti múltját és magas életkorát enyhítő körülményként értékelve – büntetését 100 P-re szállította le, s

⁸² Elítélték Kovács Józsefet. FM 1934. aug. 31.; Ítélet a kaméleon-perben. RH 1934. aug. 31.; A törvényszék kétrendbeli sajtó útján elkövetett becsületsértés vétsége miatt 200 pengő pénzbüntetésre ítélte Kovács József dr.-t. MJ 1934. aug. 31.

végrehajtását három évre felfüggesztette. Zsedényi a vádtól eltérő minősítés és az enyhítő szakasz alkalmazása, Kovács József pedig bűnössége megállapítása miatt – alaki okokra hivatkozva – jelentett be semmisségi panaszt.⁸³

A kir. Kúria Töreký-tanácsára 1935 május 15-én mindkettőjüket visszautasította. E végzést is függetlenül közlöm [3].⁸⁴

20. Még javában folyt e "kaméleon-per", amikor Zsedényi Béla lapja 1934. július 7-én éles támadást intézett Kovács József ellen, azt állítva, hogy annak felesége jól menő borkimérésben 2500 P-re rúgó borfogyasztási adót titkolt el. A cikkíró – föltehetően maga Zsedényi – kétségbe vonta, hogy Kovács mint érdekelt a közgyűlésen hozzászólhat-e a borfogyasztási adó kérdéséhez. Kovács József tagadólag válaszolt, amit mindkét fél részéről viszonzválaszok követték.⁸⁵

Kovács József a közigazgatási bizottság következő ülésén szerette volna magát tisztázni, ezt azonban Lichtenstein László főispán a vonatkozó törvényekre hivatkozva nem tette neki lehetővé.⁸⁶ Az ügy szót sem érdemelte, ha – miként Bodóné tette a bor árával – nem próbálta volna a problémát politikai síkra terelni, s Zsedényit ismét Hitler-barátsággal gyanúsítani. Ebből az ügyből is kölcsönös sajtóper kerekedett ki. Az ügy öt esztendeig húzódott el. A miskolci törvényszék "annakidején" Kovácsot 200 P, Zsedényit 100 P pénzbüntetésre ítélte, ám mindkettőjük büntetését föl is függesztette. Az ítéletábra Zsedényi büntetését 50 P-re szállította le azzal az indoklással, hogy részben sikerült a valóságot bizonyítania. A Kúria 1939. február 8-án Zsedényit fölmentette, Kovács ítéletét pedig jogerőre emelte.

A Kúria indoklásában tényként állapítja meg, hogy Zsedényi Béla dr. igazat írt akkor, amidőn azt állította cikkeiben, hogy Kovács József dr. a borfogyasztási adó kérdésében súlyosan érdekelve volt, mert feleségének borkimérése elmulasztotta 20.000 liter borkak a javadalmi bejelentését. A Kúria megállapítja továbbá indoklásában, hogy a Kovács József dr. által behozott, de be nem jelentett 303 liter bor tekintetében fennforog a jövedéki kihágás, amit nem küszöböl ki az a tény, hogy Kovács József dr. a megindult eljárás során önként ajánlotta fel az elvont fogyasztási adó egyszerűsét pénzbüntetésként.

A Kúria ítéletének indoklása szerint ilyen körülmények között nem lett volna szabad Kovács Józsefnek mint városatyának a törvényhatósági közgyűlésen és közigazgatási bizottságban a szabályrendelet ellen felszólalnia, mert érdekeltége nyilvánvaló.⁸⁷

Történetileg is sajnálatos ezekben az ügyekben, hogy a törvényhatósági bizottság két érdemes tagja éveken át "perben és haragban" volt egymással. Pörösködésre fecsérelt idejüket és energiájukat hasznosabb tevékenységre is fordíthatták volna.

⁸³ Kovács dr.-t a Tábla is elítélte FM 1935. febr. 1.; Ítélt a tábla a Zsedényi-Kovács Kaméleon-perben. RH 1935. febr. 1.

⁸⁴ FRH 1936. jún. 24.

⁸⁵ Miért tiltakozott Kovács József dr. a borfogyasztási adó ellenőrzésének új rendszere ellen? FM 1934. júl. 6.; Kovács József: Válaszom a Felsőmagyarországnak. RH 1934. júl. 7.; Zsedényi Béla: Válasz Kovács József dr. 12. pontjára. A sajtóperet várjuk és álljuk. FM 1934. júl. 8.; Kovács József: Válaszom a Felsőmagyarországnak. RH 1934. júl. 10.

⁸⁶ Főisp. eln. 1934:38.

⁸⁷ Kovács József dr. összeférhetetlenségi és borfogyasztási-adó ügye a bíróság előtt. FM 1935. jan. 20.; Mindkét részről elrendelték a bizonyítást a Zsedényi-Kovács-féle sajtóperben. FM 1935. máj. 12.; Ma tárgyalja a törvényszék a Zsedényi-Kovács sajtópereket. FM 1935. jún. 26.; Zsedényi Béla és Kovács József dr. kölcsönös sajtópere a bíróság előtt. MJ 1935. jún. 27.; Kovács kontra Zsedényi. RH 1935. jún. 27.; A Kovács-Zsedényi pörben újabb bizonyítékok beszerzését és tanúk meghallgatását rendelte el a bíróság. RH 1935. jún. 28.; Kovács József dr. adóéltitkolási ügyének lezárásáig elnapolták a Zsedényi-Kovács sajtópereket. FM 1935. jún. 28.; Újból elnapolták a Kovács-Zsedényi-féle sajtópereket. MJ 1937. okt. 13.; Kúriai ítélettel ért véget Kovács József és dr. és Zsedényi Béla dr. sajtópere. MJ 1939. febr. 9. – Az idézet ez utóbbi cikkből való.

Ellentétükre sem politikai, sem más tekintetek nem nyújthatnak elég magyarázatot. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha ebben a jobb napokat megélt öreg liberális városatyának az ifjabb, tőle hol balra, hol jobbra álló jogakadémiai professzor várospolitikussal szembeni féltékeny szembenállása is közrejátszott. Ki tudná ma már megmondani? E borfogyasztásiadó-eltitkolás leleplezése egyébként jól beilleszthető Zsedényinek e korrupciótól terhes, a *Rokonok* Zsaránokához hasonlatos város más ügyeiben is megnyilvánuló purifikációs törekvéseibe.

21. Lichtenstein László főispán Zsedényi Bélát az 1886:XXI. tc. 57. §-a és az 1929:XXX. tc. 65. §-ában rejlő joga alapján 1933. december 31-én tiszteletbeli főügyésszé nevezte ki, mely megbízás "a törvényhatósági bizottság tagjai felerészének legközelebbi megújításáig terjed[t]", azaz éppen egy esztendeig, 1934. december 31-éig tartott. Nincs tudomásom róla, hogy utóbb meghosszabbította volna. Esküjét 1934. január 2-án tette le. Zsedényi, aki a törvényhatósági bizottság jogi szakbizottságának is tagja volt, e tisztségében eljárhatott a város jogügyeiben.⁸⁸ Tevékenysége egyébként is inkább szakkérdésekre korlátozódott, a várospolitikán túli ügyekbe ezután nem is szólt bele. Ilyen volt pl. az öt esztendeje folyó vita a gázgyárral az 1882. évi alapszerződésről, amely végül is választott bíróság elé került; Zsedényi – úgy is mint az új szerződést előkészítő pénzügyi bizottság tagja – a Silbiger Bertalan tisztí főügyész által kimunkált szerződést támogatta.⁸⁹

Amikor a belügyminiszter helytelenítette a városi pótdadó mértékét, Bródy Sándor az 1934. június 28-ai közgyűlésen kifogásolta a leirat hangnemét. Reisinger pedig megállapította: "A leirat sérelmes az autonómiára; nem tanácsol, hanem egyszerre leüt a taglóval és kiveti az adót. [...] Azzal, hogy 200 ezer pengőt indexre tesz, felborítja az egész költségvetést." Zsedényi Béla, aki ekkor már a NEP padsoraiban ült, ellenvetéssel élt: "a miniszter nem sértette meg az autonómiát", mivel csak "csökkent mértékben van csak önkormányzat". Az 1927:V.tc.-re hivatkozott, amely alapján a miniszter törölhet a költségvetésben, ami ellen a törvényhatósági bizottság a Közigazgatási Bírósághoz fordulhat... Zsedényi álláspontja kétségtelenül törvényes volt, ám ha nem a kormánypárt tagja lett volna, ezt aligha hangsúlyozta volna.⁹⁰

22. Ez év őszén Zsedényi Béla mint az igazolóválasztmány tagja részt vett a törvényhatósági bizottság virilis része harmada és választott felerésze megújításának előkészítésében. Az igazolóválasztmány szeptember 17-ei ülésén vita alakult ki arról, hogy azon legtöbb adót fizetők, akik nem vettek részt a legutóbbi virilis választáson emiatt hagyassanak-e ki a névjegyzékből. Zsedényi Béla – miként már korábban is – törvény szerinti kihagyásuk mellett volt, amit a bizottság el is fogadott.⁹¹

⁸⁸ Főisp. 1933:381.; Polgm. 1934:37.

⁸⁹ [Zsedényi Béla] (Zs.): Gáz és ellengáz. FM 1934. jan. 20.: Megindul a gáz-per [...] Győzött a Felsőmagyarország álláspontja. FM 1934. jan. 23.; Érvénytelenítési perrel támadja meg a város a gázügyben hozott választott bírósági ítéletet. RH 1934. jan. 23.; Megindul a gáz-per. FM 1934. jan. 23. Kovács József: Gázháború. RH 1934. jan. 27.; vö. uo. 1934. jan. 28. (Kellner Miklóstól), 1934. febr. 1. (Kovács viszontválasza); Megegyeztek a gázkérdésben. FM 1935. jan. 15. [Zsedényi Béla dr.: Mellünkre szegezett fegyverrel] álltunk szemben.]

⁹⁰ A városi közgyűlés elfogadta a 72 %-os pótdadót és a kereseti adó kulcsának 5 %-ra való leszállítását. MJ 1934. jún. 29.; Miskolc tiltakozik [...] Zsedényi–Reisinger–Bródy szócata. RH 1934. jún. 29.

⁹¹ Megállapították a virilisek névjegyzékét. RH 1934. szept. 18.

Ekkor lett tagja Zsedényi is annak az albizottságnak is, amely Silbiger Bertalan tiszti főügyész elnökségével az 1934. július 8-án életbelépett kizáró okokról – a törvényhatósági bizottsági összeférhetetlenségről – rendelkező szabályrendelet végrehajtását készítette elő, s javaslatot tett az igazoló választmánynak. Vita merült föl Szeremley Emil bejelentéséről, akinek mint a Központi Gázgyár miskolci gázgyára jogtanácsosának a tagsága az albizottság és a bizottság egyező álláspontja szerint – a szabályrendelet 1. §-ának 3. pontja értelmében – megszűnt. Zsedényi emellett arra is rámutatott, hogy mivel a gázgyarat a várossal folyó perében a vállalat budapesti jogtanácsosa képviseli, e per miatt Szeremley Emil az 1929:XXX.tc. szerint nem került összeférhetetlenségi helyzetbe.⁹²

A virilis jegyzék ellen felszólamlások tömege érkezett be,⁹³ melyekről Zsedényi – a baloldalt támadva és a felekezetiséget hibáztatva – vezércikkben foglalt állást.⁹⁴ Ezért Wilhelm Hermann és társai a szerzőt elfogultnak minősítve ellene beadványt intéztek az igazoló választmányhoz, hogy e kérvényekről való döntésben ne vehessen részt. Az igazolóválasztmány október 15-én beadványukat alaptalannak találta.

Bródy Sándor erdőbirtokos törlését vitéz Görgey László felsőházi tag és Árva Pál tb. városi műszaki tanácsos kérte. Bródy a Széchenyi utca 107. sz. alatti ház saját házbérbevallási ívében azt állította, hogy annak 1/2 részben birtokosa, a törlését kéri viszont telekkönyvi kivonattal igazolták: csupán 1/12 részben tulajdonosa. Az igazoló választmány arra tekintettel, hogy a virilis listát a vonatkozó jogszabályok (1929:XXX.tc., 140/1934. BM sz. r., 3000/1929. BM sz. r.) szerint az adóhivatali kimutatás alapján kell összeállítani, nem vette tekintetbe a beadványban főlemlített telekkönyvi kivonatot. A következő napon több hasonló eset fordult elő, melyekben Zsedényi rendre különvéleményben foglalt állást. Eszerint a bizottságnak a telekkönyvi állapotot is vizsgálnia kell, s a tényállás az érdekeltek meghallgatásával tisztázandó. Mivel Bródy Sándor sajtónyilatkozatában ügyének újratárgyalását kérte, 16-án Zsedényi is ezt indítványozta, ám a bizottság nem tért rá vissza.⁹⁵

Az ügyből kis sajtópolémia alakult ki Bródy és Zsedényi között. Bródy október 16-ai keltű, a Reggeli Hírlap 17-ei számában megjelent nyílt levelében – a Felsőmagyarország 16-ai számában megjelent cikke hivatkozva – őszintén megvallotta: a virilis jegyzékbe való fölvételét nem kérte, mivel véleménye szerint őt valóban nem illeti meg e jog. "Nem vagyok – írta – hajlandó más, arra jogosult helyét elfoglalni." E nyilatkozatát a Felsőmagyarország kedvezően fogadta, s hasonlóan nyílt megnyilatkozást várt a virilis jogot alaptalanul élvező minden ellenzékítől. Bródy pártjának elhagyása miatt viszont Zsedényit is lemondásra szólította föl, hiszen ő egyébként az igazolóválasztmányban megejtett október 15-ei sorsolás után is bennmaradt a törvényhatósági bizottságban.

Kedves Barátom!

A személyemet és gesztusomat illető kommentárért fogadd ismételtlen őszinte köszönetemet és hálám tolmácsolását. Örülök, hogy egy fontos közérdekű kérdés megítélésénél újból összetalálkoztunk. Én is hiszem és remélni akarom, hogy lépésem példaadó lesz, hogy "lesznek még mások is, akik kiállnak a fórumra és vallomást tesznek becsületesen és minden csalafintaság nélkül afelől, – mi illeti meg őket és mi nem". E valóban közérdekű álláspont és emelkedett szellem feljogosít arra, hogy egy százszázalékosan közérdekű felhívással, vagy ha úgy tetszik, kéréssel forduljak Hozzád. Te sem felejtetted még el, hogy 1930-ban

⁹² Polgm.1947:930/B.– Az ig. vál 1934. okt.15–16-ai jegyzőkönyve; szám nélkül.

⁹³ Felborul a virilisjegyzék. FM 1934. okt. 4.

⁹⁴ [Zsedényi Béla] (Zs.): Virilisék harci riadója. FM 1934. okt. 5.

⁹⁵ Vö. a 92. sz. jegyzetbeli forrással.

mindketten mint a Független Demokrata Párt tagjai, a szociáldemokrata párttal kooperálva, az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetségének listájával szereztünk mandátumot a második, illetve a nyolcadik kerületben. Én négy év óta a győzelmi lista szellemében dolgozom, megmaradtam és kitartottam a zászló mellett, mellyel a városházára bejutottunk. Te, kedves barátom bizonyára jobb meggyőződésed alapján otthagytad a zászlót, amelynek a városházi mandátumot köszönhetted. Amikor otthagytad, és más vizekre eveztlél, kormánypárti vizekre, nem hívtalak fel elhatározásod következményeinek levonására, azért nem, mert az ily módon megüresedő mandátumot nem a választók bizalma töltötte volna be, hanem automatikusan póttag lépett volna a helyedre. De most, kedves barátom, itt az alkalom, hogy példámat követve, mások is kiálljanak a fórumra és vallomást tegyenek "becsületesen és minden csalafintaság nélkül afelől, – mi illeti meg őket és mi nem." Mert valloam, amit lapod ír: "ez volna a helyes, ez volna az igazi és ez vezetne el a békéhez, a harmóniához, az ellenségeskedések elsimításához, a város közhangulatának megnyugvásához".

De száz szónak is egy a vége! Téged az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetségének listáján küldtek be a városházára, de Te most a kormánypártban keresed a közéleti boldogulás útját. A véletlen hozta, hogy Téged nem sorsoltak ki a törvényhatósági bizottságból. Ez a véletlen azonban nem mentesít Téged egy kötelesség teljesítése alól: hogy megkérdézd a második és nyolcadik kerület választóközönségét: helyesnek tartja-e az új utat, amelyre ráléptél, vagy pedig ma is követi azt a zászlót, amelyhez én hű maradtam a győzelem pillanatától fogva. Mert idézlek és a rám alkalmazott elismerő szavakat rád is applikálom: nem Zsedényi Béla az, és Zsedényi Béla nem lehet azok között, akik "másoknak jogait igénybe véve, jogalap nélkül kívánnak a privilégiumok birtokába jutni". Éppen ezért most én mondom – elvárom és elvárja a második és nyolcadik kerület választóközönsége, hogy a kormánypárti Zsedényi Béla lemond az ellenzéki Zsedényi-mandátumról – kiállva a fórumra és velem együtt újból megkérdézi a második és nyolcadik kerület választóközönségét, hogy az az ellenzéki út-e a helyes, amelyen én megmaradtam, vagy jóváhagyja-e bizalmi vétomával azt a fordulatot, amit Te csináltál. Mert, kedves Barátom, szeretném, ha alkalmat adnál nekem, hogy mint Te megdicsértél tegnap, amiért a virilis jog betonfedezékéből kiléptem – én is az elismerés szavait tolmácsolhassam azért a gesztusodért, hogy nem élsz azzal a mandátummal tovább, amelyet csak a sorsolás szeszélye juttatott a kormánypárti Zsedényi Bélának, de amit annak idején a választók bizalma az ellenzéki Zsedényi Béla számára ajándékozott.⁹⁶

Zsedényi Béla találva érezhette magát. Válasza kitérő volt; érdemi részében a következőket mondta:

E nyílt levélre én is itt, a sajtóban, a nyilvánosság előtt adom meg a felettet. Hálásan köszönöm elsősorban is Bródy Sándor úrnak barátságos érzelmét és tanácsait. Ezt, de magát a felszólítást is, annyira megtisztelőnek érzem, hogy a köszönetmondást kötelességemnek tartom egyenesen.

Csak azt sajnálom, hogy e felszólítás, a hozzám intézett nyílt levélben, a virilis névjegyzékbe való felvétel kérdésével került, bizonyára valamely észrevétlen tévedés folytán, indokolhatatlan kapcsolatba és kissé méltatlan mésalliance-ba. Mert míg az előbbi tisztán politikai kérdés s benne csupán az elvi meggyőződés dönthet, akár tudományos akár gyakorlati alapon alakul is ki, ez utóbbi közül olyan kérdések forogtak szőnyegen, melyekben a helyes utat csak a becsület és a tisztesség parancsa jelölhette ki.

Abban lehet szó döntésről, mérlegelésről, de ebben nem lehetett válogatás.

Ami pedig a felszólítás érdemét illeti, – az egy kissé korán érkezett. Azok ugyanis, akiket kisorsolnak a törvényhatósági bizottságból, mandátumukat – feltéve, hogy nem választják meg őket újra – csak december hó 31-én veszítik el. Ki azonban lemond a mandátumáról, azonnal elveszti azt, és helyére még ma is póttag kerül.

A felszólítás érdeme tehát egyelőre nem aktuális. De ha majd aktuális lesz: a politika tudományából leszűrt elvi meggyőződésem és lelkiismeretem parancsa szerint fogok benne dönteni.⁹⁷

A törvényhatósági választásokon két lista: a Nemzeti Fronté és az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetségéé állt egymással szemben. Mivel ez utóbbit a Felsőmagyarország csak "szociáldemokrata pártlistának" nevezte, Reisinger Ferenc is alkalmat talált arra, hogy a választási küzdelemben személyében nem érintett Zsedényihez intézett nyílt levélben pontosítson: "[...] az Ellenzéki Polgárok és Munkások Szövetsége a Független Demokrata Párt[ból] és a Szociáldemokrata Pártból

⁹⁶ Bródy Sándor: Nyílt levél dr. Zsedényi Béla úrhoz. RH 1934. okt. 17. vö. a 92. sz. jegyzettel. – Kisorsolták a választott bizottsági tagok felét Miskolcon. RH 1934. okt. 14.; Kiket sorsoltak ki a miskolci törvényhatósági bizottságból? FM 1934. okt. 14.

⁹⁷ Zsedényi Béla dr.: Nyílt levelet kaptam. FM 1934. okt. 18.

tevődik össze, tehát listánk pontosan azoké a pártoké, melyeknek listáján Ön is, szerkesztő úr, bekerült a törvényhatóságba".⁹⁸ Zsedényi válaszában úgy tett, mintha nem értené a célzást, s a választási harc elviségét hangsúlyozta...⁹⁹

A törvényhatósági bizottság tagságának részbeni megújításával kapcsolatos választások – így a részleges virilis választás és a kisorsolt választott tagsági helyek újra való betöltése, valamint a IV. választókerületben az összeférhetlenségi statutum folytáni kiesések miatt szükségessé vált választás – némileg megváltoztatták ugyan a törvényhatósági bizottsági összetételét, ám a pártok helyzete alapján nem változott. A NEP városatyáinak létszáma valamennyivel nőtt (50), a liberális párté csökkent (30), a független demokratáké nem változott (15), a szociáldemokratáké emelkedett (10). A többi mandátumon a tisztviselők és kisebb csoportok osztoztak.¹⁰⁰

23. A törvényhatósági bizottság 1935. január 10-én tartott újjáalakuló közgyűlésén újraválasztották a szakbizottságokat, melyek mandátuma 1939. december 31-éig szólt. A főispán Zsedényi Bélát ez alkalommal a kisgyűlésbe is delegálta. Ezen kívül tagja lett még az összeférhetlenségi bizottságnak, az igazolóválasztmánynak, a pénzügyi, a jogügyi szakbizottságnak, valamint a vízvezetéki és csatornázási bizottságnak.¹⁰¹

Zsedényinek e bizottságokban végzett munkáját többnyire homály fedi, hiszen jegyzőkönyveik szétszóródtak a városi levéltár papírtömegében, a sajtótudósítások pedig jobbára csak a közgyűlésekkel foglalkoztak, ám még az ezekről szóló írások is többnyire csak pár mondatban adtak hírt fölszólalásairól, indítványairól. E hiányos forrásokból arra is csupán következtethetünk, hogy Zsedényi jelentős aktivitást mutatott ugyan, ám ez nem érte el az 1930/32-ben tapasztaltat. Eleinte (1933–1935) nyilvánvalóan magyarázza ezt az is, hogy szerkesztői s közírói munkája túlságosan lekötötte, különben is: pártváltása után egyelőre maga is jobbnak vélhette – különösen országos politikai kérdésekben – hallgatni. 1935-től ugyan fokozatosan magára talál, ám a NEP soraiban korábbi szerepét nem játszhatta, újhoz pedig nem fülhetett a foga. Volt baloldali társai is mindent megtettek, hogy kényelmetlenül üljön a NEP padsoraiban. Maga is rendkívül érzékenyen reagált célzásaira. Így pl. amikor az 1935. április 27-ei közgyűlésen egy cikke kapcsán Reisinger az újságírás szavahihetőségét feszegette, személyes megtámadtatása miatt tiltakozott.¹⁰²

24. Várospolitikai, különösen városgazdasági kérdésekben változatlanul kritikus volt. Így 1935. február 27-én Halmay Béla polgármester jelentésének vitájában eredményesen indítványozta: öt évre visszamenőleg rendeljenek el vizsgálatot a javadalmi hivatalnál a fogyasztási adók – köztük a borfogyasztási adó – ügyében.¹⁰³ E

⁹⁸ Reisinger Ferenc: Nyílt levél dr. Zsedényi Béla úrhoz, mint a Felsőmagyarország felelős szerkesztőjéhez. RH 1934. nov. 29.

⁹⁹ Zsedényi Béla: Válasz Reisinger Ferenc országgyűlési képviselő úrnak. FM 1934. nov. 30.

¹⁰⁰ [Zsedényi Béla] (Zs.): A virilisválasztás. FM 1934. dec. 14.; Kié a városháza? RH 1934. dec. 16.; [Zsedényi Béla] (Zs.): A választás mérlege. FM 1934. dec. 18. (A számadatok innen valók.)

¹⁰¹ Th. biz. 1935. 6., 9., 11–13.; Kik lettek Miskolc város szakbizottságainak tagjai? FM 1935. jan. 11.; Megválasztották a városi szakbizottságok tagjait. RH 1935. jan. 11.; Kik lettek Miskolc város szakbizottságainak tagjai? MJ 1935. jan. 11.

¹⁰² Szenvedélyes összecsapások Miskolc szombati közgyűlésén. FM 1935. ápr. 28.; Viharos összecsapások a városi közgyűlésen [...] RH 1935. ápr. 28.; Rendkívül izgalmas vita [...] MJ 1935. ápr. 28.

¹⁰³ Vizsgálat indul meg a városi javadalmi hivatal ellen. FM 1935. febr. 28.; Öt évre visszamenőleg megvizsgálják a javadalmi hivatal ügykezelését. RH 1935. febr. 28.; Vizsgálat indul meg a javadalmi hivatalban. MJ 1935. febr. 28.

vizsgálat mintegy nyitánya volt a májusban a főispán által elrendelt általános revíziónak.¹⁰⁴ Zsedényi 1936. január 16-án a költségvetési vitában követelte e házi és a miniszteriális vizsgálatok eredményének a közgyűlés elé tárását.¹⁰⁵ A március 6-ai közgyűlésen a Miskolci Atlétikai Kör (MAK) pénzügyének vitájában igényelte: "hasson oda a város, hogy minden társadalmi rétegbe tartozó sportoló egyén részt vehessen ebben az egyesületben".¹⁰⁶ 1937 őszén a Minorita Rendház tulajdonában lévő Szentpéteri kapui vásártér újabb öt évre szóló bérletének vitáiban – Görgey Lászlóval együtt, Rónai Sándorral és Bródy Sándorral ellentétben – a polgármester mellett volt. Azt az álláspontot képviselte, hogy a modern városrendezésnek a vásártereket a városból ki kell vinnie.¹⁰⁷ Ő tett indítványt a járványkórház ügyében,¹⁰⁸ valamint a pénzügyek rendezésére s a tapolcai szálloda és vendéglő kérdésében.¹⁰⁹

25. Miként közírásában, közgyűlési hozzászólásaiban nagy súlyt helyezett a város kulturális életének fölkarolására. 1936. január 14-én fölvetette: "Miskolc az iskolán kívüli művelődési eszközeire, múzeumra, közkönyvtárra lehetetlenül keveset áldoz; még talán a színházra költ legtöbbet, ám az is stagnál. A Léway József Közművelődési Egyesület segélyezése mondhatni megszűnt, az európai jelentőségű múzeum meg elhanyagolt értéke a városnak; közkönyvtár pedig nincs".¹¹⁰ Az 1937. évi költségvetés vitájában javaslatára a Léway-egyesület támogatását 1200 P-re, a közkönyvtárét pedig 200 P-re növelték.¹¹¹

Jellemző módon tíz esztendő múltán neki tűnt föl az is, hogy a gr. Bethlen István akkori miniszterelnöknek a város még nem adta át 1927-ben odaitélt díszpolgári oklevelét. 1937-ben persze Bethlen nevének fölvetése a "korszellemtől" elütő, konzervatív állásfoglalással ért föl.¹¹²

26. A miskolci polgármesteri hivatalban 1938. július 5-én egy látszatra jelentéktelen bejelentést iktattak.

Nagyságos Polgármester Úr!

Értesülvén arról, hogy Miskolc thj. város törvényhatósági bizottságának Nagyságod elnöklése alatt f.é. június hó 30-án tartott közgyűlése a központi választmány póttagjává választott meg, tisztelettel értesítem a törvényes határidőn belül Nagyságodat, hogy e választást nem fogadom el. Tisztelettel kérem, hogy

¹⁰⁴ Általános vizsgálatot rendelt el Lichtenstein László főispán a miskolci városházán. FM 1935. máj. 14.

¹⁰⁵ Halmay Béla polgármester másfélórás beszédében válaszolt a költségvetési vita szónokainak. MJ 1936. jan. 17.

¹⁰⁶ Levették a közgyűlés napirendjéről az ebadó-szabályrendelet tervezetét. MJ 1936. márc. 7.; Új állások szervezéséről [...] FRH 1936. márc. 7.

¹⁰⁷ Izgalmas vitában a város régi vezetőségével szemben felvetették a felelősség kérdését. FRH 1937. szept. 21.; Házivizsgálat a vásártéri építkezések ügyében. FRH 1937. okt. 1., Megszavazták a vásártér ötéves bérletét. MJ 1937. okt. 1.

¹⁰⁸ A város újabb feliratban kéri a belügyminiszter segítségét a járványkórház ügyének megoldásában. MJ 1937. okt. 30.

¹⁰⁹ A város az utolsó percekben tárgyalást kezdett a bankokkal a kamatok mérséklése érdekében. MJ 1937. nov. 27.

¹¹⁰ Miskolc kulturális elesettsége. FRH 1936. jan. 17.

¹¹¹ A közgyűlés megszavazta a város költségvetését. MJ 1936. nov. 29.

¹¹² Miskolc város küldöttsége juttatja el díszpolgári oklevelét Bethlen Istvánnak. MJ 1937. máj. 29.; Átadták [...] 1937. okt. 28.

elhatározásomat a törvényhatósági bizottság legközelebbi közgyűlésének, e helynek új választás útján való betöltése végett, bejelenteni méltóztatnék.

Miskolc, 1938. július hó 4-én.

Kiváló tisztelettel:
Dr. Zsedényi Béla th.biz.tag¹¹³

Az iratra július 10-én a főjegyző már rá is jegyezte: *Intézkedés megtörtént.* Mintha nem is az országgyűlési képviselőválaszói összeírásoknak és maguknak a választásoknak a felügyeletét ellátó központi választmány egy oszlopos tagja, a jogakadémia közjogász professzora távozott volna, aki két cikluson át (1933–1935, 1936–1938) e fontos – általában még nem kutatott – közjogi testület tagja volt.¹¹⁴ Végül is nem önként távozott, hiszen a tagok sorából kihagyták, póttagságot vállalni egy addig tevékeny közjogász jogtanárnak több mint kínos lett volna.

Erre is, egy esztendő múltán másik hasonló feladatkörű testületre, az igazolóválasztmányra is kényes teendők vártak: a zsidóörvények azon rendelkezéseinek keresztülvitele, hogy a törvény által zsidónak minősített személyek választójogot nem élvezhetnek, törvényhatósági bizottsági tagok nem maradhatnak.

A zsidókérdést 1939 februárjától fogva az imrédysta Magyar Élet tartotta napirenden. Eszerint Miskolcon a virilisek 57 %-a zsidó volt, miként a 137 tagú törvényhatósági bizottságban is 52-en zsidók voltak, akik közül – mentességek alapján is – alig maradhatott meg valaki.¹¹⁵

Az igazolóválasztmány 1939. szeptember 5-én törölte a törvényhatósági bizottság zsidónak minősített tagjait; az egyik tudósítás szerint 25-öt, a másik szerint 30-at. Vita bontakozott ki Láng Lajos ügyében, akit 1919-ben ellenforradalmi cselekménye miatt a Vörös Hadsereg forradalmi törvényszéke három évi kényszermunkára ítélt, valamint Kürcz Jakab örökös tag, Kellner Miklós tisztí főügyész és Hegedűs Béla árvaszéki ülnök tagságáról. Zsedényi Béla a határozat fölfüggesztését javasolta, Fekete Bertalan polgármester viszont kitarított a törlés azonnali keresztülvitele mellett. "Dr. Zsedényi Béla – szól az FRH tudósítása – fenntartja álláspontját, mert a törvényt magyarázhatja és a maga felfogása szerint alkalmazhatja a választmány. A bizottsági tagság [tisztviselőknél] nem személyeknek, hanem állást viselőknak jár." Bródy Sándor is csatlakozott hozzá, ám a többség a fellebbezés lehetőségének fönntartásával mégis az azonnali törlés mellett volt.¹¹⁶

A Közigazgatási Bíróság Kürcz Jakab örökös tag panaszát elutasította, helyt adott viszont Láng Lajosénak, aki a "nemzeti ellenforradalomban" való részvételére hivatkozott.¹¹⁷

Az igazolóválasztmány a 15/1940. BM sz. rendelet alapján 1940. február 1-jén újabb három tag és két póttag mandátumát szüntette meg; Kovács József számára pedig lehetővé tette mentesítési okként 1919-beli ellenforradalmi tevékenységének igazolását. Ő azonban ehelyett a választmány illetékességét kétségbe vonva a Közigazgatási

¹¹³ Polgm. 1938:1893.

¹¹⁴ Polgm. 1936:9411.; Th. biz. 1932:286., 1935: 155.

¹¹⁵ Keresztény Miskolcot! MÉ 1939. febr. 19.; Bródi [!] Sándor, a független demokraták miskolci vezére nem lehet törvényhatósági bizottsági tag, mert – nincs választójoga. MÉ 1939. máj. 7.

¹¹⁶ A város igazolóválasztmánya végrehajtotta a II. zsidótörvényt. FRH 1939. szept. 6.; Harminc zsidó tagot törölt Miskolc törvényhatósági bizottságából az igazoló választmány. MJ 1939. szept. 6.; Huszonöt törvényhatósági bizottsági tagot törölt az igazolóválasztmány a zsidótörvény alapján Miskolcon. ME 1939. szept. 6.

¹¹⁷ Miskolci törvényhatósági tagok a közigazgatási bíróság előtt. FRH 1939. nov. 29.

Bírósághoz fordult, mely elutasította, Láng Lajos ügyét viszont állásfoglalásra a Vitézi Szék elé terjesztette. Szeptember végén (30-án?) a választmány tudomásul vette a Közigazgatási Bíróságnak Kellner Miklós főügyész és Bónis József ügyében hozott, a panaszt elutasító ítéletét.¹¹⁸

1941. január 4-én vette tudomásul a választmány a Közigazgatási Bíróság két újabb ítéletét, melynek alapján a választott tagok közül Kovács Józsefet, a virilisek soraiból pedig Láng Lajost véglegesen törölhették. Láng másnap nyilatkozatban nyilvánította ki e méltatlan eljárás miatti sajnálatát azért, mert a Vitézi Szék nem támogatta.¹¹⁹

A Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap január hó 5-i számában "Két törvényhatósági bizottsági tagság megszűnését mondta ki a város igazoló választmánya" cím alatt beszámolt Miskolc város igazoló választmányának szombat déli üléséről. Ebben a cikkben többek közt közölte az alábbiakat:

Ugyancsak a múlt év februárjában tartott ülésében az igazoló választmány megszüntette dr. Láng Lajos virilisi bizottsági tagságát. Dr. Láng Lajos panasszal élt a határozat ellen a közigazgatási bírósághoz. Panaszában hivatkozott ellenforradalmi tevékenységére és harctéri kitüntetésére. Az előterjesztett bizonyítékokból a közigazgatási bíróság ezt az állítását valószínűnek látta, és úgy határozott, hogy az igazoló választmány határozatát feloldja és azt új határozat hozatalára utasítja. Az igazoló választmány felvilágosításért fordult a Vitézi Székhez, amelyre dr. Láng Lajos hivatkozott, azonban azt a választ kapta, hogy a Vitézi Szék dr. Láng Lajos mentességi kérelmét nem teljesítette. A választmány erre múlt év szeptember 30-án felhívta dr. Láng Lajost, terjessze be bizonyítékait, melyekre mentességi kérelmét alapítja. Dr. Láng Lajos négy beadvánnyal fordult az igazoló választmányhoz, amelyben ellenforradalmi tevékenység és harctéri kitüntetés alapján kéri a kivételezés kimondását. Az igazoló választmány az előterjesztett bizonyítékot nem látta megfelelőnek és elutasította dr. Láng Lajos kérelmét, kimondván bizottsági tagságának megszűnését. Dr. Láng Lajosnak joga van 15 napon belül panasszal élni a közigazgatási bírósághoz.

Dr. Láng Lajos felszólalással élt azért is, mert a legtöbb adót fizetők (virilisek) névjegyzékébe nem vették fel. Tekintettel arra, hogy az 1940. évi XXXI. t.c. a törvényhatósági bizottsági tagok mandátumát meghosszabbította, és így nem került sor virilisválasztásra, tehát a névjegyzéket sem állították össze, az igazoló választmány kimondotta, hogy a felszólalás tárgytalan.

Erre a közleményünkre kaptuk az alábbi nyilatkozatot:

NYILATKOZAT

Hivatkozással nagybecsű lapjuk f. évi január hó 5-iki számában megjelent törvényhatósági bizottsági tagságomnak megszüntetésére vonatkozó közleményre a Sajtótörvény 20. paragrafusa alapján az alábbi helyreigazító közlemény megjelentetését kérem:

A mindhárom helyi lapban egyforma szöveggel megjelent közlemény téves adatokat tartalmaz. Az igazoló választmány nem másodízben, hanem harmadízben szüntette már meg mandátumomat, mert a Közigazgatási Bíróság nem egyszer, hanem kétszer oldotta fel az erre vonatkozó határozatot.

A Vitézi Széktől én nem a nemzeti forradalmakban való ténykedésem elismerését kértem, mert arra semmi szükség nincs – lévén az ítélt dolog (*res judicata*), amiről úgy az igazoló választmánynak, mint a tisztí ügyészségnek tudomással kell bírnia.

A harmadik vörös hadtest forradalmi törvényszéke ugyanis alulírottat Kassán 1919. június 6-án hozott ítéletével ellenforradalmi ténykedés büntette miatt elítélte és a miskolci kir. törvényszék, mint büntetőbíróság emiatt a forradalmi törvényszék úgynevezett bíráit felelősségre vonta, melyről szintén ítélet tanúskodik. Ezen ítéletek közokiratokba vannak foglalva, mely közokiratok tartalmi valódisága az 1911. évi I. t.c. 315. paragrafusa értelmében még vita tárgyává sem tehető. Én tehát a Vitézi Széktől ennek elismerését nem kértem, csupán egy bizonyítvány kiadását kértem, mely ezen tényeket tanúsítja, ugyanezt kértem a polgármester úrtól és a városi főispán úrtól. Úgy a polgármester úr, mint a városi főispán úr ezen

¹¹⁸ Megszűntnek jelentette ki a választmány [...] MÉ 1940. febr. 2.; Három rendes és két törvényhatósági póttag mandátumát megszüntette a város igazolóválasztmánya. FRH 1940. febr. 1.; Újabb ülést tartott az igazolóválasztmány. MJ 1940. okt. 1.

¹¹⁹ Két törvényhatósági tagság megszüntetését mondta ki a város igazoló választmánya. FRH 1941. jan. 5.; Kovács esetéről: Polgm. 1947:930/C. (1940:48 623.ki.) – A hajdani jeles liberális városatyát és lapszerkesztőt egy utcai vitába való beavatkozása miatt ez idő tájt ítélte el a törvényszék. Vö.: Hatósági közeg megrágalmazásáért és hatósági közeg elleni erőszak miatt elítélte a törvényszék Kovács József ügyvédet, aki „rendet akart teremteni” a Szentpéteri-kapuban. FRH 1941. jan. 24.; Rágalmazás és hatóság elleni erőszak miatt 200 pengőre ítélték Kovács József miskolci ügyvédet. MÉ 1941. jan. 24.

bizonyítványokat kiadta. A Vitézi Széktől ezt megszerezni eddig nem sikerült. Mentességem elbírálásához azonban, ítélt dologról lévén szó, a fentemlített bizonyítványok nem is szükségesek.

Miskolc város központi választmánya jogosulatlan szavazás miatt engem feljelentett. – A király bíróság [!] bűncselekmény hiányában jogerősen felmentett. A m.kir. Igazságügy-miniszter Úr az Ügyvédi Kamarára vonatkozó kivételezettségemet elismerte, illetve a miskolci Ügyvédi Kamara erre vonatkozó határozatát jóváhagyta.

A m.kir. Közigazgatási Bíróság nem valószínűsítve, hanem igazolva látta ténykedéseimet. Virilis jogomra vonatkozó határozatot is megsemmisítette és a következő ítéleti ténymegállapításokat tette:

"Felszólalása mellett ugyancsak bemutatott egyéb okiratokkal azt is igazolta, hogy a kedvezmény fennforgásának előfeltételei javára fennforognak." (9401-1939. sz. 1940. január 16-án kelt közigazgatási bírósági döntés; dr. Puky Endre elnök, dr. Fogler Béla előadó.)

Az Igazoló Választmány f. hó 3-án kelt határozatát tehát negyedízben is a független kir. Közigazgatási Bíróság elé viszem, mint magyar ügyvédnek semmi okom feltételezni azt, hogy ez a magas színvonalú jogászai testület negyedízben is éppúgy ne ismerje el igazamat, mint ez már háromízben is megtörtént.

Miskolc, 1941. évi január hó 7-én

Kiváló tisztelettel:
Láng Lajos dr.¹²⁰

Láng és Kovács valóban tovább fellebbezhettek Még 1941 decemberében is foglalkozott ügyükkel az igazolóválasztmány. Láng ekkor – úgymond – "önként lemondott", Kovácsot másokkal – így Ferenczi Károly pártelnökkel – együtt véglegesen törölték.¹²¹

A kiesettek helyét a törvény szerint póttagokkal kellett pótolni, ám mivel ezek száma már nem volt elegendő, vagy maguk is törlésre ítéltettek, mert zsidók voltak, velük a törvényhatósági bizottság létszáma csökkent. Az eredetileg 137 tagú testület egy 1941. október 4-ei névjegyzék szerint 113 tagot számlált, mely létszám 1942. február 22-jére 98-ra csökkent. Bródy Sándor pl. az 1941. évben még szerepelt, az 1942. évben már nem.¹²²

Zsedényi Béla 1939. október 4-én felszólamlással élt az 1940. évi virilis névjegyzékbe való föl vételért. Igazolta, hogy 1937-ben 581 P, 1938-ban pedig 811,40 P kereseti és különadót fizetett; főiskolai (egyetemi) végzettségére tekintettel az utóbbit kétszeresen számítva (1622,80 P) bekerülhetett a jegyzékbe, hiszen a virilisek adóösszegének alsó határa 500 P körül mozgott.¹²³ Az aktán lévő följegyzések szerint igencsak föl vették, ám ennek jelentősége mégsem lett, mivel a háború miatti meghosszabbítás folytán az országban nem kerülhetett sor a törvényhatósági bizottságok megújítására. Nem tartották meg az 1939 őszén megtartott városi választásokat sem.¹²⁴

A törvényhatósági bizottság polgármesteri előterjesztésre, a jogügyi bizottság meghallgatásával 1939. november 30-án egyhangúlag elhatározta, hogy a szakbizottságokat egy évre, "illetőleg az új törvényhatóság megalakításáig" újra választja. Az 1940. január 8-ai közgyűlésen Zsedényi ismét bekerült a pénzügyi, a jogügyi és a vízvezetési és csatornaüzemi bizottságba, s kisgyűlési tag is maradt. Ő mégis óvott az újráválasztás ellen, mivel az nem felelt meg a szervezeti

¹²⁰ Láng Lajos: Nyilatkozat a miskolci igazoló választmány szombati üléséről szóló cikkünkről. FRH 1941. jan. 8.

¹²¹ Törvényhatósági bizottsági tagtörlések az igazolóválasztmány előtt. MÉ 1941. dec. 20.; Önkéntes bizottsági lemondásokról, mandátumok megszüntetéséről [...] FRH 1941. dec. 20.

¹²² Polgm. 1947:930/E (Szám nélkül.)

¹²³ Polgm. 1947:930/C. (1939:34276.)

¹²⁴ Elmaradnak az ezévben esedékes törvényhatósági választások. FRH 1939. okt. 28.

szabályrendeletnek, hiszen "a szakbizottságok tagjainak újraválasztását nem előzte meg a törvényhatósági bizottság részleges megújítása". A polgármester ezt a második zsidótörvénnyel, valamint más törvényhatóságok (Pécs, Baranya vm.) példájával indokolta. Zsedényi a Közigazgatási Bírósághoz fordult, melynek döntése nem ismeretes.¹²⁵

A Közigazgatási Bírósághoz benyújtott panaszt Zsedényi így indokolta:

Miskolc thj. város szervezeti szabályrendelete, amely a m.kir. belügyminiszter úr 1908. évi december hó 27-én 135.918-7908-III. szám alatt kelt rendeletével nyert jóváhagyást, – 107/kgy. 1908. szám alatt 1909. évi január 1-jén lépett életbe. Ez a szabályrendelet megállapítja Miskolc városa szakbizottságait és azok szervezetére vonatkozólag 54. §-ában a következőképpen rendelkezik. "A szakbizottságok a közgyűlés által a törvényhatósági tagok sorából 3 évre választatnak, mely három évi időszak mindig azon időpontra esik, midőn a törvényhatósági bizottság választott tagjai felerészének újraválasztása után megalakul."

A szabályrendeletnek e rendelkezése óta az állandó gyakorlatban szakadatlanul érvényesülést talált és csupán annyiban módosult természetszerűleg, hogy a szakbizottságokat, – mióta az 1929. évi XXX. tc. alapján a törvényhatósági bizottság választott tagjainak felerésze többé nem három, hanem csak ötvenként kerül újra választás alá – ötvenként, minden egyes esetben a választott tagok felerészének újraválasztása után, alakították meg, illetve választották újra.

A szabályrendeletnek ez a rendelkezése érvényes, objektív jogszabály, amellyel Miskolc thj. város törvényhatósági bizottságának nem volt joga szembehelyezkedni sem azon határozatával, amelyben a bizottságok újjáalakítását határozta el, sem azon választásokkal, amelyekkel a bizottságokat de facto újjáalakította.

A magyar törvényhozás az elmúlt évben egy esztendőre meghosszabbította a törvényhatósági bizottságok és kisgyűlések 1939. évi december hó 31-ével lejáró mandátumait.

Ennek következtében, tekintettel Miskolc thj. város szervezeti szabályrendeletének hivatkozott 54. §-ára – meghosszabbítást nyert automatikusan a városi szakbizottságok mandátuma is, mert e szabályrendelet expressis verbis rendelkezik az irányban, hogy a szakbizottságok újraválasztása minden egyes esetben a törvényhatósági bizottság választott tagjai felerészének újraválasztásával essék össze.

Mindez nemcsak törvényszerű, hanem logikus is. Nincs semmi értelme a szakbizottságok újjáalakításának mindaddig, míg a törvényhatósági bizottság maga, új választások alapján, fel nem frissülhet. Ez az intenció jelentkezik a város szervezeti szabályrendeletében és ezzel a szakbizottságok újjáalakítása, a törvényhatósági bizottság megfelelő felfrissülése nélkül, éles ellentétbe kerül.

Miskolc thj. város polgármestere ezeket a újraválasztásokat megejtő közgyűlést megelőző és azt előkészítő kisgyűlésen a szakbizottságok újjáalakítása mellett azzal érvelt, hogy a törvényhozás csak a törvényhatósági bizottság és a kisgyűlés mandátumát hosszabbította meg, amiből viszont az következik, hogy a városi szakbizottságok mandátuma nem nyert meghosszabbítást. Ez az érvelés azonban – szerény nézetem szerint – súlyos tévedésen alapul.

Az új törvény azért szól csupán a törvényhatósági bizottságról és a kisgyűlésről, mert csak ezeknek a szervezetére nyert 1929-ben is, a közigazgatás rendezése alkalmával, törvényi rendezést. Az 1929. évi XXX. tc. 27. §-a a szakbizottságok szervezete fölötti intézkedés jogát a törvényhatóság statumalkotási jogkörébe utalta, következésképp[er] érintetlenül hagyta e tekintetben Miskolc thj. város szervezeti szabályrendeletének idevonatkozó rendelkezéseit, és érintetlenül hatályban maradtak ezek természetesen a legújabb törvény rendelkezése kapcsán is.

De azzal is érvelt a város polgármestere, hogy az elmúlt év december havában tartott törvényhatósági bizottsági közgyűlés, rendelkezvén e választások megtartása felől, e határozat azóta jogerőre emelkedett, és ez a jogerő törvényesíti a január hó 8-án megtartott közgyűlésen megejtett választásokat. Szerény nézetem szerint azonban ebben a tekintetben is tévedésben van a város polgármestere. A szabályrendelet rendelkezésével, mint objektív jogszabállyal szembehelyezkedő közgyűlési határozat nem nyerhet jogerőt. Törvényes ennek következtében a szakbizottságok újjáalakítása csak akkor lehetne, ha előzőleg megfelelő jóváhagyással a szabályrendelet ezirányú rendelkezéseit megváltoztatná, illetve megváltoztathatta volna a város törvényhatósági bizottságának közgyűlése.

¹²⁵ Th. biz. 1939:210., 1940:3-4.; 1940. jan. 8-ai jkv.; Újjáalakultak a miskolci törvényhatósági szakbizottságok. ME 1940. jan. 9.; Teljesen újjáalakultak a miskolci törvényhatósági bizottság szakbizottságai. MJ 1940. jan. 9. Vita a közgyűlésen a városi szakbizottságok újjáalakításának jogszerűségéről. FRH 1940. jan. 9.

A város polgármestere végül azzal is érvel, hogy újjáalakították a szakbizottságokat, másutt, például Baján és Pécssett is. Ez a hivatkozás azonban érdemi indok aligha lehet. Abból, hogy Pécssett és Baján is újjáalakították a bizottságokat, még korántsem következik, hogy a bizottságok újjáalakítása Pécssett és Baján törvény-, illetve jogszerű volt.

És azt, hogy jogszerű volt-e, csak a pécsi illetve bajai városi szabályrendelet idevonatkozó rendelkezései alapján lehet eldönteni.

A polgármester úr kifejtett politikai indokaival foglalkoznom, azt hiszem, felesleges.

Ez jogkérdés és nem politikai kérdés. A politika csak a jog keretei között jogosult, és ha annak rovására kerül előtérbe, veszélyezteti az egész jogrendszert és az alkotmányos életet.¹²⁶

Zsedényi Bélát a színügyi bizottságból kihagyták, amit ő vezércikkben tett szavá. Ő ezt azon szakmai indokon túl, hogy ellene volt a vidéki szintársulatok megvalósuló *staggione*, azaz csererendszerének, a polgármester, a kormánypárt új politikai irányával magyarázta.

Helyes-e – kérdezte –, ha a hozzáértést és szakképzettséget a pártpolitika érdeke és a pillanatnyilag uralkodó elvi álláspont ennyire sutbaszorítja? Nem lopakodhatnak-e be az ekként nyitva maradt réseken észrevétlen és lábujjhegyen járó veszedelmek? Jőmagam sokszor elgondolkodtam afőlről, és még ma sem tudom megérteni, vajjon miért is vagyok – én, a magyar közjog és a politika professzora – tagja a város pénzügyi, a víz- és csatornázásügyi bizottságának, és miért került helyemre a központi választmányban, amely kimondottan közjogi kérdésekkel foglalkozik, – egy máskülönbben nagyon tiszteletreméltó nyeregkészítő mester? Nyilván a politika kívánta és kívánja így. De ezzel a politikával én sohasem fogok tudni egyetérteni. Még a leggyengébb képzettségű orvos is többet használ – és ami fontosabb talán, kevesebbet árt –, mint Kunczi bácsi kuruzslása és a tifuszos beteg ágya mellett több bizalmat kelt, mint a legügyesebb szódavizgyáros és a legtehetségesebb kaptafakészítő. És Lengyelország ily dicstelen sorra sohasem kerülhetett volna, ha politikusai nemcsak mellbőséggel, hanem koponyával, hadvezérei pedig némi lelkiismerettel és haditudománnyal is rendelkeztek volna.¹²⁷

*

S ezzel a vezércikkkel meg is szakad Zsedényi Béla városi közszerreplésének fonala. A színház s más művészeti ágak ügyében ugyan közlést még néhány cikket lapjában, sőt 1941. április 2-án és 3-án a népszámlálás eredményei tükrében, a százezres város jegyében ismét megpendíti Nagy-Miskolc gondolatát, a törvényhatósági bizottságban és szakbizottságaiban való háború alatti szerepléséről egy árva tudósítás sem tanúskodik. Miként közírói tevékenysége, városi közéleti szereplése is megszakadt.¹²⁸

¹²⁶ Jogszerű volt-e a városi szakbizottságok újraválasztása? FRH 1940. jan. 14.

¹²⁷ Zsedényi Béla: Adieu Színügyi Bizottság! FRH 1940. jan. 9.

¹²⁸ Ruszoly József (1992) 161., 187. – Szabó István miskolci jogtörténész kollega kérésemre, kéziratom lezárása után tüzetesen áttekintette a köz- és kisgyűlések jegyzőkönyveit, minek eredményeként az állapítható meg, hogy Zsedényi Béla 1940. július 4-éig több-kevesebb rendszerességgel megjelent a testületekben, ezután viszont alig. Olykor kimentette magát, többnyire azonban még ezt sem tette meg. Közgyűlésen 1943. május 22-én, kisgyűlésen pedig 1944. február 28-án vett részt utoljára.

Bíróági határozatok a Zsedényi–Kovács-pörben (1934–1935)

1

A miskolci kir. törvényszéktől. B. 7533/22. 1933.

A Magyar Szent Korona nevében!

A miskolci kir. törvényszék mint büntető bíróság sajtó útján elkövetett rágalmazás vétsége miatt dr. Kovács József ellen dr. Zsedényi Béla főmagánvádlónak B. 7533/9. 1933. számú vádiratában foglalt vád felett megtartott nyilvános főtárgyalás alapján meghozta a következő

ITÉLETET:

Dr. Kovács József vádlott 61 éves, izr. vallású, miskolci születésű lakos és illetőségű magyar állampolgár, nős Grünfeld Paulával, 1 gyermek atyja, gyakorló ügyvéd, katona volt, katonaságnál főhadnagy hadbíró volt. Háborús érme van, vagyontalan, atyja: néhai Kovács József, anyja: Goldstein Katalin, bűnös kétfrendbeli, az 1914. évi XLI. § (2) bekezdés 1. pontja szerint minősülő sajtó útján elkövetett becsületsértés vétségében.

A kir. törvényszék ezért dr. Kovács József vádlottat az 1914. évi XLI. tc. 3. §-ának (2) bekezdése alapján a Btk. 92. §-ának alkalmazása mellett a II. Bn. 7. §-ára figyelemmel összbüntetésül 200 P (Kettőszáz pengő) pénzbüntetésre ítéli, a pénzbüntetést az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 15 nap alatt kell a 45.100/1931. IM számú rendelettel rendszeresített postatakarékpénztári 108.807. számú befizetési lapon a m. kir. postatakarékpénztár útján az 1892. évi XXVII. tc. 3. §-ában meghatározott célra megfizetni.

Vádlott a Bp. 480. §. alapján köteles a felmerülendő bünyügyi költséget az államkincstárnak megtéríteni.

Köteles továbbá a Bp. 479. §. értelmében dr. Zsedényi Béla főmagánvádló részére, dr. Dortsák Lajos miskolci ügyvéd kezéhez ügyvédi munkadíj és felmerült költség címén 215 P, azaz Kettőszáztizenöt pengőt az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 15 nap alatt végrehajtás terhével megfizetni.

Elrendeli továbbá a kir. törvényszék, hogy miután a közlemény 21.000 korona biztosítékkal bíró időszaki lapban jelent meg, a St. 40. § értelmében az ítéletben megállapított pénzbüntetést és az esetleg felmerülendő bünyügyi költséget a biztosítéku letett 21.000 korona erejéig elsősorban a Miskolci Újságkiadó rt., amennyiben pedig ezeket a biztosíték nem fedezné, másodsorban az elítélt, s ha ezeket az elítélt személyétől behajtani nem lehet, harmadsorban teljes vagyoná erejéig a Miskolci Újságkiadó rt., mint kiadó és végül pedig a St. 42. § értelmében a Miskolci Könyvnyomda rt. üzem és lapkiadó-vállalat, mint nyomdatulajdonos köteles megfizetni. A St. 43. §. 4. és 5. bek. alapján elrendeli továbbá a kir. törvényszék, hogy az elítélt az ítélet indokaival együtt a "Reggeli Hírlap" napilapban a jogerős ítélet kézbesítése után megjelenő legközelebbi vagy azt közvetlenül követő számának az elején, rendes nyomással, minden lappéldányban tegye közzé a St. 23. §-ának második bekezdésében meghatározott jogkövetkezmények terhe mellett.¹²⁹

Végül elrendeli a kir. törvényszék, hogy Bp. 108. §. II. bek. értelmében az ítélet jogerőre emelkedése után a miskolci ügyvédi kamarának megküldessék.

INDOKOK

Dr. Zsedényi Béla jogakadémiai ny. r. tanár törvényhatósági bizottsági tag, főmagánvádló, vádindítványában dr. Kovács József vádlott ellen vádat emelt 2 rendbeli, az 1914. évi XLI. tc. I. §-ába ütköző s a 3. §. (2) bek 1. pontja szerint minősülő sajtó útján elkövetett rágalmazás vétsége miatt azért, mert Miskolcon, Fehér Ödön felelős szerkesztésében s a Miskolci Újságkiadó rt. kiadásában megjelenő "Reggeli Hírlap" című napilap 1933. évi október hó 8. napján megjelent számában "A bumerang és a kaméleon. Levél a Reggeli Hírlaphoz" című cikket megírta és közzétette, a főmagánvádlóra vonatkoztatva, többek között a következő tényeket állította:

"Ne vegye zokon, ha kritikus hajlandóságaimnál fogva én csak szerény gitáromon pengetni tudom a közérdekű dolgokat, amíg ő univerzális tudásához egy egész orkeszterrel rendelkezik, amelyből azonban nem éreztük az elvi meggyőződés, az elfogulatlanság és tárgyismeret zenei harmóniáját."

"Őt is [Zsedényi Bélát] kötelezi a múlt. Törvényhatósági közéleti múltja. Változatosan szép ez a múlt. Kezdődött egy liberális újság romjain, a nehézipar felé való orientálással. Ebből sok komplikáció is

¹²⁹ Az ítéletben – föltehetően az FRH szedőjének hibájából – a sajtótörvény: az St. (1914:XIV. tc.) helyett következetesen Bt. áll, amit javítottam.

keletkezett. Jött a radikális balszárny és a demokraták együttes segítségével a városi mandátum, ahol két párt adta a kórust. Radikális világnézet, demokratikus és liberális interpretálása minden városi és politikai kérdésnek. Ez volt a program, s ha ezekkel a szép jelszavakkal nem lehetett a közismert célkitűzéseknek híveket szerezni, ha voltak letörései a személyes ambíciónak, ez sohasem radikális elveken múltott [...] s mikor azt mondta híveinek: »Megyek új várra! Kurucok jó éjszakát!«, azok levették süvegüket, meghajtották a zászlót, s halk, mély kórusban mondták, – éppen mint a színdarabban, – »Ocskay brigadéros, jó éjszakát!« [...] De én, Zsedényi Béla bizottsági tag úr, már néhány év óta nem vadászom sem nagy, sem dúvadra, sem apró gyíkokra, vagy kaméleonokra.

Kaméleon [...] Legyünk mi is egészen pontosak. Hivatkozzunk tekintélyekre. A jelen esetben a Pallas-Lexikon tizedik kötetének nyolcadik oldalán, ahol írva van:

»Kaméleon (Chalméleo Dand). A főregnyelvű gyíkok közé tartozik stb. Karmai meglehetősen élesek, farka nyúlánk, aláfelé hajló és befelé csavart, kapaszkodásra szolgál, a fákon tartózkodjék, ügyesen kúszik, a rovarokat sajátágos szerkezetű nyelvvel ragadja meg, amelyet hirtelen oly hosszúra ölthet, mint testének fél hossza. Nagy szemét egymástól függetlenül minden irányban mozgathatja. Egyik főtulajdonsága az, hogy színét élénken tudja változtatni, amit különben a bőrében lévő festéksejtek okoznak a világosság hatására.«

Továbbá ugyancsak a Reggeli Hírlap napilapnak 1933. évi december 14. napján megjelent számában, "Fürgélkedett-e a közigazgatási bizottság Bethlen üdvözlésével" című általa megírt és közzétett cikkben főmagánvádlóra vonatkoztatva, következő tényeket állította: "[...] a mindig eleven, változatos és tüneményes publicisztikai ötletek közé be kellett programszerűen illeszteni egy kis támadást és egy kis hódolatot a politikai ingyenec számára.

Mindent lehet, csak azt nem hiszem, hogy személyes íze volna a "fürgélkedésnek". Mert ezen a téren azután feltétlenül elsőbbsége van a cikkírónak, aki a legszélsőbb demokráciától a hitleri kormányzás hódolatáig, hihetetlen, szinte gyökeres elevenséggel és gyorsasággal és bámulatos színváltoztatással tette meg ezt az óriási nagy utat."

A kir. törvényszék megállapította, hogy a "Reggeli Hírlap" című időszaki lap 1933. évi október hó 8. napján és 1933. évi december hó 14. napján megjelent számaiban közzétett vádbeli cikkekből foglaltak miatt dr. Zsedényi Béla főmagánvádló 1933. évi december hó 27. napján tette meg a feljelentést, a bűnvádi eljárás tehát a terjesztés megkezdésétől számított és a St. 43. §-ában meghatározott 6 hónapon belül megindult.

A vádlott elismerte, hogy a vád tárgyává tett cikkeket ő írta, azért a sajtójogi felelősséget is vállalta és így a St. 35. §. 1. bek. értelmében mint szerző ő a felelős.

Megállapította a kir. törvényszék továbbá, hogy a vádbeli sajtóközleményeket tartalmazó, "Reggeli Hírlap" a miskolci polgármesteri hivatalnak 831/ki. 1933. számú, 1934. évi január hó 13-án kelt átirata szerint, Miskolcon, politikai tartalommal megjelenő napilap, melynek felelős szerkesztője Fehér Ödön, kiadója: Miskolci Újságkiadó Rt., nyomdatulajdonosa: Miskolci Könyvnyomda Rt. és hogy a St. 18. §-a által megkívánt lapbiztosítéka: 21.000 korona.

Vádlott tagadta bűnösségét, védelmére előadta, hogy csak a jogos kritikát gyakorolta főmagánvádlóval szemben, a jogos bírálat határait túl nem lépte, főmagánvádlót sem politikai, sem személyi becsületében sérteni nem akarta. Közérdeknek tekintette azt, hogy bírálat tárgyává tétethessék az, ha egy törvényhatósági tag éveken keresztül mint egy politikai párt vezérszónoka radikális és demokrata elveket vall, utóbb pedig ezzel szembehelyezkedve, ellentétes álláspontot foglal el. Szerinte ez ép[p] úgy bírálat tárgyává tehető, mint ahogyan az illető a maga változott politikai állásfoglalása szerint bírálja el az eseményeket és az embereket. Továbbá védelmére előadta, hogy a főmagánvádló a nyilvánosság előtt úgy tüntette fel, mint aki jogi és közigazgatási kérdésekben járatan és ha a főmagánvádló róla megállapította, hogy egy alapvizsgára menő jogász is tudja azt, amit ő nem tud, ezeket az állításokat, valamint az ezekhez hasonló, a nyilvánosság előtt tett gúnyos és lekicsinylő bírálatait és megjegyzéseit jogos magánérdekből utasította vissza.

[...] Vádlott és védője kérte a valódiság bizonyításának elrendelését közérdekből és jogos magánérdek megóvása céljából, s a főmagánvádló a maga részéről is kérte a valódiság bizonyításának elrendelését.

A kir. törvényszék arra való tekintettel, hogy a vádlott a vádiratot 1934. évi február hó 23. napján vette át, az észrevételeket pedig 1934. évi március hó 2-án, tehát kellő időben terjesztette elő, amelyekben a valódiság bizonyítását a vonatkozó bizonyítékok megjelölése mellett, a törvényben előírt határidőben terjesztette elő, s mert a főtárgyaláson a valódiság bizonyítását a főmagánvádló is kérte, annak dacára, hogy a vádlott ismételt felhívás dacára nem tudta közelebbről megjelölni azokat a körülményeket, hogy a vád tárgyává tett állításokat és kitételeket a közérdeknek vagy jogos magánérdeknek mily irányú előmozdítása, megóvása vagy mily támadással szemben való védelem céljából használta – a Bp. 13. §-ának utolsó bekezdése alapján elrendelte a valódiság bizonyítását, mert a hivatkozott törvényhely rendelkezése szerint, ez esetben a közérdek vagy jogos magánérdek igazolása szükségtelen.

Ennek folytán a kir. törvényszék a valódiság bizonyítását elrendelte a vádiratban megjelölt és a következő cikkrészekben foglalt tényállításokra: [...] ¹³⁰

A kir. törvényszék mérlegelte dr. Zsedényi Béla főmagánvádlóra vonatkozó, vád tárgyává tett cikkeken foglalt tényállásokra elrendelt bizonyítás eredményét, megállapítja, hogy azt a körülményt, mintha főmagánvádló az elemi meggyőződés, az elfogulatlanság és a tárgy ismerete nélkül működött volna, illetve szólt volna fel mint törvényhatósági bizottsági tag, – nemcsak hogy nem nyert bizonyítást, hanem a nagyszámú tanúnak egybehangzó vallomásából ennek ellenkezője állapítható meg.

Dr. Lichtenstein László főispán, Ferenczi Károly, vitéz Görgey László, Reisinger Ferenc, Bródy Sándor, dr. Kellner Miklós főtárgyaláson kihallgatott tanúk és dr. Zsedényi Béla főmagánvádló vallomásaiból tényként állapította meg a kir. törvényszék, hogy [az] 1929. évi 30. tc. alapján újjáalakított törvényhatósági bizottság tagjainak választása alkalmával az ellenzéki városi pártok, így a Független Demokrata Párt és Szociáldemokrata Párt, mint kisebb pártok a választásra tömörültek, jelöltjeiket közös listán léptették fel, s így többek közt dr. Zsedényi Béla főmagánvádlót is, aki ebben az időpontban még egyik országos politikai párt tagja sem volt. Dr. Zsedényi Béla törvényhatósági bizottsági tagnak való megválasztása alkalmával, a 16. sorszámu főtárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolt 1./i. alatti körlevelet intézte választóihoz, amelyből megállapítható, hogy a nemzeti eszmének a hitéhez megfelelő konzervatív politikai vezérévelhez hű akar maradni, s bár látszólag a választások alkalmával szövetkezett is a szociáldemokratákkal, elvi meggyőződésének függetlenségét a szövetkezésről kifejezetten fenntartotta magának.

Mint a törvényhatósági bizottságnak tagja, a független demokrata városi ellenzéki párthoz tartozott a főmagánvádló, és pedig 1930. évtől 1933. év február haváig. Ferenczi Károly tanúnak vallomásával szemben, dr. Lichtenstein László főispán vallomásából is megállapíthatóan a Független Demokrata Párt, amelyhez a főmagánvádló tartozott, semmivel sem fejtett ki erősebb ellenzéki kritikát, mint a többi ellenzéki párt és az országos politikát érintő három kérdés vitájánál, és pedig az összeférhetlenség, a statárium és a titkos választói jog kérdésével kapcsolatban, főmagánvádló álláspontját tudományos felfogásának megfelelően elvi meggyőződéséhez képest fejtette ki. Tényként volt megállapítandó az is, hogy ezen három országos politikát érintő kérdésen kívül a törvényhatósági bizottság más országos politikai kérdéssel nem is foglalkozott, illetve a főmagánvádló más politikai kérdésnél nem szólt fel, továbbá, hogy politikai elveihez annyira ragaszkodott, hogy amint az dr. Kellner Miklós és Bródy Sándor tanúk vallomásaiból megállapítható, a legitimizmus kérdésében a főmagánvádló, a városi Független Demokrata Pártba történt belépése alkalmával kijelentette, hogy e kérdéssel szemben kész az ördöggel is szövetkezni álláspontja érdekében, s etekintetben a párt részére szabad kezét is engedett.

Tényként volt továbbá megállapítható, hogy a "Reggeli Hírlap" miskolci napilapnak 1928. évben történt átvétele alkalmával a Rimamurányi és Salgótarjáni Vasművek főmagánvádlót 10.000 pengővel támogatták, főmagánvádló azonban még ebben az időpontban egyik országos, vagy városi párthoz sem tartozott, s miután a fentemlített lap csak mintegy két hétig volt a főmagánvádló vezetése alatt, politikai irányt nem is fejthetett ki. Végül tényként volt megállapítható, hogy dr. Zsedényi Béla főmagánvádló a városi Független Demokrata Pártból történt kilépése, 1933. február hava után Olasz- és Franciaországba utazott, s bár a Gömbös-kormány uralomra lépése alkalmával azt, illetve programját nem találta rokonszenvesnek, a külpolitikai helyzetnek közvetlen megismerése után, 1933. évi augusztus havában lépett az egységes pártba, és 1933. év november havától átvette a "Felsőmagyarország" miskolci politikai, kormánypárti napilap felelős [fő]szerkesztését. Mint a "Felsőmagyarország" felelős szerkesztője a főmagánvádló többek közt vezércikkeiben a németországi gazdasági és politikai viszonyokkal foglalkozott. Ezen cikkeken azonban mint azt a vádlott által becsatolt, a "Felsőmagyarország" 1934. évi július hó 8-án megjelent "Országépítők" c. cikkéből és Ferenczi Károly tanú vallomásából is megállapítható, nem Hitler magasztalását tartalmazzák, hanem azt a külpolitikai törekvést támogatják, amely [a] német orientációt tartja hazánkra nézve előnyösnek.

A kir. törvényszék ezután vizsgálta az inkriminált cikkeknél nemcsak a vádhatározatban megjelölt és a bizonyítás tárgyát képező részeit, hanem azokat egész terjedelmükben, valamint az azokkal kapcsolatban álló cikkeket is.

A "Felsőmagyarország" 1933. szeptember 29-iki száma közli az 1933. szeptember 28-án tartott közgyűlés lefolyását, a debreceni átirat kapcsán. Ez átirat szerint Debrecen törvényhatósági bizottsága felterjesztéssel fordult a kormányhoz, hogy az országgyűlés tagjait megillető [mentelmi] jogot terjesszék ki a törvényhatósági bizottság tagjaira is.

A felirat körüli vita során a felirat támogatása mellett főleg dr. Forgács Dezső, Engel István, dr. Barta Jenő, dr. Csik József emeltek szót, míg ellene vitéz Görgey László s különösen dr. Zsedényi Béla főmagánvádló fejtették ki nézeteiket. Dr. Forgács Dezső bizottsági tag azon kijelentésé[re], hogy Miskolc liberális város, nem helyezkedhetik szembe egy reformmal; dr. Hodobay Sándor polgármester vagy [és!]

¹³⁰ A vádiratból fentebb már idézett inkriminált szövegrészeket helytakarékoság okából innen elhagytam.

Görgey László főrendiházi tag közbeszólván kijelentette, hogy Miskolc nem liberális, míg dr. Zsedényi Béla főmagánvádló kijelentette, hogy nem a maradiság, nem a konzervatizmus, hanem a legszélsőbb liberalizmus vezeti, mikor a fölterjesztés súlyos hibáira rámutat. Kijelentette továbbá, hogy ez a felterjesztés legnagyobb közjogi és közigazgatási tájékoztatatlanságban, sötétségben született.

A fentemlített közbeszólásra, illetve dr. Zsedényi Béla főmagánvádló felszólalására a "Reggeli Hírlap" 1933. évi szeptember hó 30-án megjelent számában dr. Kovács József vádlott „Miskolc nem a liberalizmus városa” c. cikkben válaszolt, s többek közt ezt írta: "Igen meglehetősen elfogultság és elbizakodottság kell ahhoz, hogy valaki azt állítsa Debrecen törvényhatóságáról, melynek tagjai sorában a debreceni egyetem legkiválóbbjai ülnek, hogy közigazgatási tájékoztatatlanság és sötétség szülte Debrecen átiratát."

A "Felsőmagyarország" 1933. évi október hó 1. napján megjelent számában dr. Zsedényi Béla főmagánvádló válaszol dr. Kovács József vádlottnak "A bumeráng és debreceni átirat" cím alatt. Idézi dr. Kovács Józsefnek a Reggeli Hírlap szeptember 30[-i] számában leközölt fenti tényállításait, s egész tárgyilagosan fejtegeti, hogy miért szállt szembe a debreceni átirattal, kijelentve azt is, hogy [a] mentelmi jog kiterjesztésének a szabadelvűségéhez semmi kapcsolata nincs, mert az nem jogot, hanem privilégiumot jelent, a privilégium pedig nem liberális elv.

Az elfogultság és elbizakodottság vádja tehát, mely felé repült, megfordul és visszatér, mint a bumerang ahhoz, aki azt eldobta.

A "Reggeli Hírlap" 1935. október hó 6-án megjelent számában foglaltatik dr. Kovács József válasza Zsedényi Bélának a „Bumeráng és kaméleon” cím alatt, levél a Reggeli Hírlaphoz. E cikkben vádlott a debreceni átirat körül részletesen kifejtett érvei felsorakoztatása után mintegy 4 hasábon kizárólag főmagánvádló személyével foglalkozik, kijelentve többek között: [...] ¹³¹

A "Felsőmagyarország" 1933. évi október hó 10. napján megjelent számában dr. Zsedényi Béla főmagánvádló kifejti tárgyilagosan, hogy a debreceni átirat a törvényhatósági bizottságot törvényhozó szervnek tartja, s azért tette ama kijelentést, hogy "bár a közjog és közigazgatási tájékoztatatlanság, merném mondani sötétség légkörében született". Ez nem elvi kérdés, erőltetett és téves vágányú a vita, ha a liberalizmus és konzervativizmus vágányain folyik. A liberalizmushoz mint világnézethez e kérdésnek semmi köze nincs. Végül leírja a debreceni átirathoz csatolt felterjesztés létrejöttének körülményeit, s hogy a javaslat nem az egyetem tudós professzorainak kezdeményezésére és támogatása mellett született meg.

A "Reggeli Hírlap" 1933. évi október hó 11-én megjelent számában "Kovács József dr. újabb levele a Reggeli Hírlaphoz" című cikkben vádlott tovább folytatja a vitát, és értekezéseit azzal fejezi be, hogy a bíróság előtt ő is ügyvéddel védekezik azzal a meggyőződéssel és érzéssel, hogy sokszor a vádlóból is lett már vádlott.

A "Felsőmagyarország" 1933. évi december hó 13-án megjelent számában "Függélkedés" cím alatt főmagánvádló arról ír, hogy a törvényhatósági [közigazgatási!] bizottság túllépte hatáskörét, mikor gróf Bethlen István üdvözlését elhatározta, mert az a közgyűlés dolga lenne, nem más az, mint egyes bizottsági tag uraknak a közérdek szempontjából teljesen indokolatlan függélkedése.

A "Reggeli Hírlap" 1933. évi december hó 14. napján megjelent számában "Függélkedett-e a közigazgatási bizottság Bethlen üdvözlésével" cím alatt dr. Kovács József vádlott e levélben az eljárást kifogásoló Felsőmagyarország vezércikkírójára, dr. Zsedényi Bélára vonatkoztatva azt a kijelentést teszi: "minden lehet, csak azt nem hiszem, hogy személyes íze van függélkedésnek". "Mert ezen a téren azután feltétlenül elsőbbsége van a cikkírónak, [aki a legszélsőbb demokráciától] a hitleri kormányzás hódolatáig hihetetlenül szinte gyökeres élelenséggel tette meg ezt az óriási utat."

A kir. törvényszék ezeknek a cikkeknak alapján úgy találta, hogy azok lényegét az képezi, hogy dr. Zsedényi Béla főmagánvádló egyes kérdésekhez és az egyes tárgyakhoz sokszor elvi meggyőződése ellenére, egészen a tárgyi ismeretek nélkül szólt hozzá és politikai hitvallását gyökeres élelenséggel változtatta a legszélső demokráciától a hitleri kormányzás hódolatáig, éppen úgy, mint ahogy a kaméleon változtatja a színét.

A valódiság-bizonyítás a már előadott ténymegállapítások szerint a vádlottnak nem sikerült.

A megállapított tényállás szerint ugyanis dr. Zsedényi Béla főmagánvádló törvényhatósági közéleti működése során tisztán csak egy politikai párthoz, a Városi Független Demokrata Párthoz tartozott, amely párt nem volt a legszélsőbb párt. Mikor ebből a pártból kilépett, ugyanazt a városi politikát folytatta, mint amelyet még a párt kötelékében folytatott. Igaz ugyan, hogy a Független Demokrata Párt, amely kizárólag városi politikai párt, ellenzéki szerepet tölt be a városi politikában és főmagánvádló a pártból való kilépése után a Nemzeti Egység Pártjának lett a tagja, tekintettel azonban arra, hogy ennek a pártnak a programja úgy szólván minden polgári ellenzéki párt programját magában foglalta, abban, hogy dr. Zsedényi Béla

¹³¹ L. az előbbi jegyzetet.

főmagánvádló, aki megelőzőleg a városi politikában ellenzéki politikát folytatott, utóbb a Nemzeti Egység Pártjába lépett be és jelenleg a kormányt támogató politikának a híve, semmi megvetendő cselekmény nincs.

Az is igaz ugyan, hogy a fentebb előadott tényállás szerint Zsedényi Béla dr. főmagánvádló a törvényhatósági bizottsági választásokon a független demokrata és a szociáldemokrata párttal közös listán bocsátkozott választási harcba, de viszont az is tényként volt megállapítandó, hogy mindkét párt megtartotta politikai függetlenségét úgy, hogy ez az alakulat kizáróan csakis a választók [választás] célját szolgálta, sőt dr. Zsedényi Béla főmagánvádló egyes politikai hitvallására, mint a legitimizmusra vonatkozólag is, a Független Demokrata Pártba történt belépése alkalmával, maga részére elvi meggyőződésének függetlenségét is fenntartotta.

Tekintettel továbbá arra is, hogy dr. Kovács József abbéli állításának valóságát, hogy a főmagánvádló meggyőződése ellenére, elfogultan és tárgyi ismeret nélkül tárgyalta volna az egyes kérdéseket, bebizonyítani nem sikerült, sőt a főtárgyaláson egyenesen megcáfolást nyert, ennél fogva dr. Kovács József vádlott a jogos kritika határát túllépte azzal, hogy értekezésének tárgyával való minden összefüggés nélkül a főmagánvádló magatartásával hozakodott elő, s azt állította, hogy főmagánvádló meggyőződése ellenére, elfogultan és tárgyi ismeret nélkül tárgyalta az egyes kérdéseket, és politikai elveit bámulatos, gyikszerű elevenséggel és gyorsasággal változtatta, és ezt dr. Kovács József vádlott minden értelmi összefüggés és indokok nélkül tette, anélkül, hogy ezáltal a saját értekezésének részleteiben felhozott érveinek súlyát emelte volna.

Dr. Kovács József vádlott továbbá dr. Zsedényi Béla főmagánvádlót a kaméleonnal hasonlította össze, és a kaméleonnak a Pallas Lexikonból történt idézésének a főmagánvádlónak kaméleonszerű tulajdonságokat tulajdonított, mindez pedig alkalmas a főmagánvádló személyének kisebbítéséhez, őt a nevetség tárgyává tehetné, mint ahogy bírálata általában gúnyos, csipkelődő és túlzott, leikicsinylő és alkalmas főmagánvádló személyi értékeinek lealacsonyítására, s minthogy dr. Kovács József vádlott ezen cselekménye, kétféleképpen, az 1914. évi XLI. tc. 2. §-ban meghatározott és 3. § (2) bek. 1. pontja szerint minősülő sajtó útján elkövetett becsületsértés vétségének tényálladási elemeit foglalja magában, és mert a beszámítást kizáró és büntetlenséget megszüntető okot a kir. törvényszék nem látott fennforogni, azért őt abban bűnösnek kimondani és megbüntetni kellett.

A büntetés kiszabásánál a kir. törvényszék súlyosbító körülményt nem észlelt, ellenben enyhítő körülményként mérlegelte a vádlott hosszú közéleti múltját, továbbá azáltal okozott felindult állapotát, hogy a főmagánvádló az elfoglaltság és elbizakodottság vádját reá visszahárította, s minthogy ez annyira nyomatékos körülmények fennforgása mellett a kir. törvényszék a Btk. 92. §-ának alkalmazását helyénvalónak találta, mert a cselekménye a törvényben meghatározott fogházbüntetésnek legkisebb mértéke is aránytalanul súlyos lett volna, ezért a vádlott alanyi bűnössége fokával arányban álló, a rendelkező részben meghatározott pénzbüntetésben állapította meg.

A kir. törvényszék a vádolt eltérően vádlott cselekményét nem minősítette 2. rendbeli az 1914. évi XLI. tc. 2. §-ában meghatározott és 3. § (2) bekezdésének 1. pontja szerint minősülő sajtó útján elkövetett becsületsértés [helyesen: rágalmazás] vétségének azért, mert a dr. Kovács József vádlott által állított tények nem alkalmasak arra, hogy valódiságuk bebizonyítása esetén dr. Zsedényi Béla főmagánvádló ellen a bűnvádi vagy a fegyelmi eljárás a megindítására alapot képez[zenek], vagy őt közmegvetésnek tegyék ki.

Dr. Kovács József vádlott és védőjének azon indítványát, hogy a kir. törvényszék az 1897. évi XXXVI. tc. 15 §-ának (2) bekezdése és a 16. §-a, valamint a St. 46. §-a alapján szállítsa le hatáskörét, és az ügyet az eljárás lefolytatására illetékes debreceni kir. törvényszékhez tegye át, továbbá a vádlottak azt az indítványát, hogy a kir. törvényszék a valódiság bizonyításának elrendelése tárgyában újabb határozatot hozzon és végül a vádlottnak azt az indítványát, hogy a f. évi június [július] hó 2. napján megtartott főtárgyalás óta a főmagánvádló által elkövetett, valamint az iratoknál elfekvő újságokban is lefektetett sértő kifejezésekkel sajtó útján elkövetett, feltűnően durva becsületsértés és rágalmazást képező viszonzádbeli cselekményeknek, a vád tárgyává tett bűncselekményekkel való együttes tárgyalása elrendeltesék, – a kir. törvényszék elutasította, mert a nyomtatvány útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés elbírálása az 1897. évi XXXIV. tc. 16. §-a szerint a kir. törvényszék hatáskörébe tartozik.

A valóság bizonyításának elrendelése tárgyában már jogerős határozatot hozott a kir. törvényszék.

A viszonzádbeli cselekménynek a vádbeli, vád tárgyává tett cselekményekkel való együttes tárgyalását pedig azért mellőzte, mert a Bp. 23. §-ának (3) bek. szerint az egyesítés csak nyomban viszonzott becsületsértés esetén kötelező, márpedig sajtó útján elkövetett becsületsértés esetében a nyomban való viszonzás fogalmilag ki van zárva, de különben is a rágalmazás és nyomban viszonzás hiánya esetén az egyesítés elrendelése a bíróság belátásától függ, jelen esetben a viszonzád alapján megindítandó eljárás felette késleltetné a vád tárgyává tett cselekményeknek elbírálását, az ügy befejezését, de annál is inkább mellőzte az egyesítést, mert a vádlottnak módjában volt már hónapokkal ezelőtt előterjeszteni ily irányú indítványát.

Dr. Kovács József vádlott és védője által a bizonyítás kiegészítése iránt tett ama indítványt, hogy a "Felsőmagyarország" politikai napilapnak 1934. évi január hó 1. napjától a főtárgyalás napjáig megjelent számai beszereztesse, illetve hogy a főmagánvádló ezeknek a lappéldányoknak becsolására köteleztessék, annak bizonyítására és alátámasztására, hogy dr. Zsedényi Béla által a Felsőmagyarországban megjelent s a németországi eseményekkel és Hitler személyével foglalkozó cikkeiben a jelenlegi német rendszer dicsőítése állapítható meg, – a kir. törvényszék elutasította mert:

a St. 54. §-ának 2. bekezdése szerint a főtárgyalásra kibocsátott idézésben meg nem jelölt bizonyítékokon kívül más bizonyíték csak azesetben szerezhető be, ha emiatt a főtárgyalást elnapolni nem kell, már pedig az indítványban megjelölt lappéldányok beszerzése és áttanulmányozása a főtárgyalás elnapolását eredményezné, ezért a bizonyítás kiegészítése iránt előterjesztett indítványokat elutasítani kellett.

Az ítélet egyéb rendelkezéseit a felhívott törvényszakaszok indokolják.

Miskolc, 1934. évi augusztus hó 30. napján Csorba Sándor sk. kir. törvényszéki bíró, a tanács elnöke, Szalay Dezső sk. kir. törvényszéki bíró, dr. Hauser Béla sk. kir. törvényszéki bíró, ítéletszerkesztő
A kiadmány hiteléül: Szabó Kálmán irodasegédtsízt

2

A debreceni kir. ítélőtábla. B.I. 1954/26-1934. szám. Kiadmány.

A Magyar Szent Korona nevében!

A debreceni kir. ítélőtábla a szabadlábon lévő, sajtó útján elkövetett rágalmazás vétségével vádolt dr. Kovács József bűnvádi perét, melyben a miskolci kir. törvényszék 1934. évi augusztus hó 30. napján 1933. B. 7533/22. szám alatt ítéletet hozott, főmagánvádlónak a Bp. 385. §. 1/b. pontja alapján a vádtól eltérő minősítés miatt, vádlott csatlakozásával védőnek az alaki okon érvényesített perorvoslat fenntartásával a Bp. 385. §. 1/a. pontja alapján a II. Bn. 28. §-a alapján a bűnösség enyhítése végett, továbbá a Bn. I. §-ának nem alkalmazása miatt bejelentett, írásban is indokolt fellebbezés folytán az 1934. évi december hó 19. napján kelt 1934. B. I. 1954/25. számú végzéssel elrendelt és megtartott nyilvános fellebbviteli főtárgyaláson vizsgálat alá vevén a következően

ÍTÉLET:

A kir. ítélőtábla az elsőfokban eljáró bíróság ítéletének a bünteteskiszabására vonatkozó részét a II. Bn. 28. §-ában meghatározott anyagi semmisségi okból megsemmisíti, s vádlottat a Bv. 4. §-ának második bekezdése és a Btk. 96. §-a alapján, de a Btk. 92. §-ának az alkalmazásával 100 (egyszáz) pengő összpénzbüntetésre ítéli, annak végrehajtását azonban a Bn. I., 3. és 9. §-ai alapján 3 évi próbaidőre felfüggeszti. A kir. törvényszék ítéletét egyebekben helybenhagyja azzal, hogy a vádlott cselekménye a Bv. 4. §. második bekezdéséhez képest minősül a Bv. 3. második bekezdésének 1. pontja szerint.

INDOKOK:

(A fellebbviteli főtárgyaláson megbízott védő a vádlott hozzájárulásával visszavonta a Bp. 384. §. 4. pontjában megjelölt alaki semmisségi okra alapított és a fellebbezési nyilatkozat keretében is fenntartott azt a perorvoslat, mely a kir. törvényszéknek ama közbeszóló határozata ellen irányul, hogy az elsőfokban eljáró kir. törvényszék hatáskörének hiányát nem állapította meg, ennél fogva ennek a perorvoslatnak a felülvizsgálata tárgyalanná vált.)

Megbízott védő a fellebbviteli főtárgyaláson jelentette be, hogy a kir. törvényszék által kihallgatni rendelt, e célból megidézt, de szabályszerű idéztetésük dacára meg nem jelent tanuk kihallgatásának a mellőzése miatt is jelentett be fellebbezést a Bp. 384. §. 9. pontjában megjelölt alaki semmisségi okból ez a perorvoslat a főtárgyalási jegyzőkönyvből nyilvánvalóan csak elnézésből maradhatott ki, ezt az alaki perorvoslat érvényesíteni kívánja, és azt ezúttal is fenntartja.

A kir. ítélőtábla megbízott védőnek ezt az alaki perorvoslatot figyelembe nem vehette, mert a főtárgyalási jegyzőkönyv tartalma szerint a tanúként megidézt és a főtárgyalási elnök megállapítása szerint a megjelenésben akadályozott Bíró Pál, dr. Friedmann Miksa és Engel István tanuk kihallgatása tárgyában a főtárgyaláson a védelem indítványt elő nem terjesztett, és nem jelentett be alaki perorvoslatot amiatt, hogy a nevezett tanuk kihallgatva nem lettek, ezt a mulasztást pedig a fellebbezési eljárásban már nem pótolhatja.

A védelem a Bp. 384. §. 9. pontjára alapított alaki törvénysértés címén érvényesített fellebbezéseit a kir. ítélőtábla alaptalanoknak találta a következő indokokból:

Vádlottnak és megbízott védőnek a viszonyvád tárgyában hozott első bírói határozat ellen alaki okon használt perorvoslat a kir. ítélőtábla szerint azért alaptalan, mert téves ugyan a kir. törvényszéknek az a jogi érvelése, hogy sajtó útján elkövetett kölcsönös becsületsértés esetén a nyomban való viszonzás fogalmilag ki van zárva: az újabban kifejlődött joggyakorlat szerint ugyanis abban az esetben, ha a két sajtóközlemény

megjelenése között, mint a jelen esetben is – nem telt el hosszabb idő, – nyomban való viszonzás esete fennforog, és így pusztán ezen az alapon a vádlott által az ügyek egyesítése iránt előterjesztett indítvány nem lett volna elutasítható.

Mégis helyes a kir. törvényszék határozata.

Mert igaz ugyan, hogy a Bv. 7. §-a értelmében a vádlott, mint magánvádló a magánindítvány előterjesztésére mindaddig jogosult, míg a másik fél sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt indított eljárást az elsőfokon eljáró bíróság be nem fejezte.

A Bp. 23. §-ának harmadik bekezdése szerint pedig nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértés miatt emelt viszonzvád esetén az ügyeket együttesen kell tárgyalni.

Azonban a vádlott a törvényileg biztosított jogát csak a megfelelő perrendi szabályok betartása mellett gyakorolhatja.

Ehhez pedig nem elég a viszonzvád[n]ak a bíróság előtti pusztá bejelentése, hanem a vádlott köteles lett volna a panaszlott cselekmény miatt a vizsgálóbírónál feljelentést tenni, s miután a St. 51. §-a és a Bp. 103. §-a szerint a vizsgálat kötelező, – a vizsgálat elrendelését is indítványozni és a St. 52. §-ával hatályában fenntartott Bp. 254. §-a értelmében a vádiratot is beadni, s csak e perrendi cselekmények teljesítése esetén léphetett annak a jogának a gyakorlásába, hogy viszonzvádja következtében az ügyek egyesítését kérhesse.

Mint ahogy pedig vádlott akkor, midőn a bíróság előtt viszonzvádát emelt, – annak tárgyában a perrendtartás által előírt eljárást még nem folytatta le.

A bíróság nem is volt abban a helyzetben, hogy a két ügy együttes tárgyalását elrendelhesse.

Mert egy már folyamatban lévő ügyet csak olyan üggyel lehet egyesíteni és együttesen elbírálni, amely a perrendi szabályoknak megfelelően már szintén elő van készítve, amelyben a vizsgálat már szintén le van folytatva s a vádirat be van adva.

Egy már folyamatban lévő, sőt egy másik olyan üggyel, amelyben a bűnvádi eljárás még meg sem indítatott – egyesíteni nem lehet.

Mert hiszen előadhatja magát az az eshetőség is, hogy a fél a viszonzvád bejelentése dacára a bűnvádi eljárást meg sem indítja. Erdemileg tehát helyes az elsőfokban eljáró bíróság vonatkozó határozata.

Mert az egyesíteni kívánt viszonzvád tárgyában a szabályszerű perrendi eljárás lefolytatása végett a főtárgyalást el kellett volna napolni, ez pedig a már folyamatban lévő ügynek indokolatlan elodázásával járt volna.

Alaki törvénysértésként panaszolja a vádlott és védője azt is, hogy az elsőfokban eljáró bíróság a valóság bizonyítását elrendelő végzésben nem határozta meg szabatosan a bizonyítás keretét.

Etekintetben a kir. ítéletábra megjegyzi, hogy a vádlott köteles megjelölni azt, hogy mely tényeket és milyen bizonyítási eszközökkel kíván bizonyítani.

Vádlott azonban e kötelezettségének nem tett megfelelően eleget. Ő ugyanis a főtárgyaláson a valóság bizonyítása tekintetében csupán azt a nyilatkozatot tette, hogy annak bizonyítására vállalkozik, amit a bíróság a főmagánvádlóra nézve a rágalmozó tényként megállapít (L. 16. sorsz. jegyzőkönyv 7. oldalát.)

Hogy vádlott a valóság bizonyítása kérdésében minő álláspontot foglal el, hogy mit és mivel kíván bizonyítani, az az észrevételeiből tűnik ki, melyben a tanút megnevezi és ezt írja: "kérem a valóság bizonyításának az elrendelését mindazokra az u. n. tényállításokra, melyeket a főmagánvádló inkriminált".

Nem sértette meg tehát a kir. törvényszék a törvényt, midőn a határozatában nem emelte ki külön a bizonyítandó tényállításokat, mert hiszen erre a vádlott módot sem adott, hanem a végzésében éppen a vádlott kívánságának megfelelően a cikkeknek sérelmezett egész tartalmát – szöveghűen – felsorolta.

A bizonyítási eljárás során pedig kihallgattattak mindazok a tanúk, akikre a vádlott hivatkozott, a vádlottnak tehát alkalma és módja volt azokhoz oly irányban kérdést intézni, amely irányban a tényállítási valóságát bizonyítani kívánta, e jogaival teljes mértékben élt is, és így őt a valóság bizonyításának lefolytatása tekintetében semmi törvényi vagy perrendi sérelem nem érte.

Vádlottnak és a védőnek alaki törvénysértési panasza az, hogy a Miskolcon megjelenő "Felsőmagyarország" című lapnak 1934. évi január hó 1-től a főtárgyalás napjáig megjelent példányait a kir. törvényszék nem szerezte be, jóllehet ő ezekkel kíván[ta] bizonyítani azt, hogy a főmagánvádló Hitlert és rendszerét dicső cikke[ke]t írt.

A kir. törvényszéknek vonatkozó elutasító határozata miatt használt perorvoslat tehát szintén alaptalan.

Vádlott ugyanis – bár a kérdéses bizonyítékokat ismerte – azok beszerzését a St. 53. §-ban megjelölt határidő alatt – sőt még az 1934. évi április hó 6. napján, valamint az 1934 évi július hó 2. napján megtartott előző főtárgyalásokon sem kérte, az indítvány tehát elkésztett terjesztett elő, minél fogva annak teljesítését az első fokban eljáró bíróság ez okból és ítélete indoklásában kifejezettenél fogva helyesen tagadta meg.

A kir. törvényszék tehát vonatkozó közbenszóló határozataival a törvénynak a védelem szempontjából valamely rendelkezését vagy elvét meg nem sértette, sem tévesen nem alkalmazta.

Érdemben:

A kir. törvényszék ítéletének a vádbeli sajtóközlemények megjelenése időpontjára, annak körülményeire, tartalmára és előzményeire a vádlott szerzői minőségére vonatkozó és a magánindítvány törvényszerűségével, valamint egyéb a valóság bizonyításával kapcsolatos ténymegállapításait ítélkezése alapjául a kir. ítélőtábla változatlanul bizonyítottak fogadta el.

Helyes a kir. törvényszéknek a bizonyítás anyagából levont az a következtetése is, hogy vádlottnak a tényállásai valóságát bebizonyítani nem sikerült.

A vádlottnak idevonatkozó érdemi védekezését illetően a kir. ítélőtábla úgy találta, hogy a vádlott a vád tárgyává tett sajtóközleményekben, illetve azok inkriminált részeiben tényállásokat használt, mert tény mindaz, amit bizonyítani lehet.

Az pedig, hogy főmagánvádló elfogulatlanul, jobb meggyőződése ellenére, tárgyismeret nélkül szólalt fel, mint törvényhatósági bizottsági tag a városi közgyűléseken, továbbá, hogy politikai állásfoglalását "kameleon" módjára változtatta, hogy a demokráciától a hitleri kormányzás hódolataig gyíkszerű elevenséggel és bámulatos színváltozással tette meg az óriási nagy utat, nem csak lehet bizonyítás tárgyává tenni, sőt a vádlott fősúlyt maga is ezeknek a beigazolására fektette, amint ez a 11. sorsz. észrevételeiben foglaltakból világosan kivethető.

E szemszögből vizsgálva a bizonyítás anyagát a kihallgatott számos tanú közül egy sincs olyan, aki vallotta és állította volna, hogy főmagánvádló a városi közgyűléseken vagy a törvényhatósági bizottsági üléseken elfogult, jobb meggyőződése ellenére és tárgyismeret nélkül szólalt fel, sőt az összes tanuk ezeknek éppen az ellenkezőjéről tettek vallomást, hangoztatva és kiemelve azt, hogy a meggyőződést és az elfogulatlanságot főmagánvádló szereplésénél kétségbe vonni nem lehet, s hogy mindig a szónyegen forgó tárgy teljes ismeretében, kiváló felkészültséggel és elvi meggyőződésének megfelelően szólalt fel.

Ezután gondosan mérlegelte a kir. ítélőtábla a bizonyítás anyagát abban a vonatkozásban, vajjon bizonyítást nyert-e az, hogy főmagánvádló követett-e el olyan politikai pálfordulást, hogy ez a kameleon szó használatával jogosan volna megbélyegezhető.

Az, hogy a főmagánvádló a városi demokrata pártba való belépése előtt milyen világnézeti és politikai hitet vallott, kellően felderítve nincs.

Van ugyan adat arra, hogy a főmagánvádló midőn az 1928. évben a "Reggeli Hírlap" szerkesztését a főispánnal egyetértve és annak erkölcsi, a Rimamurányi Részvénytársaságnak pedig anyagi támogatásával átvette, abból kormányt-támogató lapot akart csinálni.

Ez a körülmény, de csakis ez, mert más adat erre nézve nincsen, alapul szolgálhat annak nem bizonyítására, hanem csupán feltételezésére, hogy a főmagánvádló a városi demokrata pártba való belépését megelőző időben nem volt azon az ellenzéki felfogáson, melyet a városi demokrata párt tagjai magukénak vallottak

A bizonyítás anyagaként főmagánvádló a demokrata pártba való belépését megelőzően meg nem cáfolt vallomása szerint is egyik politikai pártnak sem lévén tagja, politikai meggyőződésére biztos következtetés nem vonható.

Nem mondható tehát, hogy főmagánvádló politikai köpönyegforgatóvá vált azáltal, hogy belépett a városi demokrata pártba, amely a kiderített adatok szerint nem országos politikai, hanem városi ellenzéki párt volt, annál kevésbé mondható ennek, mert elfogulatlan tanúvallomások alapján tény az, hogy a főmagánvádló kijelentette, mikép országos vonatkozású közjogi kérdésekben, mint a legitimizmus is – addig elfoglalt álláspontját fentartja.

Mint demokrata városatya a főmagánvádló városi kérdésekben ellenzéki álláspontot foglalt el abban a három országos jelentőségű politikai kérdésben is, mely a városi közgyűlésen vita alá került, nevezetesen az összeférhetetlenség, a titkos választójog és a statárium kérdésében.

Nincs azonban semmi adat arra, hogy főmagánvádló akár a felszínre került várospolitikai, akár a szóban forgó három országos jelentőségű kérdésben a felszólalást megelőző időben más felfogást vallott volna, alaptalanul állítja tehát róla a vádlott azt, hogy e kérdésben elfogult és jobb meggyőződése ellenére szólalt fel.

A miskolci városi demokrata párt Debrecen város feliratát a mentelmi jog kiterjesztésére vonatkozóan a magáévá tette ugyan, s való, hogy ennek dacára főmagánvádló e kérdésben ellenkező álláspontot foglalt el és a közgyűlésen ilyen irányban szólalt fel.

Álláspontját azonban jogászai érvekkel, tárgyilagosan tudományos szempontból elfogadhatóan megindokolta, őt tehát a felszólalásért elvhűtlenséggel meggyanúsítani s róla ilyen tényt állítani szintén nem lehet. Ezekben merült ki a főmagánvádló várospolitikai szereplése.

Ezt követően [már ez előtt!] főmagánvádló szabályszerű bejelentés után elhatározása okainak kifejtése mellett kilépett a demokrata pártból, amint ezt az elsőfokú ítélet tényállásként helyesen meg is állapította: ugyanekkor azonban azt is kijelentette, hogy várospolitikai kérdésekben a párttal ezután is együttműködik, ez ígértét a tanúk vallomása szerint be is tartotta.

Ezután főmagánvádló a bizonyítás anyaga szerint egyideig a közéleti szerepléstől visszavonult.

Vannak ugyan tanuvallomások arra, hogy a főmagánvádló ezen idő alatt [korábban!] a jelenlegi kormánynak megalakításakor kiadott programját elítélő nyilatkozatokat tett, s általában a kormánnyal szemben ellenzéki álláspontot foglalt el, s a választáskor is az ellenzéki jelöltet támogatta, s annak dacára pár hónap múlva mégis belépett az egységes pártba, sőt rövidesen a kormánypárti "Felsőmagyarország" című lap felelős szerkesztője lett, amint ezt az elsőfokú ítélet is megállapította.

Azonban az egységes pártba való belépésének körülményeit, azokat az okokat, melyek nála bensőleg megértették ezt az elhatározást a főmagánvádló teljesen elfogadhatóan megindokolta.

Elfogadható indoka ugyanis az, hogy miután a külföldi politikai helyzetet tanulmányozva arra a tapasztalatra jutott, hogy a Gömbös-kormány a külpolitikáját illetően a külföldön rokonszenves, ez győzte meg őt arról, hogy a belpolitikai harcokat félretéve egyesült erővel kell a kormány mellé állítani [állni!] sikeresnek mutakozó külpolitikájának támogatása végett.

Elfogadható érv ez annál is inkább, mert a Reisinger Ferenc tanú vallomása szerint az országos szociáldemokrata párt álláspontja is változott a Gömbös-kormánnyal szemben azért, hogy annak külpolitikai törekvéseit nagyobb siker koronázza.

Ezekre és arra való tekintettel, hogy a politikai életben gyakori jelenség az egyik politikai pártból a másikba való át lépés anélkül, hogy az illető amiatt a politikai kétszínűség vádjával joggal volna illethető.

A kir. ítélőtábla megítélése szerint a főmagánvádló az egységes pártba történt belépésével nem szolgáltatott alapos okot arra, hogy reá emiatt a politikai kaméleon bélyegzőjét lehessen sütni, annál kevésbé, mert nincs adat arra, s ezt a vádlott maga sem állítja, hogy a főmagánvádlót a belépésnél anyagi érdek vezette volna.

De nem sikerült a valóság bizonyítása arra nézve sem, hogy főmagánvádló a legszélsőbb demokráciától a hitleri kormányzás hódolatáig bámulatos színváltozással tett meg az utat.

E kérdés elbírálásánál ugyanis szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy főmagánvádló a városi demokrata pártba kifejezetten annak a hangsúlyozásával lépett be, hogy világnézeti és politikai kérdésekben eddig elfoglalt álláspontját fenntartja, neki tehát ilyen kérdésekben saját meggyőződése szerint állástfoglalni még akkor is lehető, sőt megengedett volt, amikor még a demokrata párt tagjai közé tartozott, következésképpen a hitlerizmusról azután vallott felfogása miután a demokrata pártból kilépett – az azelőtti felfogása hűtlen és következtelen elhagyásának és ami ezzel egyjelentőségű: gyíkszerű, kaméleonszerű politikai színváltozásnak joggal nem minősíthető.

A rendelkezésre álló adatok alapján azonban a tényállás megállapítására alkalmas módon nincs is kiderítve az, hogy a főmagánvádló a Hitler politikáját mennyiben tette magáévá.

Hangzottak ugyan el tanuvallomások arról, hogy főmagánvádló a Hitler személyét magasztaló s a rendszerét helyeslő cikkeket írt lapjába.

Más tanuvallomások, például a Ferenczi Károly tanú vallomása szerint azonban a főmagánvádló cikkei Hitlert nem magasztalták, csak a rendszerét nem ítélték el annyira, mint azt egyes lapok tették, és a kérdéses cikkek inkább csak a németek felé orientálódó külpolitikai törekvést támogatták.

Az iratoknál lévő lappeldányban foglalt "Országsszépítő" című cikk tartalmából sincs módja a kir. ítélőtáblának a biztos következtetés levonására, mert e cikkben annak tárgyilagos megbírálása szerint a főmagánvádló sem a rendszer megítélését, sem uralkodásának rendszerét nem dicsőíti, inkább tartózkodó álláspontot foglal el a rendszer megítélésénél, sőt a rendszernek embertelen kilengéseit, az atrocitásokat, gyilkosságokat egyenesen elítéli, azt mondván, hogy az országépítés munkájában voltak olyan események, amelyeket a mi a középkeori levegőből már régóta kifinomult erkölcsi és jogi érzekeink valóban oda, vagyis a középkeori visszautal.

A többi hírlappeldányokat, amelyekből esetleg a tényállás megállapítható lett volna, a vádlott nem csatolta be, azoknak a bíróság által való beszerzésére irányuló indítványát pedig elkésve terjesztette elő.

Ezek után a kir. ítélőtábla azt vizsgálta, hogy az inkriminált sajtóközleményben foglalt fent kiemelt tényállítások a cikkek egész tartamával való egybevetésük mellett a becsületsértés avagy a rágalmazás bűncselekményének a tényálladékat foglalják-e magukban?

A vádlott és védője azt vitatták, mikép[p] az elvi meggyőződés, az elfogulatlanság és a tárgyismeret hiányára vonatkozó tényállítás voltaképpen nem is a főmagánvádló személyére vonatkozik, hanem arra a politikai pártkisére, amely őt állandóan körülvette, vagyis a városi demokrata pártira.

Ez a védelmi érvelés nem helytálló.

A vád alapjául szolgáló tényállítások helyes értelmezése csak a közlemények egész tartalmának figyelembevételével lehetséges, mert csak ily módon lehet megállapítani, vajjon a szavaknak azok az olvasók, kiknek a közlemény szánva volt, minő értelmet tulajdoníthatnak, mert büntetőjogi szempontból nem az a döntő, hogy vádolott védekezését véve alapul ő a tényállításoknak milyen értelmet kíván tulajdonítani, hanem az, hogy mi volt az ő valódi akarat és milyen hatást válthat az ki az olvasóbból.

Ezen szempont figyelembevételével vádlott védekezése el nem fogadható nemcsak azért, mert azt a vádlott először maga is csak a fellebbezése indokaiban állította, hanem azért sem, mert a hírlapi cikknek abból a tartalmából, hogy míg ő csak a gitárján pengetni tudja a közérdekű dolgokat, addig a főmagánvádló univerzális tudásához egy egész orkeszterrel rendelkezik.

Nyilvánvaló, hogy vádlott a főmagánvádló személyét óhajtotta támadni, mert a gúnyos megjegyzésnek értelme az, hogy a vádlott szerényen csak pengette a közérdekű dolgokat a maga egyszerű gitárjával, ellenben a főmagánvádló a közjogi kérdésekben a hangszereknek orchestrszerű tömegével szólt bele, amde ebből a nagy felkészültségből a hangnak sokaságából mégis hiányzik az összhang, a meggyőződés, az elfogultság [elfogulatlanság!] és a tárgyismeret.

Kérdés, jogos volt-e ez a bírálata?

Kétségtelen, hogy a közéletben szereplő egyének közéleti működése bírálata tárgyává tehető úgy szóval, mint sajtóban is. Amde ez a nyilvános bírálata csak addig jogos és megengedett, ameddig a szereplő egyén a bírálata mérvére és súlyosságára a tetteivel és magatartásával reá szolgált. Minden olyan jellemzés, mely ezt a határt túllépi, mely a sértettet ily módon önértékét is sértő módon hivatali, társadalmi és erkölcsi értékének a kisebbitésével pellengérré állítja – védelemre számot nem tarthat, azért a cikkíró büntetőjogilag felelős. Márpedig az adott esetekben a vádlott bírálata túlment ezen a kereten.

A nagyközönség ugyanis a városi törvényhatósági bizottság minden tagjától társadalmi állására, képzettségének és műveltségének fokára tekintet nélkül joggal elvárhatja, hogy őket, így a főmagánvádlót is a közéleti szereplésben ne a kicsinyesség, a szereplési viszketeg, a személyi érdek szolgálata, hanem a tiszta meggyőződés és teljes elfogultság, a város javát akarás célzata vezesse, és ehhez képest a szőnyegen forgó kérdéshez csak a tárgy teljes ismeretével szóljon hozzá.

Az elhangzott tanuvallomások szerint főmagánvádló jobb meggyőződése ellenére sohasem szólt fel, hanem felszólalási elvi meggyőződéséből fakadtak, elfogultsággal sem gyanúsítható meg, s minden felszólalását a legnagyobb tárgyismeret jellemezte.

A vádlott lesújtó bírálata tehát a főmagánvádló a városatyai működésével és magatartásával nem szolgált reá.

Lesújtó az ilyen bírálata minden városi törvényhatósági bizottsági tagra, de különösen lesújtó értékítélet arra a városi törvényhatósági tagra, aki egyszersem mind jogakadémiai tanár és egyetemi magántanár, akitől tehát általános társadalmi műveltségénél és magasfokú tudományos képzettségénél fogva a városi polgárság, a választó közönség még inkább joggal elvárhatja, hogy a közbizalomból reá ruházott tisztet minden tekintetben nem csak kifogástalanul, hanem dicséretre méltó, a többi bizottsági tagoknak jó példát adó módon lássa el. Ha tehát egy jogakadémiai és egyetemi magántanárról egy másik városi törvényhatósági bizottsági tag, egy ügyvéd, tehát szintén tudományos képzettségű és társadalomban szintén súllyal bíró egyén a sajtóban nyilvánosan azt állítja, hogy az illető a városi közgyűlésen felmerült közjogi vonatkozású kérdéshez tudományos vagy elvi meggyőződése ellenére elfogultan és a tárgy ismeret nélkül, tehát komolytalanul, tudatlanul, felületesen szólott hozzá, ezzel az illetőnek nemcsak a tudományos felkészültsége, hanem egyáltalán a személyi értéke is nemcsak tanítványai, tanártársai, a felettes hatósága, hanem általában véve a hírlapi közleményt olvasó egyének előtt is kedvezőtlen színben lett feltüntetve, meg lett támadva, pellengérré lett állítva.

Ugyanilyen sértő személyi értékbírálatot képez a vádbeli cikkben foglalt kameleon szó használata is.

A kameleon szó valakinek a politikai magatartására vonatkoztatva a köztudatban gyanús színváltozást, politikai pálfordulást, a pártnak, amelyben az illető politikus addig helyet foglalt a körülmények és viszonyok által a köztudat szerint nem indokolt, gyakran anyagi, vagy más egyéb kifogásolható okból történt hűtlen elhagyását jelenti.

Főmagánvádló a politikai magatartásának ilyen bírálata, a tetteivel, a tanúk vallomása szerint nem szolgáltattott okot.

Ez a kifejezés tehát a főmagánvádló személyére szintén mélyen lealázó, személyi értékének társadalmi és hivatali tekintélyének lekicsinylése különösen annak a figyelembe vételével, hogy vádlott a főmagánvádló politikai magatartásának a jellemzéséről a politikai színváltozást, a politikai köpönyegforgatás mellett még azt az Ocskay brigadéroszt is felemlíti, aki a köztudat szerint a nemzeti ügy árulója volt.

Állította, de nem bizonyította a vádlott azt sem, hogy főmagánvádló a legszélsőbb demokráciától a hitleri kormány hódolatáig gyikszerű elevenséggel tette meg az óriási utat.

Ezzel a tényállással ugyancsak a politikai köpönyegforgatás, a politikai eszmékhez, a párthoz való hűtlenség vádját emeli vádlott a főmagánvádló ellen, ez a beállítás a politikai meggyőződésnek önértékéből való ilyen szertelen mérvű megváltoztatásának a homloktérbe állítása szintén megszegőítő tartalmú kitétel.

Nem tévedett tehát az elsőfokban eljáró bíróság akkor, amikor a vádlott tettében bűncselekmény tényálladékat ismert fel, miért is vádlottnak és védőnek a Bp. 385. § 1. a. pontját vitató, s a felmentést célzó fellebbezése nem bír jogos alappal.

Ami a minősítés kérdését illeti, vádlott a panasztolt sajtóközleményeiben a főmagánvádlónak csupán a politikai magatartását tette személyeskedő éllel, helytelenítő bírálattal tárgyvá. A cikkekben a főmagánvádló használt kijelentések sértők és megszegyenitők ugyan, de nem utalnak a főmagánvádlónak valamely olyan konkrét tevékenységére vagy mulasztására, mely bűnvádi vagy fegyelmi úton való felelősségre vonásának alapja lehetne, és azok nem tekinthetők olyanoknak sem, amelyek a cikkeket olvasók érületében a becstelenség vagy erkölcsstelenség eredményét előidézhetnék, nem alkalmasak tehát főmagánvádlónak a becsületes egyének társaságából való kizárása, sőt még a társadalmi megbecsülésének csökkentésére sem, s így közmegevetést sem válthatnak ki, azok tehát rágalmozóknak nem minősíthetők.

A kifejtettékre tekintettel helyes a kir. törvényszéknek az a jogi döntése, hogy vádlott cselekményében nem rágalmozás, hanem a sajtó útján elkövetett becsületsértésnek a tényálladéka valósult meg és pedig a különböző időben közzétett sajtócikkekben foglaltak szerint 2 rendbeli becsületsértés, a minősítést illető rendelkezése azonban a vonatkozó törvényhelyek szabatosabb felhívásával helyesbitendő volt.

Ennélfogva a főmagánvádlónak képviselője útján a Bp. 385. § 1. b. pontjára alapított fellebbezése alaptalan.

A kir. ítélőtábla a büntetés kiszabásánál a kir. törvényszék ítéletében felhozott enyhítő körülményeket elfogadta, enyhítőnek vette még a vádlottnak előrehaladott életkora dacára is fed[d]hetetlen előéletét a Btk. 92. §. alkalmazására tehát megvan a törvényes alap, azonban az enyhítő körülmények nyomatékosságára és számára tekintettel figyelembe véve a vádlott kereseti és vagyoni viszonyait is, úgy találta, hogy a kiszabott összbüntetés túl súlyos; ezáltal II. Bn. 28. §-ában meghatározott anyagi semmisségi ok létesült.

Miért is az elsőfokú ítéletnek a büntetés kiszabására vonatkozó részét vádlott fellebbezése folytán a Bp. 423. §. második bekezdése értelmében a rendelkező részben felhívott szakaszok alapján megsemmisítette és vádlottat bűnössége fokának a bűncselekmények tárgyi súlyának s kereseti viszonyainak megfelelő pénzbüntetésre ítélte.

Ellenben ama különös méltánylást érdemlő körülményekre tekintettel, hogy a vádlott a panasztolt sajtóközleményeket és annak kitételeit főmagánvádlónak az ő személyével bántó módon foglalkozó, az ő jogászai tudását kétségbe vonó és lekicsinylő hírlapi cikkeire válaszul felhevült lelkiállapotban írta; továbbá, hogy vádlottnak hosszú és tisztos közbecsülést kivívó ügyvédi, politikai, közéleti és hírlapírói működés áll a háta mögött:

a kir. ítélőtábla a Te. 124. §-ával módosított Bn. I. §-a alapján a kiszabott büntetés végrehajtását 3 évi próbaidőre felfüggesztette, mert ettől a vádlott jövőbeli magatartására kedvező hatást vár.

Egyebekben a kir. ítélőtábla a kir. törvényszék ítéletét a fentiekkel kiegészített indokai alapján helybenhagyta.

Debrecen, 1935. évi január hó 31. napján

Baróthy Zoltán sk., a tanács elnöke, Kókay Lajos sk., előadó, dr. Bornemisza Károly sk., kir. ítélőtáblai bíró

B 7533/31. 1933.

Ez az ítélet jogerős.

Miskolc, 1935. évi május hó 14. napján

Ruszinkó Zsigmond
a kir. törvényszék h. elnöke

A kiadmány hitelél:

Szeghy Sándor irodafőtiszt

vádoltak és védőnek fellebbezésére 1935. évi január hó 31. napján B. 1954/1934/26. szám alatt ítéletet hozott, a főmagánvádló és a vádlott részéről használt, mindkét részről írásban indokolt semmiségi panasz folytán nyilvános tárgyaláson vizsgálat alá vette és meghozta a következő

VÉGZÉST

A m. kir. Kúria főmagánvádló részéről a Bn. I. §-ának alkalmazása miatt, továbbá a vádlott részéről a Bp. 384. §-ának 9. pontja alapján bejelentett semmiségi panaszokat visszautasítja, a többi semmiségi panaszt pedig elutasítja.

INDOKLÁS

A kir. ítélőtábla ítélete ellen semmiségi panaszt jelentett be a főmagánvádló, a Bp. 385. §-ának 1. b. pontja alapján, a vádtól eltérő minősítés miatt, továbbá a II. Bn. 28. §-a alapján, a Btk. 92. §-ának alkalmazása miatt és a büntetés súlyosbítása végett, végül a Bn. I. §-ának alkalmazása miatt.

A vádlott az ítélet ellen semmiségi panaszt jelentett be a Bp. 384. §-ának 9. pontja alapján, a törvényszéki eljárásban létesített alaki semmiségi okok meg nem állapítása miatt; a Bp. 385. §-ának 1. a és b. pontjai alapján, bűnösségének megállapítása és cselekményének téves minősítése miatt, továbbá a II. Bn. 28. §-a alapján, büntetésének enyhítése végett.

Az alaki okokból bejelentett semmiségi panaszt a vádlott amiatt érvényesíti, amint ez [a] panasz írásbeli indoklásából kitűnik, mert az elsőfokú bíróság a kihallgatni rendelt, e célból megidézett, de szabályszerű idéztetésük dacára meg nem jelent tanuk kihallgatását mellőzte; továbbá, mert mellőzte a vádlott által előterjesztett viszonyvádnak a jelen ügygel való együttes tárgyalását; továbbá, mert nem határozta meg szabatosan a valóság tárgyában lefolytatandó bizonyítás keretét és végül, mert mellőzte a "Felsőmagyarország" című lap 1934. január 1-től a főtárgyalás napjáig megjelent példányainak beszerzését.

Mintfogya azonban a vádlott ezeket az alaki sérelmeket már az elsőfokú ítélet ellen bejelentett fellebbezésében is felhozta, s a kir. ítélőtábla ítéletében azokat elbírálás tárgyává tette: a Bp. 428. §-ának 2. bekezdése értelmében ugyanazon alaki sérelmek miatt, a másodfokú ítélet ellen, semmiségi panaszt már nem használhat.

Ennélfogva a vádlottak a Bp. 384. §-ának 9. pontjára való hivatkozással bejelentett semmiségi panaszt a vádlott arra alapítja amint ez a semmiségi panasz írásbeli indoklásából kitűnik –, hogy a vádbeli sajtóközlemények nem tartalmazzak a főmagánvádlóval szemben a büntető törvény súlya alá eső sértéseket és a vádlott a vádbeli tényállítások valóságát be is bizonyította.

Ami különösen a "Reggeli Hírlap"-ban 1933. október 8-án megjelent sajtóközleményben foglalt az "elvi meggyőződés, az elfogulatlanság és a tárgyi ismeret" hiányára vonatkozó tényállítást illeti, a vádlott az írásbeli indoklásában azt vitatja, hogy ez a tényállítás nem is a főmagánvádlóra vonatkozik, hanem azokra a pártokra, amelyekre főmagánvádló törvényhatósági szereplése közben mintegy "orkeszterre" támaszkodik.

A kir. ítélőtábla azonban helyesen állapította meg, hogy az olvasó a vádbeli sajtóközlemény e részének csak azt az értelmet tulajdoníthatja, hogy abban a főmagánvádló személyére irányuló támadás foglaltatik, és pedig a kir. Kúria megítélése szerint annál is inkább, mert észrevételeiben maga a vádlott is akként értelmezte ezt a tényállítást, hogy a főmagánvádló, mint univerzális tudással rendelkező ember, tudása folytán rendelkezik egy orkeszterrel, amelyből azonban a zenei harmónia hiányzik.

Helytálló indoklással állapították meg az alsófokú bíróságok azt is, hogy a vád tárgyává tett tényállítások, meg annak figyelembevétele mellett is, hogy azok egy közéletben szereplő egyén abbéli szereplésének bírálatát foglalják magukban, – a jogos és megengedett kritika határát túllépték és olyan sértést tartalmaznak, amely alkalmas a főmagánvádló személyének lealacsonyítására.

De helytálló indoklással állapították meg az alsófokú bíróságok azt is, hogy a vádlott a tényállítások valóságát sikerrel nem bizonyította. Ami különösen a fentebb tárgyalt, az elvi meggyőződés, az elfogulatlanság és a tárgyszerű ismeret hiányára vonatkozó tényállítást illeti, a kir. ítélőtábla ezzel szemben a tanuvallomások alapján azt állapította meg, hogy a főmagánvádló a törvényhatósági közgyűléseken mindig a szönyegeken forgó felkészültséggel és elvi meggyőződésének megfelelően szólt fel.

Helyesen állapította meg a kir. ítélőtábla azt is, hogy a főmagánvádló a várospolitikai téren tanúsított szereplésével, különösen azzal a tétellel, hogy a Független Demokrata Pártból, amely nem országos, hanem városi párt volt, kilépett és később, teljesen elfogadható indoklással, az egységes pártba belépett, – nem szolgáltatott okot arra, hogy politikai kaméleonnak nevezessék, és pedig annál kevésbé, mert nincs adat arra és ezt maga a vádlott sem állítja, hogy a főmagánvádlót ennél az elhatározásnál anyagi érdek vezette volna.

De nem nyert bizonyítást annak a tényállításnak valósága sem, hogy a főmagánvádló a legszélsőbb demokráciától a Hitler-i kormányzás hódotáig, hihetetlen, szinte gyökeres éleveséggel, gyorsasággal és

bámulatos színváltozással tette meg az óriási nagy utat, – mert a kir. ítélőtábla ténymegállapítása szerint még az sem derült ki, hogy a főmagánvádló Hitler politikáját magáévá tette-e és mennyiben.

Az előadottakra való tekintettel, a bűnösség megállapítása miatt használt semmiségi panaszt a Bpn. 36. §-ának első bekezdése értelmében, mint alaptalan, el kell utasítani.

De alaptalannak ismerte fel és mint ilyet elutasította a kir. Kúria a főmagánvádló részéről a minősítés kérdésében bejelentett semmiségi panaszt is.

Helytálló indoklással állapították meg ugyanis az alsófokú bíróságok, hogy habár a sajtóközlemények vád tárgyává tett kitételei nem csupán kifejezések, hanem tényállítások, azonban nem tartalmaznak oly mérvű sértést, hogy az állított tények valóságuk esetén a főmagánvádlót közmegvetésnek tennék ki, vagy a bünvádi eljárás megindítására szolgálhatnának okul. De legkevésbé voltak alkalmasak ezek a tényállítások arra, hogy a főmagánvádlónak, mint jogakadémiai rendes tanárnak, a hallgatósággal szemben fennálló tekintélyét veszélyeztessék, amit a főmagánvádló írásbeli indoklásában különösen hangsúlyoz, mert ezek a tényállítások a főmagánvádló tanári működését egyáltalában nem érintik.

Ugyancsak el kellett utasítani a vádlott részéről a minősítés kérdésében használt semmiségi panaszt is, mert az alsófokú bíróságok a cselekmény elkövetésének módjára tekintettel, helyesen minősítették a vádlott cselekményét a Bv. 3. §-ának 2. bekezdése, illetve a Bv. 3. §-ának (2) bekezdésének 1. pontja szerint.

El kellett végül utasítani a büntetés kérdésében a vádlott terhére és vádlott javára a II. Bn. 28. §-a alapján bejelentett semmiségi panaszokat is, mert a kir. Kúria a Btk. 92. §-ának alkalmazását indokoltan és a vádlottra kiszabott pénzbüntetés mértékét a bűnösség fokával arányban állónak ítélte.

Főmagánvádló részéről a Bn. 1. §-ának alkalmazása miatt használt semmiségi panaszt a Bp. 384. §-ának (3) bekezdése értelmében, mint törvényben kizártat, vissza kellett utasítani, mert a büntetés felfüggesztésének kérdésében a másodfokú ítélet ellen a Bn. 10 §-ának (2) bekezdése értelmében, a főmagánvádló semmiségi panaszt használni nem jogosult.

Budapest, 1935. évi május hó 14-én

Dr. Töreký Géza sk. másodelnök, dr. Csengey Miklós sk. előadó, dr. Slavek Ferenc sk., Kvassay Gyula sk., dr. Szolnok Jenő sk.

A kiadmány hitelűl:

Kováts Matild
m.kir. kúriai főtiszt

Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap, 1936. június 24., 5–8. p.

*

Rövidítések

Borsod–Abauj–Zemplén Megyei Levéltár (BAZML)

Főisp. = Miskolc thjf. [törvényhatósági joggal felruházott] város főispánjának iratai

Főisp.eln. = Miskolc thjf. város főispánjának elnöki iratai

Ig.vál. = Miskolc thjf. város igazolóválasztmányának iratai (in: Polgm.)

Polgm. = Miskolc thjf. város polgármesterének iratai

Th.biz. = Miskolc thjf. város törvényhatósági bizottságának jegyzőkönyve

Miskolci lapok

FM = Felsőmagyarország

FRH = Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap

MÉ = Magyar Élet

MJ = Magyar Jövő

RH = Reggeli Hírlap

Zsedényi Béla és a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap

1

Zsedényi Béla (1894–1955) jogakadémiai tanár két évtizeden át megbecsült polgára volt Miskolc városának. Addig csupán a városháza falai között kifejtett törvényhatósági jellegű politikai tevékenysége 1944/45-ben váratlanul – az őt nem ismerők számára mondhatni véletlenül – nemzeti szintre emelkedett, utána viszont – néhány évnyi felszínen maradás után – a mélybe zuhant. Alig több mint tíz esztendővel a debreceni nagy napok után börtönkórházban lelte halálát. A feledés és feledtetés három évtizede nyomán mint a helyi hagyományok élesztésében is résztvevő miskolci jogtörténész a Papp Lajos szerkesztette, azóta megszűnt *Napjaink* hasábjain 1985 márciusában tettem föl a kérdést: *Ki volt Zsedényi Béla?* Tanulmányom címét nem költői kérdésnek szántam, hanem életútjának forrásokkal alátámasztott fölvázolásával igyekeztem rá válaszolni. Írásomat a hozzá kapcsolódókkal, valamint Zsedényi 1947. évi, a Választási Bíróság elé szánt védőiratával együtt utóbb *Három borsodi örökhagyó* c. gyűjteményembe is beiktattam.¹³² A Miskolci Egyetemről való végleges – másodállásban teljesített professzori szolgálatomat is megszüntető – távozásomat megelőző hónapokban, 1991 tavaszán a Herman Ottó Múzeum hírlaptárában és a Borsod–Abaúj–Zemplén–Megyei Levéltárban igyekeztem fölkeresni Zsedényi jogakadémián kívüli közéleti – törvényhatósági és lapszerkesztői – tevékenységének forrásait. Születési centenáriumának közeledtével ezek javarészt *Zsedényi Béla a miskolci közéletben* c. tanulmányomban föl is dolgoztam, s ennek lényegét elő is adtam a Herman Ottó Múzeumban kezdeményezésemre (is) rendezett 1994. április 29-ei centenáris emlékülésen, melynek anyaga – benne említett, ám sajnálatosan szerkesztői tollal megnyirbált tanulmányom – hosszas, csakis a pénzügyi nehézségekkel magyarázható késedelem miatt csupán nemrég jelent meg.¹³³

A Magyar Jogász Egylet jogtörténeti és római jogi szakosztályában halálának 40. évfordulóján, 1995. február 8-án ugyancsak megemlékeztünk Zsedényi Béláról. Életének és pályafutásának e tömör, ám eddig legteljesebb összefoglalását – hivatkozva mások, így Boleraczký Loránd emlékezéseire is – a *Hitel* hasábjain tettem közzé.¹³⁴

Zsedényi Béla életének és működésének monografikus földolgozása még így is sok kutatást igényelne. Hogy a fehér foltok csökkenjenek, magam ez alkalomra egyetlen miskolci polgármesteri iratcsomónak a bemutatását vállaltam annak illusztrálásaként, hogy a Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság és Zsedényi Béla miként küzdött a város

¹³² *Ruszoly József*: Három borsodi örökhagyó. Palóczy László, Szemere Bertalan, Zsedényi Béla. Tanulmányok és dokumentumok. Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 1992. 119–198.

¹³³ Tanulmányok Zsedényi Béla születésének 100. évfordulója tiszteletére. Szerk. Csíki Tamás. Miskolc, 1995. [1996]; hivatkozott tanulmányomat (45–89.) csonkítatlan szövegben az *Acta Jur. et Pol.* Szeged jelen, 50. kötetében adom közre.

¹³⁴ *Ruszoly József*: Zsedényi Béla emlékezete. *Hitel*, 1995. december ; 44–55.

klasszikusan liberális hangvételű lapjának, a *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap*nak a fennmaradásáért, több mint két esztendőn át (1939–1942).

2

De ki is volt hát Zsedényi Béla? Életpályáját és utóéletét – mint egykori hallgatója, Pólay Elemér professzorom szokta volt mondani – mogyoróhéjban ennyiben foglalom össze.

Zsedényi Béla 1925. március 1-jén a közjog, a nemzetközi jog és a politikatudomány rendkívüli jogakadémiai tanáraként került Miskolcra; a pécsi egyetemen való habilitációja nyomán 1928. szeptember 20-án rendes tanári kinevezést nyert; érdemeiért 1942 januárjában a kormányzótól rendkívüli egyetemi tanári címet kapott; a miskolci evangélikus jogakadémiáról 1944. január 1-jén vonult nyugalomba, tért át az ügyvédi pályára. Többször volt prodékán, hat évig a kar jegyzője, 1937–38-ban a *Miskolci Jogászelet* szerkesztője. Egyházkerületi főjegyzőként az evangélikus egyházban is jelentős szerepet játszott.

Főbb művei: *Az alkotmányjogi reformok politikai problémái* (1925); *A törvényhatóságok képviselet az országgyűlésen* (1927); *A vacuum juris* (1928); *Új választójogot!* (1931); *A felsőház új jogköre* (1938); *A magyar alkotmányjog fejlődése 1918-tól 1938-ig* (1939).

E városban *Miskolc szellemi élete és kultúrája* c. monográfiájával (1929) tette le névjegyét, mely műve *reprint* formában érdemes lenne az újra való kiadásra. A város törvényhatósági bizottságába 1930-ban független demokrataként választották be, s bár pártjától pár év múltán eltávolodott, szigorú legitim (közjogi) alpokon nyugvó polgári demokratikus magatartása soha nem változott; a város közgyűlésének egyébként 1944-i fősorlataságáig tagja maradt. Számos bizottság tagja, s a város tiszteletbeli főügyésze is volt. Indítványára írt föl a közgyűlés 1932-ben a titkos választójogért.

Többszörös lapszerkesztő: a *Felsőmagyarországnál* (1933–1935) és a *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap*nál (1939–1944). Mindkét lapban színvonalas publicisztikai tevékenységet fejtett ki. Az FRH – leginkább a háború alatti Magyar Nemzethez hasonlíthatóan – tárgyilagos, haladó nézeteket képviselt; joggal vádolták zsidóbarátsággal.

A nyilasuralom alatti internálás, szökés s rejtőzködés után, polgári demokrataként az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja lett, ahol is elnökké választották; e minőségében s a Nemzeti Főtanács elnökeként az új nemzetgyűlés 1945-ben tagjai közé hívta meg. Pártonkívüli képviselőként fontos kérdésekben (pl. a köztársasági törvény vitájában, a házszabályok megszövegezésében), tisztán szakmai alapon érvelt a polgári demokratikus intézmények mellett. 1947-ben belépett a Sulyok-pártba, majd a polgári ellenzéki Pfeiffer-párt tagjaként lett ismét országgyűlési képviselő, ám a Választási Bíróság 1947. november 20-án, e fősorlatotott párt listáin megválasztott valamennyi képviselőtársával együtt, mandátumától jogellenesen megfosztotta. Ezután ügyvédként működött a fővárosban.

1950-ben koncepciós perben életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték, s gyógyíthatatlan betegségben 1955. február 8-án börtönben halt meg. 1963-i titkos rehabilitációjára is csak 1989-ben derült fény.

A nemzet halottjaként 1990. december 20-án temették újra a "301-es parcellába". Emlékét 1991. szeptember 12-e óta az egykori jogakadémiának is otthont adó városháza

falán – az "örökös dékánéval", Bruckner Győzőével együtt – a miskolci öregjogászok állította fekete márványtábla arany betűi, a Miskolci Egyetem jogász szárnyépületének egyik terme és az ott elhelyezett relief is őrzi.

3

Zsedényi Béla publicisztikai és lapszerkesztői tevékenysége szorosan kapcsolódott tudományos és politikai meggyőződéséhez: legitimizmusához, amely – Molnár Kálmán egri, majd pécsi közjogász nyomdokain haladva – elismerte, sőt a *vacuum juris* elméletével alá is támasztotta a Horthy-rendszer "közjogi provizóriumát"; konzervativizmussal vegyült liberalizmusához, amely a parlamentarizmus és a széles körű népképviselés alapján szembeállt mind a forradalmi, mind a magyarul szinte meg sem nevezhető *parancsuralmi rendszerekkel*: a nemzeti szocializmussal és a faszizmussal. Így van ez akkor is, ha 1933/34-i vezércikkeinek némelyikében az akkori német törekvésekkel látszott azonosulni, minek magyarázata lapjának, a Felsőmagyarországnak a kétségtelen kormánypárti mivolta mellett Trianonnal való következetes szembenállásával: revizionizmussal magyarázható.

A korábban egymással élesen szemben álló kormánypárti *Felsőmagyarország* és az ellenzéki hangvételű *Reggeli Hírlap* összeolvadásával 1935. július 15-én az addig és ez utóbbit szerkesztő Fehér Ödön szerkesztésében új lap indult, a *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (FRH), amelyből ő teljesen kimaradt. Hivatkozott védőiratában e magyarázatot adta:

Közismert, hogy röviddel a választások után a Nemzeti Egység Pártja és a Kisgazda Párt között újra feszült légkör alakul ki, mert a Nemzeti Egység Pártja nem volt hajlandó megvalósítani a beígért választójogi reformot, és a hasonlóképpen beígért szociális program megvalósításához sem tette meg a szükséges lépéseket. Ezek az események Miskolcon is felborították a politikai békét, melynek következtében közvetlenül a választások után közöltem a lap tulajdonosával, hogy nem vállalom többé a lap főszerkesztését. A tárgyalások cca. 3 hónapig húzódtak el, és azzal végződtek, hogy a lap 1935. év július 14-én megszűnését jelentette be.¹³⁵

Zsedényi Bélának 1939-ig semmilyen kapcsolata nem volt – Thurzó Nagy László szavaival – "a kormány zsoldjában álló" FRH-val, ekkor azonban ismét szükség lett rá. Fehér Ödön, az addigi felelős szerkesztő, zsidó lévén a második zsidótörvény értelmében a lapnak 1939. november 1-jén be kellett volna szüntetnie megjelenését. Bródy Sándor Zsedényihez fordult segítségért, s ő, részint, hogy átmentse "a demokratikus sajtóorgánumot", részint hogy megmentse "a lap munkatársainak és munkásainak anyagi egzisztenciáját", átvette az FRH-t. Azon túl, hogy 1944. április 16-ai betiltásáig főszerkesztőként jegyezte a lapot, maga is írt bele.

Amíg a cenzúra engedte (1939–1941), teljes névvel vagy jól ismert szignója (Zs.) alatt számos velős cikke jelent meg az FRH-ban; mint például a *Szellemi mozgósítást* (1939. dec. 10.); a *Nagy feladataink előtt állva* (1940. dec. 29.); *A demokrácia válsága* (1941. febr. 11.); a *"Hivatásrendi parlament"* (1941. febr. 23.); *Az ifjúság szava* (1941. márc. 11.) címűek. Ha óvatosan is, igyekezett föllépni a "divatos koreszmék" ellen, a "fióka Mussolinik és Hitlernek" jelszavas politizálásával szemben. Veszedelmesnek tartotta, hogy "a magyar nemzetállam közhatalmi szervezetének évszázadok próbáján képült fundamentumát, amely állami önállóságunknak és nemzeti függetlenségünknek

¹³⁵ Ruszoly József, Három borsodi örökhagyó, 171.

talán egyetlen és legbiztosabb záloga – a történelmi magyar alkotmányt a Kárpát–Duna Nagyháza és ehhez hasonló, divatos jelszavakba takart lobogói alatt avatatlan kezű pallérok és kótyagos bűvészinások bontogatni kezdik" (*A rothenburgi tornyok*. FRH, 1940. nov. 24.).

Zsidóbarátsága Miskolcon közismert volt. Vezércikkben pártfogolta például a zsidók és nem zsidók házasságát tilalmazó törvényjavaslat felsőházi enyhítését (*A 9. §*. FRH 1941. júl. 20.), s amire méltán büszke volt: lapjának apró közleményei között mindvégig közölte az izraelita ünnepeket.

4

Minderről magam is részletesebben írtam már említett, kis, sárgaborítójú könyvemben, magára az FRH 1939. október 1-jei átvételével kapcsolatos nehézségekre viszont éppen csak utaltam. Az ennek dokumentumait őrző vaskos polgármesteri akta¹³⁶ nem csupán Zsedényi Béla életének és a miskolci sajtótörténetnek fontos dokumentuma, hanem bepillantást enged a második zsidótörvény (*1939:IV.tc.*) helyi és országos gyakorlatába: a hivatalok packázása éppen úgy, mint a mindezt törvényes keretekbe szorító m.kir. *Közigazgatási Bíróság* hosszadalmassága mellett is törvényes gyakorlatába. Ez utóbbi vonatkozást annál inkább ki kell emelnem, mert e fórum teljes saját levéltári anyaga elhamvadt az 1956. évi levéltári tűzben, így judikatúrája – nyomtatásban megjelent döntvényein túl – csakis ilyen, idegen iratképző szervek fondjaiban lelehető föl.

Az FRH miskolci polgármesteri iratokban 1939. július 17-étől 1942. február 16-áig végigkísérhető kálváriáját e tanulmányban csupán fölvezélem, magukat az iratokat, ill. kivonataikat, melyeket egyébként kiadásra már előkészítettem, terjedelmi okokból külön forráspublikációban közlöm majd.¹³⁷

A Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság mint kiadóvállalat 1939. július 17-én bejelentette Fekete Bertalan polgármesternek, hogy Weisz Fehér Ödönt, az FRH felelős szerkesztőjét és kiadóját fölmenti, s helyébe szeődemeteri Demeter Géza újságíró bízta meg, amit a polgármester helyett Tréki főjegyző másnap tudomásul is vett. Ezt azonban – egy időközben kiadott miniszterelnökségi körrendeletre hivatkozva – a miniszterelnökség sajtóosztályának vezetője 1939. szeptember 9-én elutasította, mire 15-én a polgármester is visszavonta a július 18-ai határozatot.

1939. szeptember 29-én a kiadó bejelentette, hogy az FRH felelős kiadói és szerkesztői tisztét dr. Zsedényi Béla jogakadémiai tanárra ruházta, ezt azonban formai okokból sem Fekete Bertalan polgármester, sem a miniszterelnökség nem vette tudomásul. Zsedényi október első napjaiban mindkét helyre beküldte a szükséges okmányokat, a polgármester október 6-án mégis magyar állampolgárságának bizonytalansága miatt – Aknasuhaton, azaz a trianoni határokon kívül született – elutasította felelős szerkesztőként és kiadóként való tudomásulvételét.

A kiadóvállalat 1939. október 10-én mintegy tartalékként mellé ismét bejelentette Demeter Gézát; ugyanekkor panaszt intézett a Közigazgatási Bírósághoz is a Demeter Géza eredeti megbízását elismerő polgármesteri határozat utólagos visszavonása ellen,

¹³⁶ BAZML IV. 1906. Miskolc thj. város polgármesteri iratai 3121/1942.

¹³⁷ *Ruszoly József*: Zsedényi Béla és a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap. Dokumentumok (1939. július 17.–1942. február 16.); lásd az *Acta Jur. et Pol.* Szeged 50. kötetében.

ezt azonban a polgármester két nap múlva elkészttség címén elutasította. Nem vette tudomásul Demeter Géza újbóli bejelentését sem. Mi több: 1939. október 12-én kiadta a véghatározatot az FRH-nak az időszaki lapok nyilvántartásából való törléséről. A részvénytársaság és Zsedényi Béla felelős szerkesztő még aznap válaszoltak: a sajtótörvényre és végrehajtási rendeletére tekintettel továbbra is megjelentetik az FRH-t.

A kiadóvállalat, ill. Zsedényi Béla 1939. október 27-én a polgármester útján három panasszal és egy felfolyamodással fordult a Közigazgatási Bírósághoz.

(1) A kiadó bepanaszolta az FRH-nak a politikai lapok nyilvántartásából való törléséről hozott 1939. október 12-ei polgármesteri határozatot.

(2) Panaszt emelt a kiadó Demeter Géza második, mintegy tartalékos bejelentésének polgármesteri elutasítása ellen is.

(3) Zsedényi Béla és a kiadó panaszt tett az ő elutasítása miatt, különös tekintettel állampolgárságára.

(4) A kiadó felfolyamodással élt Demeter Géza első ügyében való, a Közigazgatási Bírósághoz intézett panaszának a polgármester által elkészttség miatt való visszautasítása miatt.

A Közigazgatási Bíróság ez utóbbi felfolyamodást (4) *igazolási kérelemnek* minősítve visszautalta a polgármesterhez, aki azt 1939. december 14-én természetesen ekként is elutasította, ami ellen 29-én a részvénytársaság megint csak a Közigazgatási Bírósághoz folyamodott.

Zsedényi Béla mondvacsinált állampolgársági ügye Belügyminisztérium által 1940. március 4-én kiadott állampolgári bizonyítványa révén végre rendeződött. Ebben a miniszter rendeletéből az illetékes osztályfőnök megállapította:

A rendelkezésemre álló adatok alapján bizonyítom, hogy a Máramaros vármegyei Aknasuhatag községben 1894. évi április hó 5. napján született ZSEDÉNYI BÉLA jogakadémiai ny.r. tanár, miskolci lakos magyar állampolgár.

Mindez sok utánjárással járt, s az FRH három vezércikkében is lecsapódott (*Furcsaságok boltja*. 1940. febr. 9.; *Civis hungaricus sum!* 1940. febr. 11.; *Néhány sor írás*. 1940. márc. 9.). Az utóbbiban írta:

Miután a legfőbb és arra egyedül illetékes hatóság már döntött, és e döntés nekem nemcsak lényegileg, hanem alakilag is igazat adott, nem sok értelme van már a rekriminációnak és annak sem, hogy öthónapos nagy harc és vita után utólagosan vessem fel a feleletre kívánczók hogyanokat és miérteket. De ahogy elnézem ezt a pecsétes, bélyeges írást, egy-két megjegyzés, amely a közérdek kapuján kopogtat, mégis csak felkínálkozik.

Teleki Pál gróf mondta az elmúlt év folyamán Szombathelyen tartott beszédében, hogy a közigazgatást gyorsítani kell, közelebb kell vinni az élethez, és az ügyeket egyénileg kell elbírálni. Bölcs program és helyes útmutatás ez. De ha ezt vallja és hirdeti a magyar királyi miniszterelnök, hogy s mint lehetséges mégis, hogy e néhány soros bélyeges, pecsétes írásnak a sorsa, az hogy megkapom-e vagy nem kapom meg, azon múlt, hogy vajjon tudom-e hitelérdeklőleg bizonyítani, hogy felmenő ősöm, akinek egy ma is magyar faluban hatvan esztendővel ezelőtt birtoka, házas belsősege és abban berendezett lakása volt, lakott is ebben a lakásban négy évig egyfolytában, és nem azon, hogy magyarnak születtem, születésem óta magyar földön élek, eleget tettem minden állampolgári kötelességemnek, 15 év óta tanítom a katedrámon a magyar közjogot, ennek keretében az állampolgársági jogot is, de azon se, hogy annak idején, amikor a cseh-szlovák állam elleni hűtlenség miatt kerültem a cseh megszállás alkalmával vád alá, a feleletet azzal tagadtam meg és ez volt egyetlen az egyetlen védekezésem is, hogy magyar állampolgár vagyok?

A jog jogszabályokból, a törvény paragrafusokból áll. Ezekben van meghatározva, másban nem is lehet, a legszentebb kapcsolat, az állampolgári kötelék is. Az a kötelék, amelynek első és legszentebb törvényre az állampolgári hűség és engedelmesség, a kötelező hazaszeretet. Ez mindenkitől megkívánható, aki e kötelékbe beletartozik. De aki viszont ennek tanúságát adta, az a józan ész és a logika törvényei szerint nyilván arra is jogosult kell legyen, hogy e kötelékbe beletartozhassék.

A paragrafus rugalmas, mert sohasem egy, hanem sok, néha ezer és százezer esetre szól. Lehet csünni és csavarni is rajta, lehet lélek nélkül is alkalmazni. De aki lélek nélkül alkalmazza, az nem jár közel az élethez, nem a jogot magát, csak torz alakját élteti.

Túróczy püspök szavai jutnak az eszembe, aki pár nappal ezelőtt a szeretetről tartott előadásában arról a torz emberszeretetről beszélt, amely a tömegnyomort a szociálpolitika útvesztőiben akarja levezetni. Nagy baj az – mondta a püspök – és nem vezet semmi jóra, ha az emberszeretetből ügyosztály, az emberi könnyből pedig akta lesz.

De nem vezethet az sem sok jóra, ha a kötelező hűség és hazaszeretet fundamentumán kiépített állampolgárságot méregetik és osztják ki rideg paragrafusok és aktakötetek alapján. Ott a szív, itt pedig a lélek kaphat könnyen gyógyíthatatlan sebet.

A hozzászóló ifj. örgróf Pallavicini György meg is állapította, hogy az állampolgárság kétségbe vonása a lap mérsékelt ellenzéki magatartásán kívül annak tudható be, hogy laptársa, az imrédysta szepesváraljai Haendel Vilmos jogtanár szerkesztette *Magyar Élet* viszont igen közel áll a közigazgatáshoz... (*Levél a főszerkesztőhöz*. 1940. márc. 17.)¹³⁸

Miután Zsedényi állampolgársági bizonyítványát betérjesztette, a polgármester 1940. március 30-án hatályon kívül helyezte a panaszra okot adó két határozatát, a főszerkesztő pedig visszavonta az azok ellen a Közigazgatási Bírósághoz benyújtott panaszát (3). A másik három ügyben – (1), (2), (4) – 1941. december 17-én a Közigazgatási Bíróság azután hozott megszüntető végzéseket, hogy – jelentéstételre való többszöri főlészóltítás nyomán – a sérelmet szenvedettek panaszait, ill. felfolyamodásukat visszavonták, a polgármester pedig az azokra okot adó határozatait hatályon kívül helyezte.

Nem volt ilyen szerencsés a lap utóélete. Az ellene kiagyalt 1947. évi választási petíció elleni védőiratában Zsedényi már hiába írta:

Azt hiszem közismert tényre hivatkozom, ha azt állítom, hogy egy lap politikai irányát nem a lapban itt-ott, néha talán tévedésből vagy elnézésből közreadott cikkek alapján, amelyeknek megjelenése az állandóan lázas szerkesztőségi munkában igen könnyen lehetséges, hanem a lap szellemi vezéreinek, a főszerkesztőnek és a felelős szerkesztőnek vagy a lap előkelő publicistáinak tollából írt cikkekből lehet megítélni. [...] Arról, hogy a "Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap" milyen politikai irányt képviselt, a közvéleménynek aligha volt kétsége. Mindenki a magyar vidék legbaloldalibb és legbátrabb hangú (a demokrácia érdekében küzdő) sajtóorgánumának tartotta. *Ezzel ellenkezőt vitatni és igazolni akarni oly absurdum, mintha valaki a legnagyobb aszály idején azt akarná bizonyítani, hogy zápor zuhog és a legfényesebb napsütésben, a déli verőn, hogy korom sötét éjszaka van.*¹³⁹

1950-ben pedig az egyik fő vádpont, melynek alapján (első fokon) életfogytiglanra ítélték az egykori főszerkesztőt, éppen az FRH-ban megjelent, *háborús büntett* (!) számba vett vezércikkek voltak... Amint a Legfelsőbb Bíróság 1963. december 9-ei, vádelejtés folytán hozott megszüntető végzése megállapította:

A vádirati tényállás szerint dr. Zsedényi Béla a Horthy-rendszer egyik vidéki hivatalos lapjának, a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapnak 1939-től kezdve szerkesztője volt. Irányítása mellett a lapban sorozatosan jelentek meg a Szovjetuniót gyakran gyalázó, háborúra uszító és a német fasiszta haderőt dicsőítő cikkek. Cikkírói tevékenységével maga is közvetlenül szolgálta a fasiszta háborús propagandát, amivel jelentős mértékben elősegítette Magyarországnak a háborúba való belesodródását. A vádirat e tényállási részének megállapítása szerint a terhelt ezzel a magatartásával háborús büntettet követett el. Itt jegyzi meg a Legfelsőbb Bíróság, hogy ezzel szemben a vádirat bevezető része e cselekményt – nyilván elnézésből – a demokratikus államrend elleni szervezkedésben való tevékenység részvételként nevezi meg.

¹³⁸ Vö. Zsedényi Bélát, a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap főszerkesztőjét törölték a Sajtókamarából. FRH 1940. jan. 16.; Jogosult-e a sajtókamara a magyar állampolgárság megállapításának kérdésében? FRH 1940. jan. 21.

¹³⁹ *Ruszoly József, Három borsodi örökhangó*, 185.

A Legfőbb Bíróság ezzel szemben rámutatott:

Dr. Zsedényi Béla terhére tévesen nyert megállapítást a becsatolt újságcikk-másolatok alapján a háborús büntett. Azok az újságcikkek, amelyeket a terhelt többnyire az 1942. évet megelőzően írt, sem a BHÖ 84. pont a) alpontjába felvett háborús büntettet, sem más büntett törvényi tényállását nem valósítják meg. De azon az alapon sem lehet terhére bűncselekményt megállapítani, hogy a már említett újságnak 1944-ig szerkesztője volt.¹⁴⁰

6

Megbecsülik-e Zsedényi Bélát pátriájában, ismerik és méltányolják-e küzdelmeit? Tudatában vannak-e a miskolciak az ő államférfiúi tevékenységének és tragikus sorsának? A régi miskolci polgárok, egykori joghallgatói s a historikus szakmabeliek mindenképpen. Az utca embere és a Hivatal képviselője aligha. Mintha még mindig az irigységgel vegyes bizalmatlanság lengné át emléket, amely éppen egykori szövetségesei, a szociáldemokraták oldaláról 1945 után megnyilvánult vele szemben.

1991 tavaszán, amikor a rövid életű Szemere Bertalan Közművelődési Egyesületet a borsod-miskolci történetkutatások föllendítését célzó Szemere Bertalan Alapítvánnyá alakítottuk, melynek tőkéjét egyébként javarészt elvitte a szerencsétlenül "terjesztett" *Szemere Bertalan és kora* (1991), Zsedényi Bélának emléktábla mellett utcát is kezdeményeztünk:

Javasoljuk, hogy az éppen előkészületben levő utcanévrendezés során nevezzenek el utcát Zsedényi Béláról, aki jogászprofesszor, közíró s városatya volt az Ávas alján, 1944–45-ben pedig a legmagasabb államférfiúi méltóságokba emelkedett. Ízig-vérig demokrata tudós és politikus volt, aki méltó arra, hogy a város szívében utca viselje nevét.

Mivel a várostörténetileg egyébként újnak minősülő Korvin Ottó utca föltehetőleg amúgy is nevet cserél, szép lenne, ha ez, a Borsodból származó 19. századi nagy magyar hazafi, Szemere Bertalan utcájával párhuzamos utca viselné neki, századunk talán legjelentősebb, Miskolcra indult államférfijának a nevét [...].¹⁴¹

Mint ismeretes, a *Korvin Ottó* utcából párját ritkító historikus "találékonysággal" *Corvin* utca (!) lett; hír szerint Zsedényi Béla is kapott volna valahol Vologda tájékán utcát, ám a miskolci közgyűlés utóbb a testvérvárosi érzékenységtől tartva visszatáncolt. Zsedényinek így máig nincs utcája szerette városában. Életútját némileg ismerő kutatóként *ceterum censeo* gyanánt ismételhetem: e városnak sürgősen pótolnia kell mulasztását!

¹⁴⁰ Ruszoly József, Három borsodi örökhagyó, 194–195.

¹⁴¹ Ruszoly József: Zsedényi Béla emlékezete. Észak-Magyarország, 1991. máj. 18.

Dokumentumok
(1939. július 17. – 1942. február 16.)

1

1939. július 17.

A Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság bejelenti (dr. Benőcs és Neuman Adolf) dr. Fekete Bertalan polgármestenek, hogy Weisz Fehér Ödönt, a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős szerkesztőjét és felelős kiadóját fölmenti e megbízatásából, s helyére szeődemeteri Demeter Géza hirlapíró, Miskolc, Kun József utca 27. sz. alatti lakost bízta meg (24.480/ki. 1939.).

2

1939. július 18.

A polgármester helyett Tréki főjegyző az 1914.XIV. tc. 16. §-a alapján tudomásul veszi e bejelentést (24.480/ki. 1939.).

3

1939. augusztus 24.

A Miniszterelnökség közlése (körrendelete) az 1939:IV.tc. és a 7720/1939 ME sz. rendelet alapján "a sajtóközigazgatás terén teendő intézkedések egyöntetűvé tétele végett" (28.724/ki. 1939.).

Magyar királyi Miniszterelnökség 3.000/M.E. III.

Méltóságos Polgármester Úr!

A Sajtókamara felállításáról kiadott rendelet, a sajtórendészeti rendelkezések és az 1939. évi IV. tc. (az ún. II. zsidótörvény) végrehatására kiadott 7720/1939.M.E. sz. rendelet alapján a sajtóközigazgatás terén teendő intézkedések egyöntetűvé tétele végett van szerencsém Méltóságoddal a következőket közölni:

A 4950/1938.M.E. sz. rendelet 1. §-a értelmében valamely időszaki lap alapítására vagy további megjelentetésére kiadott engedély *át nem ruházható jogosítvány*, amely a kiadó halálával, vagy a jogi személy megszűntével hatályát veszti. Ebből következik, hogy ha valamely időszaki lap kiadója a lap kiadói jogának átruházását kéri, ez a kérelem elutasítandó.

A 7720/1939. M.E. sz. rendelet 25 §-a értelmében 1939. október hó 1. napja után időszaki lap kiadója (ha a kiadó jogi személy vagy társaság, az 1914. évi XIV. tc. 17. §-a értelmében a kiadásért felelős személy) és felelős szerkesztője csak olyan személy lehet, aki

a) Sajtókamara tagja és

b) a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939. évi IV. tc. 1. §-a értelmében nem tekintendő zsidónak, és nem esik az ugyanezen szakasz hatodik bekezdésében meghatározott korlátozások alá.

Az Országos Magyar Sajtókamara a 7720/1939. M.E. sz. rendelet 14. §-a értelmében 1939. évi október hó 15. napja után ezekről a személyekről külön nyilvántartást vezet és ezeket a személyeket "a nem zsidó tagok névjegyzékébe" vezeti be.

A 7720/1939.M.E. sz. rendelet 26. §-a értelmében 1939. évi október hó 1. napján hatályát veszti az *időszaki lap megjelenésére adott engedély akkor, ha a lap kiadója az 1939. évi IV. tc. 1 §-a értelmében zsidónak tekintendő, vagy ugyanezen szakasz hatodik bekezdésében meghatározott korlátozások alá eső személyek közé tartozik*. A továbbiakban egyszerűség kedvéért "zsidó" megjelöléssel fogjuk jelölni mindazokat is, akik ugyanezen szakasz hatodik bekezdésében meghatározott korlátozások alá esnek. Miután mindeztideig nem nyert hivatalos megállapítást, vajon valamely időszaki lap kiadója zsidónak tekintendő-e vagy sem, felkérem Méltóságodat, méltóztassék a jogkövetkezményekre való figyelmeztetés mellett, a joghatósága területén megjelenő összes időszaki lapok kiadóit a fenti jogszabály alapján felhívni, hogy 15 nap alatt Méltóságodnál igazolják, hogy a fenti meghatározás szerint zsidónak nem tekinthetők. *Azon időszaki lapokat, amelyeknek kiadói a fenti körülményt folyó évi október hó 1. napjáig nem igazolnák, vagy*

nem tudnák igazolni, Méltóságod 1939. évi október hó 1. napján a 7720/1939. M.E. sz. rendelet 26. §-a értelmében az időszaki lapok nyilvántartásából törli, és időszaki jellegük elvesztését véghatározatban hivatalból megállapítja.

Ha valamely időszaki lap kiadója jogi személy (egyesület, kereskedelmi társaság, bejegyzett cég stb.), úgy a jogi személy tagjaira, ügyvezetőire, elnökségére, igazgatóságára stb. a fenti igazolást nem kell megkövetelni, ellenben a jogi személy ugyancsak felhívandó, hogy az 1914. évi XIV. tc. 17 §-a értelmében bejelentett ügyvitelre jogosított és a kiadásért személyesen felelős személyre (az ún. felelős kiadó) vonatkozólag az előző bekezdésben megjelölt igazolást ugyancsak 15 nap alatt eszközölje. Amennyiben valamely időszaki lap felelős kiadójáról megállapították, hogy zsidónak tekintendő, úgy a lap felelős kiadója felhívandó, hogy az 1938. évi 4950. sz. M.E. rendelet 6. §-ának második bekezdése értelmében a m.kir. Ministerelnök Úrnál az 1939. évi IV. tc. korlátozásai alá nem eső új felelős kiadót jelentsen be. Ha a lapkiadó ezt a bejelentést nem teszi meg, vagy a m.kir. Ministerelnök Úr ezt a bejelentést 1939. évi október hó 1. napjáig nem venné tudomásul, úgy a szóbanforgó időszaki lap Méltóságod által a 7720/1939. M.E. sz. rendelet 26 §-a alapján az időszaki lapok nyilvántartásából törlendő és időszaki jellegének elvesztése véghatározattal hivatalból megállapítandó.

A 7720/1939. M.E. sz. rendelet 27 §-a értelmében kizárólag izraelita hitfelekezeti, zsidó művelődési, gazdasági vagy más zsidó társadalmi célokat szolgáló időszaki lap kiadója kérheti lapja „zsidó lap” jellegének megállapítását, illetőleg azzá való minősítését. A zsidó lappá való minősítés a m.kir. Ministerelnök Úr hatáskörébe tartozik, tehát csak olyan időszaki lap használhatja a „zsidó lap” megjelölést, és csak az az időszaki lap élvezheti ezen megjelölés előnyeit, amely erre a 490/1938. M.E. sz. rendelet 6. §-ának első bekezdése, illetve a 7720/1939. M.E. sz. rendelet 27 §-ának második bekezdése értelmében a m.kir. Ministerelnök Úrtól engedélyt kapott.

A sajtójogi bejelentések egyöntetű elbírálása céljából ezúton is közlöm Méltóságoddal, hogy az 1914. évi XIV. tc. 16–19 §-ai továbbra is érvényben vannak, tehát amennyiben valamely időszaki lapra vonatkozólag sajtójogi bejelentés történnék, úgy a bejelentők kötelesek a sajtótörvényben előírt mellékleteket minden egyes esetben kivétel nélkül csatolni. *A Sajtókamarai tagsági igazolvány kizárólag a kamarai tagság igazolására szolgál, azt sem az állampolgársági, erkölcsi, sem más bizonyítvány helyettesítésére felhasználni nem lehet.* Az okiratok bemutatási kötelezettsége alól felmentésre okul nem szolgálhat az a körülmény sem, hogy az okiratok lapengedélyezési vagy más eljárással kapcsolatban a m.kir. Ministerelnök Úrnál bemutatottak, annál kevésbé, mert a m.kir. Ministerelnökség az okiratokat a meghozott határozattal együtt minden egyes esetben a kérelmezőnek visszaszolgáltatja.

Az Országos Magyar Sajtókamarának két főosztálya van: *újságírói és kiadói főosztály*. Mindegyik főosztály szakosztályokra tagozódik; *az újságírói főosztály négy szakosztályra, a kiadói pedig háromra*. A Sajtókamarával történt előzetes megállapodás alapján addig is, amíg ez a kérdés újabb törvényes rendezést nyer, közlöm Méltóságoddal, hogy az Országos Magyar Sajtókamara tagjait nem illetik meg egyforma jogok. Így azok a kamaraf[i] tagok, *akik a kiadói főosztályba tartoznak*, csak annál a lapnál lehetnek egyúttal felelős szerkesztők, amelynek kiadói, vagy amelynél ügyvitelre jogosított és kiadásért felelős személyként (ún. „felelős kiadó”) vannak alkalmazva, tekintet nélkül arra, hogy a kiadói főosztály melyik szakosztályának tagjai. Azok a kamarai tagok viszont, akik az újságírói főosztály I. vagy II. szakosztályának tagjai, bármely lapnak lehetnek felelős szerkesztői, míg az újságírói főosztály III. szakosztályának tagjai csak szaklapok felelős szerkesztői lehetnek, végül az újságírói főosztály IV. szakosztályába tartozó újságírójelöltek semmiféle lapnál felelős szerkesztők nem lehetnek. Amennyiben Méltóságodnál felelős szerkesztő változásra vonatkozólag sajtójogi bejelentés történnék, felkérem Méltóságodat, sziveskedjék a bejelentést a fenti szempontok figyelembevételével is elbírálni, és kétség esetén akár az Országos Magyar Sajtókamarát (Budapest, VI. Andrassy út 43. sz.) akár a m.kir. Ministerelnökség Sajtóosztályát véleményadásra felkérni.

Végül kérem Méltóságodat, hogy a sajtójogi bejelentések tárgyában meghozott véghatározatainak 1 példányát tudomásulvétel végett a m.kir. Ministerelnökség Sajtóosztályának minden egyes esetben megküldeni méltóztassék.

Budapest, 1939. évi augusztus hó 24. napján

A ministerelnök rendeletére:

Dr. Thuszánszki László

ministeri osztályfőnök,
a sajtóosztály vezetője

1939. szeptember 9.

A "miniszterelnök rendeletére" dr. Thuszánszki László miniszteri osztályfőnök, a Miniszterelnökség sajtóosztályának vezetője a 4950/1938. ME sz. rendelet alapján 8361/ME. III/1939. számon elutasítja Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapnál beállott személyi változás tudomásulvételét (30. 476/ki. 1939.).

1939. szeptember 14.

A Miniszterelnökség sajtóosztályának leírata dr. Fekete Bertalan polgármesterhez, melyben sérelmezi, hogy az előbbi határozat ellenére 1939. szeptember 13-án a lap még mindig Demeter Géza felelős kiadásában jelent meg.

8605

M.E.III.

Méltóságos Polgármester Úr!

A Miskolci Újságkiadó Rt. miskolci cég bejelentette, hogy a kiadásában Miskolcon megjelenő "FELSŐMAGYARORSZÁGI REGGELI HÍRLAP" c. időszaki lapnak ügyvitelre jogosított és kiadásért felelős személye a jövőben Demeter Géza miskolci lakos lesz. *Ennek a bejelentésnek tudomásulvétele iránt előterjesztett kérelmet 8361/1939. M.E. III. sz. a. elutasítottam.*

Az 1938. évi 4950. M.E. sz. rendelet 6. szakaszának második bekezdése értelmében valamely időszaki lapnak ügyvitelre jogosított és kiadásért felelős személyében beállott változást be kell jelenteni a m.kir. Miniszterelnök úrnál, és amennyiben ezt a változást a m.kir. Miniszterelnök tudomásul veszi, úgy az 1914. évi XIV. t.c. 16. és következő szakaszai értelmében a bejelentés a törvényhatóság első tisztviselőjénél megteendő.

Nevezett lap 1939. évi szeptember hó 13-ai keltezéssel megjelent számán Demeter Géza miskolci lakost mint felelős kiadót tünteti fel, *annak ellenére, hogy a m.kir. Miniszterelnök a változás tudomásulvétele tekintetében még nem határozott, illetve elutasító határozatot hozott.*

A személyesen eljáró Demeter Géza azt a kijelentést tette, hogy Méltóságod a lapkiadó vállalat által tett azon bejelentést, mely szerint ő lesz a lapnak a felelős kiadója, tudomásul vette, mielőtt még a M.kir. Miniszterelnök a változás tárgyában tett bejelentés tudomásulvétele tekintetében határozott volna. Amennyiben tényleg az az eset állna fenn, hogy Méltóságod véghatározattal a "Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap"-nak ügyvitelre jogosított és kiadásért felelős személyében beállott változást tudomásul vette volna, úgy felkérem Méltóságodat, *szíveskedjék ezen véghatározatot haladéktalanul hivatalból az 1938. évi 4950. M.E.sz. rendelet 6. §-ának 2. bekezdése értelmében hatályon kívül helyezni, minthogy a megkívánt és a m.kir. miniszterelnöknél eszközlendő bejelentés tudomásulvételét a lapkiadó Méltóságodnál nem igazolta.*

Egyben felkérem Méltóságodat, méltóztassék nevezett lap kiadója ellen az 1914. évi XIV. t.c. 28. §-ába ütköző kihágás miatt az eljárást haladéktalanul folyamatba tétetni, minthogy a lapon új felelős kiadót (Demeter Gézát) tüntetett fel, mielőtt még a bejelentése tárgyában a m.kir. Miniszterelnök határozott volna. *Amennyiben pedig továbbra is feltüntetné az új felelős kiadót, úgy kérem Méltóságodat, méltóztassék a folytatólagosan elkövetett kihágásokét minden egyes esetben a kihágási eljárást szorgalmazni.*

Méltóságod szíves intézkedéseiről szíves értesítését kérem.

Budapest, 1939. évi szeptember hó 14-én.

A miniszterelnök rendeletére:

olvashatatlan aláírás

miniszteri osztálytanácsos,
a sajtóosztály h. vezetője

1939 szeptember 15.

A 4. számon hivatkozott miniszterelnöki határozat alapján a polgármester megsemmisítette a 3. számon hivatkozott határozatát, Demeter Géza és Weisz Fehér Ödön felelős kiadó ellen pedig a sajtótörvénybe ütköző kihágás miatt (1914: XIV.tc. 28. §) eljárást indított (30.476/ki. 1939.).

1939. szeptember 27.

A Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság képviseletében Demeter Géza és dr. Benőcs Zsigmond bejelentik a polgármesternek: "a tulajdonukat képező és kiadásunkban megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című politikai napilap felelős kiadói tisztséget dr. Zsedényi Béla miskolci lakos, jogakadémiai r. tanár, egyetemi m. tanár Úrra ruháztuk, aki egyben a főszerkesztői tisztséget is be fogja tölteni" (33.023/ki. 1939.).

1939. szeptember 29.

A 33.023/ki. 1939. sz. polgármesteri határozat arról, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős kiadói tisztségben beállott változást csak a miniszterelnök általi tudomásulvétel nyomán fogadhatja el.

1939. szeptember 30.

A Miniszterelnökség sajtóosztálya értesíti a polgármestert: a 33.023/ki. 1939. [7] sz. alatti, az 1914:XIV.tc. 17. §-a szerinti bejelentésről érdemleges határozatot nem hozhatott, mivel a bejelentéshez nem csatoltattak a 4950/1938. ME sz. rendelet 3. §-ában megkövetelt okmányok (33.728/ki. 1939.).

1939. október 1.

A polgármester határozatban értesíti a Miskolci Újságkiadó Részvénytársaságot előbbi [9] határozatról (33.728/ki. 1939.).

1939. október 2.

A polgármester módosítja 33.023/ki. 1939. sz. [9] határozatát: "a bejelentést a [...] megjelölt feltétel igazolásától függetlenül érdemi elbírálás alá vesz[i] abban az esetben, ha a kérelmező kérvénye hiányait pótolja" (33.765./ki. 1939.).

1939. október 2.

A Miskolci Újságkiadó Rt. bejelenti: dr. Zsedényi Béla felelős kiadó a miniszterelnökhöz fölterjesztette a Sajtókamara címére küldött fölvételi határozatát (kérelmét?!), a részvénytársaság alapszabályát, a lap címpéldányát, valamint annak igazolását, hogy a részvénytársaság ellen csőd- vagy kényszeregyezségi eljárás nincs

folyamatban. A Polgármesteri Hivatal ezt 1939. október 3-án tudomásul vette (33.897/ki. 1939.).

13

1939. október 4. (5.)

Zsedényi Béla a 10. sz. alatti és a 33.946/ki. 1939. sz. polgármesteri határozatokra becsatolja okmányait (34.275/ki. 1939.).

Nagyságos Polgármester Úr!

Nagyságod 33.765/ki. 1939. számú határozatában a Miskolci Újságkiadó Rt.-ot arra hívta fel, hogy a kiadásában megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című politikai napilap felelős kiadói tisztségében történt ama változással kapcsolatban, hogy a részvénytársaság felelős kiadóként engem jelentett be, a felelős kiadóra vonatkozólag az 1914. évi XIV. tc. 17. §-[á]ban előírt feltételeket tanúsító eredeti okiratokat a benyújtott bejelentéshez három nap alatt csatolja be. Erre a határozatra – a kitűzött határidőn belül – tisztelettel bejelentem a következőket:

Csatolom a nagykorúságom és magyar állampolgárságom igazolására

A alatt a miskolci ev.jogakadémia dékáni hivatala által kiállított hivatalos törzskönyvi kivonatot, amelyből kitűnik, hogy e főiskolán 15 év óta nyilvános rendes tanár vagyok,

B alatt a m.kir.honvédelmi miniszter úr Magyarország Főméltóságú Kormányzója nevében igazolja, hogy tényleges álmányú tisztje voltam a közös hadseregnek és a magyar nemzeti hadseregnek és hogy a magyar királyi honvédség kötelékéből saját kérelmemre a szolgálton kívüli viszonyba helyeztek. Ez az okirat igazolja egyben harctéri szolgálatomat és összes háborús kitüntetéseimet.

C alatt Olaszliszka község előljáráóságának községi bizonyítványát arról, hogy magyar állampolgárságom hivatalos igazolása céljából 1921. évi június 26-i olaszliszcai községi illetőségemnek igazolása iránti kérelmet a községi képviselőtestülethez benyújtottam, és hogy szüleimnek ebben az időben és ezt megelőzőleg is Olaszliszkán állandó lakásuk volt.

Mindezek az okiratok magyar állampolgárságomat nyilvánvalóvá teszik, és bizonyítják, hogy annak hivatalos igazolására a szükséges lépéseket megtettem.

Becsatolom az ország területén való lakásom igazolására

D alatt a magyar királyi rendőrség miskolci kapitányságának bejelentő hivatala által kiállított lakbizonylatot, amelyből kitűnik, hogy Miskolcon 1925. október 16-tól a mai napig bejelentett lakásom van,

E alatt bemutatom a magyar királyi rendőrség miskolci kapitánysága által kiállított erkölcsi bizonyítványt,

F alatt pedig a miskolci királyi törvényszék bizonyítványát arról, hogy ellenem sem csődnítási, sem kényszerezegységi, sem gondnoksági eljárást nem rendeltek el.

Megismételem ezenkívül Nagyságod 33.728/ki. 1939. számú ugyanezen ügyben hozott korábbi határozatára már megtett bejelentésemet, hogy az alatt következő okiratokat egyenesen a m.kir. Miniszterelnökség sajtóosztályához terjesztem fel:

1. – sajtókamarai tagságom igazolását,

2. – a Miskolci Újságkiadó Rt. hatóságilag jóváhagyott és igazolt alapszabályait,

3. – a Miskolci Újságkiadó Rt. cégkivonatát,

4. – a miskolci királyi törvényszék bizonyítványát arról, hogy a részvénytársaság ellen sem kényszerezegységet, sem csődöt nem rendeltek el.

Legyen szabad megjegyeznem, hogy a részvénytársaság cégkivonatában szereplő jelenlegi igazgatóság átalakítása, a társaság részvényeinek átvétele folytán, a legrövidebb idő alatt megtörténik. Megemlítem azonban azt is, hogy a részvénytársaság a törvény értelmében már mai struktúrájában is keresztény vállalatnak számít.

Megismételem végül azt a korábbi bejelentésemet is, hogy születési anyakönyvi kivonatom a sajtókamaránál fekszik, de máris intézkedtem aziránt, hogy onnan a magyar királyi Miniszterelnökség sajtóosztájához felterjesztessék.

Minekutána az előadottak és a már benyújtott, illetve idemellékelte okiratok tanúsága szerint felelős kiadói bejelentésem nyilvánvalóan törvényszerű, azaz [...] a sajtótörvény 17. §-a által előírt

követelményeknek megfelel, tisztelettel kérem, hogy a bejelentést a sajtótörvény 19 §-a értelmében tudomásul venni méltóztassék.

Miskolc, 1939. október hó 4-én

Zsedényi Béla
jogakadémiai ny.r.tanár
egyetemi magántanár

G

Beccsatolom pótlólag Nagyságod oktb. hó 3-án kelt 33.946/ki. 1939. sz. felhívása folytán a 7.720/1939. sz. M.E. rendelet 3. §-ában előírt nyilatkozatot, hivatkozva ismételten fenti bejelentésemben a születési anyakönyvi kivonatomba elmondottakra.

Miskolc, 1939. oktb. 4-én

Zsedényi Béla

7 db. melléklet

14

1939. október 6.

A polgármester elutsító véghatározata dr. Zsedényi Béla magyar állampolgárságának bizonyítatlansága miatt (33.023 és 34.275/ki. 1939.).

V É G H A T Á R O Z A T

A bejelentést az 1914:XIV. t.c. 19. §. 1. bekezdése alapján elutasítom.

M e g o k o l á s

A Miskolci Újságkiadó Rt. a kiadásában megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című politikai napilapra vonatkozóan 33.023/ki. 1939. szám alatt bejelentette, hogy a most megjelölt napilap felelős kiadói tisztét az 1939:IV.t.c. hatálya alá eső Fehér Ödön helyett Zsedényi Béla miskolci lakosra ruházta.

Mínthogy kérelmező az 1914:XIV. t. c. 17. §-ában a felelős kiadóra aláírt feltételeket tanúsító okiratokat kérvényéhez nem csatolta, ennélfogva kérelmezőt a 33.765/ki.1939. számú határozattal a hiányok pótlására felhívtam.

Felhívásomra a dr. Zsedényi Béla által 34.275/ki. 1939. szám alatt a sajtótörvény 17. §-ában előírt feltételek igazolására becsatolt okmányokból a most idézett törvényszakaszban megkívánt azt a kelléket, hogy nevezett magyar állampolgár, igazoltank nem vehetem.

Dr. Zsedényi Béla az állampolgárság igazolására a miskolci Ev.Jogakadémia Dékáni Hivatala által kiállított törzskönyvkivonatát csatolja, valamint a m.kir.Honvédelmi Miniszter Úr bizonyítványát arról, hogy a közös hadseregnek és a magyar nemzeti hadseregnek tényleges állományú tisztje volt, bemutatja továbbá Olaszliszka község előljáróságának községi bizonyítványát arról, hogy a községi illetőségi bizonyítvány iránti kérelmét a községi képviselőtestülethez benyújtotta.

Mínthogy jogszabályaink értelmében az állampolgárság igazolására csak a m.kir. Belügyminiszter Úr által kiállított állampolgársági bizonyítvány vagy az ún. trianoni záradékkal ellátott községi illetőségi bizonyítvány szolgálhat, ennélfogva a dr.Zsedényi Béla által becsatolt fenti okriatokkal az állampolgárságot bizonyítottnak nem vehettem, különösen nem azért, mert nevezettnek ugyancsak becsatolt születési anyakönyvi kivonatából megállapíthatóan, édesatyja Lőcsén, ő maga pedig Aknasugatagon, vagyis mindketten a korábban Csehszlovákiához tartozó területen születtek, s így magyar állampolgársága – figyelemmel az 1921: XXXIII. t.c. állampolgársági rendelkezéseire – vitás és kifejezett igazolásra szorul.

Jelen véghatározatom tudomásulvétel céljából a m.kir. Miniszterelnök Úrhoz felterjesztem, továbbá egy példányát esetleges intézkedés céljából a Sajtókamarához megküldöm. Végül egy-egy példányát a Miskolci Újságkiadó Rt. és dr. Zsedényi Béla miskolci lakosoknak kézbesíteni rendelem azzal, hogy véghatározatom ellen az 1929: XXX. t. c. 57. §-a alapján a kézbesítéstől számított 15 nap alatt a m.kir. Közigazgatási Bírósághoz nálam benyújtandó panasszal élhetnek.

Miskolc, 1939. évi október hó 6-án

polgármester

1939. október 10.

A Miskolci Újságkiadó Rt. bejelenti a polgármestenek: amennyiben dr. löcsei Zsedényi Béla jogakadémiai nyilvános rendes tanár, az Országos Magyar Sajtókamara Újságírói Főosztályának tagja által bemutatott okmányokat "nem találná elegendőnek" s pótlásra nem lenne mód, demeteri Demeter Géza a lap új felelős szerkesztője (34. 977/ki. 1939.).

1939. október 10.

Panasz a Közigazgatási Bírósághoz a 30.476/ki. 1939. sz. [4] polgármesteri határozat ellen (34.976/ki. 1939.).

Nagyméltóságú M.Kir. Közigazgatási Bíróság!

Miskolc thj. város Polgármesterének 30.476/ki. 1939 számú határozata ellen alulírott Miskolci Újságkiadó R.T. miskolci bejegyzett cég, a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap lapkiadó tulajdonosa
p a n a s s z a l

élek, és azzal a kéréssel fordulok a Nagyméltóságú M.Kir. Közigazgatási Bírósághoz, méltóztassék ezt a sérelmezett határozatot megsemmisíteni és az ezen határozattal hatályon kívül helyezett 25.480/ki. 1939. számú miskolci polgármesteri határozatot ismét érvényesnek deklarálni.

Panaszom és kérésem indokait az alábbiakban terjesztem elő: A tulajdonomat képező Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős szerkesztője és felelős kiadója Weisz – írói nevén Fehér – Ödön miskolci újságíró volt több mint tíz év óta. Weisz (Fehér) Ödön hírlapíró – bár a Sajtókamara tagjai sorába felvette –, nem maradhatott a lap felelős szerkesztője és felelős kiadója, mert a vallása zsidó, és az 1939. évi IV. tc., az úgynevezett zsidótörvény rendelkezései értelmében zsidó nem lehet 1939. október hó 1-től sem felelős szerkesztő, sem felelős kiadó. Éppen ezért alulírott részvénytársaság igazgatósága 1939. július hó 17-én tartott ülésében elhatározta, hogy a törvény végrehajtásaképpen Weisz (Fehér) Ödönt felmenti a felelős szerkesztői és felelős kiadói tisztség alól és a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős szerkesztői és felelős kiadói tisztségével szeődemeteri Demeter Géza ág.ev. vallású hírlapíró miskolci lakost bízta meg. Az igazgatóság ezen határozatáról az 1914. évi XIV. tc. a sajtótörvény 16. és 17. §-a alapján bejelentést tett a törvényhatóság első tisztviselőjének, tehát Miskolc. thj. város polgármesterének. Miskolc város polgármestere az A/ alatt mellékelte 24.480/ki. 1939. szám alatt hozott határozatával 1939. július hó 18-án arról értesített engemet, hogy ezen bejelentést és a változást a felelős szerkesztői és kiadói tisztszen tudomásul veszi. Én a felelős kiadó személyében történt változást az 1938. évi 4950/ME. számú rendelet alapján bejelentettem a m.kir. Miniszterelnök Úrnak is, csatolva ezen bejelentéshez szeődemeteri Demeter Géza mindazon személyi okmányait, amelyeket a rendelet előírt, továbbá a vállalat részéről megkívánt okiratokat is.

A részvénytársaság igazgatósága azon az állásponton volt, hogy ezzel minden törvényes előírásnak eleget tett, és ezért a legnagyobb meglepetéssel vettem kézhez Miskolc thj. város polgármesterének 30.476/ki. 1939 számú B./ alatt csatolt határozatát, amelyben hatályon kívül helyezi a A alatt csatolt 24.480/ki. 1939. számú határozatot, és megtagadja a tudomásul vételt a kiadásért felelős személyben történt változásról. Ezen határozat "megindoklásául" azt hozza fel, hogy azért kellett így határoznia, mert a magyar királyi miniszterelnök úr nem vette tudomásul az újság kiadásáért felelős személyben beállott változást.

Ez a határozat azonban igen sérelmes ránk nézve, és nélkülözi a jogalapot. Ugyanis a hivatkozott 1938. évi 4950/ME. számú rendelet 6 §-ának 2. bekezdése sehol sem írja elő azt, hogy a magyar királyi miniszterelnök úrnak az engedélye vagy tudomásul vétele lenne szükséges ahhoz, hogy egy napilap felelős kiadójának személyében változás állhasson be. Ez a 4950-es rendelet pontosan felsorolja, hogy mihez kell miniszterelnöki engedély a Sajtótörvénytől eltérően, így például új lap indításához, egy régi lap címének, jellegének, vagy megjelenési idejének megváltoztatásához, de kifejezetten kimondja éppen az idézett 6 §. 2. bekezdésében, hogy olyan esetben, amidőn a lapengedélyes jogi személy, akkor a kiadásért felelős természetes személyben beállott változásról hozzá csak bejelentést kell tenni, kiemelve azt, hogy ez nem változtat az 1914. évi XIV. tc., a sajtótörvény vonatkozó rendelkezésein.

A sajtótörvény pedig azt írja elő, hogy egy napilapnak felelős kiadója lehet minden nagykorú, az ország területén lakó magyar állampolgár, ha öt esztendeje büntetve nem volt. Az általunk bejelentett szeődemeteri Demeter Géza mindezen kellékeket igazolta, többek között azt is, hogy büntetlen előéletű, szolgálaton kívüli főhadnagy, és hogy az Országos Magyar Sajtókamara Újságírói Főosztályának tagja. Így tehát semmiféle törvényes alap nem volt arra, hogy Miskolc város polgármestere visszavonja tudomásulveő határozatát, mert eh[h]ez a tudomásulvételhez semmiféle miniszterelnöki rendelet nem kell, a bejelentett

szeődemeteri Demeter Géza az összes törvényes kellékeknek megfelel, sőt Miskolc város polgármesterének 10.917/ki. 1939. számú "hivatalos bizonyítványa" értelmében az 1939. évi IV. tc. I §-ának I. bek. értelmében nem tekintendő zsidónak sem, és így semmilyen alap sincs az ő elutasítására.

Ha a panaszolt polgármesteri határozatnak lenne igaza, úgy ez azt jelentené, hogy minden felelőskiadó-változásnál az egész lapvállalat egzisztenciája – és így a mi esetünkben is 47 család kenyere – veszélyeztetve lenne, mert felelős kiadó nélkül egy lap nem állhat fenn a sajtótörvény értelmében, és így minden ilyen esetben, tehát a felelős kiadó esetleges elhalálása esetén is, minden lapvállalat ki lenne szolgáltatva az intézkedő hatóságok kénye-kedvének és a mindenkori napi politika behatásának. De annál érthetlenebb ez a rendelkezés, mert hiszen a vállalat igazgatósága a felelős kiadó és szerkesztő személyének a megváltoztatásával éppen a jelenlegi kormány által benyújtott és megszavaztatott törvényt az 1939. évi IV. tc.-t kívánja szolgálni, amikor a törvény rendelkezéseinek megfelelően a zsidó felelős kiadó helyébe ágostai evangélikus vallású, igazoltan öskeresztény származású felelős kiadót nevezett meg és jelentett be.

Kérésünket a Nagyméltóságú M.kir. Közigazgatási Bíróság jóindulatába ajánlva, vagyunk
Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság
Demeter Dr. Benőcs

17

1939. október 12.

Polgármesteri végzés a 30. 476/ki. 1939 sz. határozat elleni panasz [16] elkésztettségé miatti visszautsátásról (34.976/ki. 1939.). (Az 1929:XXX. tc. 54. §-a alapján, 1939. szeptember 15-én vették át a határozatot, mely ellen 15 napig lehetett volna fellebbezni.)

18

1939. október 12.

A polgármester véghatározata a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapnak az időszaki lapok nyilvántartásából való törléséről (ad 34.275/ki.1939.).

V é g h a t á r o z a t

A Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság kiadásában megjelenő "Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap" című politikai napilapnak az időszaki lapok nyilvántartásából való törlését elrendelem.

M e g o k o l á s:

Az időszaki lapok, hírlaptudósító újságok, valamint híreket közvetítő egyéb vállalkozások engedélyezéséről szóló 4950/1938 M.E. sz. rendelet 24. §-ának kiegészítésére vonatkozó 7720/1939. M.E. sz. rendelet 26 §-a szerint:

"Az időszaki lapnak megjelenésére adott engedély az 1939. évi október hó 1. napjától kezdve hatályát veszti abban az esetben is, ha a lap kiadója az 1939: IV.tc. I. §-a értelmében zsidónak tekintendő, vagy a T. I §-ának 6. bekezdésében meghatározott korlátozások alá eső személyek közé tartozik."

Minthogy a Miskolci Újságkiadó Rt. 1939. október 1-ig nem jelentett be felelős kiadóként oly személyt, aki az 1914. évi XIV. tc. 17 §-ában előírt kellékeknek megfelel, ennélfogva 1939. okt. 1-jén bejelentett felelős kiadóként Fehér Ödön miskolci lakost kellett tekinteni, Fehér Ödön azonban az 1939: IV. tc. I §-a értelmében zsidónak tekintendő személy, s így a fentebb idézett jogszabály értelmében a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című időszaki lap engedélye 1939. október 1-jén hatályát veszítette.

A megjelenési engedély hatályának megszűnése a kérdéses napilapnak az időszaki lapok nyilvántartásából való törlését vonja maga után, s ezért a törlést el kellett rendelnem.

Jelen véghatározatomat tudomásulvétel és esetleges intézkedés céljából az m.kir. Ministerelnök Úrhoz felterjesztem, egy-egy példányát a miskolci kir. ügyészséghez, az államrendőrség miskolci kapitányságához és a Sajtókamarához megküldöm, végül egy példányát a Miskolci Újságkiadó Rt. miskolci lakosnak [!] kézbesíteni rendelem azzal, hogy véghatározatom ellen az 1929: XXX. tc. 57. §-a alapján a kézbesítéstől számított 15 nap alatt a m.kir. Közigazgatási Bírósághoz intézendő panasszal élhet, mely hivatalomnál nyújtandó be.

Miskolc, 1939. október hó 12.

Dr. Fekete Bertalan
polgármester

19.

1939. október 12.

A polgármester elutasítja a 15. sz. dokumentumban Demeter Gézával kapcsolatban tett bejelentést (34.977/ki. 1939.).

V é g h a t á r o z a t

A Miskolci Újságkiadó Rt. által 34.977/1939. sz. alatt tett azon bejelentést, hogy kiadásában megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című időszakos lap felelős kiadójával dr. Zsedényi Béla miskolci lakosra vonatkozó bejelentés elutasítása esetén Demeter Géza hírlapíró miskolci lakost nevezi meg, az 1914:XIV.t.c. 19. §. (1) bekezdése alapján elutasítom.

M e g o k o l á s

A 7720/1939. M.E. sz. rendelet 26. §-a értelmében az időszakos lapnak megjelenésére adott engedély az 1939. évi október 1. napjától kezdve hatályát veszti abban az esetben is, ha a lap kiadója az 1939:IV.t.c. 1 §-a értelmében zsidónak tekintendő.

Minthogy a Miskolci Újságkiadó Rt. 1939. október 1-jéig nem jelentett be felelős kiadóként oly személyt, aki az 1914:XIV. tc. 17 §-ában előírt kötelezettségeknek megfelel, ennél fogva 1939 október 1-jén bejelentett felelős kiadóként Fehér Ödön miskolci lakost kellett tekinteni. Fehér Ödön azonban az 1939:IV.tc. 1§-értelmében zsidónak tekintendő személy, ezért a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című időszakos lap megjelenési engedélye a 7720/1939. M.E. sz. rendelet 26. §-a alapján 1939 október 1-jén hatályát veszítette.

Minthogy a 7720/1939. M.E. sz. rendelet 26 §-a engedély hatályának elvesztése szempontjából az 1939. október 1-jén fennálló állapotot veszi irányadónak, így nyilvánvaló, hogy az 1939. IV. tc. 1. §-a alá nem eső személynek felelős kiadókénti bejelentésére is végső határozatidőül 1939. október 1. napját kell tekinteni, és amennyiben az 1939 október 1-jén felelős kiadóval kapcsolatban fennállott helyzet valamely időszakos engedélyének megszűnését vonja maga után, úgy az ilyen engedélyt veszített időszakos lapnál új felelős kiadót 1939. október 1. után bejelenteni nem lehet, miért is fentiek szerint kellett határoznom.

Jelen véghatározatom egy példányát tudomásvétel és esetleges intézkedés céljából a m.kir. Miniszterelnök Úrhoz felterjesztem, egy-egy példányát a miskolci kir. ügyészséghez, a m.kir. államrendőrség miskolci kapitányságához és a sajtókamarához megküldöm, végül egy példányát a Miskolci Újságkiadó Rt. miskolci lakosnak kézbesíteni rendelem azzal, hogy véghatározatom ellen, az 1929:XXX. t.c. 57 §-a alapján a kézbesítéstől számított 15 nap alatt a m.kir. Közigazgatási Bírósághoz intézendő panasszal élhet, mely hivatalomnál nyújtandó be.

Miskolc, 1939. október 12-én

A kiadmány hitelélül:

olvashatatlan aláírás
irodaigazgató

Dr. Fekete Bertalan s.k.
polgármester

20

1939. október 12.

A Miskolci Újságkiadó Rt. bejelentése arról, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap az ad 34.275/ki. 1939. sz. határozat [18] ellenére megjelenik.

Nagyméltóságú Polgármester Úr!

Nagyságod mai napon kelt és részünkre ma este tíz órakor kikézbcsített ad 34.275/ki. 1939. számú véghatározatával kapcsolatban bejelentjük, hogy a véghatározat ellen a törvényes határidőn belül panasszal fogunk élni, és annak jogerős elintézéséig a kiadásunkban megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című politikai napilapot az 1914. évi XIV. tc. életbeléptető 2500/1914 M.E. rendelet 46. §-ának 2. bekezdése értelmében megjelentetjük. Az e helyen közölt jogszabály félreérthetetlen rendelkezése szerint ugyanis a lap kiadójának személyében beállott változásról szóló bejelentés törvényszerűségének hiánya miatt a lap megjelentetését meggátolni nem szabad.

Miskolc, 1939. október hó 12.

Kiváló tisztelettel:
Demeter dr. Benőcs
Zsedényi Béla
a F.R.H. felelős kiadója

1939. október 27.

A Miskolci Újságkiadó Rt. panasza a Közigazgatási Bírósághoz az ad 34.275/ki. 1939. sz. [18] határozat ellen (37.603/ki. 1939.).

Nagyságos Polgármester Úr!

Nagyságod 34.275/ki. 1939. számú folyó évi október hó 12-én kelt azon véghatározata ellen, mellyel a kiadásunkban megjelenő "Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap" című politikai lap az időszaki lapok nyilvántartásából való törlését rendelte el, a törvényes határidőn belül

p a n a s s z a l

élünk, tisztelettel kérjük, hogy jelen panaszunkat a vonatkozó s a polgármesteri hivatalban elfekvő iratok és okiratok kapcsán a nagyméltóságú m.kir. Közigazgatási Bírósághoz felterjeszteni méltóztassék, ahol is mély tisztelettel kérjük a megtámadott véghatározat megsemmisítését.

Panaszunk

i n d o k a i t

a következőkben bátorkodunk előadni:

I.

A hivatkozott polgármesteri határozat megokolása olyan jogmagyarázattal él, amely eddigelé szinte példátlan a magyar jogalkalmazás területén, ellentmond a hivatkozott törvényhelyek szövegének, intencióinak és egyben a magyar jogrendszer egész szellemének és legfőbb elveinek is. Szokatlan és példa nélkül álló, hogy az a közigazgatási hatóság, amely a sajtótörvény értelmében az időszaki lapokkal kapcsolatban csupán ezek közigazgatási ellenőrzésére volna hivatott, ezt a jogkörét túllépve, a maga részére olyan jogokat vindikál, amelyeknek nem őt, hanem csakis az időszaki lapok tulajdonosát, illetve kiadóját illetik.

Bármily különös is, ez tűnik ki az általunk megtámadott véghatározat indoklásából, amely szerint Miskolc thj. város polgármestere teljesen önkényesen, anélkül, hogy ilyen irányú bejelentést alulírott részvénytársaság, mint a szóbanforgó lap tulajdonosa és kiadója, a polgármesteri hivatalhoz benyújtott volna, megállapítja, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapra vonatkozólag "1939. évi október hó 1-jén bejelentett felelős kiadóként Weisz Fehér Ödön miskolci lakost kellett tekinteni".

Mi mást jelenthet ez, minthogy a törvényhatóság első tisztviselője önmaga részére vindikálja annak a megállapítási jogát, hogy ki legyen a lap felelős kiadója, holott a sajtótörvény erre természetszerűleg és logikusan csakis a lap tulajdonosát, illetve kiadóját hatalmazza fel. Nem szorul az sem bővebb indoklásra – a vonatkozó törvényhelyekből is kitűnik –, hogy ha a lap kiadója jogi személy, úgy ez a jogi személy jogosult meghatározni és bejelenteni, hogy ki az ügyvitelre jogosult természetes személy, aki a kiadásért személyesen felelős és az ellenőrző közigazgatási hatóság, vagyis a törvényhatóság első tisztviselője csupán a bejelentés törvényszerűségét vizsgálhatja, de nem tehet azon változtatást és semmiképen sem jogosult arra, hogy a bejelentett egyént mással, esetleg olyan egyénnel, akit e feladatra a tulajdonos jogi személy megjelölt volt ugyan korábban, de akitől e megbízást már visszavonta és e visszavonást be is jelentette, behelyettesítse. Mert hiszen ebben az esetben – ha példaképpen csupán ad abszurdum visszük tovább a logikus következtetéseket – igen könnyen megtörténhetne, hogy a közigazgatási hatóság olyan személyt jelöl ki és tekint a lap felelős kiadójának, aki a vállalat keretéből már régen távozott, talán azért, mert megbízhatatlan volt, esetleg sikkasztott is, vagy talán nincsen is többé az élők sorában, és a vállalat mégis túrni volna köteles, hogy a kiadásában megjelenő időszaki lap felelős kiadójaként az szerepeljen.

Weisz Fehér Ödön, akit a polgármesteri határozat megokolása szerint 1939. évi október hó 1-jén a lap felelős kiadójának kellett tekinteni, hosszú időközön keresztül valóban felelős kiadója volt a lapnak, ezt a tisztséget azonban, úgy mint az ügyvitelre való jogosultságot tőle a lap kiadója, az alulírott részvénytársaság 1939. évi július hó 17-én tartott igazgatósági ülésben megvonta és a lap felelős szerkesztői, de egyben felelős kiadói tisztségével is ezzel egyidejűleg szeődemeteri Demeter Géza miskolci lakos hírlapíró bízta meg, és erről a megbízásról Miskolc thj. város polgármesterének egyidejűleg bejelentést is tett. Nem lehet vitás, hogy Fehér Ödön felelős kiadói tisztsége ezzel a bejelentéssel véglegesen megszűnt, és azt többé a kiadó részvénytársaság ezirányú akaratkijelentése nélkül fel nem éleszthető. Jogszabályt sért tehát nyilvánvalóan Miskolc thj. város polgármesterének a lap törlését elrendelő azon véghatározata, amely megokolásában a rendelkezés indoklását erre a minden jogi alapot nélkülöző önkényes behelyettesítésre építi fel.

II.

Az előadottak, szerény nézetünk szerint, máris alkalmasak és elegendők arra, hogy megdöntsék a megtámadott polgármesteri véghatározat teljes jogi indoklását, és a felülvizsgálat mérlegén a véghatározat megsemmisítésére vezessenek. Tekintettel azonban arra, hogy Miskolc thj. város polgármestere nemcsak egy,

hanem egyidejűleg több jogszabályt sértő véghatározatot bocsátott ki ellenünk, és mi jelen panaszunkkal egyidejűleg a nagyméltóságú m.kir. Közigazgatási Bíróság előtt a többi véghatározat ellen is panasszal élünk, szükségesnek tartjuk, hogy ezen a helyen, a lap törlését elrendelő véghatározat elleni panaszunkban – minekutána itt csúcsoosodnak ki a többi panaszunkban feltárt sérelmek is – feltárjuk és igazoljuk a közigazgatási határozatok és véghatározatok reánk zúduló lavinájának egész hisztorikumát.

Kérdés, mivel hívtuk fel magunkra az ellenőrzésre jogosult közigazgatási hatóság fokozott érdeklődését, és mivel érdemeltük ki a velünk szemben megnyilvánult szigorú, Miskolc thj. város közigazgatási hatósága részéről sajtóügyben eddigelé még példátlan ellenőrzést?

Történünk ott kezdődik, hogy a második zsidótörvény meghozatala idején alulírott részvénytársaság még zsidónak tekinthető vállalkozás voltunk, és a kiadásunkban megjelenő politikai lapnak Weisz Fehér Ödön személyében zsidó felelős szerkesztője és kiadója volt. Számolva azonban a zsidótörvény meghozatala következtében előállott változott helyzettel, úgymint a törvény rendelkezéseivel is, vállalatunk is krisztianizálódott. Az igazgatóság megvonta Weisz Fehér Ödöntől a felelős szerkesztői és felelős kiadói megbízást, helyette a törvény rendelkezéseit betartva keresztyén felelős szerkesztőt és felelős kiadót állított, a részvénytársaság igazgatósága is olyképpen alakult át, hogy a vállalat többé – amint ezt a város polgármesteréhez jelen ügy kapcsán becsatolt cégkivonat is igazolja – zsidónak nem volt tekinthető. Végül pedig maga a részvénytársaság részvénytárcájára is teljesen, száz százalék erejéig keresztyén kezébe került, melynek következtében a vállalat teljesen keresztyén vállalatá váló átalakítása most van teljes erővel folyamatban, illetőleg máris befejezéshez közeledik. Mindaz tehát, ami e részvénytársaságnál és a részvénytársaság kiadásában megjelenő politikai napilapnál, a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapnál a legutóbb lefolyt idők alatt történt, nemhogy szembekerült volna a törvény rendelkezéseivel, hanem egyenesen a törvény rendelkezéseinek tökéletes betöltése volt. Ha a második zsidótörvénynek az volt a célja, mint ahogy kétségtelenül az volt, hogy a zsidók gazdasági téren való előretörését ellensúlyozandó a gazdasági vállalkozások krisztianizálását segítse elő, úgy a mi esetünk a legtipikusabb példája a törvény hatályosulásának. És ha a második zsidótörvénynek az volt a célja, mint ahogy kétségtelenül az volt, hogy a zsidó sajtót és annak befolyását keresztyén sajtóval és annak befolyásával cserélje fel, úgy ennek az intenciónak a legkötelesebb végrehajtását is híven dokumentálja a mi esetünk. Nem is beszélve arról, ami jogilag ugyan irreleváns, a törvény betöltése szempontjából azonban mégsem az, hogy a vállalat ilyké[p]eni átalakulása 47 keresztyén család egzisztenciáját mentette meg, mert megóvta és megóvni kívánja őket attól, ami feltétlenül bekövetkezne a lap megszűnése pillanatában, hogy kenyér nélkül, ellátatlanul máról holnapra az utcára kerüljenek.

És mégis mi következett be? Miskolc thj. város polgármestere sorozatosan egymás után adta ki határozatait és véhatározatait, amelyekkel a cél érdekében tett különböző, de mindenkor törvényes védekező bejelentéseinket elutasította, és e határozatok és véghatározatok sora végül is oda vezetett, hogy kiadta a jelen panaszunkkal a kiadásunkban megjelenő politikai napilap törlése felől rendelkező jogszabályt sértő véghatározatot is.

III.

A legelső határozat, amelyet ez ügyben Miskolc thj. város polgármesterétől kézhezvettünk, az A alatt másolatban ide is mellékelte 1939. évi július hó 18-án kelt határozat volt, amelyben 24.480/ki. 1939. szám alatt a polgármester, előző nap kelt ezirányú bejelentésünk értelmében, a sajtótörvény 16. §-a alapján tudomásul vette a kiadó Rt. azon bejelentését, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap eddigi felelős szerkesztőjét és felelős kiadóját, Weisz Fehér Ödönt ezen tisztsége alól felmentette és ugyanezen tisztségekkel, tehát a lap felelős szerkesztésével és felelős kiadásával szedemeteri Demeter Géza miskolci hírlapíró bízta meg. Ezzel egyidőben a vállalat a felelős kiadó személyében bekövetkezett változást, az 1938. évi 4950. M.E. számú rendelet alapján, bejelentette a magyar királyi Miniszterelnök Úrnak is, és csatolta ehhez a bejelentéshez szedemeteri Demeter Géza mindazon okmányait, amelyeket e rendelet a felelős kiadó személyének igazolására előír és csatolta egyben a vállalat részéről e rendeletben megkívánt igazoló okiratokat is.

E törvényszerű bejelentés és annak Miskolc thj. város polgármestere részéről történt törvényszerű tudomásulvétele után a vállalat abban a hitben élt és a fennálló jogszabályok értelmében élhetett is, hogy ezirányú törvényes kötelességeinek pontosan eleget tett, de eleget tett egyben ama törvényes kötelességeinek is pontosan, amelyek reá ebben az irányban a második zsidótörvény elől. Annál nagyobb meglepetést, de meg kell mondanunk őszintén, megdöbbenést is keltett Miskolc thj. város polgármesterének csaknem teljes két hónappal később, 1939. évi szeptember hó 15-én kelt 30.476/ki. 1939. számú és másolatban B alatt idecsatolt határozata, amelyben korábbi határozatát – azzal szemben úgy látszik "önjogorvoslattal" élve – hatályon kívül helyezi a már egyszer jogerősen tudomásul vett bejelentésünket, a felelős kiadó személyében bekövetkezett változást, illetőleg elutasítja; Demeter Géza, illetőleg Weisz Fehér Ödön ellen – eddigelé még fel nem tárt okból – kihágás miatt az eljárás megindítását rendeli el.

Megdöbbenéssel vettük e határozatot elsősorban azért, mert két hónappal ezelőtt kelt bejelentésünk teljesen törvényszerű volt. A régi felelős szerkesztőt, illetve felelős kiadót jogunk volt e tisztség alól felmenteni, jogunk volt Demeter Gézát e tisztségekkel megbízni, és Demeter Géza ezekre a tisztségekre vonatkozólag a St. 17. §-ában előírt előfeltételek fennforgását a saját személyét illetőleg maradéktalanul beigazolta. De megdöbbenést keltett másrészt e határozat azért is, mert két hónap elteltével revokálta a már bekövetkezett törvényszerű tudomásvételt, mert a törvényhatóság első tisztviselője ezzel az újabb határozatával korábbi már jogerős határozatát változtatta meg, anélkül, hogy erre a sajtótörvény rendelkezései részére bármiféle jogalapot nyújtottak volna, mert a bejelentés törvényszerű előfeltételeiben nem következett be semminemű változás, és e bejelentés törvényessége felől sem merült vagy merülhetett fel semmiféle kétség. Ilyenekre különben a polgármesteri határozat nem is hivatkozik. A legnagyobb meglepetéssel mégis e határozatból arról értesültünk, hogy Miskolc thj. város polgármestere csak a felelős kiadó személyében bekövetkezett változást tudomásulvételét helyezte hatályon kívül, nem érintette azonban ebben az újabb határozatában a felelős szerkesztő személyében bekövetkezett változást, holott e két tisztségre bejelentett személy ugyanaz a szeödemeteri Demeter Géza volt, aki ha megfelelt a felelős szerkesztő személyére vonatkozólag megkívánt előfeltételeknek, úgy nyilván és kétségtelenül meg kellett feleljen a felelős kiadó személyére előírt törvényes előfeltételeknek is, mert hiszen a sajtótörvény 17. §-a a felelős szerkesztő személyére nézve megkívánt előfeltételek tekintetében – a felelős kiadóhoz viszonyítva – nem kevesebbet, hanem többet követel.

Meglepetéssel kellett olvasnunk végül a polgármesteri határozat indoklását is, amely röviden abból áll, hogy azért kellett így határoznia, mert a magyar királyi Miniszterelnök Úr a nevezett újság kiadásáért felelős személyben beállott változást nem vette tudomásul. Nyilvánvaló, hogy amíg e polgármesteri határozat rendelkező része jogszabályokat sért, az indoklás súlyos jogi tévedésen alapul. E 1938. évi 4950. M.E. számú rendelet előírja ugyan, hogy a felelős kiadó személyében bekövetkezett változást, miként a törvényhatóság első tisztviselőjéhez, ak[k]ént a magyar királyi Miniszterelnök Úrhoz is be kell jelenteni, nem ad azonban jogot ezáltal még korántsem arra, hogy a magyar királyi Miniszterelnök Úr dönthessen is a bejelentés tudomásulvétele felett. E jog a St. értelmében továbbra is változatlanul a törvényhatóság első tisztviselőjét illeti meg, aki a St. 19. §-a értelmében a hozzá érkezett ilyenirányú bejelentést a törvényes előfeltételek fennforgása esetén tudomásul venni tartozik és ennek következtében nem várhat, sőt el sem fogadhat e tekintetben rendelkezést a magyar királyi Miniszterelnök Úrtól.

Legyen szabad ezirányban előadott jogi álláspontunk igazolásaként hivatkozni a 4950/1939. M.E. számú rendelet 6. §-ának 2. kikezdésére is, amely azirányú rendelkezése mellett, hogyha a lapot jogi személy vagy társaság adja ki, a felelős kiadó személyében beállott változást a magyar királyi Miniszterelnöknek is be kell jelenteni, expressis verbis rendelkezik afelől, hogy "ez a bejelentés nem érinti az 1914. évi XIV. tc. 16. §-ában meghatározott bejelentési kötelezettséget". E bejelentések tudomásul vétele fölött tehát változatlanul csakis a törvényhatóság első tisztviselője hivatott dönteni. Ehelyen kell továbbá megemlíteni azt is, hogy e bejelentéssel kapcsolatban bemutatásra került Miskolc thj. város polgármesterének 10.917/ki. 1939. számú "hivatalos bizonyítványa", amely afelől tanúskodik, hogy a lap felelős szerkesztője és felelős kiadójaként bejelentett Demeter Géza az 1939. évi IV. tc. 1. §-ának 1. bekezdése értelmében nem tekinthető zsidónak.

Itt említjük föl továbbá azt is, hogy Demeter Géza sajtókamarai tagságát is igazolta Miskolc thj. város polgármestere előtt.

Meg kell végül említenünk a hivatkozott polgármesteri határozattal kapcsolatban, hogy a határozat azzal a jogilag helytelen és megtevésztő rendelkezéssel zárul, hogy ellene fellebbezésnek helye nincs. Ez a megállapítás vállalatunk igazgatóságát sajnos megtevésztette. Ennek következtében e határozat elleni panaszunkat a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bírósághoz címezve Miskolc thj. város polgármesterénél elkésve, a 15 napi határidőn túl teljesítettük elő, és e panaszunkat ennek következtében Miskolc thj. város polgármestere 34.976/ki. 1939. számú végzésével mint elkésettett visszautasította. Ezennel a végzés ellen jelen panaszunkkal egyidejűleg a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bírósághoz felfolyamodással élünk, az 1929. évi XXX. tc. 43. §-ának 3. bekezdése értelmében azonban a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bíróság előtt e helyen is azt a kérelmünket terjesszük elő, hogy e felfolyamodásunkat jelen panaszunkkal és az egyidejűleg benyújtott többi panaszokkal együtt egységes vizsgálat alá venni és egységesen megítélni méltóztatassék.

E kérelmünk indoklására, a jelzett felfolyamodásunkban előadott indokokon kívül, legyen szabad még arra is hivatkoznunk, hogy a 30.476/ki. 1939. számú polgármesteri határozat nem véghatározat, és az általa szenvedett sérelem, illetve az általa elkövetett jogszabálysértés orvoslása, miután ez a sérelem, illetve jogszabálysértés a megtámadott véghatározatot megelőző eljárás során történt, a véghatározat ellen benyújtott jogorvoslatban is kérhető.

IV.

Vállalatunk ezekután, azon intenciótól vezetve, hogy a közigazgatási hatósággal való további surlódásokat elkerülje, és a törvény betartására irányuló szándékának még kifejezettebben is tanúságát adja,

Miskolc thj. város polgármesteréhez 1939. évi szeptember hó 27-én újabb bejelentést tett, amelyben a lap főszerkesztőjeként és felelős kiadójaként Zsedényi Béla dr. miskolci lakos, jogakadémiai nyilvános rendes tanár és egyetemi m.tanárt jelentette be, aki ugyancsak tagja a sajtókamarának és aki egyben egyidejűleg a vállalat részvényeinek nagy részét is magához váltotta. Miskolc thj.város polgármestere azonban 1939. évi október hó 12-én kelt 33.023 és 34.275/ki. 1939. számú véghatározatában, – azzal az indoklással, hogy Zsedényi Béla dr. magyar állampolgársága "vitás és kifejezett igazolásra szorul" – ezt a bejelentésüket is elutasította, nem véve figyelembe azt, hogy a Zsedényi Béla dr. által benyújtott igazoló okiratok alapján magyar állampolgárságának vélelmezésére köteles lett volna.

Tekintettel arra, hogy a polgármesteri hivataltól nyert szóbeli értesüléseink alapján már a véghatározat kiadása előtt is számolnunk kellett azzal az eshetőséggel, hogy a polgármester löcsei Zsedényi Béla dr. felelős kiadóként való bejelentését alaki okokból el fogja utasítani, és miután Miskolc thj.város polgármester 1939. évi szeptember 29-én kel 33.023/ki. 1939. számú és másolatban C alatt idecsatolt határozatában már előzőleg is értesített bennünket arról, hogy a bejelentett változást csak a magyar királyi Miniszterelnök Úr által történt tudomásulvétel után van módjában tudomásul venni, bárha jogilag ezzel az érveléssel semmiképpen sem tudunk és ma sem tudunk egyetérteni, 1939. évi október hó 10-én fölös óvatosságból újabb bejelentéssel fordultunk Miskolc thj.város polgármesteréhez, bejelentvén, hogy abban az esetben, ha löcsei Zsedényi Béla dr. bemutatott okmányai magyar állampolgársága igazolására netán nem találna elegendőket, és nem állna módjában ezen okmányok pótlására megfelelő határidőt adni, a lap felelős kiadójaként újra Demeter Géza hirlapírót jelentjük be, aki a törvényben előírt előfeltételek igazolására szolgáló összes okirattal rendelkezik, és azokat Miskolc thj.város polgármesterének hivatalában már be is mutatta.

Miskolc thj.város polgármestere azonban 1939. évi október 12-én kelt 34.977/ki. 1939. számú véghatározatával ezt a bejelentést is elutasította, lényegileg ugyanazzal az indoklással, amellyel ezzel egyidejűleg a lap törlése iránt is rendelkezett. De hozzáfűzte még azt is, hogy miután a lap felelős kiadójaként 1939. évi október hó 1-jén Fehér Ödön volt tekintendő, Fehér Ödön azonban zsidónak tekintendő személy és emiatt a lap megjelenési engedélye szerinte hatályát veszítette, új felelős kiadót a lapnál 1939. évi október 1-je után többé nem lehet bejelenteni.

Ez ellen a két véghatározat ellen jelen panaszunkkal egyidejűleg külön-külön is panasszal fordulunk a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bírószághoz, de ezen a helyen, a lap törlése ellen benyújtott panaszunk indoklása során, ahol ezeket az összefüggő ügyeknek egész hsztorikumát előadtuk, azzal a tiszteletteljes kérrrel fordulunk a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bírószághoz, méltóztatssék jelen panaszunkat e másik két panasszal és az ugyancsak egyidejűleg benyújtott, e panaszunkban szintén jelzett felfolyamodásunkkal együttesen és egységesen elbírálás alá vonni, mert e panaszokban felsorolt sérelmek és jogszabálysértések egymással szoros kapcsolatban állanak, egymásból adódnak, illetve adódtak és csakis együtt és egységes szemlélet alatt tárják fel a helyzet tiszta képét és törvényadta jogaink védelmében folytatott küzdelmeink jogszerűségét.

V.

Előterjesztett panaszunk indoklása során végezetül még csak arra kívánunk rámutatni, hogy a miskolci közigazgatási hatóság ugyanakkor, amikor a sajtótörvényt és a vele kapcsolatos bejelentési kötelezettségeket nemcsak példátlan szigorral, hanem minden jogi alapot nélkülöző extenzív magyarázattal kívánja kárunkra és sérelmünkre kezelni, korántsem jár el ugyanilyen rigorozitással az időszaki lapoknak a St. értelmében vezetendő nyilvános törzskönyve vezetésében, és ezáltal elzár bennünket annak lehetőségétől, hogy annak törvényseztüleg hiteles adataival igazunkat bebizonyíthassuk.

Igazolni kívántuk például jelen panaszunk, de egyben a 33.023 és 34.275/ki. 1939. számú véghatározat ellen jelen panaszunkkal egyidejűleg benyújtott panaszunk során is, hogy löcsei Zsedényi Béla dr., akit vállalatunk, mint fentebb jeleztük felelős kiadóként bejelentett és aki lapunkat, mint felelős kiadó jelenleg is jegyzi, 1932-től 1935-ig, tehát három éven keresztül felelős szerkesztője volt a Miskolcon megjelent "Felsőmagyarország" című politikai napilapnak, és hogy e felelős szerkesztői megbízatásról szóló bejelentést akkoriban Miskolc thj.város polgármestere minden további nélkül tudomásul vette. A D alatt csatolt közjegyzői okirat tanúsága szerint azonban, amidőn folyó évi október hó 24. napján Miskolc thj. város városházán e nyilvános törzskönyv betekintésére megjelentünk, annak betekintése után kitűnt, hogy e törzskönyvben a "Felsőmagyarország" című politikai napilap, amely Miskolcon 4 éven keresztül állandóan megjelent, nem is szerepel.

Kitűnt azonban és kitűnik a mellékelt közjegyzői okirattól is, hogy a "Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap" felelős szerkesztőjeként e törzskönyvben még ma is Fehér Ödön szerepel, a kiadó nevét feltüntető rovatban pedig csupán a "Miskolci Újságkiadó Rt." bejegyzés található, míg felelős kiadóként a lapnál bejegyezve senki sincs. Ezzel szemben a fentebb előadottakból és a jelen ügy kapcsán hozott polgármesteri határozatokból és véghatározatokból is minden kétséget kizáróan nyilvánvaló, hogy 1939. évi július hó 17-én tett bejelentésünk alapján Fehér Ödönt mint a lap felelős szerkesztőjét még aznap e nyilvános törzskönyvben

törölni kellett volna, és helyette Demeter Gézát kellett volna felelős szerkesztőként e törzskönyvbe bevezetni. Ezzel ellenkező határozatot, vagy véghatározatot Miskolc thj. város polgármestere még a mai napig sem adott ki, nyilvánvaló tehát, hogy e nyilvános törzskönyv hitelenség nem tekinthető, és az erre vonatkozó polgármesteri határozatokkal sincsen összhangban.

Még különösebb azonban a helyzet a felelős kiadói bejegyzéseket illetően. Bejelentésünk, hogy folyó évi július hó 17. óta Demeter Géza a felelős kiadó, itt sem került bevezetésre, bár ha e bejelentést akkoriban a polgármester tudomásul is vette. De nem került bevezetésre a polgármesternek e bejelentés tudomásulvételét revokáló későbbi határozata sem, miként nem nyert bejegyzést löcsei Zsedényi Béla dr. felelős kiadói megbízásáról szóló bejelentésünk sem. Ebben a rovatban, amint azt már fentebb előadtuk és amint az a mellékelt közjegyzői okiratról is kitűnik, felelős kiadóként senki sem szerepel, csupán kiadóként van a Miskolci Újságíró Rt. bejegyezve. Annál különösebb mégis, hogy a jelen panaszkunkkal megtámadott polgármesteri véghatározat annak a Fehér Ödönnek a felelős kiadói mivoltát akarja feleleveníteni, aki az időszaki lapokról vezetett nyilvános törzskönyvben bejegyzésre sohasem került. Ezekután a napnál is világosabb, hogy a polgármesteri véghatározat olyan jogi teoriákon épül fel, amelyek minden jogi alapot nélkülöznek.

Szerény nézetünk szerint a mellékelt közjegyzői tanusítványnak idevonatkozó igazolása az ügy érdemére nézve szintén perdöntő jellegű. Mindezeket azonban ezenfelül még azért is voltunk bátrak előadni és egyben hiteles közjegyzői tanusítvánnyal is igazolni, mert szemléltető képet akartunk nyújtani afelől, hogy a velünk szemben lefolytatott hatósági eljárás nemcsak jogszabályokat sértett, hanem a méltányosság követelményeinek és az egyenlő mértékkel mérő igazság elveinek sem felel meg.

VI.

Mindezekből úgy véljük nyilvánvaló, hogy az a behelyettesítési elmélet, amely a panaszlott véghatározat indokolásában jelentkezik, minden jogi alapot nélkülöz, sérti a fennálló jogszabályokat, és felette sérelmes reánk. Kétségtelen, hogy Fehér Ödönt, akitől a vállalat a felelős szerkesztői és felelős kiadói megbízást még 1939. évi július hó 17-én megvonta, és erről a polgármesteri hivatalhoz törvényszerű bejelentést is tett, felelős kiadói minőségében nem lehet többé, nem lehetett volna már 24 óra múlva sem, még kevésbé lehetett 2 hónap múlva feléleszteni. Nem volt és nincs erre a közigazgatási hatóságnak módja különösképpen arra való tekintettel, hogy a Demeter Géza felelős kiadói bejelentését 1939. évi július hó 18-án kelt határozatában, amely jogerőre is emelkedett, már tudomásul vette. A legkevésbé azonban arra való tekintettel, hogy Fehér Ödön de facto mint a lap felelős kiadója az időszaki lapok nyilvános törzskönyvében soha nem szerepelt.

Nem kétséges a felvázolt helyzetképből és a törlést elrendelő határozat historikumból, hogy a részünkről megtett törvényszerű bejelentések sorozatos jogszabályt sértő elutasításai mind egyől egyig arra irányultak és azt a célt szolgálták csupán, hogy a lap törlése az időszaki lapok sorából elrendelhető legyen. A jogszabályt sértő, vagyis jogtalan tényekből azonban jog sohasem születhet. Érezzük és tudjuk, hogy törvényes kötelezettségeinknek maradéktalanul eleget tettünk, a törvénnyel nem szálltunk szembe, hanem éppen ellenkezőleg a törvény betartására törekedtünk és törekszünk ma is. Csupán a törvény keretei között biztosított jogaink védelmét kérjük.

Megnyugvással nézünk éppen ezért a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bíróság döntése elé és ismételjük meg már előterjesztett kérésünket.

Tisztelettel:
Demeter dr. Benőcs

22

1939. október 27.

A Miskolci Újságkiadó Rt. panasza a Közigazgatási Bírósághoz a 34.977/ki. 1939. sz. határozat [19] ellen (37.604/ki. 1939.).

Nagyságos Polgármester Úr!

Alulírott Miskolci Újságkiadó Rt. Miskolc város polgármesterének 34.977/ki. 1939. számú azon véghatározata ellen, mely szerint a kiadásunkban megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című időszaki lap felelős kiadójául arra az esetre, ha Zsedényi Béla dr. miskolci lakosra vonatkozó bejelentésünk elutasításra kerülne, Demeter Géza hírlapíró, miskolci lakost nevezvén meg felelős kiadóként, e bejelentésünket Miskolc thj. város polgármestere elutasította,

p a n a s z a l

élünk, tisztelettel kérjük jelen panaszkunknak a nagyméltóságú m.kir. Közigazgatási Bírósághoz leendő felterjesztését, ahol is mély tisztelettel azt a kérésünket terjesszük elő:

méltóztassék a panasszal megtámadott polgármesteri határozatot megsemmisíteni és Miskolc thj. város polgármesterét e bejelentés tárgyában új, a törvénynek megfelelő véghatározat hozatalára felhívni.

P a n a s z u n k
i n d o k a i t

a következőkben bátorkodunk előterjeszteni:

Jogi tévedésen alapul a polgármesteri határozat, amikor abból a teoriából indul ki, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős szerkesztőjeként 1939. október hó 1-jén Fehér Ödönt kell tekinteni. A polgármesteri hivatalban elfekvő iratok és bejelentések igazolhatják, hogy Fehér Ödön felelős kiadói minősége 1939. július hó 17-én megszűnt, miután ezen a napon a lapkiadójaként szereplő alulírott részvénytársaság, mint jogi személy Fehér Ödöntől a felelős kiadói megbízást megvonta, erről Miskolc thj. város polgármesterének még ugyanazon napon bejelentést tett, és e bejelentést Miskolc thj. város polgármestere 24.480/ki. 1939. számú határozatban tudomásul is vette. Jogilag az e panaszunkkal megtámadott véghatározat indokolásában kifejtett teoria és az abból levont következtetések meg nem állhatnak annak a figyelembevétele mellett, hogy Fehér Ödöntől a kiadói megbízást már jóval előbb az arra illetékes tényező részéről megvontatt. E minőségét a közigazgatási hatóságnak nem áll jogában hónapok múlva önkényesen feléleszteni.

Teljesen közömbös ebből a szempontból jogilag, hogy Miskolc thj. város polgármestere két hónappal utóbb szeptember hó 15-én kelt 30.476/ki. 1939. számú határozatában, korábbi határozatát megváltoztatva, Fehér Ödön felelős kiadói bejelentését visszautasította, valamint visszautasította később a kiadó részvénytársaság részéről ezirányban tett további bejelentéseket is.

Nyilvánvaló, hogy Fehér Ödön 1939. október hó 1-jén a lap felelős kiadójának nem volt tekinthető, miután ilyértelmű meghatalmazást az erre kizárólagosan jogosított jogi személytől, a lap kiadójától, alulírott részvénytársaságtól nem kapott. Megdől ennek következtében a megtámadott véghatározat indoklásának az a megállapítása is, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap megjelenési engedélye 1939. évi október hó 1. napjától kezdve hatályát veszítette. A lapot kiadó részvénytársaságnak ennek következtében bármikor joga van új felelős kiadót megnevezni, az illetékes törvényhatóság első tisztviselőjének bejelenteni, aki e bejelentéssel kapcsolatban a St. 19. §-a szerint csakis azt vizsgálhatja, hogy e bejelentés megfelel-e a St. 17. §-ában előírt előfeltételeknek, és amennyiben a bejelentés ezeknek valóban megfelel, a bejelentést tudomásul venni köteles.

Miskolc thj. város polgármestere tehát sérelmünkre jogszabályt sértett akkor, amikor jelen panaszunkban megtámadott véghatározatában bejelentésünket elutasította.

Ezért vagyunk bátrak panaszunkat előterjeszteni és előadott kérésünk értelmében a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bíróságtól jogaink védelmét kérni.

Tisztelettel

Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság

Demeter

Dr. Benőcs

23

1939. október 27.

Zsedényi Béla és a Miskolci Újságíró Rt. panasz a Közigazgatási Bírósághoz a 33.023 és 34.275/ki. 1939. sz. határozat [14] ellen (37.605/ki. 1939.).

Nagyságos Polgármester Úr!

Alulírott Zsedényi Béla dr. miskolci lakos, jogakadémiai nyilvános rendes tanár és egyetemi m. tanár és alulírott Miskolci Újságkiadó Rt. miskolci bej. cég Miskolc thj. város polgármesterének 33.023 és 34.275/ki. 1939. számú azon véghatározata ellen, mely szerint a Miskolci Újságkiadó Rt. részéről a "Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap" című politikai napilap felelős kiadójának személyében bekövetkezett azon változást, hogy e tisztet Zsedényi Béla dr. vette át, tudomásul nem vette, illetve e bejelentést visszautasította, a törvényes határidőn belül

p a n a s s z a l

élünk, tisztelettel kérjük jelen panaszunknak a nagyméltóságú m. kir. Közigazgatási Bírósághoz felterjesztését, ahol is mély tisztelettel azt a kérésünket terjesztjük elő:

méltóztassék a panasszal megtámadott polgármesteri véghatározatot megsemmisíteni és Miskolc thj. város polgármesterét e bejelentés tárgyában új, a törvénynek megfelelő véghatározat hozatalára felhívni.

Panaszunk

i n d o k a i t

a következőkben bátorkodunk előterjeszteni:

I. Miskolc thj. város polgármestere a bejelentést elutasító véghatározatot azzal indokolta, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős kiadójaként bejelentett Zsedényi Béla dr. magyar állampolgárságát igazoltnak nem vehette, mert becsatolt születési anyakönyvi kivonatából megállapíthatóan édesatyja Lőcsén, ő maga pedig Aknasugatagon, "vagyis mindketten a korábban Csehszlovákiához tartozó területen" születtek, s így magyar állampolgársága – figyelemmel az 1921. évi XXXIII. tc. állampolgársági rendelkezéseire is – vitás és kifejezett igazolásra szorul.

Nem kívánunk e helyen bőven és részletesen foglalkozni azza, hogy ez a polgármesteri véghatározat és még az egyes ténybeli állítások terén is téves, mint ahogy Aknasugatagot is a korábban Csehszlovákiához tartozó területen fekvőnek véli, hanem arra kívánunk rámutatni, hogy a hatályos jogszabályokkal és joggyakorlatokkal az egész véghatározat szemben áll.

E polgármesteri véghatározat ugyanis abból a máskülönbben kétségtelenül helytálló jogi álláspontból indul ki, hogy jogszabályaink értelmében az állampolgárság igazolására csak a m. kir. Belügyminiszter Úr által kiállított állampolgársági bizonyítvány vagy az ún. trianoni záradékkal ellátott községi illetőségi bizonyítvány szolgálhat. – Nem veszi azonban figyelembe ugyanakkor, hogy a magyar állampolgárság, ilykép[pen] a Sajtótörvény 17. §-a szerint megkövetelt magyar állampolgárság is, a magyar állampolgársági jog szerint vélelmezhető, illetve *vélelmezendő* is lehet, és erre a vélelmezésre adott esetekben az eljáró hatóságok kötelezve is vannak. Minden kétséget kizáróan megállapítja ezt a 6.500/1920. M.E. számú rendelet 21. §-a, amidőn a következőképpen rendelkezik:

"Azokat, akik az 1879. évi L. t.c. értelmében a trianoni békeszerződés életbeléptekor, vagyis 1921. évi június hó 26. napján kétségtelenül magyar állampolgárok voltak, és akiknek állandó lakhelye Magyarországnak a trianoni békeszerződés alapján megállapított területén van, annak az illetékes megállapításáig, hogy magyar állampolgárságuk a békeszerződés értelmében megváltozott-e vagy sem, a *hatósági eljárások során ideiglenesen továbbra is magyar állampolgároknak kell tekinteni.*"

Ha ez az állampolgársági vélelem fenn nem állana, a magyar állampolgársági jog egyéb rendelkezéseit szükségszerűen, logikusan és helyesen ki nem egészítené, és ha az eljáró hatóságok ezt a vélelmet állandóan szem előtt nem tartanák, akkor Magyarországon – a szerencsételen és átkos trianoni békeszerződés értelmében – még ma is tömegesen, ezersen ezersen volnának – köztük sokan olyanok, akik talán a legtöbbet szenvedtek e hazáért, köztisztviselők, magas és legmagasabb rangú hivatalnokok –, akik legelemibb állampolgári jogait sem gyakorolhatnák, és a magyar állampolgárság kötelekéből méltánytalanul és érdemtelenül volnának kitisztva. – Nem hordja és nem is hordhatja állampolgársági bizonyítványát mindenki állandóan zsebében, hogy a hatósági felszólításra azonnal vagy 3 nap alatt, miként Miskolc thj. város polgármestere kívánta, bemutatthassa, eminens állampolgári jogainak máskülönbben azonnal elvesztése terhe mellett. Ez jogszerűen, de a logika törvényei szerint is, annál kevésbé követelhető, mert köztudomású, hogy a m.kir. Belügyminiszter Úrnak éppen a két legutóbbi év alatt ez irányban sorozatosan kiadott rendelkezései, a leszámítandó hiteles igazolásának megszigorításával magának az állampolgárságnak igazolását is oly mértékben megnehezítették, hogy az igazoló okiratok beszerzése néha nagy fáradságba, utánajárásba, költségbe és mi legfőbb, igen nagy időbe, néha hosszú hónapokba kerül. És erre a körülményes és hosszadalmas igazolási eljárásra ma már, a fennálló ilyenirányú rendelkezések értelmében, nem csak azok vannak rákényszerítve, akiknek magyar állampolgársága valóban vitatható, hanem azok is, akik magyar állampolgárságukban a törvény ismeretében biztosak lehettek, és annak igazolását éppen emiatt ezideig szükségesnek sem tartották. A hivatkozott állampolgársági vélelem azonban, a múltban éppen úgy, mint ma is, éppen arra hivatott, hogy azt a méltánytalanságot, amelyet máskülönbben az egyén, akinek állampolgárságát, miután nem nyert még végleges igazolást, vitássá tehetik, elszenvedne, de egyben az esetleges kárt is, amely ezáltal az államra hárulna azáltal, hogy sok hű polgárt elvesztené, elhárítsa.

Az adott esetben teljesen nyilvánvaló, hogy Miskolc thj. város polgármestere a lap felelős kiadójaként bejelentett löcsei Zsedényi Béla magyar állampolgárságát vélelmezni lett volna köteles és köteles lett volna ennek következtében a bejelentést tudomásulvenni. Kétségtelen mindez a következőkből:

1. – Ott fekszik e bejelentés kapcsán Miskolc thj. város polgármesteri hivatalához benyújtott okiratok között Zsedényi Béla dr. születési anyakönyvi kivonata is, amelyből – amiként ezt különben a polgármesteri véghatározat megokolása is kifejti – kitűnik, hogy édesatyja, Zsedényi Ottó annakidején Magyarországon, Lőcsén született, magyar állami közhivatalnok volt és ő maga, vagyis Zsedényi Béla dr. akkoriban, vagyis 1894-ben, szintén Magyarországon, Aknasugatagon, édesatyja törvényes házasságából született.

2. – De ott fekszik a polgármesteri hivatalhoz a bejelentés kapcsán benyújtott okiratok között

a/ a 34.977/Ki. 1939. számú pótbejelentésünk **D** a. becsatolt mellékletként a magyar királyi rendőrség miskolci kapitányságának bejelentőhivatala által kiállított hivatalos lakbizonylat, amelyből kitűnik, hogy Zsedényi Béla dr.-nak Miskolcon 1925. évi október hó 16-ától mai napig bejelentett lakása van;

b/ ugyanezen pótbeadvány **B** a. mellékletként, a m. kir. Honvédelmi Miniszter úr 12.667/Eln. 1928. számú bizonyítványa, amelyben a m.kir. Honvédelmi Miniszter Úr, Magyarország Főméltóságú Kormányzója

nevében hivatalosan igazolja, hogy löcsei Zsedényi Béla dr. a cs. és kir. közös hadseregnek, valamint a magyar nemzeti hadseregnek is tényleges állományú tisztje volt és a magyar kir. honvédség kötelékéből saját kérelmére a szolgálaton kívüli viszonyba helyeztetett,

c/ ugyanezen pótbeadvány C a. becsatolt mellékleteként végül Zemplén vármegye Olaszliszka községének hivatalos bizonyítványa arról, hogy Zsedényi Béla dr. magyar állampolgárságának hivatalos igazolása céljából a trianoni záradékkal ellátott községi illetőségi bizonyítvány kiadása iránti eljárást a község képviselőtestületénél megindította s hogy szüleivel együtt, édesatyjának 1911-ben bekövetkezett halála után pedig özvegy édesanyjával együtt Olaszliszka községben 1921. évi június hó 26-án is állandó lakásuk volt.

Amíg tehát egyrészt Zsedényi Béla dr. születési anyakönyvi kivonatából nyilvánvalóan megállapítható, hogy magyar állampolgárként született, a többi hivatkozott okiratokból másrészt az is nyilvánvaló, hogy állandóan Magyarországon lakik és a mai megcsonkított Magyarországon volt állandó lakóhelye úgy a trianoni békeszerződés idején, mint azelőtt is esztiendőkre visszamenőleg, azóta pedig szakadatlanul. – A 6.500/1921. M.E. számú rendelet értelmében pedig az abban megkívánt előfeltételek ezáltal maradéktalanul igazolva vannak, és ennek következtében magyar állampolgárságát az eljáró hatóságoknak, köztük Miskolc thj. város polgármesterének is, vélelmezni kötelessége.

Mindezekből azonban egyúttal az is nyilvánvaló, hogy a panaszunkkal megtámadott polgármesteri véghatározat sérelmes és jogszabálysértő, hatályában tehát fenn nem tartható.

II. Habár a fentebb előadottaknak, szerény nézetünk szerint, a véghatározat felülvizsgálata szempontjából perdöntő jelentőségük van, és megdöntik a véghatározat összes indokait, legyen szabad mégis, csupán a biztonság kedvéért és a teljesség okából, a szóbanforgó bejelentés törvényszerűségének igazolására még a következőkre hivatkozni:

Becsatoltuk a St. 17. §-a szerint megkívánt előfeltételek igazolására Miskolc thj. város polgármesteréhez a fent hivatkozott és az iratoknál elfekvő okiratokon kívül a 34.977/ki. 1939. számú pótbejelentésünk kapcsán A a. a miskolci ev. jogakadémia dékáni hivatalának hivatalos törzskönyvi kivonatát arról, hogy Zsedényi Béla dr. e főiskolának 15 év óta nyilvános rendes tanára, E a. nevezett erkölcsi bizonyítványát és anak hivatalos igazolását, hogy sem csődnnyitási, sem kénszeregegyességi sem gondnoksági eljárás alatt nem áll. Ugyanez a pótjelentés hivatkozik továbbá arra – és ezt a hivatkozást Miskolc thj. város polgármestere tudomásul is vette –, hogy Zsedényi Béla dr. sajtókamarai tagságának igazolását, valamint a kiadó rt. igazoló okiratait, egyenesen a m.kir. Miniszterelnökség sajtóosztályához terjesztette fel.

Mindezekből az okiratokból nyilvánvaló, hogy a St. 17. §-ában előírt előfeltételeknek a felelős kiadó személyének igazolása szempontjából teljesen eleget tettünk és ennek következtében Miskolc thj. város polgármestere törvényszerű bejelentésük tudomásulvételére volt a törvény értelmében köteles.

III. Annak a kiegészítéseként, amit Zsedényi Béla dr. magyar állampolgárságának vélelmezendősége felől az I. pont alatt már előadtunk, nem szükségből, csupán fölös óvatosságból mutatunk még arra is reá, hogy nevezett magyar állampolgársága, ha még nem is végérvényesen igazolt, mégis kétségtelen. – Zsedényi Béla dr., amint már kimutattuk, magyar állampolgárnak született, – atyai ágon egyenes leszármazói [felmenői!] évszázadok óta olaszliszakai birtokosok, édesatyja is ottani illetőségű volt, ott volt állandó lakása, ott fizetett adót, ő maga pedig édesatyjának 1911-ben bekövetkezett halála óta 1925-ig, amikor Miskolcra költözött, szintén Olaszliszka birt. állandó lakással, ahol a trianoni békekötés idején is tartózkodott. Mindezekből nyilvánvaló tehát, hogy magyar állampolgársága minden kétségen felül áll és az annak igazolására megindított eljárás során ennek végérvényes igazolása tőle meg nem tagadható.

IV. Rá kell mutatnunk továbbá panaszunk indokainak felsorakoztatása kapcsán arra is, hogy Miskolc thj. város polgármestere 1939. évi szeptember hó 29-én, 33.023/ki. 1939. szám alatt, a panasszal megtámadott véghatározatot megelőzőleg olyan értelmű határozatot hozott, hogy a kiadói tisztségben beállott változást csak m.kir. Miniszterelnök Úr által történt tudomásulvétel után fogja tudomásulvenni. Ez a határozat is jogszabálysértő, mert a St. értelmében a törvényhatóság első tisztviselője a St. 17. §-a alapján tett bejelentést, a törvényes előfeltételek fennforgása esetén, a St. 19. §-a értelmében tudomásulvenni tartozik, és ennek következtében nem várhat, sőt el sem fogadhat e tekintetben belkölözést a m.kir. Miniszterelnök Úrtól, akit viszont ilyen értelmű rendelkezésre semmiféle magyar jogszabály fel nem jogosít. Rá kellett erre a tényre is mutatnunk, mert ez a határozat a panasszal megtámadott véghatározattal logikus összefüggésű s az előbbiek magyarázatára szolgálhat.

IV. Legyen szabad végül panaszunk indoklása során még arra is hivatkoznunk, hogy egyidejűleg az általunk jelen panasszal megtámadott polgármesteri véghatározattal, még két további (34.275/ki 1939. sz. és 34.977/ki. 1939. sz.) véghatározatot és egy végzést is (34.976/ki. 1939. sz.a.) kézbesített ki részünkre ugyanezen ügyből, a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős kiadói tisztségében bekövetkezett változás tárgyában tett bejelentésünk ügyéből kifolyólag Miskolc thj. város polgármesteri hivatala. Miután mi ezek ellen a véghatározatok ellen is panasszal, a végzés ellen pedig felfolyamodással fordulunk egyidejűleg a nagyméltóságú m.kir. Közigazgatási Bírósághoz, – tekintettel arra, hogy e jogorvoslatok egymással szorosan összefüggnek, miként a megtámadott határozatok is egymással szerves kapcsolatban vannak, – azzal a

tiszteletteljes kérrrel járulunk a nagyméltóságú m.kir. Közigazgatási Bíróság elé, hogy e megtámadott polgármesteri határozatokat együttes felülbírálat és egységes döntés alá venni méltóztassék.

Tisztelettel
Zsedényi Béla
dr. Benőcs

Demeter

24

1939. október 27.

A Miskolci Újságkiadó Rt. felfolyamodása a Közigazgatási Bírósághoz a 34.976/ki. 1939. sz. polgármesteri határozat [16] ellen (37.606/ki. 1939.).

Nagyságos Polgármester Úr!

Miskolc thj. város polgármesterének 34.976/ki. 1939. számú azon végzése ellen, amellyel 30.476/ki. 1939. számú határozata ellen a magyar királyi Közigazgatási Bírósághoz címzett panaszunkat, mint elkésettet, az 1929. évi XXX. tc. 54. §-a alapján visszautasította, az 1896. évi XXVI. tc. 98. §-ának azon ma is hatályban lévő rendelkezése szerint, hogy "az eljárás közigazgatási hatóság visszautasító határozata ellen a közigazgatási bírósághoz intézendő felfolyamodásnak van helye", a nagyméltóságú magyar királyi Köztársasági Bírósághoz

felfolyamodással

élünk, tisztelettel kérjük, hogy jelen felfolyamodásunkat az összes iratok többek közt a már benyújtott panaszunk kapcsán oda felterjesztzeni méltóztassék, ahol is mély tisztelettel kérjük, hogy jelen felfolyamodásunknak helyt adva, korábban benyújtott panaszunkat érdemi tárgyalás alá venni és annak értelmében dönteni méltóztassék.

Felfolyamodásunk

indokait

a következőkben batorkodunk előterjesztzeni:

Mindenekelőtt arra kívánunk rámutatni, hogy a jelen felfolyamodással megtámadott polgármesteri végzés azt a megállapítást szögezi le, hogy ellene a magyar királyi Belügyminiszter Úrhoz címzendő és a miskolci polgármesteri hivatalnál 15 nap alatt beadandó elsőfokú felfolyamodásnak van helye. Ez a megállapítás azonban, szerény nézetünk szerint, tévedésen alapul. Változatlanul fennáll ugyanis hatályában az 1896. évi XXVI. tc. 98 §-ának fentebb már hivatkozott rendelkezése, amely az elkésetten benyújtott panaszt visszautasító határozat ellen a magyar királyi Közigazgatási Bírósághoz intézendő felfolyamodást ír elő. Panaszunkat ennek következtében a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bírósághoz intézzük, és tőle kérjük sérelmünk orvoslását.

Felfolyamodásunk érdemi indokaként csupán azt adjuk elő, hogy igaz ugyan, hogy beadványunkat 1939. október hó 10-én, tehát elkésetten, mintegy tíz nappal későbbben nyújtottuk be, e késedelmünk azonban a panasszal megtámadott polgármesteri határozat megtévesztő rendelkezésének folyamánya volt. Panaszunkkal megtámadott határozatában ugyanis Miskolc thj. város polgármestere azt a téves megállapítást tette, hogy "jelen határozata ellen fellebbezésnek helye nincs".

Ez a megállapítás megtévesztett minket. Csak későbbben jöttünk rá, hogy súlyos tévedésen alapul, mert hiszen az 1929. évi XXX. tc. 46. §-ának minden kétséget kizáróan rendelkezik afölött, hogy jogorvoslatnak van helye minden közigazgatási határozat ellen, kivéve ha valamely jogszabály a jogorvoslatot kifejezetten kizárja. Olyan jogszabály pedig, amely e határozat ellen a jogorvoslatot kifejezetten kizárná, joganyagunkban fel nem található. A polgármesteri határozat tehát ezirányú rendelkezésében téves volt és minket is megtévesztett.

Ez a megtévesztő tévedés azonban – szerény nézetünk szerint, – nem szolgálhat okul arra, hogy elszenvedett sérelmünk orvoslási lehetőségétől elessünk, különösképen akkor nem, ha – miként az előadott panaszunkból is kitűnik – ez a sérelem további sérelmek kútforrása lehet, amellyel szemben ez esetben csakis más úton, a megtévesztésért való felelősség megállapítása útján tudnánk orvoslást szerezni. Mély tisztelettel kérjük tehát a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bíróságot, hogy jelen felfolyamodásunk helyt adva, a benyújtott panasszt érdemben felülvizsgálni és az abban előadott kérelem értelmében dönteni méltóztassék. De kérelmet terjesztünk egyben elő azirányban is, méltóztassék jelen felfolyamodásunkat a nagyméltóságú magyar királyi Közigazgatási Bírósághoz jelen felfolyamodásunkkal egyidejűleg benyújtott három rendbéli panaszunkkal együtt és egységesen elbírálni, mert e jogorvoslatok egymással szoros kapcsolatban, logikai és jogi összfüggésben állnak és nézetünk szerint helyesen csakis együttesen vehetők elbírálás alá. E hivatkozott panaszokat Miskolc thj. város polgármesterének 1/ ad. 34.275/ki. 1939. számú 2/33.023 és 34.275/ki. 1939. számú és 3/34.977/ki. 1939. számú véghatározatai ellen nyújtottuk be.

Tisztelettel

Demeter dr. Benőcs

1939. november 22.

Közigazgatási bírósági végzés a 34.976/1939. sz. végzés elleni "igazolási kérelemnek" [24] a miskolci polgármester elé való visszautalásáról (42.497/ki. 1939).

8.786.szám.

1939. K.

A Magyar Szent Korona nevében
a magyar királyi
közigazgatási bíróság

a Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság miskolci bejegyzett cég részéről a kiadásában megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős kiadójának személyében beállott változás bejelentése ügyében Miskolc törvényhatósági joggal felruházott város polgármestere által 34.976/1939. szám alatt hozott végzés ellen intézett, igazolási kérelemmé minősülő felfolyamodást 1939. évi november hó 22. napján tartott nyilvános ülésében az 1914:XIV. tc. 19. szakasza alapján tárgyalás alá vette és meghozta a következő

V É G Z É S T !

A magyar királyi közigazgatási bíróság az igazolási kérelmet határozathozatal végett Miskolc törvényhatósági joggal felruházott város polgármestere elé utalja.

I N D O K O L Á S :

Miskolc törvényhatósági joggal felruházott város polgármestere 30.476/1939. számú határozatával hatályon kívül helyezte 24.481/1939. szám alatt hozott azt a korábbi határozatát, amellyel a panaszos cég kiadásában megjelenő Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap felelős kiadójának személyében beállott változás tárgyában a panaszos részéről tett bejelentést tudomásul vette.

A hatályon kívül helyező határozatot a polgármester olyan záradékkal adta ki a panaszosnak, amely szerint a határozat ellen fellebbezések helye nincs.

A panaszos azon a címen, hogy a bejelentést tudomásul vevő határozat hatályon kívül helyezése egyértelmű a bejelentés tudomásulvételének megtagadásával, panasziratot terjesztett elő, azt azonban a törvényes 15 napi határidő eltelte után nyújtotta be.

Ezért a polgármester a fejezetben megjelölt határozatával a panaszt visszautasította.

A panaszos felfolyamodásnak nevezett jogorvoslati beadványában azzal védekezett, hogy a panaszirat késedelmes benyújtására a polgármesteri határozat félrevezető záradéka szolgáltatott okot.

A 41/1930. B.M. számú rendelet (36) bekezdése szerint a hatóságnak esetleg téves útbaigazításból eredő hátrány a fél kárára esik, aki *jóhiszemű megtévesztését* legfeljebb *igazolásul hozhatja fel*.

A panaszos felfolyamodásnak címzett beadványa tehát tartalmánál fogva igazolási kérelemmé minősül, amely felett az 1929:XXX.tc. 51. §-ának (4) bekezdése értelmében az elsőfokú közigazgatási hatóság hivatott határozni, s a hatóság elutasító határozata ellen a törvény 54. §-ának (2) bekezdése szerint elsőfokú felfolyamodásnak van helye, éspedig a dolog természete szerint az így érdemében eljárni hivatott közigazgatási bírósághoz.

Ezekből az okokból rész szerint kellett határozni.

A bíróság a határozat két példányát a 37.606/1939. számú felterjesztés mellékleteivel együtt Miskolc törvényhatósági joggal felruházott város polgármesterének azzal a felhívással adja ki, hogy a határozat egyik példányát a panaszosnak kézbesíttesse.

Kelt Budapesten, a magyar királyi közigazgatási bíróságnak 1939. évi november hó 22. napján tartott üléséből.

Dr. Borsos Endre tanácselnök. Dr. Fogler Béla előadó.

Dr. Borsos
tanácselnök
Fogler Béla
előadó

1939. december 4.

A polgármester a 8786/1939. K. sz. végzést [25] kiadja a Miskolci Újságkiadó Részvénytársaságnak (42.497/ki. 1939.).

1939. december 14.

A polgármester elutasítja a Közigazgatási Bíróság végzése [25] által igazolási kérelemmé minősített panaszt (42.497/ki. 1939.)

V é g z é s

A Miskolci Újságkiadó Rt. által a 34.976/ki. 1939. sz. alatt hozott, nevezett Részvénytársaságnak a m.kir. Közigazgatási Bírósághoz előterjesztett panaszát elkészttség okából visszautasító végzésem ellen beadott, felfolyamodásnak címzett igazolási kérelmet az 1929: XXX. t.c. 51. §. (4) bek. alapján elutasítom.

Ez ellen a végzés ellen a hivatkozott törvény 54. §. (2) bek. szerint a m.kir. közigazgatási bírósághoz intézendő felfolyamodásnak van helye, amely a kézbesítéstől számított 15 nap alatt hivatalomnál nyújtandó be.

I n d o k o l á s

A Miskolci Újságkiadó Rt. a részére 1939 szeptember 15-én kézbesített 30.476/ki. 1939. sz. határozatom ellen 1939. okt. 10-én 34.976/ki. 1939. sz. alatt a m.kir. közigazgatási bírósághoz intézett panaszt adott be, ezt azonban, a nyilvánvaló elkészttség okából, a 34.946/ki. 1939. sz. alatt hozott végzéssel visszautasítottam.

Utóbbi végzésem ellen panaszos 37.606/ki. 1939. sz. alatt felfolyamodással élt, amely felfolyamodás azonban tartalmánál fogva igazolási kérelemmé minősül, mert abban panaszos azzal védekezik, hogy a panaszírat késedelmes benyújtására a panasszal megtámadott polgármesteri határozat félrevezető záradéka szolgáltatott okot.

A 41/1930. B.M. sz.r. (36) bek. szerint a hatóságnak esetleges téves útbaigazításából eredő hátrány a fél kárára esik, aki jóhiszemű megtévesztését legfeljebb igazolásul hohatja fel.

Fenti jogszabály alapján tehát a hatóság téves útbaigazítása igazolási okként általában felhozható ugyan, ezt az okot igazolásul el is fogadni azonban csak akkor lehet, ha az útbaigazítás valóban téves, a fél késedelmét előidéző megtévesztésre az összes körülmények figyelembe vételével az adott esetben alkalmas, maga a fél pedig késedelmes eljárásában jóhiszemű volt.

E törvényes előfeltételek fennforgását a jelen esetben megállapíthatónak nem találtam.

A panasszal megtámadott határozat hozatalára a m.kir. miniszterelnökség leirata utasított s minthogy így a határozat tartalmilag a legfelsőbb fórumtól eredőnek volt tekinthető, s mert ellene a törvény panaszt enged, ebből az okból valóban azt a záradékot tartalmazta, hogy ellene felelősségnek helye nincs.

Az 1929: XXX. tc. 48 §. (1) bek. szerint ugyanis, ha valamely jogszabály az elsőfokú határozat ellen közigazgatási bírósági panaszt enged, akkor fellebbezésnek helye nincs. Minthogy a jelen esetben a vitatott záradékot tartalmazó határozat ellen a törvény panaszt enged, ennél fogva a határozatnak a fellebbezés kizártságára utaló záradéka sem tévesnek, sem félrevezetőnek nem tekinthető, maga a határozat legfeljebb hiányos, mert nem utal arra, hogy a fellebbezés tényleges kizártsága folytán panasznak van helye.

Ez a hiányosság panaszos tévedésének oka nem lehetett. panaszos ugyanis nem tanulatlan, laikus fél, hanem jogtanácsos igénybevételének lehetőségével is rendelkező vállalat, amelynél a jogszabályoknak, s különösen a jogorvoslatok előterjesztési határidejére vonatkozó általános jogszabálynak az ismerete feltételezhető, de amelyet, mint részvénytársasági formában működő kereskedelmi társaságot ügyeinek vitelénél a törvény szerint is az átlagembernél megkívánhatónál fokozottabb gondosság terhel.

Ha panaszos a később panasszal megtámadott határozatban jogsérelmet látott, de a határozat záradéka folytán a jogorvoslat megengedettsége tekintetében fentiekből következőleg minden bizonnyal fennforgó kétsége volt, akkor az őt terhelő fokozott gondosság kötelezettségének – tudva azt is, hogy a jogszabály nemtudásával senki sem védekezhetik – akkor tett volna eleget, ha az irányadó jogszabálynak haladéktalanul utánanézt, mint ahogy megtette ezt, de már fenti gondosság megszegésével, a jogorvoslati határidő eltelté után.

Minthogy fentiek szerint sem a határozat záradéka a teljes megtévesztésre, sem panaszos személye a menthető tévedésre esésre alkalmasnak nem tekinthető, s mert panaszos ama magatartásában, hogy a jogorvoslati határidő alatt gondatlanságból a kétsége eloszlására szükséges tájékozódás megszerzését elmulasztotta, a jóhiszeműség tényét megállapítani nem lehet, ezért a megkívánt előfeltételek hiányában igazolási kérelmét, mint alaptalant, el kellett utasítanom.

Miskolc, 1939. december hó 14.

Dr. Fekete Bertalan
polgármester

1939. december 29.

A Miskolci Újságkiadó Részvénytársaság felfolyamodása a Közigazgatási Bírósághoz a 42. 497/ki. 1939. sz. polgármesteri határozat [27] ellen (45.980/ki. 1939.).

Nagyméltóságú M.kir. Közigazgatási Bíróság!

Miskolc thj. város polgármesterének 42.497/ki.1939. számú végzése ellen

felfolyamodással

élünk, és tisztelettel kérjük, hogy Miskolc thj. város polgármestere által 34.976/1939. szám alatt hozott végzése ellen intézett, igazolási kérelemmé minősülő felfolyamodásunknak helyt adva, az ugyanezen végzéssel elutasított panaszunkat érdemben felülvizsgálni és az abban előterjesztett kérelem szerint dönteni méltóztatásuk.

Felfolyamodásunk

indokait

a következőkben bátorkodunk előterjeszteni:

Teljes mértékben egyetértünk a reánk nézve sérelmes polgármesteri végzés azon megállapításával, amelyek szerint a hatóság téves útbaigazítása igazolási okként csak abban az esetben fogadható el, ha 1. az útbaigazítás valóban téves, 2. a fél kése delmét előidéz ő meg tévesztésre az összes körülmények figyelembevételével az adott esetben alkalmas és 3. maga a fél pedig kése delmes eljárásban jóhiszemű volt, de nem érthetünk egyet azzal az indoklással, amellyel Miskolc thj. város polgármestere a törvényes előfeltételek fennforgását megállapíthatónak nem találta.

Ad 1. Úgy véljük, hogy nem szükséges a nagyméltóságú m.kir. Közigazgatási Bíróság előtt bővebben és részletesen indokolnunk, hogy a kérdés tárgyát képez ő polgármesteri végzés azon megállapítása, hogy *"jelen határozatom ellen fellebbezésnek helye nincs"*, nemcsak téves, hanem meg téveszt őnek is minősíthet ő. A jelen felfolyamodásunkkal megtámadott polgármesteri végzés indokolása e tekintetben a felel ősség al őli kibúvásnak val őssággal eg érutját keresi, amikor arra hivatkozik, hogy a határozat nem téves, csak hiányos volt, mert hiszen fellebbezésnek valóban nem volt helye, csupán panasznak. Ezzel szemben azonban kétségtelen az, hogy a közigazgatási hatóság az általa kiadott határozatok elleni jogorvoslati lehet ősségekr ől a feleket felvilágosítani tartozik. És miként a fél által benyújtott jogorvoslatnál sem a jogorvoslat elnevezése, hanem annak lényege az irányadó, akként a közigazgatási hatóság köte les felvilágosításának helyessége vagy téves volta is, nem az igénybevehető vagy kizárt jogorvoslat megnevezésén, hanem a lényegen, vagy i azon múlik, hogy kiadott határozatát a polgármester tévesen és meg téveszt ően joger ősnek nyilvánította.

Ad 2. Arra vonatkozólag, hogy e tévesen joger ősnek feltüntetett polgármesteri határozat a kése delm űnket előidéz ő meg tévesztésre az adott esetben csakugyan alkalmas volt, illetve lehetett-e, a következőket bátorkodunk előterjeszteni:

A kérd eses polgármesteri határozat hivatkozott a m.kir. Miniszterelnökség 8361/M.E. III. sz. leiratára, amelyet nem állt módunkban máig sem betekinteni, de hivatkozott egyben az 1938. évi 4950/M.E. sz. rendeletre is, amely adott esetekben valóban jogot ad a m.kir. Miniszterelnökségnek arra, hogy minden jogorvoslat kizárásával vég érvényesen intézkedhessék. Nem kétséges, hogy a joggyakorlat e rendelet egyes vitatható kérd esei körül kialakultnak – külön ős tekintettel arra, hogy gyakorlati aktualitást tulajdonképen csakis a zsid őtörvény nély kapcsolatban nyert – még korántsem tekinthet ő. Értelmezése és a vele kapcsolatos jogkérd esek ter én nemcsak az átlagjogász, egy vidéki kis vállalat jogtanács[os]a, hanem még a gyakorlott köz- és közigazgatási jogász is könnyen tévedésbe eshet. Helytelen tehát a megtámadott polgármesteri végzés indokolása, amely arra hivatkozik, hogy tévesen joger ősnek feltüntetett határozata a jogtanácsossal rendelkező vállalatot, amelyet az átlagembernél meg kívánhatónál fokozottabb gondossá g ter hel, tévedésbe nem ejthette. Hiszen tévedett e kérd esben a polgármester, a törvényhatóság első tisztvisel ője is, akir ől a közigazgatási jogszabályok ismerete még sokkal fokozottabb mértékben feltételezhet ő, és akit, amid őn a város polgárainak és vállalatainak sorsa föl őtt dönt, az átlagembernél meg kívánhatónál nyilván ugyancsak fokozottabb gondossá g ter hel. De tovább megy űnk, tévedett e rendelet rendelkezéseinek értelmezésénél a m.kir. Miniszterelnökség is, amid őn a 6. § 2. bekezdését, amely a rt. részére, a felel ős kiadó személyében beáll ő változás esetére, egyszerű bejelentési kötelességet űr elő a m.kir. Miniszterelnökséghez, olyképpen értelmezte, hogy e bejelentés tudomásulvétele föl őtt egyben dönteni is hivatott, holott erre továbbra is a törvényhatóság első tisztvisel ője jogosult, de csakis a sajtótörvényben foglalt rendelkezések szerint. Nem kétséges tehát, hogy e téves útbaigazítás meg tévesztés űnkre alkalmas volt, illetve alkalmas lehetett.

De hivatkozunk kell e tekintetben arra a közismert és a nagyméltóságú m.kir. Közigazgatási Bírósághoz e kérd essel kapcsolatban benyújtott többi panaszunkban részletesen kifejtett és igazolt tényk őr űlményre is, hogy vállalatunkat, amely azelőtt zsid ő kézben volt – éppen azért, hogy a zsid őtörvény

inencióit betöltse – ez év szeptember havának utolsó napjaiban új, száz százalékos keresztyényekből álló érdekelttség vette át, amely azóta a vállalat egész igazgatóságát is lecserélte, és a Rt. vezetését új kezekbe tette le. Eppen erre a zavaros időre, a tényleges átvétel napjaira esett az a hatámap (október 1.), amelyen a jogerősnek jelzett polgármesteri határozat elleni panasz benyújtási határideje lejárt. – Az új érdekelttség, amelynek nem állt módjában egy-két nap alatt a Rt. összes aktuális problémáiról teljes és tökéletes tájékozódást szerezni, azt a felvilágosítást nyerte a régítől, hogy a kérdésben jogerős döntés van, s ennek következtében, nem kutatva azonnal annak jogszerűségét, azonnal új felelős kiadót jelentett be a polgármesterhez, Zsedényi Béla dr. jogakadémiai nyilvános rendes tanár, egyetemi m.tanár személyében, akinek a neve a lapra egyidejűleg mint főszerkesztő is rákerült, s aki mint egyik főreszvényes azóta már a vállalat igazgatóságának elnöki székét is elfoglalta. Ő vette azután észre, és világosította fel a vállalat igazgatóságát és jogtanácsosát arról, hogy a polgármesteri határozat téves és megtevésztő volt.

Mindezek szerint azonban nyilvánvaló, hogy a téves útbaigazítás megítélése szempontjából is döntő jelentőségű. Nem lehet kétséges sem – szerény nézetünk szerint –, hogy késedelmünk jóhiszemű volt, mert hiszen ennek hiánya teljesen céltalan lett volna és csakis saját jól felfogott érdekeinket veszélyeztette volna. De megdöbben, hogy ezt a jóhiszeműséget a polgármesteri végzés indokolása egyenesen megtagadja tőlünk. Mi elismerjük készségesen és természetesen tartjuk, hogy jóhiszemű volt, illetve jóhiszeműség tévedett a m.kir. Miniszterelnökség, amidőn a bejelentést nem vette tudomásul és döntéséhez olyan jogi hatályt kívánt fűzni, amely csakis a törvényhatóság első tisztviselőjének a Sajtótörvény rendelkezésein alapuló határozatához fűződhetik. Elismerjük készségesen még azt is, amikor sérelmezett határozatát jogerősnek nyilvánította, – de tisztelettel kérjük, – miért nem hajlandó a polgármester ugyanakkor a mi jóhiszeműségünket elismerni? Ha jóhiszeműen tévedhet más ügyben, más kárára, a törvényhatóság első tisztviselője, miért nem tévedhet ugyanabban a kérdésben jóhiszeműen – nem a más, hanem a saját maga kárára – egy vidéki kereskedelmi társaság. Különösen akkor, ha nem is olyan mindennapi, hanem végeredményben speciális közjogi és közigazgatási jogi kérdésekről van szó, amelyeknél feltehető, hogy a törvényhatóság első tisztviselője, aki mellesleg egyidejűleg a m.kir. Miniszterelnökség utasítására is hivatkozik, sokkal inkább otthonosabb, mint egy kis vidéki vállalat jogtanácsosa, aki ilyen speciális közjogi és közigazgatási jogi kérdésekkel gyakorlatban szinte sohase kerül szembe?

Abban a hitben, hogy a tévedés, illetve megtevésztés előfeltételeinek fennforgását a fentiekben teljes mértékben kimutatnunk sikerült, mély tisztelettel ismétljük meg előadott kérelmünket.

29

1940. január 18.

A 45.980 kir/1939. sz. felfolyamodás [28] fölterjesztése a Közigazgatási Bírósághoz.

30

1940. március 26.

A Miskolci Újságkiadó Rt. a polgármesternek betérjeszti a belügyminiszter 209.444/1940. III./b. sz. állampolgársági bizonyítványát, s kéri az állampolgárság bizonyítatlanságára alapított polgármesteri véghatározatok hatályon kívül helyezését, valamint dr. Zsedényi Bélának felelős kiadóként való tudomásulvételét (11.532./ki. 1940.).*

31

1940. március 30.

A polgármester a 11.352/ki. 1940. sz. bejelentés [30] alapján hatályon kívül helyezi 33.023/ki. 1939. és 34.275/ki. 1939. sz. határozatát.

32

1941. október 14.

A m.kir. Közigazgatási Bíróság a polgármesternek a folyamatban lévő ügyekről (38.527/ki. 1941.).

8787.szám.
1939. K.

A magyar királyi közigazgatási bíróság Zsedényi Béla miskolci lakosnak és a Miskolci Újságkiadó Rt. bej. cégnek a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap c. időszaki lap felelős kiadójának személyében beállott változásra vonatkozó bejelentése ügyében a 37.605/1939. ki. számú jelentéssel felterjesztett iratokat Zsedényi Béla dr. panaszosnak itt 7363/1940. K. szám alatt iktatott kérvényében tett ama bejelentésére való utalással, hogy panaszát visszavonja, mert Polgármester Úr időközben előbbi véghatározatát megváltoztatta és így sérelme orvoslást nyert, azzal a felhívással küldi meg, hogy a lehető legsürgősebben hívja fel rövid záros határidő kitzűzése és arra a törvényes következményre való figyelmeztetés mellett, hogy nyilatkozatának elmulasztása esetén panaszától elállottnak fog tekinteni – a szintén panasszal élő Miskolci Újságkiadó Rt. bej. céget nyilatkozattételre: vajjon ily körülmények között panaszát fenntartja-e és milyen okokból.

Az iratokat pedig a nyilatkozat beérkezése illetve a kitzűzött rövid záros határidő lejárta után haladéktalanul újból terjessze fel.

Felterjesztendő jelentésében részletesen adjon felvilágosítást arról, hogy a megtámadott véghatározatát milyen értelemben és mily okból változtatta meg, s egyúttal az utóbbi határozatot is csatolja,

továbbá, hogy ez a határozat érinti-e és mennyiben a panasszal szintén megtámadott és itt felülvizsgálatra váró ad 34.275/1939.ki. számú azt a véghatározatot, amellyel a szóbanlevő, illetve a 34.977/1939.ki. számú, ugyancsak panasszal megtámadott azt a véghatározatot, amellyel a dr. Zsedényi Bélára vonatkozó bejelentés elutasítása esetére bejelentett Demeter Géza bejelentésének tudomásulvételét megtagadta. (8785/1939 K.).

Végül jelentse, hogy az említett időszaki lap megjelenésére adott engedély hatálya a 7720/1939. M.E. számú rendelet 26.§-ában foglalt rendelkezésre való tekintettel ezidőszert is fennáll-e, illetve hogy a lap az időszaki lapok nyilvántartásában szerepel-e, és milyen alapon, s valóban megjelenik-e vagy sem.

Kelt Budapesten, 1941. évi október hó 14. napján.

másodelnök

33

1941. október 29.

A Közigazgatási Bíróság elutasító végzése a 42.497/ki. 1939. sz. határozat elleni felfolyamodás ügyében [28, 29], melyet a polgármesteri hivatal 1942. január 10-én adott ki a Miskolci Újságkiadó Rt.-nak (48.248/ki. 1941.).

381. szám
1940 K.

A Magyar Szent Korona nevében
a magyar királyi
közigazgatási bíróság

a MISKOLCI ÚJSÁGKIADÓ Rt. miskolci bej. cégnek a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap c. időszaki lap felelős kiadójának személyében beállott változás bejelentése ügyében a Miskolc thj. város polgármestere által 42.497/1939. ki. szám alatt hozott határozat ellen beadott felfolyamodását 1941. évi október hó 29. napján tartott nyilvános ülésben az 1914:XIV. t.c. 19. szakasza alapján tárgyalás alá vette és a következőképen

V É G Z E T T.

A magyar királyi közigazgatási bíróság a felfolyamodásnak nem ad helyet.

I N D O K L Á S

Az eljáró közigazgatási hatóság a megtámadott határozatával a panaszt elkésés okából visszautasító végzés ellenében használt igazolási kérelemnek nem adott helyet.

A bíróság a felfolyamodást alaposnak nem találta, s a rendelkező rész szerint határozott azért, mert az eljáró közigazgatási hatóság a megtámadott végzésben előadott okokból, a mulasztás vétlenségének megállapítását nem helytelenül mellőzte, s így az igazolást az 1929:XXX. tc.c. 51. §-ában foglalt rendelkezésnek megfelelően, tehát jogszabálysértés nélkül tagadta meg.

A bíróság a határozat két példányát a 45.980/1939. ki.számú felterjesztés mellékleteivel együtt Miskolc thj. város polgármesterének azzal a felhívással adja ki, hogy a határozat egy példányát felfolyamodónak kézbesítse.

Kelt Budapesten, a magyar királyi közigazgatási bíróságnak 1941. évi október hó 29. napján tartott ülésében. Dr. Balázs Cornél másodelnök. Dr. Gál Jenő előadó.

34

1941. november 20.

A helyettes polgármester a Közigazgatási Bíróság 8787/1939. K. sz. megkeresésére [32] hivatkozva fölhívja a Miskolci Újságkiadó Rt-t, nyilatkozzék: a Zsedényi Béla által a maga személyével kapcsolatban visszavont 37.605/ki. 1939. sz. panaszt [23] mint cég fenntartja-e és mi okból (38.527/ki. 1941.).

35

1941. november 26.

A Miskolci Újságkiadó Rt. is visszavonja a 33.023 és 34.275/ki. 1939. sz. véghatározat elleni 37.605/ki. 1939. sz. panaszt [23].

36

1941. december 1.

A Közigazgatási Bíróság táviratilag kéri a polgármestert: a 8787/1939. K. sz. meghagyásnak [32] "azonnal tegyen eleget" (45.322/ki. 1941.).

37

1941. december 5.

A Miskolci Újságkiadó Rt. csatoltan küldi a polgármesternek a 34.275/ki.1939. és a 34.977/ki.1939. sz. polgármesteri határozat elleni panaszait [21, 22] visszavonó nyilatkozatait.

38

1941. december 5.

A polgármester hatályon kívül helyezi ad 34.275/ki. 1939. sz. véghatározatát [18] a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapnak az időszaki lapok nyilvántartásából való törléséről, hivatkozással 11.352/ki.1940. sz. véghatározatára (ad 38.127/Ki. 1941.).

39

1941 december 12.

Ismételt távirati sürgetés a polgármesternek: "ad 7363/1940. Zsedényi sajtóügyében meghagyásunk[nak] [32] haladéktalanul tegyen eleget" (47.407/ki. 1941.).

40

1941. december 3. (13.)

A polgármester fölvilágosító válasza a Közigazgatási Bíróság 32. számon közölt s kétszer is megválaszolni sürgetett [36, 39] megkeresésére.

Miskolc thj. város polgármesterétől.

38.527 és 44.178/ki.1941. sz.

Tárgy: Dr. Zsedényi Béla és a Miskolci Újságkiadó Rt. bej. cég sajtóügye.

Nagyméltóságú M.Kir. Közigazgatási Bíróságnak

Budapest

Fenti tárgyú ügyben kiadott 8787/1939. K.sz. felhívásra a leadott iratokat csatoltan visszatérjesztem és jelentem, hogy a Miskolci Újságkiadó Rt. az iratokhoz mellékelt beadványából megállapíthatóan, a hozzá

intézett felhívásomban megszabott 8 napos határidőn belül bejelentette, hogy a 33.023 és 34.245/ki. 1939. sz. alatt kibocsátott polgármesteri véghatározatok ellen dr. Zsedényi Béla miskolci lakossal együttesen beadott panaszát, minthogy a megtámadott határozatokkal okozott sérelem időközben orvoslást nyert, a maga részéről is visszavonja.

Az iratokhoz mellékelten tisztelettel felterjesztem a 33.023 és 34.275/ki. 1939. sz. polgármesteri határozat hatályon kívül helyezésére vonatkozó 11.352/ki. 1940. sz. véghatározatomat, amellyel egyben tudomásul vettem a Miskolci Újságkiadó Rt.-nak azt a bejelentését, hogy a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap című politikai napilap felelős kiadói tisztségét, Fehér Ödön kiadói tisztségének megszűnte után dr. Zsedényi Béla jogakadémiai nyilv. r. tanár végzi. Amint a most felterjesztett határozat szövegéből is kitűnik, dr. Zsedényi Béla pólólag igazolta magyar állampolgárságát, amely tény indokoltá tette a felelős kiadóra előírt ennek a kelléknek korábban fennállott hiányára alapított megelőző határozatom hatályon kívül helyetését.

Tisztelettel jelentem továbbá, hogy a most ismertetett 11.352/ki. 1940. sz. véghatározatom folytán a panasszal szintén megtámadott ad 34.275/1939. ki. és 34.977/ki. 1939. sz. határozataim tárgyalanná váltak, mert e határozatok alapját és indokát a meghozataluk időpontjában fennállónak tekintett az a körülmény képezte, hogy a Miskolci Újságkiadó Rt. felelős kiadójaként 1939. október hó 1. napján Fehér Ödön miskolci lakost kellett tekinteni, ez a körülmény pedig a 11.352/ki. 1940. sz. határozatom következtében megváltozott. A Miskolci Újságkiadó Rt. ugyanis 1940. szeptember 27-én 33.023/ki. 1940. sz. alatt bejelentette, hogy a felelős kiadói tisztséget dr. Zsedényi Béla miskolci lakosra ruházta, s ezt a bejelentést a most idézett utóbbi véghatározatommal, hiánypótlás után, tudomásul vettem. Az ad 34.275/ki. 1939. sz. határozatomat fentiekre tekintettel az iratokhoz csatolt ad 38.527/ki. 1941. sz. határozattal ugyancsak hatályon kívül helyeztem, ennek folytán pedig érdekelték úgy az ad 34.275/ki. 1939., mint a 34977/ki. 1939. sz. határozat ellen beadott panaszukat visszavonták. A vonatkozó nyilatkozatot ugyanis mellékelten felterjesztem.

Jelentem végül, hogy a kérdéses időszaki lap megjelenésére adott engedély hatálya 7720/1939. M.E. sz.r. 26. §-ában foglalt rendelkezésére tekintettel is ezidőszert is fennáll, azt a m.kir. miniszterelnök úr nem vonta ezideig vissza, a lap jelenleg is ténylegesen megjelenik s az időszaki lapok nyilvántartásában is szerepel, mert a nyilvántartásból való törlést elrendelő ad 34.275/ki. 1939. sz. véghatározatom, éppen az érdekelték panaszra miatt, ezideig nem emelkedett jogerőre, most pedig hatályon kívül helyeztettem.

Miskolc, 1941. december 3-án.

olvashatatlan aláírás
tb.t. főügyész

polgármester

41

1941. december 17.

A Közigazgatási Bíróság 7634/1941. K. sz. megszüntető végzése [vö.9,13,23], amely 1942. február 12-én érkezett a polgármesteri hivatalba (6531/ki. 1942).

7634 szám.
1941 K.

A Magyar Szent Korona nevében
a magyar királyi
közigazgatási bíróság

Z s e d é n y i B é l a miskolci lakosnak és a Miskolci Újságkiadó Rt. miskolci bej. cégnek a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap c. időszaki lap felelős kiadójának személyében beállott változásra vonatkozó bejelentése ügyében Miskolc thj. város polgármester által 33.083/ ki 1939. és 34.275/ki. 1939. számok alatt hozott határozat ellen beadott együttes panaszát 1941 évi december hó 17 napján tartott nyilvános ülésben az 1914. évi XIV. t.c. 19. szakasza alapján tárgyalás alá vette és a következőképen

v é g z e t t :

A magyar királyi közigazgatási bíróság ebben az ügyben az eljárás megszünteti.

I n d o k o l á s :

Zsedényi Béla panaszos a 7363/1940. K. szám alatt e bíróságnál iktatott kérvényében, – a Miskolci Újságkiadó r.t. bej. cég pedig a város polgármesterének 38.527/ki. 1941. számú bejelentéséhez csatolt beadványában a megtámadott véghatározat ellen beadott panaszát az ügy tárgyalása előtt visszavonta. Ezért az 1896:XXVI. tc. 124. §-a alapján a rendelkező rész szerint kellett határozni.

A bíróság a határozat három példányát a 38.527/1941. ki. számú felterjesztés mellékleteivel együtt Miskolc thj. város polgármesterének azzal a felhívással adja ki, hogy a határozat egy példányát a panaszosoknak kézbesítse.

Kelt Budapesten, a magyar királyi közigazgatási bíróságnak 1941 évi december hó 17. napján tartott üléséből. Dr. Balás Cornél másodelnök. Dr. Gál Jenő előadó.

Balás
másodelnök
Dr. Gál
előadó

42

1941. december 17.

A Közigazgatási Bíróság 8785/1938. K. sz. megszüntető végzése [vö. 19, 22], amely 1942. január 22-én érkezett a polgármesteri hivatalba (3121/ki. 1942.).

8785 szám.

1939. K.

A Magyar Szent Korona nevében
a magyar királyi közigazgatási bíróság

a Miskolci Újságkiadó Rt. miskolci bej. cégnek a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap c. időszaki lap felelős kiadójának személyében beállott változásra vonatkozó bejelentése ügyében Miskolc thj. város polgármestere által 34.977/ki. 1939. szám alatt hozott határozat ellen beadott panaszát 1941. évi december hó 17. napján tartott nyilvános ülésében az 1914. évi XIV. t.c. 10. §-a alapján tárgyalás alá vette és következőképen

v é g z e t t:

A magyar királyi közigazgatási bíróság ebben az ügyben az eljárást megszünteti.

I n d o k o l á s:

A panaszos Miskolc thj. város polgármesterének 38527/ki. 1941. számú jelentése, illetve az ahhoz csatolt nyilatkozata szerint a megtámadott véghatározat ellen beadott panaszát az ügy tárgyalása előtt visszavonta.

Ezért az 1986:XXVI. tc. c. 124. §-a alapján az ügy érdemének vizsgálatát mellőzve a rendelkező rész szerint kellett határozni.

A bíróság a határozat két példányát a 37.604/ki. 1939. számú felterjesztés mellékeleteivel együtt, Miskolc thj. város polgármesterének azzal a felhívással adja ki, hogy a határozat egy példányát a panaszosnak kézbesítse.

Kelt Budapesten, a magyar királyi közigazgatási bíróság 1941. évi december hó 17. napján tartott üléséből. Dr. Balás Cornél másodelnök. Dr. Gál Jenő előadó

Balás
másodelnök

Gál
előadó

43

1941. december 17.

A Közigazgatási Bíróság 8788/1938. K. sz. megszüntető végzése [vö. 18, 21], amely 1942. január 22-én érkezett a polgármesteri hivatalba (3122/ki. 1942.).

8788 szám.

1939. K.

A Magyar Szent Korona nevében
a magyar király közigazgatási bíróság

a Miskolci Újságkiadó Rt. miskolci bej. cégnek a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap [elírásból "szegedi hírlap"] c. időszaki lapnak a nyilvántartásból való törlése ügyében Miskolc thj. város polgármestere által ad 34.275/ki. 1939. szám alatt hozott határozat ellen beadott panaszát 1941. évi december hó 17. napján tartott nyilvános ülésében az 1914. évi XIV. t.c. 19. szakasza alapján tárgyalás alá vette és a következőképen

V É G Z E T T

A magyar királyi közigazgatási bíróság ebben az ügyben az eljárást megszünteti.

I N D O K L Á S

A panaszos Miskolc thj. város polgármesterének 38.527/ki. 1941. számú jelentése, illetve az ahhoz csatolt nyilatkozata szerint a megtámadott véghatározat ellen beadott panaszát az ügy tárgyalása előtt visszavonta.

Ezért az 1896:XXVI.t.c. 124. §-a alapján a hatáskör fennállása kérdésének vizsgálatát mellőzve a rendelkező rész szerint kellett határozni.

A bíróság a határozat két példányát a 37.603/ki.-1939. számú felterjesztés mellékleteivel együtt Miskolc thj. város polgármesterének azzal a felhívással adja ki, hogy a határozat egy példányát a panaszosnak kézbesítette.

Kelt Budapesten, a magyar királyi közigazgatási bíróságnak, 1941. évi december hó 17. napján tartott üléséből dr. Balás Cornél másodelnök, dr. Gál Jenő előadó

Balás
másodelnök

Gál
előadó

44

1942. február 2.

A polgármester a panszlónak kiadja a Közigazgatási Bíróság 7634/1941. K. sz. és 8785/1941. K. sz. [42,43] megszüntető végzését (3121 és 3122/ki. 1942.).

45

1942. február 16.

A polgármester a panaszosnak kiadja a Közigazgatási Bíróság 41. számon közölt megszüntető végzését (6531/ki.1942.).

“A debreceni feltámadás”

Több mint egy évtizede foglalkozom Zsedényi Béla életével és munkásságával. Első, alkalmi jellegű, évfordulós cikkemben s a későbbiekben is azt igyekeztem bemutatni, hogy ki is volt az a férfiú, aki két évtizednyi miskolci jogtanári pályafutással a háta mögött a Debrecenben 1944. december 21-én összeült Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke lett, s az e tisztségével összefüggő másik funkciójában – a Nemzeti Főtanács elnökeként – az ország legmagasabb közjogi méltóságába emelkedett.

A házelnökké választás bonyodalmait az előttem járók – így különösen Révész Imre és Korom Mihály – eredményeit fölhasználva 1985-ben röviden ennyiben foglaltam össze:

A nemzetgyűlés csonka összetételben üléselő készítő bizottsága – figyelemmel a szövetségesek szempontjaira – eredetileg Szentpéteri Kun Béla debreceni egyházjogász professzort kívánta az elnöki székbe ültetni, mivel azonban ezt a debreceni küldöttek a korábbi kormánypártokban játszott szerepe miatt ellenezték, az októbrista Juhász Nagy Sándor neve merült föl. A polgári demokrata képviselők pedig, előbb mint alelnököt, majd elnököt szóba hozták Zsedényi Bélát is. Zavar támadt. A debreceni egyházjogász korára hivatkozva – 70 éves volt – visszalépett; ugyanezt tette a Berinkey-kormány egykori igazságügy-minisztere, ekkor a Debreceni Nemzeti Bizottság elnöke is, akinek javaslatára, a helyzet megmentésére, az ülést fölfüggesztették. A színpalak mögött másfél óráig tartó vita után Valentiny Ágoston szegedi szociáldemokrata polgármester javaslatára az Ideiglenes Nemzetgyűlés egyhangúlag Zsedényi Bélát választotta meg elnökévé. A plenáris ülésen, még inkább a zárt ajtók mögött lezajlott események utólagos megítélésében megoszlanak a vélemények. Teleki Géza nyomán azt is hihetnők, hogy a szervezetileg tulajdonképpen nem is létező kicsiny Polgári Demokrata Párt használta ki ügyesen a kellő előkészítés hiányát; mások a Mókán-képviselőkkel is megerősített miskolci küldöttek javaslattevő szerepét emlegetik, homályos utalással Zsedényi nem mindenben pozitív múltjára. A valóságnak megfelelően mindenki megemlíti, hogy tulajdonképpen a véletlen szerencse juttatta e szerepkörhöz. A másfélórás zárt tanácskozáson nyilván sok minden fölmerült *pro et contra*, alighanem az is, hogy alapjában véve kedvező megítélésű miskolci politikai közelmúltja mellett korábban mégiscsak *közjogász professzor* s az evangélikus egyházi közélet egyik tevékeny, világi szereplője is volt.¹⁴²

Mindehhez ma sincs sok hozzátenni valóm. Esetleg annyi, hogy kutatásaim – talán bizonyosság rá e kötetbeli két tanulmányom is – egyre inkább azt igazolják, hogy Zsedényi Béla 1925 és 1944 között oly széles körű politikai és publicisztikai tevékenységet fejtett ki, amely nagyon is alkalmassá tehette őt 1944/45-beli közjogi funkcióinak méltó betöltésére.

“*Debreceni feltámadás*”. E munkám címében s ezen utószavamban is idézett kifejezést két újságíró: Paál Jób és Radó Antal immáron forrásértékűvé nemesedett, közel fél évszázaddal ezelőtt megjelent “krónikás könyvének” címéből veszem át, s kíváncsom mintegy fölleszteni.¹⁴³ Mert nevezheti ki minek akarja 1944/45 sorsdöntő eseménysorozatát, az bizonyos: ott a debreceni kollégium oratóriumában azokban az 1944. decemberi napokban üléselő Ideiglenes Nemzetgyűlés a háborúban szétesett ország újjászervezésén munkálkodott. Sikeres törvényhozói tevékenységét 1945 szeptemberében ugyan már Budapesten fejtettek ki teljesebb összetételben, ám a kezdet mégis csak ott, a Kálvin téri kollégiumban volt. Talán lesz még idő, amikor ennek, a “debreceni feltámadásnak” a jelentősége jobban tudatosul a nemzet emlékezetében.

¹⁴² Ruszoly József, Három borsodi örökgyógyó, 119-120.

¹⁴³ Paál Jób – Radó Antal: A debreceni feltámadás. Krónikás könyv a demokratikus új Magyarország megszületéséről, a moszkvai tárgyalásokról, a debreceni nemzetgyűlés és az első független nemzeti kormány megalakulásáról, a magyar nemzet történetének sorsdöntő hőskoráról. Debrecen, 1947.

Magam Zsedényi-kutatásaimmal e történeti emlékezet élesztéséhez kívántam és kívánok hozzájárulni.

Zsedényi Béla élete és munkássága 1944/1945 tele előtt Miskolcra költözött. Egyetemi kapcsolatai habilitációja révén elsősorban Pécshez, az Erzsébet Tudományegyetemhez fűződtek. Szegedi kapcsolatairól nem tudni, hacsak a Miskolcra ide, a Ferenc József Tudományegyetemre került két tanártársával: a közgazdász Surányi-Unger Tivadarral és a statisztikus Schneller Károllyal való esetleges kapcsolatát nem föltételezzük. A statisztika professzorával egyébként Miskolcon bizonyíthatóan tudományosan is együttműködött.

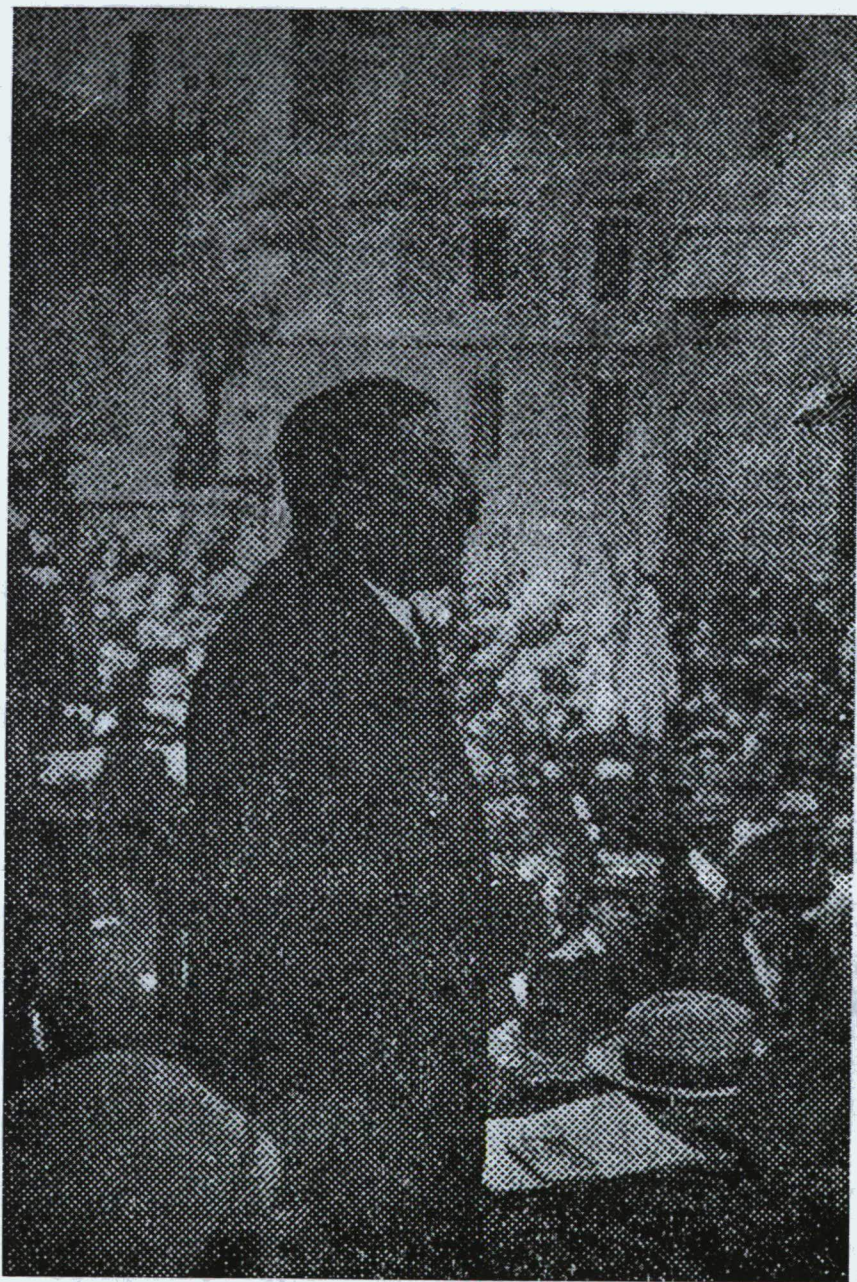
Schneller Károly az 1946/47-i tanévben éppen második esztendeje volt dékán, amikor az előző tanévben a Kolozsvárról elmenekült – részben eredetileg is szegedi – professzorokból újjászerveződött Szegedi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának magyar alkotmányjogi tanszékére pályázatot hirdetett. Erre Zsedényi Béla is jelentkezett, ám a tanszéket nem ő, hanem az 1941-ben Buza László és Horváth Barna által habilitált fiatal Szabó József nyerte el. A kar elismeréssel méltatta ugyan Zsedényi Béla munkásságát is, ám őt politikusként nem kívánta tagjai körébe fölvenni.¹⁴⁴

Miként a korábbiakat, e két tanulmányomat is egy tervezett Zsedényi-monográfia előmunkálataként teszem közzé.

Szeged, 1996. október 14.

A szerző

¹⁴⁴ Pályázott még: Bölöny József, Feketekuty (Markovics) László, Goltner Dénes és Tihanyi Lajos is. In.: a Szegedi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának jegyzőkönyvei, 1946/47: 107., mellékletekkel (1946. december 12.), a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Dékáni Hivatalának irattárában.

1. kép

2. kép

JÓZSEF RUSZOLY

POLITISCHE LAUFBAHN VON BÉLA ZSEDÉNYI BIS ZUR "AUFERSTEHUNG IN DEBRECEN"

Zwei Studien mit Dokumenten

(Inhaltsverzeichnis)

<i>Béla Zsedényi als Stadtverordneter in Miskolc</i>	3
Gerichtsentscheidungen im Prozeß Zsedényi contra Kovács (1934-1935)	44
<i>Béla Zsedényi und die liberale Tageszeitung Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap</i> [Oberungarische Morgenblatt]	57
Dokumenten (17. Juli 1939 – 16. Februar 1942)	64
"Die Auferstehung in Debrecen" [Wahl von Prof. Dr. Béla Zsedényi (Rechtsakademie der evangelischen Kirche zu Miskolc) am 21. Dezember 1944 zum Präsident der provisorischen Nationalversammlung.]	91
<i>Pressefotos über Béla Zsedényi</i>	
1. Béla Zsedényi als Redner einer Versammlung für die Revision des Friedensvertrags zu Trianon (Versailles) von 1920 in Miskolc (<i>Magyar Jövő</i> , 19. Mai 1931).	93
2. Béla Zsedényi als Obernotar des Bezirks an der Theiß der evangelischen Kirche Ungarns zur Zeit der Bischofswahl von Zoltán Túröczy; in der ersten Reihe von links ist er der Erste mit Kreuz des Johanniten-Ordens; der Fünfter ist – mit Stab – Professor Győző Bruckner, der Dekan der Rechtsakademie zu Miskolc (<i>Magyar Jövő</i> , 30. April 1939).	94

TARTALOM

<i>Zsedényi Béla a miskolci közéletben</i>	3
Bírósági határozatok a Zsedényi-Kovács pörben (1934-1935)	44
<i>Zsedényi Béla és a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap</i>	57
Dokumentumok (1939. július 17. – 1942. február 16.)	64
"A debreceni feltámadás"	91
<i>Sajtóképek Zsedényi Béláról</i>	
1. Zsedényi Béla beszél egy miskolci revíziós nagygyűlésen (<i>Magyar Jövő</i> , 1931. május 19. 5. p.).	93
2. Zsedényi Béla mint egyházkerületi főjegyző Túröczy Zoltán püspökké választásakor az első sorban balról az első, nyakában a johannita rend keresztjével. Jobbról az ötödik – kezében bottal – Bruckner Győző miskolci jogakadémiai dékán (<i>Magyar Jövő</i> , 1939. április 30. 4. p.).	94
<i>Inhaltsverzeichnis</i>	95

**A SZEGEDI JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS
JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK E SZOROZATBAN ÚJABBAN MEGJELENT
KIADVÁNYAI**

Tomus XLVII.

Alkotmány és jogtudomány. Tanulmányok. Szeged, 1996. Fasc. 1-18.

Tomus XLVIII.

Emlékkönyv dr. Tokaji Géza c. egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. Szeged, 1996. Fasc. 1-20.

Tomus XLIX.

Emlékkönyv dr. Szentpéteri István egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. Szeged, 1996. Fasc. 1- 48.

Tomus L.

Fasc. 1. *Badó Attila*: Az angolszász típusú esküdszék kritikai elemzése (Szeged, 1996.) 52 p.

Fasc. 2. *Balogh Elemér*: A *salvus conductus* és a magyar peregrináció (Szeged, 1996.) 18 p.

Fasc. 3. *Fábián György*: A rendszerváltás politikájának fő jellemzői Szerbiában, Horvátországban és Szlovéniában (Szeged, 1996.) 38 p.

Fasc. 4. *József Hajdú*: Some Comparative Considerations and Remarks on the Possible Implementation of the Japanese Type Industrial Relations System in Hungary (Szeged, 1996.) 76 p.

Fasc. 5. *Józsa Zoltán*: A képviselői szerep, a képviselők és a hivatalnokok közötti kapcsolat jellemzői a helyi önkormányzatoknál (Szeged, 1996.) 12 p.

Fasc. 6. *Aranka Kecskés*: The Experiences of Collective Bargaining and Collective Agreements in Italy (Szeged, 1996.) 28 p.

Fasc. 7. *Lőrinczy György*: Egy jogállami megoldás: a parlament alá rendelt ügyészség (Szeged, 1996.) 31 p.

Fasc. 8. *Loss Sándor – Szabó Gábor*: A szokásjog értelme és a hagyomány értéke (Komaság és reciprocitás négy őrségi faluban) (Szeged, 1996.) 13 p.

Fasc. 9. *Petneházi Zsigmond*: A lutheri végrendelet 450 év távlatából (Szeged, 1996.) 24 p.

Fasc. 10. *Révész Béla*: Manipulációs technikák a hidegháború korai időszakában (Magyarország és a Szabad Európa Rádió 1950–1956) (Szeged, 1996.) 90 p.

Fasc. 11. *Ruszoly József*: Zsedényi Béla politikai pályafutása a "debreceni feltámadásig". Két tanulmány – dokumentumokkal (Szeged, 1996.) 95 p.

Fasc. 12. *Szondi Ildikó*: Lakások peremhelyzetben (Szeged, 1996.) 17 p.

Fasc. 13. *Tóth Árpád*: A kivételes hatalom jogi szabályozása Magyarországon az első világháború előestéjén (Szeged, 1996.) 99 p.